

TAMPEREEN YLIOPISTO
Sosiologian ja sosiaalipsykologian laitos

"Suomi sai yhdennentoista presidenttinsä ja historiansa ensimmäisen naispresidentin"

Naispresidentin sukupuolen diskursiivinen rakentuminen Helsingin Sanomissa

Eeva Kostiainen
Pro gradu -tutkielma
Sosiologia
Toukokuu 2008

TAMPEREEN YLIOPISTO

Sosiologian ja sosiaalipsykologian laitos

KOSTIAINEN, EEVA: "Suomi sai yhdenmukaisia presidenttinsä ja historiansa ensimmäisen naispresidentin". Naispresidentin sukupuolen diskursiivinen rakentuminen Helsingin Sanomissa.

Pro gradu -tutkielma, 157 s., 4 liites.

Sosiologia

Toukokuu 2008

Politiikka on perinteisesti määrittynyt miehiseksi, julkiseksi alueeksi, jossa yksityiseen miellettyjen naisten läsnäolo ei ole ollut itsestään selvää. Vaikka politiikan todellisuus on muuttunut, käsitykset naisten paikasta eivät välttämättä ole muuttuneet samassa tahdissa. Tällä on oletettavasti vaikutusta tapaan, jolla naispoliitikkoja kuvataan mediassa, toisaalta median kuvaukset osaltaan vaikuttavat käsityksiin naispoliitikoista ja heidän asemaansa politiikassa. Pro gradu -tutkielmani asettuu naispoliitikkojen mediarepresentaatioista tehdyn tutkimuksen jatkumolle, jonka mukaan naispoliitikkojen esiintymistä mediassa luonnehtii julkisuuden vähyys, luonteen, perhesuhteiden, yksityiselämän ja ulkonäön käsittelyn hallitsevuus ja kriittisyys naispoliitikkojen toimintaa, poliittisia mielipiteitä ja ajamia asioita kohtaan. Tutkielmassani tarkastelen Suomen ensimmäisen naispresidentin Tarja Halosen kuvauksia Helsingin Sanomissa ja tutkin sitä, miten ja missä naispresidentin sukupuolta ja naiseutta tuodaan esiin ja milloin se merkityksellistyy. Tarkastelen naispresidentin sukupuolen representoimista ja tuottamista myös suhteessa aiempaan tutkimukseen.

Tutkimukseni teoreettisena lähtökohtana on sosiaalinen konstruktionismi, sillä näen median osallisena sukupuolen ja naispoliitikkouden tuottamisessa. Tarkemmin tutkielmani paikantuu feministiseen mediatutkimukseen, joka pyrkii tekemään sukupuolta näkyväksi ja tarkastelemaan valtasuhteita. Tutkielmani sukupuolen ymmärrys perustuu performatiiviseen sukupuolen käsitykseen, jossa sukupuoli määritellään teoksi ja jatkuvaksi toistoksi. Media, ja Helsingin Sanomat sen osana, on keskeinen kulttuuristen ja yhteiskunnallisten valtasuhteiden ja käytäntöjen paikka, jossa sukupuolta toistetaan. Tutkimukseni metodologia pohjaa kriittisen foucault'laisen diskurssianalyysin perinteeseen, joka painottaa kieltä yhteiskunnallisena tuotoksena sekä vaikuttajana; tutkielmani tavoitteena on tuottaa poleeminen puheenvuoro suhteessa vallitsevaan sosiaaliseen järjestykseen, eikä vain kuvailla kielen käytön vaihtelevuutta. Aineistoni koostuu Helsingin Sanomissa julkaistuista Tarja Halosta käsittelevistä artikkeleista vuosilta 1999-2006 sekä niiden yhteydessä julkaistuista valo- ja pilakuvista, jotka tuovat esiin presidentin sukupuolta.

Analyysin tuloksena Helsingin Sanomista löytyi asenteellisia kirjoituksia ja sukupuolittunutta kuvausta huolimatta lehden imagosta objektiivisuuteen pyrkivänä asialehtenä. Aineistossa esiintyvän sukupuolipuheen voi nähdä neuvotteluna, jota käydään, kun maskuliininen asema murtuu ja tulee naisten ulottuville. Neuvottelu on nähtävissä erityisesti aineiston ajallisessa kaaressa ja artikkelien määrässä, mutta myös sisällössä. Neuvottelua vaativat myös Halosen tausta ja naimattomuus ja miehen joutuminen edustuspuolison asemaan. Sukupuolittunut kuvaus oli erityisen voimakasta valinnan jälkeisinä päivinä ja jatkui hieman hillitymmin muutaman ensimmäisen vuoden, joiden aikana Halosen tunteita, pukeutumista ja ulkonäköä kuvailtiin, erityisesti korostui Halosen luonne. Vuonna 2002 kirjoittelu normalisoitui ja laantui, eikä presidentin sukupuoli ollut enää niin suuri ihmettelyn aihe. Kautta koko aineiston Halosen viranhoitoa tarkasteltiin kuitenkin siitä näkökulmasta, miten nainen

suoriutuu presidentin tehtävistä, jolloin Halonen joutui edustamaan sukupuoltaan ja määrittyi ensisijaisesti naiseksi. Vuodesta 2005 eteenpäin kirjoittelua hallitsivat lähestyvät presidentin vaalit, joiden myötä sukupuoli jälleen merkityksellistyi. Vuoden 2006 vaalivoiton jälkeen sukupuoli näkyi enää vähän. Vaikka kirjoittelu naispresidentistä pysyi jossain määrin sukupuolittuneena läpi aineiston, jäivät suurimmat ylilyönnit ensimmäisen kauden alkuun. Neuvottelu Halosen kohdalla päättyi ja käytännöt käsitellä naispresidenttiä vakiintuivat.

Tunnistin aineistosta kolme diskurssia, joissa presidentin sukupuolta käsiteltiin. Toteutuneen tasa-arvon diskurssi esiintyi aineistossa tapana juhlistaa naispresidenttiä. Diskurssissa naispresidentti näyttäytyi suomalaisen yhteiskunnan sukupuolten tasa-arvoisuuden symbolisena sinettinä ja tasa-arvo nähtiin jo toteutuneena, jolloin siinä olevat aukot peittyivät näkyvistä. Perinteisen sukupuolijaon diskurssissa sukupuolten väliset suhteet nähtiin länsimaisen ajattelun dikotomisten jaotteluiden mukaisina, jolloin naisten paikan ei katsota olevan julkisen alueella politiikassa, vaan yksityisessä. Ennen naispresidentin valintaa tämä tuotiin esille melko suoraan, naispresidentin kohdalla vastakkaisuus politiikkaan ilmaistiin kohtelemalla tätä diskurssin edellyttämällä tavalla naisena; keskittymällä ulkonäköön, luonteenpiirteisiin ja tunteisiin ja liittämällä yksityisen alueelle kuuluviin asioihin, joita ei ole aikaisemmin ollut tapana tuoda esiin presidentin yhteydessä. Diskurssi oli aineistossa hegemoninen, mutta koska se ei ole poliittisesti korrekti, esiintyi se suoraa puhetta useammin erilaisina vihjeinä aineistossa. Kolmas aineistossa esiintyvä diskurssi oli feministinen diskurssi, joka toimi haastajana suhteessa kahteen muuhun diskurssiin ja kyseenalaisti niiden oletukset; toisaalta suomalaisen yhteiskunnan tasa-arvon mallimaana tuomalla esiin epäkohtia siinä, toisaalta kritisoiden perinteisen sukupuolijaon diskurssia tekemällä sitä näkyväksi tuomalla esiin asioiden sukupuolittuvuuden. Feministinen diskurssi oli aineistossa marginaalinen.

Sukupuoli vaikuttaisi olevan Helsingin Sanomissa yhä melko reflektoimaton aspekti, mistä kertoo stereotyyppiset kuvaukset naispresidentistä sekä presidentti-instituution yhteydessä vieraiden, mutta naisten yhteydessä tuttuakin tutumpien, aiheiden käsittely. Aineistoni yksi mielenkiintoisin piirre oli Halosesta tehtyjen stereotyyppisten kuvausten ristiriitaisuus; hänet yritettiin esittää toisaalta kansakunnan lempeänä muumimammana, toisaalta tasavallan pirttihirmuna. Stereotyyppisten kuvausten avulla on helppo horjuttaa naispolitiikon uskottavuutta, esimerkiksi kuvaamalla tämä liian "pehmeäksi" poliittisessa tilanteessa, jonka esitetään vaativan vahvaa johtajaa. Toisen ääripään mukainen kuvaus "kovasta poliitikosta" taas toimii naisen kohdalla harvoin positiivisesti. Stereotyyppiset kuvaukset naisista ja naisten liittäminen yksityiseen uusintavat dikotomista käsitystä sukupuolista vahvistaen naisten kuulumattomuutta politiikkaan ja julkiseen. Keskittyminen politiikan kannalta epärelevantteihin aiheisiin vie tilaa oikeasti merkittäviltä asioilta ja trivialisoi naisia politiikassa. Sukupuolivaikutusten arviointi on edelleen tarpeen Helsingin Sanomissa kirjoitettaessa naispoliitikoista, sillä dikotominen sukupuoliajattelu istuu tiukassa ja siitä pois pääseminen vaatii tietoista ajattelua ja ponnistuksia. Pyrkimyksissä huomioida sukupuoli mediassa on avainasemassa yksityisen ja julkisen välisen rajanvedon haastaminen ja kolminaisuuksien nainen-naisellinen-yksityinen ja mies-maskuliininen-julkinen rikkomisen.

asiasanat: sukupuoli, naispresidentti, media, sanomalehti, diskurssi, yksityinen, julkinen

Sisällys

1 Johdanto.....	1
1.1 Tutkimusasetelma.....	4
1.2 Tutkimuksen konteksti.....	4
2 Tutkimuksen lähtökohdat.....	6
2.1 Teoreettisena lähtökohtana sosiaalinen konstruktionismi.....	6
2.2 Feministinen mediatutkimus.....	9
2.3 Poliitiikka, media ja politiikan journalismi.....	21
2.4 Naispoliitikkojen mediarepresentaation vinoumat.....	25
3 Tutkimusmenetelmä ja aineisto.....	44
3.1 Kriittinen diskurssianalyysi.....	44
3.2 Aineiston kuvaus ja edustavuus.....	52
3.3 Analyysin kulku ja toteutus.....	54
4 Naispresidentin sukupuolen merkityksellistyminen.....	57
4.1 Presidentin sukupuoli lehden osioissa.....	57
4.2 Presidentin sukupuoli aikajanalla.....	65
4.3 Neuvottelu naispresidentistä.....	70
5 Naispresidentti Halonen Helsingin Sanomissa.....	73
5.1 Halonen ehdokkaana ja presidenttinä.....	73
5.2 Kiinnittyminen Halosen henkilöön liittyviin ominaisuuksiin.....	88
5.3 Presidentin naiseuden tuottaminen Helsingin Sanomissa.....	111
6 Sukupuolen diskurssit.....	114
6.1 Toteutuneen tasa-arvon diskurssi.....	114
6.2 Perinteisen sukupuolijaon diskurssi.....	120
6.3 Feministinen diskurssi.....	133
6.4 Diskurssit ajassa ja paikassa.....	136
6.5 Diskurssien tehtävät ja niiden väliset suhteet.....	137
7. Yhteenvedoa ja pohdintaa.....	139
7.1 Naispresidentin valinta vaati neuvottelua.....	139
7.2 Neuvottelu naispresidentistä näkyi myös diskurssien kamppailussa.....	141
7.3 Yksityinen, julkinen ja politiikan henkilöityminen.....	143
7.4 Tutkielman johtopäätökset, arviointi ja jatkotutkimus.....	145
Lähteet ja kirjallisuus.....	148

1 Johdanto

Vuoden 2008 keväällä Suomessa on naispresidentti jo kahdeksatta vuotta. Arkinen Halonen lemmikkeineen, luonteenpiirteineen ja puolisoineen on osa normaalijärjestystä eivätkä tämän tekemiset presidentin toimen ulkopuolella enää juuri kiinnosta kansalaisia. Vielä ei kuitenkaan ole kovin kauan siitä, kun presidentiksi oli mahdotonta edes kuvitella naista (ks. Kuusipalo 2006, 98), ja vaikka viimeisimmissä hallituksissa on ollut yhtä paljon naisia ja miehiä, ei suomalaista politiikan todellisuutta voida pitää täysin sukupuolten välisen tasa-arvon läpäisemänä; ministerin salkkujen jako on yhä osin sukupuolittunutta, puolueiden johdossa ei ole juuri naisia ja naisten osuus kansanedustajista on yhä 40 prosentin tuntumassa. Poliittikka on perinteisesti määrittynyt miehiseksi, julkiseksi alueeksi, jossa yksityiseen kuuluviksi miellettyjen naisten läsnäolo ei ole ollut itsestään selvää. Vaikka politiikan todellisuus onkin muuttunut, käsitykset naisten paikasta eivät välttämättä ole muuttuneet samassa tahdissa. Tällä on oletettavasti vaikutusta myös tapaan, jolla naispoliitikkoja kuvataan mediassa. Toisaalta median kuvaukset osaltaan vaikuttavat käsityksiin naispoliitikoista ja heidän mahdollisuuksiinsa edetä politiikassa.

Huolimatta naispresidentistä ja suomalaisten naisten kansainvälisesti melko korkeasta osallistumisen asteesta poliittiseen päätöksentekoon, tai ehkä juuri sen takia, on Suomessa tehty melko vähän tutkimusta naispoliitikkojen mediarepresentaatiosta. Tehdyt tutkimukset liittyvät pääosin viimevuosien presidentinvaaleihin, joissa on ollut ehdolla naisia. Monissa muissa maissa naispoliitikkojen mediakuvausten tutkimisella feministisen mediatutkimuksen piirissä on pidemmät perinteet: tutkimus on alkanut naispoliitikkojen mediassa näkymisen ja näkymättömyyden tarkastelulla, siirtynyt sitten tutkimaan naispoliitikkojen saamaa näkyvyyttä, ja viimein tutkimuksen painopiste on siirtynyt tarkastelemaan hienovaraisempia vinoumia ja sukupuolittumista naispoliitikkojen kuvauksissa. Eroja nais- ja miespoliitikkojen kuvauksissa löytyy yhä, vaikka harvemmin enää törmää aiempien vuosikymmenien karkeisiin sukupuolistereotyyppioihin. (Norris 1997b, 164; Pantti, www-dokumentti.) Erialaisten tutkimusten tulokset naispoliitikkojen mediakuvauksista voidaan pääpiirteissään tiivistää kolmeen kohtaan: ensiksikin naispuoliset poliitikot saavat miespoliitikkoja vähemmän julkisuutta, toiseksi naisten saama julkisuus käsittelee enemmän poliitikon luonnetta, perhesuhteita, yksityiselämää ja ulkonäköä kuin miesten saama julkisuus, kolmanneksi naispoliitikkojen toimintaa, poliittisia

mielipiteitä ja heidän ajamiaan asioita käsitellään usein miespoliitikkoja kriittisemmin (Aslama & Jääsaari 1997, 279).

Pro gradu -tutkielmani osallistuu naispoliitikkojen mediarepresentaation tutkimuksen perinteeseen suomalaisessa kontekstissa. Tutkimuksessani tarkastelen yhden naispoliitikon, Suomen ensimmäisen naispresidentin Tarja Halosen, kuvauksia yhdessä suomalaisessa lehdessä, Helsingin Sanomissa. Tutkin sitä, miten ja missä naispresidentin sukupuolta ja naiseutta tuodaan esiin lehden artikkeleissa ja katson, löytyykö suomalaisen naispoliitikon kuvauksissa samanlaisia vinoumia, kuin ulkomaisissa tutkimuksissa on havaittu. Tutkimusasetelman tekee erityisen mielenkiintoiseksi sen sijoittuminen maskuliinisen presidentti-instituution murtumakohtaan, hetkeen jolloin aiemmin miesten miehittämään virkaan tulee ensimmäistä kertaa nainen. On oletettavaa, että jonkinlaista sukupuolittumista on havaittavissa myös uuden naispresidentin mediakuvauksissa. Tutkin myös sitä, miten eri tavoin ja minkäläisten merkityssystemien puitteissa naispresidentin sukupuolesta aineistossa puhutaan. Tarkasteluni alkaa vuodesta 1999, jolloin Halonen oli ensin ehdokkaana Sdp:n presidenttiesivaalissa ja myöhemmin puolueen presidenttiehdokas, ja päättyy vuoteen 2006, jolloin ensimmäinen naispresidentti aloitteli toista virkakauttaan. Yhteen lehteen keskittyminen on mahdollistanut laajan aineiston, mikä tuo tutkimukseen myös ajallisen ulottuvuuden. Lehdeksi valikoitui Helsingin Sanomat sen valta-aseman ja suuren levikin takia, joka oli vuonna 2007 419 791 kappaletta (Sanoma Osakeyhtiön www-sivut). Olen myös kiinnostunut tarkastelemaan objektiivisena ja neutraalina pidettyä päivälehteä värikkäämpien iltapäivälehtien sijaan, joissa sukupuolittuneeseen sisältöön törmääminen ei olisi kovin yllättävää. Uskon kuitenkin, että myös Helsingin Sanomista voidaan löytää aiemman tutkimuksen naispoliitikkojen mediakuvauksista havaitsemia vinoumia.

Esittelen tutkimusasetelmaani tarkemmin seuraavassa alaluvussa 1.1, jonka jälkeen luon pikaisen katsauksen tutkimukseni kontekstiin, vuoden 2000 ja 2006 presidentinvaalien asetelmiin. Luvussa 2 asemoin tutkimukseni teoreettisesti sosiaalisen konstruktionismin lähtökohtiin ja paikannan sen osaksi feminististä mediatutkimusta, jonka piirissä naisten mediarepresentaatioita on aiemmin tutkittu, sekä esittelen performatiivista sukupuolen käsitystä, johon tutkielmani sukupuolen ymmärrys nojaa. Tarkastelen luvussa myös länsimaisen ajattelun traditiossa vallitsevaa jakoa yksityiseen ja julkiseen, joka on keskeinen jako feministisessä mediatutkimuksessa ja myös omassa työssäni. Luvun lopulla esittelen tutkimukseni kannalta relevanttia tutkimuskirjallisuutta liittyen median sukupuolittumiseen ja

median ja politiikan suhteeseen sekä käyn yksityiskohtaisemmin läpi naispolitiikkojen mediakuvauksia käsittelevää kirjallisuutta.

Luvussa 3 esittelen tutkimukseni metodologista lähtökohtaa, kriittistä diskurssianalyysia ja sen mukaista diskurssin määritelmää sekä hahmotelen niiden perusteella metodin aineistoni analysointia varten. Luvussa myös rajaan ja esittelen aineistoani ja selostan sen keruuta. Luvun lopussa käyn lyhyesti läpi analyysin kulkua.

Luku 4 on tutkielmani ensimmäinen analyysiluku, jonka tavoitteena on paikantaa naispresidentin sukupuolen merkityksellistymistä aineistossa: missä, milloin ja missä yhteyksissä sukupuolesta puhutaan ja sitä tuodaan esiin. Tarkastelen sukupuolen esiintuomista ensin lehden osioiden mukaan ja sitten ajallisen ulottuvuuden kautta vuosittain, jolloin tarkoituksena on myös tuottaa lukijalle yleiskuvaa aineistosta.

Luvussa 5 tarkastelen aineistoa aiemman naispolitiikkojen mediarepresentaatioita käsittelevän tutkimuksen kautta, jonka avulla pyrin paikantamaan aineistostani naispolitiikkojen kuvauksessa havaittuja piirteitä ja mahdollisia vinoumia. Käyn ensin läpi aineistoa aineistonäytteiden avulla Halosen poliitikkona kiinnittyvien kuvausten kautta, myöhemmin keskityn aineiston osiin, joissa keskitytään politiikan kannalta vähempimerkityksiin, mutta naispolitiikkojen kohdalla yleisiksi havaittuihin asioihin, kuten persoonallisuuden piirteisiin, ulkonäköön ja pukeutumiseen. Lopuksi tarkastelen näitä naiseuden tuottamisen näkökulmasta, presidentin naiseuden rakennuselementteinä.

Luvussa 6 hahmotan aineiston diskursiivista kenttää suhteessa presidentin naiseuteen. Identifioin erilaisia tapoja puhua naispresidentin sukupuolesta ja tuoda sitä esiin suhteessa maskuliiniseksi miellettyyn politiikkaan. Esittelen ja erittelen paikantamiani diskursseja aineistonäytteiden avulla. Luvun lopussa tarkastelen diskurssien sijoittumista aineistoon ajan ja paikan suhteen ja hahmotan diskurssien tehtäviä ja keskinäisiä suhteita.

Tutkielmani lopuksi luvussa 7 kertaan analyysin tulokset ja suhteutan niitä aikaisempiin tutkimustuloksiin naispolitiikkojen mediarepresentaatiosta. Tarkastelen Helsingin Sanomista hahmottunutta naispolitiikon sukupuoleen liittyvää diskursiivista kenttää suhteessa laajemmin

yhteiskuntaan ja yksityisen ja julkisen väliseen rajanvetoon. Lopuksi arvioin tutkimustani ja esittelen ratkaisemattomaksi jääneitä kysymyksiä jatkotutkimusta silmällä pitäen.

1.1 Tutkimusasetelma

Tämän pro gradu –tutkielman tarkoituksena on selvittää, miten naispresidentin sukupuolta ja naiseutta tuodaan esiin Helsingin Sanomissa tutkimusjaksolla 1999-2006. Tarkastelen sitä, miten naispresidentin sukupuolta representoidaan ja tuotetaan, sekä missä yhteydessä ja milloin se merkityksellistyy Helsingin Sanomien artikkeleissa. Tutkimuksessani olen myös kiinnostunut artikkeleiden yhteydessä olevista kuvista, lähinnä siitä näkökulmasta, miten kuvat kuvateksteineen osallistuvat tekstissä tapahtuvaan sukupuolen rakentamiseen. Tutkimustehtäväksi asettuu siis naispresidentin naiseuden diskursiivisen rakentumisen jäljittäminen ja purkaminen. Oletan, että voin löytää myös Helsingin Sanomista muuallakin yhteiskunnassa vallitsevan sukupuolijaon, jonka puitteissa naisista ja miehistä puhutaan eritavalla, ja heihin sovelletaan erilaisia kriteereitä, erityisesti miehisellä politiikan alueella, ja että naispoliitikkojen mediarepresentaatioissa aiemmin havaittuja vinoumia löytyy myös omasta aineistostani. Tutkielmani tarkoituksena on tuottaa kriittinen puheenvuoro suhteessa vallitsevaan todellisuuteen. Naispresidentin naiseuden diskursiivista rakentumista lähdän jäljittämään kriittisen diskurssinanalyysin avulla. Käytän apunani myös aiempaa naispoliitikkojen mediarepresentaatiota tarkastelevaa kirjallisuutta naiseuden tuottamisen paikantamisessa.

1.2 Tutkimuksen konteksti

Vuonna 2000 Suomen tasavallan presidentiksi valittiin ensimmäistä kertaa nainen, Sdp:n ehdokas Tarja Halonen. Ennen valintaansa presidentiksi Halonen oli toiminut ulkoministerinä Lipposen hallituksessa vuodesta 1995 lähtien ja aiemmin sosiaali- ja terveysministerinä sekä oikeusministerinä. Koulutukseltaan Halonen on oikeustieteen kandidaatti. Sdp:n jäsen Halosesta tuli vuonna 1971 ja kansanedustajaksi hänet valittiin vuonna 1979. Vuoden 2000 presidentinvaalit olivat sukupuolen näkökulmasta historialliset siinäkin mielessä, että ehdokkaana oli peräti neljä naista, Halosen lisäksi Heidi Hautala, Riitta Uosukainen ja Elisabeth Rehn, joista kaksi oli suurista pääpuolueista ja yksi edelliset vaalit täpärästi hävinnyt vaalien ennakkosuosikki. Aiemmissa vaaleissa naisehdokkaita oli

ollut yhteensä vain kolme, kaksi vuonna 1994 ja yksi 1982. 16.1.2000 pidetyssä äänestyksessä toiselle kierrokselle valittiin Halonen ja vaalien ainoan ison puolueen miesehdokas Esko Aho. Toisella kierroksella 6.2.2000 Halonen voitti Ahon täpärästi prosenttein 51,6 : 48,4 ja hänet nimitettiin presidentin virkaan 1.3.2000. (HS 8.12.1999; HS 17.1.2000; HS 7.2.2000; Presidentin www-sivut, Henkilötiedot.)

Toisella tapaa merkittäviksi vaalit teki uusi perustuslaki, joka astui voimaan samaan aikaan Halosen nimittämisen kanssa. Siinä jatkettiin 1980-luvulla aloitettujen osittaiskorjausten linjaa ja presidentin valtaa karsittiin olennaisesti. Uudessa perustuslaissa harvoja presidentin valtaoikeuksia poistettiin kokonaan, mutta useimpia heikennettiin ja niiden käyttö sidottiin tiukemmin hallituksen myötävaikutukseen. Ulkopoliittisen päätöksentekojärjestelmän presidenttikeskeisyyttä vähennettiin monin tavoin, joista tärkeimpien joukossa oli EU:ta koskevien asioiden päätösvallan siirtäminen kokonaisuudessaan valtioneuvostolle. Ulkopoliitiikan johtamista sääntelevä normi määräsi presidentin yhteistoimintaan hallituksen kanssa ja perustuslaki oikeutti valtioneuvoston toimimaan kansainvälisten suhteiden alalla ilman presidenttiäkin. (Nousiainen 2000, 22, 27-33.)

Vuoden 2005 toukokuussa Halonen ilmoitti asettuvansa ehdolle vuoden 2006 presidentinvaaleihin, joissa oli tällä kertaa ehdolla yhteensä kaksi naista. Pääehdokkaiksi vaalikampanjoinnin aikana nostettiin isojen puolueiden Halonen, Matti Vanhanen ja Sauli Niinistö, joista Halonen ja Niinistö valittiin toiselle kierrokselle. Halosen voitti vaalit 51,8 prosentilla ja hänet nimitettiin toiselle kaudelle presidentin virkaan 1.3.2006. (Presidentin www-sivut, Tiedotteet ja uutiset 30.1.2006.)

2 Tutkimuksen lähtökohdat

Tässä luvussa asemoin tutkimukseni teoreettisiin lähtökohtiinsa sosiaaliseen konstruktionismiin ja feministiseen mediatutkimukseen sekä luon katsauksen performatiiviseen sukupuoleen, johon tutkielmani ymmärrys sukupuolesta perustuu. Tarkastelen lyhyesti myös feministisen mediatutkimuksen julkisuuskäsitystä ja sen taustalla olevaa habermasilaisen julkisen sfäärin tulkintaa. Myöhemmin tässä luvussa esittelen tutkielmani kannalta relevanttia kirjallisuutta politiikan ja median suhteesta sekä aiempaa tutkimusta naispoliitikkojen mediarepresentaatiosta, jonka jatkumolle myös oma tutkielmani asettuu.

2.1 Teoreettisena lähtökohtana sosiaalinen konstruktionismi

Tutkimuksessani olen kiinnostunut siitä, miten naispresidentin sukupuolta tuodaan esiin Helsingin Sanomissa. Tutkimusintressini on kuitenkin lehden sisäistä ilmiömaailmaa laajempi, sillä näen median, ja Helsingin Sanomat sen yhtenä vaikutusvaltaisena osana, osallisina sukupuolen ja naispoliittikkouden tuottamisessa. Uutisoidessaan naisista, naispoliitikoista ja naispresidentistä lehti ei vain kuvaile maailmaa "sellaisena kuin se on", vaan samalla tuottaa sitä. Teoreettinen lähestymistapani on siis konstruktionistinen. Sosiaalisessa konstruktionismissa kielellä on erityisen tärkeä merkitys, se on konstruktion ytimessä. Keskeistä on näkemys kielestä todellisuutta rakentavana, ei pelkästään sitä heijastavana; asioilla ei itsellään ole sisäsyntyisiä merkityksiä, vaan ne konstruoidaan kielessä. Kieli ja kielen käyttö eivät vain kuvaile todellisuutta, vaan ne konstruoivat sitä sellaiseksi kuin me sen havaitsemme, tuottaen todellisia vaikutuksia. (Burr 2003, 46; Hall 1997, 25.)

Vivien Burrin mukaan sosiaalisen konstruktionismin mukaista positiota ei voi kuvailla yhdellä tietyllä piirteellä, vaan sen mukaisiksi voidaan lukea tutkimuksia, jotka perustuvat johonkin sen neljästä perusolettamuksesta. Ensimmäisen oletuksen mukaan sosiaalinen konstruktionismi edellyttää kriittistä näkökulmaa itsestään selvinä pidettyihin arkisiin ymmärryksiimme maailmasta ja itsestämme. Se asettuu vastatusten positivismiin ja empirismin oletusten kanssa, joiden mukaan maailman olemus voidaan selvittää havainnoimalla sitä, ja että olemassa oleva on sitä, mitä havaitsemme. Sosiaalisen konstruktionismin mukaan maailma ei siis aina ole sitä, miltä se näyttää, eikä kategorioiden takana, joiden avulla tapaamme käsittää maailmaa, välttämättä ole todellisia jakoja. (Burr 2003, 2-3.) Omassa

tutkimuksessani tämä perusolettamus tekee näkyväksi median ja Helsingin Sanomien luonteen aktiivisina osallisina todellisuuden rakentamisessa, ei vain sen uskollisina raportoijina. Samoin kyseenalaistuu jako kahteen sukupuoleen ja niistä johdettuihin, itsestään selviltä näyttäytyviin ominaisuuksiin ja käytäntöihin.

Toiseksi sosiaalisen konstruktionismin perusolettamukseksi Burr määrittää ymmärryksen käyttämiemme käsitteiden, kategorioiden ja maailmankäsitysten historiallisesta ja kulttuurisesta erityisyydestä. Ne vaihtelevat ajassa ja paikassa ja ovat erilaisia eri kulttuureissa. Erilaiset ymmärrykset maailmasta nähdään kulttuurin ja historian tuotteiksi, riippuviksi ajankohtansa sosiaalisista ja taloudellisista järjestyksistä. Tämä tarkoittaa Burrin mukaan sitä, että erilaiset ymmärrykset ovat kulttuurisesti ja historiallisesti suhteellisia, jolloin ei voida olettaa, että toiset käsitykset olisivat toisia parempia tai lähempänä totuutta. (Burr 2003, 3-4.) Näin ollen Helsingin Sanomien tuottamaa kuvaa tapahtumista ei voida pitää totuutena, vaan se on vai yksi tapa rakentaa todellisuutta.

Kolmannen olettamuksen mukaan käsitykset ja tieto maailmasta eivät ole johdettu maailman todellisesta olemuksesta, vaan ne rakennetaan ihmisten välisessä päivittäisessä vuorovaikutuksessa. Sen tähden sosiaalinen konstruktionismi on kiinnostunut sosiaalisesta vuorovaikutuksesta ylipäätään ja erityisesti kielestä. Jaettu ymmärryksemme tiedosta rakentuu käytännöissä, jotka muodostuvat ihmisten jokapäiväisessä sosiaalisessa kanssakäymisessä. Näin ollen käsityksemme totuudesta voidaan nähdä senhetkisinä yleisesti hyväksytyinä ymmärryksinä maailmasta. (Burr 2003, 4-5.) Helsingin Sanomat osallistuu tiedon tuottamiseen päivittäin ja arvostettuna julkaisuna sillä on valtaa vaikuttaa "yleisesti hyväksytyyn ymmärrykseen maailmasta". Journalistisena tuotteena sitä säätelevät erilaiset konventiot ja käytännöt, jotka liittyvät muun muassa genreen ja lähteiden käyttöön.

Neljännän periaatteen mukaan näitä erilaisia käsityksiä maailmasta, eli tietoa, seuraa tietynlaista sosiaalista toimintaa. Erilaiset konstruktio maailmasta ylläpitävät joitakin sosiaalisen toiminnan malleja ja ulossulkevat toisia. Konstruktiomme maailmasta ovat kytköksissä valtasuhteisiin, sillä niillä on vaikutusta siihen, mikä on mahdollista erilaisille ihmisille ja miten he voivat kohdella toisia ihmisiä. (Burr 2003, 5.) Suomen suurilevikkisimpänä lehtenä Helsingin Sanomien näkemykset leviävät

laajalle ja vaikuttavat ihmisten käsityksiin. Sen tavalla tuottaa sukupuolta on vaikutusta naisten uskottavuudelle poliitikkoina ja mahdollisesti myös menestymiselle politiikassa.

Sosiaalisen konstruktionismin teoriassa ja tutkimuksessa vallitsee erilaisia painotuksia ja jakoja, jotka liittyvät näkemyksiin kielen ulkoisesta todellisuudesta ja toiminnan mahdollisuudesta. Oman työni lähtökohdat ovat lähempänä realistista positiota ja ontologisen ja makrososiaalisen konstruktionismin olettamuksia. Ontologisessa konstruktionismissa tekstien ja puheen ulkopuolella ajatellaan olevan ei-diskursiivisia maailmoja, kuten instituutioiden tai ruumiin maailmoja. Kielen konstruktiivinen voima tunnustetaan, mutta se nähdään kytköksissä materiaalisiin ja yhteiskunnallisiin rakenteisiin, sosiaalisiin suhteisiin ja institutionaalisiin käytäntöihin. Tämän lähestymistavan keskiössä on vallan käsite ja se on saanut erityisen paljon vaikutteita Michel Foucault'n työstä ja useimmat tutkimukset keskittyvät erilaisten sosiaalisten epätasa-arvoisuuksien analyysiin. (Burr 2003, 17-18, 21-23; Juhila 1999, 162-163.)

Tutkiessani Helsingin Sanomien tapaa puhua sukupuolesta Suomen ensimmäisen naispresidentin yhteydessä, lähdän oletuksesta, että lehden kielenkäyttö ja tavat representoida sukupuolta rakentavat sosiaalista todellisuutta. Lehti tuottaa tietoa ja käsityksiä naisista ja miehistä, naispresidenttiydestä ja -poliitikkoudesta, joilla voi olla myös todellisia vaikutuksia esimerkiksi naispoliitikoiden urille. Norman Faircloughin mukaan joukkotiedotusvälineillä on kyky vaikuttaa tietoon, uskomuksiin, arvoihin, sosiaalisiin suhteisiin sekä sosiaalisiin identiteetteihin, sillä ne kykenevät tekemään esittelemistään asioista merkityksellisiä tai vähemmän merkityksellisiä esittämällä ne tietyllä tavalla (Fairclough 1997, 10). Helsingin Sanomilla on myös valtaa, sillä se on Suomen suurilevikkisin sanomalehti, jolloin sen valitsemat tavat tuottaa sukupuolta leviävät laajalle. Sanomalehden tutkiminen ei ole mielestäni mielekästä ilman laajempaa kytkentää yhteiskunnallisiin rakenteisiin, sosiaalisiin suhteisiin ja institutionaalisiin käytäntöihin. En kuitenkaan katso Helsingin Sanomien olevan täysin "rakenteen määräämä", vaan lähdän ajatuksesta, että naispresidentistä on mahdollista puhua monella tavalla ja hänet voidaan representoida eri tavoin. Toimittajat ja valokuvaajat tekevät valintoja, kuitenkin tietyssä yhteiskunnallisessa kontekstissa journalististen käytäntöjen ohjaamina. Ympäröivässä yhteiskunnassa on erilaisia tapoja kuvata naisia politiikassa, joista toiset saavat lehdessä toisia enemmän tilaa.

2.2 Feministinen mediatutkimus

Tarkemmin tutkielmani paikantuu feministiseen mediatutkimukseen, jonka lähtökohdista lähdän tutkimuksessani liikkeelle. Feministinen mediatutkimus ei ole yhtenäinen tieteenala vaan pikemminkin näkökulma, joka muun naistutkimuksen tavoin pyrkii tekemään sukupuolta näkyväksi ja tarkastelemaan jatkuvasti muuttuvia valtasuhteita. Feministisessä mediatutkimuksessa tarkastellaan maailman sukupuolittumista median tuotannossa, esityksissä ja vastaanotossa ja se on keskittynyt tutkimaan sukupuolen representaatioita ja naisille suunnattuja medioita. Tutkielmani sijoittuu ensimmäiseen perinteeseen, sillä olen kiinnostunut naispresidentin sukupuolen ja naiseuden representoimisesta ja tuottamisesta Helsingin Sanomissa, jolloin myös lehden valta suhteessa tapoihin ajatella ja puhua naisista ja naispoliitikoista tulee näkyväksi. Feministisessä mediatutkimuksessa sukupuoli nähdään sosiaalisen konstruktionismin olettamusten mukaisesti historiallisesti ja kulttuurisesti rakentuneena. Sitä rakentavat erilaiset yhteiskunnalliset käytännöt, kuten koululaitos, tiede ja politiikka. Ne muokkaavat käsitystä yksilöstä sukupuolisena olentona saaden ”sukupuolen” näyttämään luonnolliselta tai luonnottomalta. Media on yksi tällainen keskeinen kulttuurin alue, jolla käsitystä sukupuolesta rakennetaan. ”Media on kuin suuri sukupuolishow, kuvien ja esitysten kavalkadi, joka jatkuu ja jatkuu” (Mäkelä ym. 2006, 7). (Mäkelä ym. 2006, 7-8.) Kuvatessaan naispresidenttiä Helsingin Sanomat tulee samalla tuottaneeksi käsityksiä naisista, naiseudesta ja naispoliitikoista vaikuttaen omalta osaltaan yhteiskunnassa esiintyviin sukupuoleen liittyviin käsityksiin ja käytäntöihin.

2.2.1 Sukupuoli tekoina ja toistona

Tutkielmani sukupuolen ymmärrys on yhdysvaltalaisen filosofin Judith Butlerin teoretisoiman performatiivisen sukupuolen mukainen. Se pohjautuu konstruktionismin lähtökohtiin ja on keskeinen myös feministisessä mediatutkimuksessa. Butler haastaa käsityksen sosiaalisesta sukupuolesta biologisen sukupuolen kulttuurisena tulkintana ja näkee biologisenkin sukupuolen sosiaalisesti sukupuolitettuna kategoriana, jota rakennetaan, uusinnetaan ja muutetaan sosiaalisissa käytännöissä. Butler ymmärtää sukupuolet yhteiskunnallisena ja kulttuurisena suhteena, jota määritellään biologiaan perustuvalla luokittelulla, ei fysiologisina ominaisuuksina sinänsä. Sosiaalinen sukupuoli onkin Butlerin mukaan se diskursiivis-kulttuurinen tuotantokoneisto, jolla ”luonnollinen biologinen

sukupuoli" tuotetaan ja vakiinnutetaan kulttuuria edeltäväksi, esidiskursiiviseksi. Näin turvataan tehokkaasti sukupuolen sisäinen vakaus ja kaksinapainen kehikko, heteroseksuaalinen matriisi, jossa oletetaan kausaalinen suhde biologisen sukupuolen, sosiaalisen sukupuolen ja seksuaalisen halun välillä. Jotta ruumis olisi tässä matriisissa ymmärrettävä, tulee sillä olla sellaiset ruumiin merkit, jotka osoittavat vain toiseen kahdesta mahdollisesta sukupuolesta. Tätä pysyvää "biologista sukupuolta" ilmaistaan puolestaan "sosiaalisella sukupuolella", joka sekkin on vakaa ja pysyvä; maskuliinisuus ilmaisee miessukupuolta ja feminiinisyys naissukupuolta. Institutionaalinen heteroseksuaalisuus säätelee sukupuolta kahteen jakavana suhteena, jossa maskuliininen erotetaan feminiinisestä. Malli ei anna tilaa muunlaisille seksuaalisuuksille, joten tässä mielessä heteroseksuaalisuus on pakollista. Kuitenkin samalla kun sukupuolen diskurssi tuottaa miehen ja naisen, se on riippuvainen niistä olioista, jotka se sulkee ulkopuolelleen perversseinä ja mahdottomina. (Butler 2006, 56, 76-77; Puustinen ym. 2006, 19; Vuori 2001, 89-90.)

Butlerille sukupuoli on tekoja, joita toistetaan kielessä ja ruumiissa. Vaikutelma sukupuolen substanssiluonteesta on tuotettu performatiivisesti ja sitä pakottaa sukupuolisen koherenssin sääntelevä käytäntö. Sukupuoli on siis tekemistä eikä olemista, jolloin sukupuolella ei ole varsinaista alkuperää, eikä sen ilmausten takana ole mitään sukupuolen identiteettiä, vaan sukupuoli-identiteetti ja sukupuoli kulttuurisena seikkana muodostuu performatiivisesti juuri niillä ilmauksilla ja eleillä, joiden yleensä ajatellaan johtuvan sukupuolesta. Teot, eleet ja halu luovat illuusion sisäisestä sukupuoliytimestä, joka on kuitenkin diskursiivisesti ylläpidetty harha seksuaalisuuden sääntelemiseksi, lisääntymiseen kytketyn heteroseksuaalisuuden pakottavassa kehyksessä. Sukupuoli ei siis ole kausaalinen seuraus siitä, että olemme joko naisia tai miehiä, vaan pikemmin teemme itsemme sukupuoliksi sopeutumalla kulttuuriseen normiin, joka on olemassa ennen yksilöä. Voidakseen toimia uskottavana subjektina on "siteerattava" normia, vaikka sitä ei voikaan täydellisesti saavuttaa. Siten naisena tai miehenä oleminen ei myöskään ole yksilöllinen valinta, vaan pitkälti sosiaalisesti jaettua ja pakottavaa toistoa. Performatiivisuus ei myöskään ole mikään yksittäinen akti, vaan se on jatkuvaa toimintaa. Sukupuolen tekeminen vaatii toistoa, jossa sosiaalisesti vakiinnutettuja merkityksiä esitetään ja koetaan uudelleen. Butler näkee kuitenkin mahdollisuuden muutokseen; performatiivisuus perustuu toistolle ja toisto uudessa kontekstissa taas merkitsee aina merkityksen muutosta. Normin potentiaalinen muutettavuus tulee esille sen parodioinnissa, liioittelussa ja korostamisessa. (Alsop ym. 2002, 97-98; Butler 2006, 79-80, 229, 234-235; Puustinen ym. 2006, 19; Vuori 2001, 89-90.)

Butlerin näkemys sukupuolen performatiivisuudesta on keskeinen feministisessä mediatutkimuksessa, sillä media on yksi keskeinen kulttuuristen ja yhteiskunnallisten valtasuhteiden ja käytäntöjen paikka, joissa sukupuolta toistetaan tekoina ja esityksinä. Jatkuva toisto pitää yllä sukupuolen esitystä mutta esitystä voi myös muuttaa toistaen rikkomalla ennakko-oletuksia. Butler korostaa, että sen lisäksi, että ymmärretään, miten sukupuoli rakentuu kulttuuristen tulkintojen kautta, on oleellista myös tarkastella niitä normeja, joiden seurauksena sukupuoli materialisoituu. Puustisen ym. mukaan median tuotantokoneisto, journalismi, median esitykset, lajityypit ja vastaanotto ovat juuri niitä alueita, joilla näitä normeja muokataan ja joilla ne materialisoidaan. Se tapahtuu kielellisten esitysten, ihmiskehojen asentojen ja liikkeiden, puvustusten, meikkausten ja lajityypillisen kerronnan keinoin. (Puustinen ym. 2006, 20-21.) Omassa tutkimuksessani lähdän liikkeelle Butlerin performatiivisesta sukupuolen ymmärryksestä, sillä katson, että naispresidentin kuvaukset Helsingin Sanomissa ovat juuri sellainen paikka, jossa sukupuolta tehdään ja toistetaan, journalististen käytäntöjen ohjaamina. Toisaalta nainen maskuliinisessa asemassa antaa mahdollisuuden myös toisenlaiseen toistoon, toisaalta se voidaan jo itsessään tulkita sukupuolen uudenaikaisena toistona. Sukupuolen tekeminen ja toistaminen naispresidentin kohdalla vaikuttaa käsityksiin sukupuolista, naiseudesta ja naispoliitikoista tuottaen todellisia seurauksia.

2.2.2 Yksityinen – julkinen: naiset, journalismi ja politiikka

Yksi feministisen tutkimuksen tärkeä pyrkimys on ollut jo valistusfilosofian juurruttamien dikotomioiden kyseenalaistaminen, kuten luonto/kulttuuri, ruumis/henki ja rationaalisuus/emotionaalisuus, joista ensin mainittu on yhdistetty naisiin ja naisellisuuteen ja toiseksi mainittu miehiin ja miehisyteen. Feministinen kritiikki on osoittanut, miten ne ovat historiallisesti alistaneet ja kahlinneet naisia konstruoidun hierarkkisuuden ja vastakkainasettelun perusteella. (Liljeström 1996, 115; Koivunen & Liljeström 1996, 284.) Tällainen jako on myös jako yksityiseen ja julkiseen sfääriin, jonka historiattomuutta ja universaaliutta feministinen teoria ja naisliike ovat lähteneet kyseenalaistamaan. Sen sukupuolidiskurssi konstruoi miehet, maskuliinisuuden ja julkisen sfäärin loukkaamattomaksi kokonaisuudeksi, joka eroaa perustavalla tavalla sen vastakohtasta, naisten, naisellisuuden ja yksityisen sfäärin muodostamasta kokonaisuudesta. (Sreberny & van Zoonen 2000, 4.)

Jako yksityiseen ja julkiseen on keskeinen myös feministisessä mediatutkimuksessa, sillä journalismin ihanteena ovat julkiset asiat, joiden vastakohtaksi yksityiselämä asettuu. Jälkimmäinen nostetaan esille lähinnä häiriötekijänä tai julkisuuden rapauttajana, eikä uutis- ja ajankohtaisjournalismi ole kiinnostunut yksityiselämän valtasuhteista. Journalismin vakiintuneiden normien voidaan katsoa idealisoivan yhdenlaista käsitystä julkisuudesta ja uutisarvosta toisen kustannuksella. Uutisarvo ja rajanveto yksityisen ja julkisen välillä ovat Iris Ruohon mukaan hankalia aiheita feministiselle mediatutkimukselle ensiksikin siksi, että naisten elämänalueeksi ja luontevaksi kiinnostuksen kohteeksi mielletään helposti yksityispiiri myös silloin, kun he toimivat perinteisesti ymmärretyn julkisuuden alueilla toimittajina tai poliitikkoina. Toiseksi rajanvedolla on erilaisia tehtäviä, mikä pitää ottaa huomioon käytettäessä käsitteitä kuten mediajulkisuus tai journalismi; sillä voidaan yrittää esimerkiksi suojella yksityisyyden piiriä tunkeilevilta katseilta. (Ruoho 2006, 171-172.)

Feministiset politiikan ja julkisuuden tutkijat ovat kritisoineet julkisuusteorioita siitä, että ne ottavat annettuna jaon yksityiseen ja julkiseen ja samalla toistavat jaon tuottamia valta-asetelmia. Seyla Benhabibin mukaan tapa, jolla länsimaisessa poliittisessa ajattelussa raja yksityisen ja julkisen välille on vedetty, on palvellut sulkemaan naiset ja tyypillisesti naiselliset alueet "yksityiseen" sfääriin ja pitämään nämä poissa liberaalin valtion julkiselta agendalta. Nämä asiat on usein nähty osana arvoja ja ei-yleistettäviä intressejä ja niitä on käsitelty luonnollisina ja muuttumattomina ihmiselämän osina, minkä tähden ne ovat jääneet ajattelun ja diskursiivisen analyysin ulkopuolelle. Nancy Fraserin mukaan yksityinen ja julkinen eivät olekaan vain yksinkertaisia sosiaalisten sfäärien kuvauksia, vaan voimakkaita kulttuurisia luokituksia ja retorisia leimoja, joita käytetään hyväksi poliittisessa keskustelussa oikeuttamaan joitain intressejä, näkemyksiä ja aiheita ja vesittämään toisia: julkisen aluetta on pyritty rajaamaan ja asioita ja intressejä sulkemaan yksityisen piiriin, jotta ne eivät nousisi julkisen debatin kohteeksi. Naisliike ja feministiteoreetikot ovat kuitenkin osoittaneet, että perinteinen tapa vetää tämä jako on osa diskursiivista valtaa, joka tuottaa ja normittaa asioiden tärkeysjärjestyksiä ja marginalisoi naiset yksityiseen. (Benhabib 1992, 89-90, 93; Fraser 1990, 73; Nikunen 2003, 81; Ruoho 2006, 171.)

Yksityinen - julkinen –jaottelun puitteissa myös naiset ja politiikka on nähty toisilleen vastakohtaisina, sillä politiikka kuuluu julkisen alueelle. Erityisesti populaarikulttuurissa politiikka representoidaan

usein epärehellisyys pesäkkeenä, jossa kaikki tavoittelevat vain omaa etuaan kyseenalaisia keinoja kaihtamatta. Tätä vasten naiset perinteisinä viattomuuden ja hyveen symboleina ovat esillä määrittääkseen turmeltuneen politiikan ja inhimillisyyden ja kunniallisuuden vastakkainasettelua. Näin tapahtuu populaarikulttuurin lisäksi myös vakavassa politiikan uutisoinnissa sekä joidenkin poliittisesti aktiivisten naisten käsityksissä itsestään. Nämä käsitykset heijastuvat myös naispoliitikkoihin kohdistuviin odotuksiin. Naisten ja politiikan vastakkainasettelulla on vakavia seurauksia naisten suhteelle poliittisen piiriin niin poliitikkoina, äänestäjinä kuin kansalaisinakin: se määrittää toisaalta politiikan oudoksi paikaksi naisille ja toisaalta naisten toiminnan epäpoliittiseksi. Käsitystä poliitikasta miehisenä alueena ovat haastaneet yhä lukuisammat naispoliitikot, ja naisliike on muuttanut käsitystä sukupuolesta ja siitä, mikä muodostaa poliittisen, tuoden uusia elämänalueita julkisen ja poliittisen piiriin. Tiedotusvälineet keskeisinä nykypolitiikan välittäjinä ovat syvällä mukana tässä määrittämisen prosessissa, sillä ne representoivat ja rekonstruoivat naiseuden ja politiikan välistä kontrastia niin populaarikulttuurissa kuin poliittisessa uutisoinnissakin. (Ross 2002, 39-40; Sreberny & van Zoonen 2000, 1-2, 4.)

Omassa tutkimuksessani kysymys rajanvedosta yksityisen ja julkisen välillä on relevantti kahdella tavalla. Ensinnäkin siksi, että presidentti Halonen on nainen, joka perinteisen jaottelun mukaan kuuluisi yksityisen alueelle, eikä julkisen alueelle kuuluvaan politiikkaan. Tämä voi näkyä tavoissa arvioida Halosta presidenttinä. Toisaalta jako liittyy siihen, mitä naispresidentin kohdalla katsotaan julkiseksi, kaikille kuluvaksi tiedoksi ja mikä tämän yksityiselämään kuuluvaksi, julkisuuden katseilta suojattavaksi tai sen kannalta epärelevantiksi tiedoksi. Oletan, että tämä rajanveto voi olla naispoliitikkojen kohdalla miespoliitikoista poikkeava siitä syystä, että naiset on katsottu kuuluviksi yksityiseen ja heitä edelleen arvioidaan yksityisen sfäärin kriteerien mukaan.

2.2.3 Porvarillisen julkisen sfäärin feministinen luenta

Feministisessä mediatutkimuksessa, joka tutkii sukupuolen, politiikan ja viestinnän suhdetta, julkisen viestinnän prosessit ja instituutiot nähdään keskeisenä ja erottamattomana osana poliittista rakennetta ja prosessia ja media siinä osallisena. Habermasilainen julkisen sfäärin käsite ja sen feministiset uudelleentulkinnat ovat keskeinen viitekehys pyrittäessä ymmärtämään (media)välitteistä poliittista prosessia feministisen mediatutkimuksen puitteissa. (Sreberny & van Zoonen 2000, 6.) Habermasin

mukaan julkinen sfääri muotoutui 1600-1700-luvun kaupungeissa Englannissa, Ranskassa ja Saksassa julkisen vallan vastavoimaksi, jonka piirissä yksittäiset kansalaiset keskustelivat julkisesti yleisestä intressistä. Habermas oletti, että julkisuuden keskustelijat voisivat ohittaa statuserot ja keskustella ikään kuin he olisivat sosiaalisesti tasa-arvoisia. Varhaiset porvarilliset julkiset sfäärit koostuivat kuitenkin vain pienestä osasta Euroopan väestöstä; koulutetuista, omistavaan luokkaan kuuluvista miehistä, joiden harjoittama keskustelu sulki ulos muut. Habermasin mukaan porvarillinen julkinen sfääri oli historiallinen ideaalityyppi, joka romahti massamedian ja modernin kapitalismin myötä 1900-luvun alussa. Julkisen sfäärin rakennemuutos tapahtui välttämättä, kun yksityisen ja julkisen sfäärin rajat hämärtyivät ja yhteinen julkisen keskustelun kriittinen harjoitus korvautui passiivisemmalla kulttuurin kulutuksella sekä epäpoliittisella seurallisuudella. (Calhoun 1992, 3-4; Fraser 1990, 58, 62; Habermas 2004, 22, 60-61, 69, 213; Ruoho 2006, 173-174, 182.)

Feministisen mediatutkimuksen ymmärrys lähtee liikkeelle habermasilaisesta julkisuuden käsitteestä, mutta ottaa huomion sitä kohtaan esitetyn feministisen kritiikin. Yhdysvaltalainen filosofi Nancy Fraser on pyrkinyt kehittämään feminististä julkisten sfäärien teoriaa, jossa erot ja moninaisuus ovat avainkäsitteitä, joka kritiikistä huolimatta on yhä tärkeä feministiselle mediatutkimukselle. (Sreberny & van Zoonen 2000, 7; Ruoho 2006, 173.) Fraser ottaa lähtökohdaksi Habermasin määritelmän julkisesta sfääristä diskursiivisen vuorovaikutuksen institutionalisoituneena areenana, tilana, jossa kansalaiset keskustelevat ja pohtivat yhteisiä asioita, joka on valtiosta erillinen. Fraserin mielestä käsitteen etu on, että se sallii pitää erillään valtiokoneistot, taloudelliset markkinat ja demokraattiset liittymät. Fraserin mukaan revisionistinen historiankirjoitus on kuitenkin asettanut kyseenalaiseksi Habermasin julkisen sfäärin käsitteen taustalla olevia keskeisiä oletuksia ja Fraser kritisoi Habermasin julkisuuskäsitystä sosiaalisen tasa-arvokysymyksen sivuuttamisesta, yksittäisen julkisuuden asettamisesta etusijalle muihin nähden, kaikkien jakaman yhteisen hyvän ideaalista sekä jyrkästä kansalaisyhteiskunnan ja valtion erottamisesta. (Fraser 1990, 57-77; Ruoho 2006, 176.)

Nykykeskustelussa feministisessä mediatutkimuksessa julkisuus ymmärretään habermasilaisittain, mutta sitä kohtaan esitetty feministinen kritiikki huomioiden. Kaarina Nikunen on määritellyt julkisuuden yhteiskuntarakenteellisena tilana, jossa kansalaiset voivat käsitellä yhteisiä asioita. Nikusen ymmärrys julkisuudesta on kuitenkin habermasilaista käsitystä laveampi, sillä hän näkee sen areenana, jolla erilaiset yhteiskunnalliset näkökulmat kamppailevat. Tämä areena on yhtäältä

maantieteellinen ja kiinnittynyt tiettyihin paikkoihin kuten kokoussaleihin, kahviloihin ja ostoskeskuksiin, toisaalta se on diskursiivinen ja muodostuu lehtien palstoilla ja tv- ja radio-ohjelmissa. Diskursiivista julkisuuden aluetta ylläpitävät pääasiassa eri viestimet asemoidessaan yhteiskunnallisia kysymyksiä. Julkisuus kattaa median, mutta on sitä laajempi; Nikusen mukaan julkinen keskustelu voidaan ymmärtää laajasti viestimien erilaisten juttujen muodostumana ja niistä käytävinä keskusteluna. Kuitenkin julkisuus yhteiskunnallisena keskustelurakenteena liittyy yhä kiinteästi siihen, mikä mielletään julkisuuden ja mikä yksityisen alueeksi. (Nikunen 2003, 79.)

2.2.4 Media julkisuustilana

Esa Väliwerrosen mukaan joukkoviestimet tarjoavat julkisen areenan niille toimijoille, jotka osallistuvat julkiseen keskusteluun. Tällä areenalla käydään kilpailua siitä, kenen määritelmästä tulee yleisesti hyväksytty. Muitakin julkisia areenoita on olemassa, mutta joukkoviestimistä tekee tärkeitä niiden rooli interdiskursiivisena areenana; ne kokoavat samaan tilaan erilaisia toimijoita, kertovat, mitä muilla areenoilla tapahtuu ja puhuttelevat laajoja yleisöjä. Mediat valikoivat julkisen keskustelun osanottajia ja määrittelevät samalla, missä roolissa ja millä auktoriteetilla nämä pääsevät esiintymään. Erilaisten kielellisten keinojen avulla jotkut toimijat esitetään arvovaltaisina ja luotettavina, toiset epävarmoina ja kiistanalaisina. Väliwerrosen mukaan yksittäistäkin journalistista esitystä, kuten lehtiartikkelia, voi tarkastella julkisuustilana, jossa eri toimijat kuvaavat, määrittelevät ja tulkitsevat sosiaalista todellisuutta. (Väliwerrosen 1996, 89-90.) Irma Kaarina Halosen mukaan julkisuus on journalismille näyttämö, jolla yhteiskunnallisesti merkitykselliset, tärkeät asiat näytellään. Poissaolo näyttämöltä merkitsee yhteiskunnallista epäpätevyyttä. Traditionaalisesti päärooleja esittävät miehet, joille tarjoutuu representoitu yhteiskunnallinen valta, voima ja kunnia. Naiset sen sijaan ovat näyttämön statisteja, jotka tekevät usein miesten roolit mahdollisiksi. (Halonen 1999, 22-23.)

Perinteisesti media ja julkinen sfääri on viitannut laatulehdistöön ja julkisiin yleisradioinstituutioihin ja niiden rooliin poliittisen informaation tuottajina ja vallan vahtikoirina sekä valtioon liittyvänä julkisen keskustelun areenana, jonka muodostavat uutismedia, puolueet ja päättäjät. Sosiaaliset, poliittiset ja kulttuuriset muutokset ovat kuitenkin pyyhkineet pois tämän ideaalin ja pakottaneet pohtimaan uudelleen median roolia julkisessa sfäärissä. Median instituutiot, tekstit ja teknologiat muuttuvat vauhdilla. Kaupallinen lähetystoiminta on vahvistunut samalla kun julkinen palveluprojekti on

menettänyt legitimitettänsä. Kaupallinen tv- ja radiotoiminta on luonut uusia genrejä, joissa perinteisen informaation ja viihteen rajat ovat hämärtyneet. Markkinavetoista journalismia ohjaa asioiden kiinnostusarvo, ei niinkään tiedon tarve ja tärkeys. Tämän seurauksena uusia teemoja, erityisesti yksityisen elämän alueelta on tullut julkisen keskustelun piiriin ja uudenlaisia, enemmän tunteisiin kuin rationaalisuuteen perustuvia argumentaatiotyylejä on noussut esiin. Nämä olisi helppo nähdä Habermasin tavoin julkisen sfäärin rappiona, todisteena siitä, että markkinavetoinen joukkotiedotus peittoaa todellisen julkisen debatin tuottaen vain speaktaakkeleita. Sen sijaan olisi kuitenkin etsittävä kehystä, jossa median ja julkisen sfäärin nähdään sisältävän myös nämä erilaiset teemat, diskursiiviset tyylit ja median genret, jotka näyttävät tulleen jäädäkseen. (Sreberny & van Zoonen 2000, 9-10.)

Uutisjournalismin kaupallistuminen ja popularisoituminen sekä viihdettä ja informaatiota yhdistelevän genren yleistymisen on alettu nähdä journalismin feminisoitumisena. Näkemys julkisuuden rapautumisesta on ongelmallista feministiselle mediatutkimukselle, koska sen myötä julkisuuden on katsottu muuttuneen jollain tapaa naisellisemmaksi. Kytkös perustuu journalismin itseymmärrykseen, jossa maskuliinisina pidetyt ”kovat” uutiset ja feminiiniset ”pehmeät” uutiset on pyritty pitämään erillään toisistaan. Raja ei ole koskaan ollut täysin selvä, mutta kaupallistumisen myötä se on alkanut hämärtyä entisestään. Feministiset mediatutkijat suhtautuvat varauksella ajatukseen journalismin feminisoitumisesta, vastustamatta kuitenkaan väitettä journalismin tabloidisaatiosta ja uutisten henkilölistymisestä. Ruohon mukaan muutoksen kuvaaminen sukupuolittunein termein on ongelmallista, koska puhe journalismin feminisoitumisesta antaa ymmärtää, että yksityisasioiden käsittely julkisuudessa puhuttelisi ensisijaisesti naisia ja koska huoli journalismin muutoksesta sisältää ajatuksen, että yksityisen tekeminen julkiseksi heikentäisi poliittista keskustelua sinänsä. Vaikka uutisjournalismi on joutunut ottamaan huomioon naisten lisääntyneen taloudellisen itsenäisyyden ja aseman kuluttajana, se ei ole tehnyt journalismin luonnetta naisystävällisemmäksi tai siirtänyt valtaa naisille. (Ruoho 2006, 182-183.)

Politiikassa julkisen ja yksityisen ja näkyvyyden ja näkymättömyyden väliset jännitteet ovat toisten mielestä johtaneet mediavälitteisen politiikan ”amerikkalaistumiseen”, jolla viitataan sen olevan enemmän kiinnostunut imagon hallinnasta ja medialle suunnatuista iskulauseista kuin politiikan muotoilemisesta. Samaa ilmiötä on tavoiteltu myös puhuttaessa politiikan ja julkisen tiedon

intimisoitumisesta, jolloin poliittisten miesten representointi on siirtynyt lähemmäksi tyypillistä tapaa kuvata naisia: media on kiinnostunut henkilön persoonasta ja perhekontekstista ja itsen esittämisen tavasta. Vaikka vaikuttaa siltä, että yksi julkisuuden muoto olisi korvattu toisella, on kyseessä kuitenkin alati laajeneva kamppailu siitä, mitä tuodaan julkiseen keskusteluun ja kenen toimesta. Medialla on yhä keskeisempi rooli murrettaessa rajoja yksityisen ja julkisen välillä. (Sreberny & van Zoonen 2000, 11, 13.)

Toisaalta on esitetty, että populaari media voisi toimia uutena, vaihtoehtoisena ja naisille edullisempänä väylänä poliittiseen osallistumiseen. Esimerkiksi Suomessa naispoliitikot saavat suuren osan positiivisesta julkisuudesta naistenlehdistä. Minna Aslaman ja Johanna Jääsaaren mielestä popularisaation ja intimisaation trendi on kuitenkin kaksiteräinen miekka naisten esiintymiselle mediassa ja naisten poliittiselle aktivoitumiselle. Optimistisen katsontakannan mukaan populaari mielihyvä on arkipäivän politiikan polttoainetta, joka antaa eväitä virallisen kriittiseen arviointiin ja vastustamiseen. Ajatusta seuraamalla voisi ajatella, että televisiohömpä ja naistenlehdet populaareina viestinviejinä voisivat ajoittain muodostaa "populaarin julkisen alueen", jonka avulla kansalaiset saavat tietoa, kykenevät debattiin ja arviointiin ja ryhtyvät mahdollisesti poliittiseen toimintaan. Aslaman ja Jääsaaren mukaan viihteen vapaudella on kuitenkin rajansa, ainakin naisille. Median populaarit piirteet ovat aina herättäneet kritiikkiä siitä, että viihteellinen ja henkilöivä asioiden esittäminen mediassa vieraannuttaa yleisönsä niiden yhteiskunnallisesti merkittävistä piirteistä. Populaarin trendi voisi kuitenkin merkitä jopa julkisen ja yksityisen, "nais- ja miesteemojen" välisen juovan pysymistä tai peräti syvenemistä. Tasa-arvon, naispoliittisuuden ja naisliikkeen näkökulmasta "populaarin" naisille virittämä arjen politiikka, mielihyvä ja resistanssi vaikuttavat Aslaman ja Jääsaaren mielestä kuitenkin utopistiselta mediaromantiikalta. (Aslama & Jääsaari 1997, 279, 283-284.)

2.2.5 Sukupuolittunut media ja uutisdiskurssi

Yksi feministisen mediatutkimuksen tehtävistä on ollut kartoittaa naisten näkyvyyttä mediassa. Erilaisissa median sisällönanalyttisissä seurantatutkimuksissa länsimaissa on osoitettu uutisoinnin olevan pääasiassa miesten tekemää, käsittelevän lähinnä maskuliinisia "kovia" aiheita ja käyttävän uutislähteinään ja kuvituksessaan miehiä. Myös suomalaisen uutismedian on havaittu olevan samalla tavalla vinoutunut (ks. Halonen 1999; Saloniemi & Suikkanen 2007). Journalismi osallistuu

todellisuuden tuottamiseen raamittaessaan julkisuuden pääsyn ehtoja. Se ei ole todellisuuden näyteikkuna tai viaton todellisuuden välittäjä, vaan osallinen siinä, mitä esimerkiksi politiikassa tehdään tapahtuvaksi ja julkisesti näytettäväksi. Uutisjutut yleensä vahvistavat vallitsevia valtasuhteita, mikä jo sinällään vaikeuttaa useimpien naisten ja vähemmistöryhmien nostamista asiantuntijoiksi medioissa. (Ruoho 2006, 185-188.) Itse uutisissa esiintyvien henkilöiden kannalta "pääsy" uutisiin on ilmaus kuulumisesta valtakurssien verkostoon. Uutisdiskurssin arvostamat aihepiirit kuuluvat yleensä kulttuurisesti institutionaalistuneisiin maskuliinista kompetenssia edellyttäviin käytäntöihin. Uutiset liikkuvat "virallisen" vallan ytimen läheisyydessä. Talous, politiikka ja elinkeinoelämä ovat kehittyneet maskuliinisen vallan pätevyysalueiksi, joissa naisten on edelleen vaikea saada merkittävää asemaa. Journalistisen kulttuurin tuottama käsittelytapa johtaa siihen, että asiantuntijoiksi ja haastateltaviksi valikoituvat miehet vallan huipulta. (Halonen 1999, 55.)

Näkyvyyden lisäksi median ja uutisten sukupuolittumista on tutkittu myös vähemmän manifestoituneissa muodoissa. Uutiset on nähty jopa siinä määrin maskuliinisena, että Yhdysvaltalaiset viestintätutkijat Lana F. Rakow ja Kimberlie Kranich ovat määritelleet tv-uutiset maskuliiniseksi narratiiviksi, josta naisten aliedustus genressä juontuu. Heidän mukaansa uutismediat ovat paikkoja, joissa naiset ja naisten asiat jätetään huomaamatta tai esitetään erityisellä tavalla. Naiset eivät heidän mukaansa toimi tv-uutisissa puhuvina subjekteina, vaan esiintyessään lähteinä uutisessa naiset toimivat "naisen merkkeinä", representoiden "naista", kantaen merkitystä luomisen sijaan. Useimmiten naisia käytetään havainnollistamaan julkisten tapahtumien ja tekojen yksityisiä seurauksia. (Rakow & Kranich 1991, 8-9, 15-16.) Ruohon mukaan myös naispoliitikko voidaan laittaa edustamaan uutisessa sukupuoltaan, kuva sosiaaliministeristä pukemassa lasta päiväkodissa vierailunsa aikana on tästä tyypillinen esimerkki. Naisia politiikassa on ollut vaikea tunkea sukupuolineutraaliksi väitettyyn uutistarinaan. Utista ympäröi säännöt joiden ehdollistama se on, jotka määrittävät asioita, mistä voidaan puhua ja mitkä jäävät niiden ulkopuolelle. Naisten ollut vaikeaa muokata itsestään julkisuudelle kelpaavaa näköiskuvaa ja heitä onkin uutisjournalismissa tarkkailtu nimenomaan sukupuolensa edustajina. Ruoho ei kuitenkaan hyväksy ajatusta uutisesta miehisenä kertomusmuotona, koska se tarkoittaisi, että sukupuoli sinällään tuottaisi eroa. (Ruoho 2006, 185-188.)

Irma Kaarina Halosen mielestä on tärkeää kiinnittää huomiota siihen, minkälaisia strategioita journalismi käyttää sukupuolien tuottamisessa, esittämisessä ja uusintamisessa. Halonen kutsuu

prosessia journalismin sukupuolittumiseksi. Se on sukupuolieron tuottamista diskursseissa, Naisen ja Miehen merkkien rakentumista binaarisiksi oppositioiksi ja stereotyypeiksi. (Halonen 1999, 18.)

Uutisdiskurssi sijoittuu julkisuuden "kovaan ytimeen" journalistisen kulttuurin määrittelemänä geneerisenä esityksenä, marginaalidiskurssit taas väreilevät yksityisen ja julkisen rajoilla. Halosen mukaan sukupuolistavat rakenteet syntyvät näiden erilaisten diskurssien suhteissa siten, että tärkeän alue määrittellään uutisdiskurssin kovassa ytimessä ja yhteiskunnallisesti vähemmän tärkeät alueet, kuten nais erityiset diskurssit, sijoittuvat kovan ytimen marginaaliin. Halonen pitää tärkeänä institutionalisoituneiden valtakurssien sukupuolittavan aspektin pohtimista suhteessa marginaalidiskursseihin. Valtakurssilla Halonen tarkoittaa kulttuurisesti arvostettuja, etuoikeutettuja representaatioita ja mediakäytäntöjä. Niillä on ideologinen vaikutus sukupuolen representaatioihin ja sukupuoli-identiteetin rakentumiseen; niiden tehtävänä on patriarkaalisesta hegemonian vahvistaminen siten, että sen kannalta edulliset tulkinnat tulevat yleisesti hyväksytyiksi ja luonnollistetuiksi "arkijärjen" avulla. Marginaalidiskurssit ovat niitä tekstuaalisia käytäntöjä, jotka valtakurssi jättää ulkopuolelleen, joita se hyljeksii ja torjuu. Ne ovat vallattomia ja vähän arvostettuja kulttuurisesti ja yhteiskunnallisesti. Marginaalidiskursseissa piilee kuitenkin kulttuurinen potentiaali, josta katsottuna ne voivat olla merkityksellisen toiminnan keskiössä. (Halonen 1999, 28-31.)

Journalistinen uutistyö perustuu hyvin kaavamaisiin sääntöihin, jotka ohjaavat koko aineiston hankinta- ja muokausprosessia. Journalistista toimintaa määrittelee historiallisesti kehkeytnyt journalistinen kulttuuri, jota puolestaan säätelee arvostukset ja rutiinit. Osa journalismin sääntöjä on myös uutisten kategorisoinnissa vallinnut jako "koviin" ja "pehmeisiin" uutisiin. Tällä journalistisen kulttuuriin sisäänrakennetulla dualismilla on merkitystä sukupuolen tarkastelun kannalta. Kategoriointi on kuitenkin ongelmallinen, eivätkä kaikki aiheet asetu yksiselitteisesti sen mukaan. Puhuttaessa uutisista tarkoitetaan usein juuri "kovaa" uutista, "pehmeät" uutiset ovat marginaalisia uutisjournalismissa. "Pehmeän" aihepiirin uutisesta voidaan muokata "kovan" näköinen, kysymys kovista ja pehmeistä aiheista kytkeytyykin lopulta journalistisiin käsittelytekniikoihin ja siihen miten ne luetaan ja tulkitaan. Uutisgenrelle on ominaista pyrkimys diskurssin virallistamiseen aihepiiristä riippumatta. Jako koviin ja pehmeisiin uutisiin ei ole kuitenkaan kehittynyt journalismissa, vaan sillä on merkitystä länsimaisen ajattelun yleisenä metaforana, uutisen sukupuolittumisen lähtökohtana on filosofinen subjektiivisen ja objektiivisen erottelu. (Halonen 1999, 36-40.)

Halosen mukaan naisten uutisdiskurssiin pääsyn ehdot ja esteet liittyvät naissukupuoleen ja naiseuteen, lisäksi ne ovat myös journalistisen ja uutiskulttuurin määrittelemiä, jotka tuottavat omissa käytännöissään sukupuolieron. Siinä missä mieheyden esiin tuominen nähdään uutisdiskurssissa luonnollistuneena representaationa, naiseus koetaan yhä erityisenä tai jopa häiritsevänä. Halosen mukaan naisille tarjoutuu uutisdiskurssissa kolmenlaisia subjektipositioita. Ensinnäkin nainen pääsee uutisdiskurssiin onnistuttuaan murtautumaan korkeaan asemaan perinteisillä maskuliinisilla aloilla, toimiessaan lähellä institutionaalista valtakurssia. Pääseminen tärkeän alueelle edellyttää vallan hipaisua, valtaan sitoutumista ja vallan kielellä puhumista. Suurin osa naisista kehittää kuitenkin yhteiskunnallista ja kulttuurista kompetenssiaan virallisen vallan marginaalissa. Näiden naisten pääsyä uutisiin määrittelee nais erityisyys, esimerkiksi toimiminen perinteisillä naisten aloilla. Halosen mukaan naiset voivat "saada luvan" puhua, mutta heidän diskurssinsa ei murtaudu marginaalista. Kolmanneksi uutisdiskurssiin pääsevät nais erityisyyttä ilmentävät naiset, jotka kulttuurisesti ja biologisesti naisiksi määriteltynä toimivat usein koristuksena tai kuvituksena. He esiintyvät uutisissa vaikutusvaltaisen miehen vanavedessä, puolisoina, tyttöystävinä, tyttärinä ja äiteinä. (Halonen 1999, 80-83.)

Journalismin sukupuolittuneet ja sukupuolistavat strategiat ovat Halosen mukaan elastisia ja kontekstisidonnaisia ja niiden tulkinta on historiallisesti, yhteiskunnallisesti ja kulttuurisesti määrittynyttä. Uutisjournalismi on geneerisesti sukupuolittunutta diskurssia, joka nostaa esiin maskuliinisen, hegemonisen ja tärkeän alueen, siinä käsiteltävät asiat yhdistyvät yhteiskunnan institutionalisoituneen vallan representaatioihin. Sukupuolittuneisuus ilmenee uutisdiskurssin sisällä toimijoiden representaatioissa sekä toimittajien valitsemassa journalistisissa tekniikoissa. Uutiset rakentavat feminiinisiä ja maskuliinisia stereotyyppisiä, representaatiot ovat hegemonisen maskuliinisen sukupuolikäsityksen mukaisia. Toimittajien pyrkimys profession edellyttämiin journalistisen työn pätevyysiin karsii sukupuolierityisen ja tuottaa sukupuolittuneen kaanonin. (Halonen 1999, 285-287.)

2.3 Poliitikka, media ja politiikan journalismi

Nykyaikaa on luonnehdittu mediavallan ajaksi ja joukkotiedotusvälineet ovat Suomessakin vaikuttava osa yhteiskunnallista keskustelua ja kansalaisyhteiskuntaa. Mediasta on tullut keskeinen vallankäyttäjän ja vallan väline politiikassa, kulttuurissa ja taloudessa. Lehdistöstä onkin 1800-luvulta lähtien puhuttu neljäntenä valtiomahtina. Länsimaisessa lehdistökäsityksessä poliitikot ja toimittajat nähdään toistensa vastustajina, jotka kuitenkin tarvitsevat toisiaan. (Salminen 2006, 51-52.) Poliitiikan ja journalismin suhde on jännitteinen johtuen molempien perustehtävästä: poliitikot edustavat kansaa ja ovat kansan valitsevia, toisaalta myös journalistit katsovat edustavansa kansaa ja pyrkivät välittämään ja suodattamaan poliitikkojen sanomaa (Virkkunen 2006, 134).

Mediajulkisuuden merkitys politiikassa on kasvanut jatkuvasti: poliittiset teot tapahtuvat median välityksellä tai median suorissa lähetyksissä ja poliittisten ratkaisujen onnistuminen on riippuvainen siitä, miten ne onnistutaan markkinoimaan julkisuudessa. Jukka Holmbergin mukaan postmodernissa maailmassa ei välttämättä enää voida selvästi erottaa toisistaan todellista tapahtumaa ja sen representaatiota mediassa, kun mediatapahtuma on itse osa todellisuutta. Samalla kysymys mediajulkisuuden tasapuolisuudesta on korostunut ja puolueettomuusnormin noudattaminen onkin ollut vaatimuksena erityisesti yhteiskunnallisen päätöksenteon uutisoinnissa. Poliitiikan uutisten merkittävä asema tiedotusvälineissä perustuu niiden käsittelemien aiheiden merkittävyyteen, politiikkaa uutisoiva journalismi on tekemisissä poliittisen vallankäytön ytimen kanssa. Kansalaiset saavat käsityksen poliittisen päätöksenteon sisällöstä ja tekoavasta pääasiallisesti medioista. Siksi uskotaankin, että mediasisältöjen "vinoumat" voivat vaikuttaa ihmisten kykyyn tehdä poliittisia päätelmiä ja toimia niiden mukaisesti. Median vaikutus ei kuitenkaan ole suoraviivainen, eikä yleisön uskota omaksuvan uutisten tarjoamia ajatusmalleja sellaisenaan. Ne voivat kuitenkin ohjata tärkeysjärjestystä ja vaikuttaa asenteisiin muun muassa sanavalinnoin. Joukkoviestimien vaikutusta on kutsuttu myös kehystämiseksi, jolla viitataan viestimien tapaan vaikuttaa ihmisten ajatteluun suosimalla tiettyjä ajatustapoja ja näkökulmia asioihin. Myös poliitikot ovat tulleet entistä riippuvaisemmiksi tiedotusvälineistä ja niiden kautta saatavasta julkisuudesta, jolloin median mahdollisuus määrätä siitä, mitä politiikasta kerrotaan yleisölle, on kasvanut. Poliitikkojen mahdollisuus hallita itsestään kertovien juttujen sisältöä on pienentynyt ja poliitikot joutuvat

siirtymään yhä enemmän poliittisesta diskurssista journalistiseen, sovittamaan puheensa julkisuuskoneistolle sopivaksi, jotta ne läpäisisivät uutisseulan ja he saisivat yhteyden äänestäjiinsä. (Holmberg 2004, 11, 29-33.)

2000-luvun politiikan journalismissa aikaisemmin ylläpidetyt rajat ja hierarkiat ovat murtuneet; kiellettyjä aiheita ei politiikan mediajulkisuudessa enää ole, yksityisen ja julkisen raja on hämärtynyt, politiikka käsitteenä on laajentunut ja naiset ovat ottaneet oman paikkansa politiikan areenalla. Tässä muutoksessa tärkeä ulottuvuus on ollut kiristynvä kilpailu eri joukkotiedostusvälineiden välillä, mikä on pakottanut laajentamaan poliittisen julkisuuden spektriä. Lehtien uudet liitteet ja lisäosat ovat värikkyydellään ja räväkkyydellään haastaneet perinteisen käsityksen poliittisesta journalismista, samalla kun lehtien perinteiset kotimaan politiikkaa käsittelevät sivut näyttävät pysyneen monella tapaa ennallaan. Nykypäivän politiikan journalismille on ominaista näkökulmien paljous ja sen välittämä kuva voi olla jopa sisäisesti ristiriitainen. Tietoa politiikasta ja poliitikoista on tarjolla erilaisissa muodoissa, kuten viihde- ja asiaohjelmissa, sanomalehtien uutisissa ja henkilökuvissa, joiden kerronnassa sekoittuvat draama ja komedia, asia ja viihde. Poliitiikan journalismin ytimessä ovat edelleen perinteinen valtapoliitikka, puolueet ja niiden keulahahmot, mutta niiden rinnalle ovat tulleet lukuisat muut aiheet, poliitikoiden yksityiselämä mukaan lukien. Aikaisempi kunnioittava, arvostava ja etäinen suhtautumistapa poliitikoihin on muuttunut yksityisen tultua osaksi politiikkaa ja politiikan journalismia, tehden poliitikoista tavallisia kuolevaisia heikkouksineen ja vahvuuksineen. (Pernaa ym. 2006, 275-277.)

Median ja politiikan suhteita tutkineiden Ville Pernaan ja Erkkä Railon mukaan 1980-luvun aikana siirryttiin poliitikkoja kunnioittavasta poliittisesta journalismista kuvia kaatavaan politiikan uutisointiin. Iltapäivälehdistöä on pidetty keskeisenä suunnannäyttäjänä kohti nykymuotoista pinnallisempaa journalismia ja kriittistä politiikan julkisuutta. Uusina ilmiöinä poliittiseen journalismin valtavirtaan nousivat tuona aikana poliitikkojen yksityiselämän kuvaukset, naispoliitikkojen haastattelut ja henkilöesittelyt, poliitikkojen avoin ivaaminen ja pilkkaaminen tv:n viihdeohjelmissa sekä entistä aggressiivisempi poliitikkojen taloudellisten kytkentöjen ja korruption paljastava journalismi. Vielä 1970-luvulla suomalaiselle sanomalehdistölle oli ominaista arvostava, kunnioittava ja etäinen suhtautuminen poliitikkoihin. Tätä ilmensi poliitikkojen haastattelut, joissa toimittajan kysymykset ja poliitikon vastaukset julkaistiin näennäisen sanatarkasti kysymys-vastaus muodossa.

Toimittajan tekemät luonnehdinnat ja suorat arvioit poliitikosta olivat harvinaisia muuten kuin tuotaessa esiin poliitikon yhteiskunnallisia saavutuksia luottamustehtävälueellisten avulla. Kirjoituksissa käsiteltiin yksinomaan politiikkaa poliitikkojen yksityiselämän rajautuessa tiukasti niiden ulkopuolelle. Poliittisen journalismin vapautuminen pakosta esittää poliitikon viesti kansalaisille mahdollisimman tarkasti samassa muodossa kuin tämä sen esitti merkitti toimittajille mahdollisuutta tuottaa täysin uudenlaisia politiikkaa käsitteleviä tekstejä. Tähän vaikutti myös uusien medioiden, kuten Helsingin Sanomien kuukausilähteen, synty. Poliitikkoja käsittelevät jutut olivat kriittisiä ja toimittajakeskeisiä, henkilöesittelyistä välittyi pääosin toimittajan oma tulkinta poliitikon persoonasta ja urasta, eikä erillistä poliitikon haastatteluosiota jutuista enää löytynyt. Kirjoitusten viestinnän keskeiseksi kohteeksi muodostui poliitikko henkilönä, eikä informaation välittäminen lukijoille siitä, mitä oli tapahtunut. (Pernaa & Railo 2006, 17-26, 31-32.)

Railon mukaan politiikan ja poliittisen journalismin henkilöitymisessä on kyse julkkisten kautta koettujen onnen ja tragedian elämysten lisäksi myös siitä, että äänestäjille ei enää riitä poliitikon yhteiskunnallinen kompetenssi äänestyspäätöstä tehtäessä, vaan hänen on myös vaikutettava miellyttävältä ihmiseltä. Tiedotusvälineet pyrkivätkin tarjoamaan kansalaisille myös poliitikkojen yksityiselämää koskevaa informaatiota, mutta tämän kääntöpuolena on eriarvoisuus: poliitikot, joiden yksityiselämä esitetään myönteisessä valossa, ovat paremmassa asemassa kuin ne, jotka ovat julkisuudessa negatiivisten asioiden takia tai joiden yksityiselämästä ei tiedetä mitään. (Railo 2006, 116.) Niemen mukaan yksityiselämän nousun julkisuuteen ei tarvitse tarkoittaa vain viihteellisten julkaisujen levikin nousua ja perättömiä juoruja vaan se voi myös provosoida keskustelua arvoista ja asenteista, oikeasta ja väärästä, ja mahdollisesti jopa tukea politiikan paluuta kiehtoessaan monia. Esimerkiksi Bill Clintonin ja Tony Blairin yksityiselämän käänneet ovat innoittaneet puhumaan julkisuudessa sukupuolten välisistä suhteista, yksityisestä ja julkisesta moraalista sekä lasten hoidosta ja miesten roolista kotona. Suomessa puolestaan Halosen henkilö on synnyttänyt keskustelua seksuaalivähemmistöjen oikeuksista, uskonnosta, yksinhuoltajuudesta ja avoliitosta. (Niemi 2006, 270-271.)

2.3.1 Naiset tuovat yksityisen mukanaan politiikan julkisuuteen

1980-luvun puolivälistä alkaen uutena piirteenä koettiin naisten läpimurto politiikan mediajulkisuuteen. Tätä ennen naispoliitikkoja ei juuri näkynyt muualla kuin naistenlehtien sivuilla, vaikka vaikutusvaltaisia naisministereitä oli istunut hallituksissa jo ainakin 1970-luvun lopulta alkaen. 1980-luvun alkupuolella saattoi kulu useita vuosia ilman, että Helsingin Sanomat julkaisi ainoatakaan laajempaa naispoliitikon haastattelua. Naisten tulo suomalaiseen poliittiseen julkisuuteen liittyi naispoliitikkojen määrätietoisin pyrkimyksiin lisätä omaa vaikutusvaltaansa politiikassa samalla kun naisten ja miesten hierarkkinen suhde puoluetoiminnassa kyseenalaistettiin. Pernaan ja Railon mukaan naispoliitikkoja käsittelevät kirjoitukset loivat kokonaan uuden tavan kirjoittaa poliitikoista. Miespoliitikkojen kohdalla hallitsevat teemat 1980-luvun alussa olivat valta ja poliitikon asema hallituksessa tai puolueessa, kun taas naispoliitikkojen henkilöesittelyissä politiikkaa käsiteltiin poliitikon henkilökohtaisen kokemusmaailman näkökulmasta, mikä antoi mahdollisuuden hyvin yleisluontoiseen poliittiseen pohdiskeluun. Tavallinen keskustelunaihe naispoliitikkojen henkilöesittelyissä, ja aina uudestaan toistuva naisten saavuttaessa uusia valta-asemia, oli se, miten politiikka ja vallankäyttö muuttuvat, kun naiset tulevat mukaan politiikkaan. (Perna & Railo 2006, 44-47.)

Naispoliitikot tekivät läpimurtonsa julkisuuteen iltapäivä- ja naistenlehtien kautta. 1980-luvulla naispoliitikoista kirjoitettiin usein ryhmänä. Naispoliitikoista kirjoitetut artikkelit koskivat yksityiselämää, perhettä, ystäviä ja yksityiselämän yhdistämistä julkiseen työhön. 1980-luvun lopulla yhteys poliitikon uran ja tämän nauttiman julkisuuden välillä heikkeni entisestään, ja syntyi pääasiassa naisista koostuva poliitikkojen ryhmä, joka sai lähes yksinomaan yksityiselämään liittyvää julkisuutta. Pernaan ja Railon mukaan naispoliitikkojen aikaisempaa näkyvämmällä asemalla poliittisessa julkisuudessa ja tunteiden ja yksityiselämän korostumisella poliittisessa journalismissa saattaa olla yhteys: yksityistä elämänaluetta edustaneiden naisten tulo yhteiskunnan julkiselle areenalle politiikkaan johti yksityisen ja julkisen elämänalueen välisen rajan hämärtymiseen. Naisten näkyvämpi asema poliittisessa journalismissa vaikutti uuden populaarijulkisuuden muodostumiseen, jossa voidaan liikkua sujuvasti poliitikon yksityisen ja julkisen roolin välillä, rikkoen yksityisenä ja yhteiskunnallisena pidettyjen aihealueiden rajoja. (Perna & Railo 2006, 47-51.) Feminististen

mediatutkijoiden mukaan liikkuminen yksityisen ja julkisen roolin välillä ei kuitenkaan ole naispoliitikoille näin ongelmattonta (ks. Kuusipalo 2000; van Zoonen 2000, 2006).

1980-luvun lopulla myös miespoliitikkojen yksityistä puolta ruvettiin tuomaan esille henkilöesittelyissä. Silti miespoliitikkojen haastatteluiden keskeisenä teemana pysyi politiikka, joskin sitä saatettiin käsitellä henkilökohtaisten tunteiden tai yksityiselämän näkökulmasta. Vasta 1990-luvulla miesten ja naisten henkilöesittelyt kohtasivat ja yksityiselämän kuvaukset ja politiikan tarkastelu poliitikon henkilökohtaisten tunteiden kautta johtivat kuvauksiin, joissa otetaan hyvin voimakkaasti kantaa poliitikon puolesta tai vastaan. Poliitikkojen henkilökuviin sukupuolittumista Helsingin Sanomissa tutkineen Erkkä Mattisen mukaan yksityiselämää koskeva ja voimakkaiden tunteiden kuvauksia sisältävä julkisuus on tuottanut myönteisiä julkisuuskuvia nimenomaan miehistä. Pernaa ja Railo toteavatkin, että 1980-luvulla naisten kohdalla vähempiarvoiselta hömppäjulkisuudelta näyttänyt julkisuus muuttui miespoliitikkojen myönteisen julkisuuden peruspilariksi 1990-luvulla. (Pernaa & Railo 2006, 51-53.)

2.4 Naispoliitikkojen mediarepresentaation vinoumat

Feministisen mediatutkimuksen piirissä on 1990-luvulta lähtien kiinnitetty yhä enemmän huomiota myös naispoliitikkojen representaatioihin mediassa. Poliittisen kommunikaation sukupuolittuneet rakenteet ovat alkaneet kiinnostaa niin median kuin politiikan tutkijoita. Yhdysvalloissa ja Britanniassa tutkijoiden mielenkiinnon kohteena ovat olleet erityisesti mediaan ja poliittiseen rekrytoitumisen ja representaatioon liittyvät kysymykset, muun muassa syitä naisten heikkoon vaalimenestykseen on haettu median vinoutuneesta suhteesta naisehdokkaisiin ja naisten intresseihin. (Aslama & Jääsaari 1997, 278.) Niin ulkomailla kuin Suomessakin on pääasiassa keskitytty vaalikampanjoiden aikaiseen uutisointiin.

Naispoliitikkojen määrän mahdollistettua vertailun, on sukupuolen vaikutus julkisuuden määrään, sisältöön ja sävyyn osoittautunut kiistattomaksi. Aslaman ja Jääsaaren tutkimuskirjallisuutta koskevan katsauksen perusteella naispoliitikkojen esiintymistä mediassa luonnehtii kolme piirrettä lähes riippumatta poliittisesta järjestelmästä, kulttuurista tai naisten asemasta. Ensiksi naispuoliset poliitikot saavat miespoliitikkoja vähemmän julkisuutta. Toiseksi naisten saama julkisuus käsittelee enemmän

luonnetta, perhesuhteita, yksityiselämää ja ulkonäköä kuin miesten saama julkisuus. Kolmanneksi naispoliitikkojen toimintaa, poliittisia mielipiteitä ja heidän ajamiaan asioita, toisin sanoen "uskottavuutta", käsitellään usein kriittisemmässä valossa kuin miesten. (Aslama & Jääsaari 1997, 279.)

2.4.1 Ulkomainen tutkimus

Seuraavaksi esittelen naispoliitikkojen mediaesityksistä tehtyä ulkomaista tutkimusta, jonka avulla hahmotan tyypillisiä tapoja kuvata naispoliitikkoja mediassa, ja jota hyödynnän myöhemmin analyysissä Halosen kohdalla.

Naispoliitikkojen näkyvyys mediassa

Yksi aspekti naispoliitikkoja käsittelevän julkisuuden tutkimuksessa on ollut naispoliitikkojen vähäinen medianäkyvyys miespoliitikkoihin nähden. Koska politiikka ja poliitikot nykypäivänä ovat erittäin riippuvaisia mediasta ja äänestäjät saavat suurimman osan informaatiosta ehdokkaista median välityksellä, on naisten näkyvyydellä miehiin nähden merkitystä. Yhdysvaltalainen Kim Fridkin Kahn on tutkinut naisehdokkaiden kuvaamista mediassa kuvernöörin ja senaatin vaaleissa vuosina 1982—1988. Sen mukaan naisehdokkaat saivat miesehdokkaita vähemmän tilaa lehdissä senaatin vaalien kampanjoinnissa, mutta eroa sukupuolten välillä ei löytynyt kuvernöörin vaaleissa. (Kahn 1994, 154, 160.) Pippa Norris tutki maailman naispuolisten valtionpäiden kuvaamista englanninkielisessä uutismediassa. Alkuoletuksena oli, että naisvaltionjohtajat olisivat vähemmän näkyvillä mediassa kuin heidän miespuoliset kollegansa. Analyysissä naisvaltionpäiden mediaesityksiä verrattiin lähimpään vastaavaan mieheen ja määrällisessä analyysissä havaittiin, että miehet saivat keskimäärin hieman enemmän näkyvyyttä mediassa kuin naispuoliset valtionpääat. Osa naisjohtajista sai kuitenkin miespuolista pariaan enemmän huomiota mediassa. (Norris 1997b, 149-153, 155-158.)

Koska naisjohtajat ovat edelleen harvinaisuuksia, saatetaan heitä sen takia pitää erityisen uutisarvoisina; uutiset keskittyvät asioihin, jotka ovat uusia tai odottamattomia, jolloin naisjohtajista saadaan mielenkiintoisempaa etusivun materiaalia kuin miehistä ja huippukokouskuvissa erottuva väriläiskä miesten harmaita pukuja vasten. (Kahn 1994, 160; Norris 1997b, 149-153.) Tämän takia

naispoliitikot voivat toisinaan saada sukupuolensa vuoksi myös tavallista enemmän huomiota. Tämä oli havaittavissa Yhdysvalloissa "naisen vuosi" -ilmiön yhteydessä, jolloin vuoden 1992 vaaleissa oli ehdolla ja pääsi läpi ennätysmäärä naisehdokkaita. Ilmiö sai alkunsa Hill—Thomas-oikeuskäsittelystä, jossa Anita Hill syytti entistä esimiestään Clarence Thomasia seksuaalisesta häirinnästä. Oikeudenkäynnin aikana syntyi demokraattien ja republikaanien koalitio, jonka pontimena oli naisten raivo Hillin kohtelusta ja seksuaalisen häirinnän vähättelystä alistuksen muotona. Carrol ja Schreiber tutkivat, miten media kohteli 103:n kongressin, "naisen vuoden" ehdokkaista virkaan valittuja naisedustajia. Heidän mukaansa "naisen vuosi" -ilmiöllä ja suurella kiinnostuksella naisehdokkaita kohtaan vuoden 1992 vaaleissa oli vaikutusta 103:n kongressin naisedustajien medianäkyvyyteen. Ensi kertaa valitut naiset saivat enemmän median huomiota kuin olisi normaalisti odotettu ensimmäisen kauden edustajilta; enemmän kuin ensimmäisen kauden mieskollegat sekä kauemmin edustaneet naiskollegat. Ajan kuluessa ja "naisen vuoden" tärkeyden himmetessä naisia kongressissa yleensä käsittelevät artikkelit vähenivät, mutta korvautuivat osittain naisia yksilöinä käsittelevillä jutuilla. (Carrol & Schreiber 1997, 131, 144-145; Vavrus 2002, 75.)

Naispoliitikkojen uskottavuus ja asiakysymykset

Näkyvyyden lisäksi naispoliitikkojen saamaa mediajulkisuutta on syytä tarkastella myös siitä näkökulmasta, miten heitä siinä kuvataan ja mitä asioita julkisuudessa käsitellään. Tällä on merkitystä naispoliitikoiden uskottavuuden kannalta vakavasti otettavina poliitikkoina. Stereotyyppiset käsitykset naisista ja miehistä ovat johtaneet käsityksiin naisten ja miesten erilaisista kompetenssialueista julkisessa elämässä. Stereotyyppinen ajattelu tarkoittaa yksilöiden arvioimista oletettujen sosiaalisten ryhmien ominaisuuksien perusteella, huolimatta yksilön yksilöllisistä ominaisuuksista. Stangorin ja Schallerin mukaan stereotyyppisiä käsityksiä voidaan selittää myös funktionaalisesti; ne vähentävät sosiaalisen maailman monimutkaisuutta ja tekevät toisten ryhmien jäsenten toimintaa ymmärrettäväksi ja ennustettavaksi tarjoamalla informaatioita niistä (Aro & Sarpavaara 2007, 192). Stereotyyppiset käsitykset vaikuttavat odotuksiin naisten ja miesten henkilökohtaisista ominaisuuksista poliittisina johtajina. Naispoliitikot koetaan yleisesti myötätuntoisiksi, käytännöllisiksi, rehellisiksi ja ahkeriksi, kun taas miespoliitikot nähdään häikäilemättöminä, kunnianhimoisina ja kovina johtajina. (Norris 1997a, 8-9.) Myös median on havaittu esittävän poliittiset naisjohtajat sukupuolistereotyyppien mukaisesti. Naisiin liittyvät stereotyyppit, kuten pätevyys tietyillä "myötätuntoon" liittyvillä

politiikkaosiolla, eivät ole Norrisin mielestä yllättäviä, sillä ne ovat yleistyksiä naisten yksityisistä rooleista kodin piiristä julkisiin asioihin ja ongelmiin. (Norris 1997b, 153-154.)

Kahnin tutkimuksen mukaan senaatin ja kongressivaalikampanjoinnin mediaesityksistä naisehdokkaat saivat huomattavasti vähemmän näkyvyyttä asiakysymysten osalta sekä senaatin että kuvernöörinvaalin kampanjauutisoinnissa kuin miesehdokkaat. Tämä ei kuitenkaan ollut seurausta ehdokkaiden omista kampanjaviesteistä, joissa naisehdokkaat viestivät jopa miehiä enemmän asiakysymyksiä. Tarkasteltaessa uutisoituja asiakysymyksiä, havaittiin median ottavan senaatinvaalissa naisehdokkaiden kohdalla esiin "naiskysymyksiä", politiikka-alueita, joilla naisten perinteisesti uskotaan olevan miehiä pätevämpiä, useammin kuin miesehdokkaiden kohdalla. Kuvernöörin vaaleissa ero oli toiseen suuntaan, johtuen viran luonteesta sisäpolitiikkaan liittyvänä, jolloin "naisiksi" määrittävät politiikka-alueet, kuten koulutus ja terveydenhuolto, ovat relevantimpia kuin ulkopoliittika ja puolustus. Tutkimus osoitti, että vastaavuus uutisoinnin ja ehdokkaan oman kampanjaviestin välillä oli suurempaa senaatinvaalin miesehdokkaiden kohdalla. (Kahn 1994, 154, 164-171.) Myös Carrolin ja Schreiberin tutkimuksessa 103:nneen kongressin naisedustajien mediaesityksistä lehtiartikkelit antoivat kuvan, että naiset ovat aktiivisia ainoastaan naisiin liittyvien asioiden tiimoilla, kuten naisten terveyden, abortin ja seksuaalisen häirinnän saralla, vaikka näyttöä muustakin olisi ollut saatavilla. Naispolitiikkoja ei mainittu käsiteltäessä ulkopoliittikkaa, kansainvälistä kauppaa tai budjettia. Naisista raportoitaessa keskityttiin asioihin, joita he tekivät kollektiivisesti tai ongelmiin, joita he jakoivat yhteisesti. Median kuva naisedustajista oli kapea ja vahvasti käsitystä, että naiset kongressissa keskittyvät ainoastaan naisten asioihin. (Carrol & Schreiber 1997, 140, 145-146.)

Kahn tarkasteli myös kampanjauutisoinnin keskittymistä "hevoskilpa-asetelmaan", ehdokkaiden väliseen kilpailuun, sijoittumiseen mielipidemittauksissa, kampanjaorganisaatioiden keskinäiseen vahvuuteen sukupuolen näkökulmasta, lähtöoletuksenaan, että naisten kohdalla tähän keskityttäisiin enemmän, koska naiset on perinteisesti nähty miehiin nähden vähemmän uskottavina ehdokkaina. Odotusten mukaisesti media keskittyi kilpailu-asetelmaan naisten kohdalla miehiä useammin senaatin vaaleissa, kuvernöörin vaalissa ei löytynyt eroa. Lisäksi arvioit naisten uskottavuudesta olivat miesehdokkaat negatiivisempia, jälleen senaatin vaalissa kuvernöörinvaalia korostuneemmin. (Kahn 1994, 154, 160-166.) Toisessa Kahnin tutkimuksessa senaatinvaalikampanjoinnista havaittiin, että

arvioissa ehdokkaan uskottavuudessa ja mahdollisuuksissa voittaa, miesehdokkaat saivat positiivisempia arvioita kuin naisehdokkaat. Istuvia miesehdokkaita arvioitiin useimmiten varmoiksi voittajiksi, kun naisehdokkaita arvioitiin päteviksi, haastavia miesehdokkaita arvioitiin useimmiten päteviksi, kun taas haastavia naisehdokkaita pidettiin jokseenkin pätevinä. (Kahn 1992, 500.)

Kokeellisessa tutkimuksessa Kahn testasi sukupuolitetun medianäkyvyyden ja ehdokkaan sukupuolen vaikutusta tästä tehtyihin arvioihin. Kokeen tuloksena havaittiin, että sukupuolitettu uutisnäkyvyys asettaa naiset usein epäedulliseen asemaan miesehdokkaisiin nähden. Ehdokkaat, jotka esitettiin mediassa miesehdokkaille tyypilliseen tapaan varmoina voittajina ja pätevinä ehdokkaina, saivat koehenkilöiden keskuudessa positiivisempia arvioita uskottavuudestaan ehdokkaana, kuin ne ehdokkaat, joita kohdeltiin tyypillisen naisehdokkaan tavoin. Kokeen tulosten mukaan naisehdokkaat kuitenkin myös hyötyvät sukupuolistereotyyppioista; vaikka molemmista annettiin identtistä informaatiota, pitivät koehenkilöt naisehdokkaita rehellisempinä ja parempina hoitamaan "naisiksi" miellettyjä asioita. Periaatteessa naisehdokkaat voisivat käyttää hyväkseen sukupuolistereotyyppioita ja korostaa kampanjassa "naisasioita". Pitkällä aikavälillä tämä ei kuitenkaan ole Kahnin mielestä kannattavaa, sillä se ylläpitää naisiin liitettyjä stereotyyppioita eikä auta istuvia jäseniä haastavia naisehdokkaita kilpailemaan miesten hallitsemalla senaatinvaaliareenalla. (Kahn 1992, 497-500, 510-512.)

Naiset uutuuksina ja muutosagentteina politiikassa

Naispoliitikkojen näkyvyyden ja julkisuuden määrästä ja laadusta naisten, politiikan ja median suhteen tutkimuksessa painopiste on siirtynyt tarkastelemaan median sukupuolittumista, hienovaraisempia vinoutumia, joita syntyy, kun tavanomaisia politiikan kehyksiä sovelletaan naispoliitikoihin (Pantti, www-dokumentti). Norris havaitsi tutkimuksessaan eri maiden naispuolisten valtionpäiden mediaesityksistä vain vähän yksinkertaista ja karkeaa sukupuolistereotyyppioiden käyttöä. Sukupuolistereotyyppioiden sijaan aineistosta oli havaittavissa hienovaraisempia perinteisiä tapoja nähdä naiset poliitikoina: yhteisiä teemoja jakavia sukupuolitettuja kehyksiä, jotka osoittautuivat kaikkialle levinneiksi ja toistuviksi naisvaltionpäiden valitsemisen jälkeisenä aikana hyvin erilaisten naisten kohdalla. (Norris 1997b, 161.)

Norris tunnisti aineistostaan kolme pääasiallista kehystä, joista ensimmäisen hän nimesi "naisten johtajuuden läpimurroksi". Jutussa toisensa jälkeen otsikointi ja juoni keskittyi "ensimmäisten naisten" läpimurtoon, ja kerrottiin positiivisessa sävyssä naisesta, joka voitti vaikeuksista ja odotuksista huolimatta. Kehyksessä otsikot korostivat ensimmäisen naisen valinnan symbolista merkitystä läpimurtona kaikille naisille. Norrisin mukaan tällainen kehys on yleinen muidenkin tarinoiden kohdalla, käsittelevätkä ne sitten ensimmäistä naispuolista kenraalia, astronauttia tai Nobelin voittajaa. Norrisin mielestä eri toimittajien tekemien eri lehdissä ilmestyneiden, hyvin erilaisia poliitikkoja käsittelevien juttujen yhdenmukaisuus yli 20 vuoden aikajaksolla oli hätkähdyttävää. (Norris 1997b, 161-162, 164.)

Toinen kehys oli "naisjohtajat ulkopuolisina", sen puitteissa naisjohtajien kohdalla korostettiin perinteisten pätevyyksien ja aikaisemman poliittisen kokemuksen puutetta. Naisten mukanaan tuomaa laajempaa kokemusta ei juurikaan arvostettu. Norrisin mukaan tämä tukee Jeane Kirkpatrickin havaintoja naisten kokemasta dequalifikaation prosessista, jonka naiset läpikäyvät toimiessaan perinteisillä miesten alueilla diplomatian ja kansainvälisen turvallisuuden aloilla. Prosessi koostuu naisjohtajan kykyjen ja kokemusten aliarvioinnista ja vähättelystä ja työhön vaadittavien ominaisuuksien näkemisenä edeltäjien (maskuliinisten) ominaisuuksien mukaan. (Norris 1997b, 163.)

Kolmas usein käytetty kehys oli "naiset muutosagentteina". Sen puitteissa naisjohtajat nähtiin muutoksentuojina, jotka puhdistavat politiikan korruptiosta. Norrisin mukaan mikä tahansa muutos johtajuudessa houkuttelee tämän kulman, mutta naisten mukaantulossa politiikkaan tästä tulee yksi hallitsevista aiheista. Naisen valinta nähtiin vanhan kaartin vaihtumisena, raikkaana poliittisen tuulahduksena ja katkoksena entiseen politiikkaan, joka nähtiin vanhanaikaisena. Joillekin naisjohtajille tämä kehys voi Norrisin mukaan olla positiivinen, jos maa on vaiheessa, jossa kansa tahtoo muutosta menneeseen. Toisaalta kehys voi luoda vääriä odotuksia ja pitkällä aikavälillä asettaa naiset jalustalle, jolta he voivat vain pudota. Niin kauan kuin naiset ovat vähemmistönä maailman johtajien joukossa, on oletettavaa, että sukupuolen mukainen kehystäminen jatkuu, koska naisen läpimurto nähdään relevanttina uutisotsikoille. (Norris 1997b, 163-165.)

Mary Douglas Vavrus tutki naisten mediarepresentaatiota poliittisten tapahtumien yhteydessä 1990-luvulla. Yksi tutkittavista ilmiöistä oli "naisen vuosi", jonka mediakuvausista Vavrus löysi kolme kehystä, joilla naisehdokkaita kehystettiin yhdessä tai erikseen politiikan ulkopuolisina: "barbaarit

portilla", "status quon haastajat" ja "naiset muutoksen tuojina". Niissä on yhtäläisyyksiä Norrisin havaitsemiin kehyksiin maailman naisjohtajista. "Barbaarit portilla" -kehyksen mukaisia uutisjuttuja esiintyi "naisen vuoden" alussa ja sitä kuvasi kielenkäyttö, joka korosti eroja aluksi nais- ja miespoliitikoiden välillä, ja myöhemmin naisten ja miesten välillä. Jutuista suuri osa käsitteli naispoliitikkoja, jotka ilmaisivat suuttumustaan siitä, että heidän pyyntönsä kuulla Anita Hillin todistus alunperin evättiin. Sukupuolten vastakkaisuutta lisättiin käyttämällä sodan ja konfliktin kieltä: naiset ja miehet taistelivat sukupuolten välisessä sodassa. (Vavrus 2002, 75-76, 86-96.)

"Status quon haastajat" -kehys esiintyi yhteyksissä, joissa kerrottiin normin haastavista, politiikkaan pyrkivistä naisista. Sukupuolensa perusteella naisehdokkaat vaikuttivat uudenaikaiselta poliittisessa kontekstissa, ja myös heidän kampanjansa olivat poikkeuksellisia, sillä niissä heräteltiin seksuaali- ja sukupuolipoliittikkaa ja Hillin tapaus mainittiin usein esimerkkinä naisten väärästä kohtelusta miesvallanpitäjien instituutiossa. Senaattiin pyrkivät naisehdokkaat nähtiin moraalisina sotureina taistelussa oikeidenmukaisuuden puolesta. Samoihin aikoihin tämän kehyksen kanssa alettiin ilmiöstä puhua "naisen vuotena", uniikkina tapahtumana, jonka aikana naiset olivat ilmaantuneet politiikkaan tyhjältä Hill - Thomas oikeudenkäynnin seurauksena. Tämä mitätöi naisten vuosisataisen historian politiikassa ja sen, että myös aikaisempina vaalivuosina naiset olivat pyrkineet virkoihin muuttaakseen julkisia käytäntöjä ja lainsäädäntöä ja saadakseen naisten äänen mukaan miesääniseen poliittiseen keskusteluun. Naisten leimaaminen uutuuksiksi helpotti heidän sivuuttamistaan vakavasti otettavina ehdokkaina. Naisehdokkaiden kuvaaminen vihaisiksi, poliittista valtaa kahmiviksi naisiksi loi myös kaavan kuvata tulevia "naisen vuosia". (Vavrus 2002, 90-94.)

"Naiset muutoksen tuojina" -kehyksen uutisjutuissa naiset asemoitiin ulkopuolisiksi heidän biologisen sukupuolensa perusteella ja niissä turvauduttiin essentialistisiin käsityksiin keskusteltaessa siitä, miten sukupuolierot näkyivät kampanjoissa ja tulevassa päätöksenteossa. Naisten katsottiin olevan etulyöntiasemassa miehiin nähden, jotka edustivat vanhaa järjestystä. Sukupuoli ylitti kaikki muut naisehdokkaiden piirteet, jopa rodun, journalistien mielissä. Sukupuolensa perusteella naisten oletettiin toimivan politiikassa miehistä poikkeavalla tavalla: eettisemmin, tehokkaammin, rehellisemmin, yhteistyökykyisemmin, vähemmän riidanhaluisesti. Koska naiset sukupuolensa perusteella olivat ulkopuolella Washingtonin sisäpiireistä, nähtiin heidät muutoksen tuojina. Jopa eräs viidennen kauden kongressijäsen onnistui asemoimaan itsensä Washingtonin ulkopuoliseksi korostamalla naiseuttaan.

Senaattiin pyrkivät naisehdokkaat assosioitiin sukupuoli- jaottelun mukaisesti naisille perinteisesti kuuluviin asiakysymyksiin; naisten ennustettiin keskittyvän sisäpolitiikkaan ja korjaavan miesten siinä tekemät virheet. (Vavrus 2002, 94-96.)

Carrolin ja Schreiberin tutkimuksessa 103:n kongressin naisedustajien mediaesityksistä havaittiin, että "naisen vuonna" valitut naisedustajat kuvattiin edelleen muutosagenteiksi, joilla on vaikutusta, huolimatta siitä, että joutuvat taistelemaan seksismiä vastaan ja tasapainottelemaan työn ja perheen yhdistämisessä; jopa 16 prosentissa artikkeleista tuotiin esiin naisten erilainen näkökulma miehiin nähden tai että he muuttavat ratkaisevasti politiikan sisältöä. (Carrol & Schreiber 1997, 140, 145-146.)

Kehystämisen vaikutukset riippuvat Norrisin mukaan laajemmasta poliittisesta kontekstista, ne voivat olla negatiivisia, positiivisia tai neutraaleja niiden kohteena oleville naisille. Jutut senaattiin pyrkivästä naisesta voidaan kehystää ulkopuolisen läpimurtona, joka voi tuoda mukanaan rehellisemmän, välittävämmän ja tuoreemman näkökulman tavanomaiseen politiikkaan. Tämä kehys voi olla hyödyllinen ehdokkaan kannalta, jos äänestäjät ovat tyytymättömiä ja haluavat eroon istuvista jäsenistä. Toisaalta konventionaaliset kehykset, jotka vahvistavat sukupuolistereotypioita, voivat olla haitaksi, jos naiset kehystetään kokemattomiksi ulkopuolisiksi ja jos äänestäjien puolelta on tilausta kokeneille johtajille hoitamaan vakavia asioita, kuten alijäämää tai kansainvälistä turvallisuutta. (Norris 1997a, 9.)

Ulkonäköseikat, persoona ja yksityiselämä naispoliitikkojen julkisuudessa

Ulkonäköseikkojen ja persoonan korostaminen sekä yksityiselämän liiallinen käsittely lienevät yleisimpiä mediaa kohtaan esitettyjä syytöksiä naispoliitikkojen kuvauksissa ja toisaalta myös helpoimmin havaittavia seikkoja. Carrol ja Schreiber löysivät jonkin verran tukea syytöksille naisten vääristyneestä kohtelusta ja trivialisoinnista mediassa 103:n kongressin naisedustajien mediakuvastosta: osa artikkeleista käsitteli muun muassa kongressirakennuksen naisten vessojen määrää ja laatua, satunnaisesti naisedustajan ulkonäköä tai asua kommentoitiin ja muutama naisedustajista käsittelevä artikkeli oli sijoitettu lehden tyyliosioon. (Carrol & Schreiber 1997, 140.) Kahn havaitsi tutkimuksessaan senaatin ja kongressivaaliehdokkaiden mediaesityksistä, että persoonallisuuden piirteiden käsittely senaatinvaaliehdokkaiden kohdalla oli niukkaa sekä naisten että miesten osalta, mutta kuvernöörinvaaleissa naisten persoonallisuuden piirteitä käsiteltiin kuitenkin

jonkin verran miehiä useammin. (Kahn 1994, 164-171.) Norris löysi tutkimuksessaan maailmaan naispuolisten valtionpäiden mediaesityksistä vain harvoin yksinkertaista ja karkeaa sukupuolistereotyyppien käyttöä, mutta kun sitä havaittiin, liittyi se juuri ulkonäköön, perheen kuvaukseen, kokemuksen vähättelyyn ja pätevyYTEEN. Persoonallisuuden piirteitä kuvattaessa ei löydetty juuri viitteitä perinteisiin stereotyyppioihin naisista sovittelevina, myötätuntoisina ja herkkinä ja miehistä vahvoina, kunnianhimoisina ja kovina. Poliitikkoina monet naiset kuvattiin kunnianhimoisina, tehokkaina ja usein kilpailijoitaan konfrontationaalisempina. (Norris 1997b, 159-160.)

Hillary Rodham Clintonin vuoden 2000 senaatinvaalikampanjan käsittely mediassa oli Vavruksen mukaan skitsofreenista vaihdellen kunnioituksesta hänen media-imagonsa täydelliseen tuhoamiseen. Clintonia käsitellyt mediajulkisuus sisälsi stereotyyppisiä viittauksia tämän ulkonäköön, käytökseen ja persoonallisuuteen; Hillary kuvattiin enkelistä paholaiseksi ja aiheet vaihtelivat hänen seksuaalisuudestaan, imagostaan, äkkipikaisuudestaan, pikkuleipäresepteistään hänen Lady Macbethmäisyyteensä ja eettisyyteensä. Huolimatta näiden piirteiden keskenään ristiriitaisesta luonteesta, ovat ne Vavruksen mukaan kuitenkin niiden attribuuttien joukossa, jotka yleensä liitetään naisiin valvottaessa heidän käytöstään julkisessa sfäärissä. (Vavrus 2002, 131, 140-142, 151-152.) Aiemmassa tutkimuksessa Hillary Clintonista *first lady*n ominaisuudessa Whitewater-oikeudenkäyntien aikaan Brown ja Gardetto havaitsivat, että journalistit olivat kyvyttömiä kuvaamaan Clintonin suhdetta sekä yksityiseen että julkiseen sfääriin, eikä hänen menestystään molemmissa ei tuotu esiin. Media ei kyennyt yhdistämään tämän feminististä julkista persoonaa ja vanhemmuutta. Brown ja Gardetto löysivät kaksi toisiinsa liittyvää teemaa Clintonia käsittelevästä media-aineistosta. Ensiksikin uutismedia analysoi Clintonin ilmentävän kahta imagoa, jotka olivat vastakkaisia; julkinen asianajaja ja kansalainen sekä perinteinen *first lady*. Toiseksi Clintonin esitettiin myös kantavan kahta persoonallisuutta: hänen "pimeä puolensa" liitettiin hänen henkilökohtaiseen elämäänsä vaimona ja hänen yksityisiin ammatillisiin suhteisiinsa, toinen persoonallisuus "pyhä Hillary" liitettiin häneen äitinä sekä lasten ja terveydenhuollon puolestapuhujana tekemäänsä työhön. Keskustelu Clintonin ympärillä keskittyi hänen rooliinsa asianajajana ja julkisena päättäjänä, ja miten tämä saattaisi olla ristiriidassa hänen roolinsa äitinä ja vaimona. Epäilyt Clintonin "kaksinaamaisuudesta" tulivat esille myös siinä, että hänen uskottiin käyttävän omistautumistaan perheille verhona, joilla hän peittää todelliset poliittiset intressinsä; Clintonia ei voitu nähdä sekä äitien ja lasten puolestapuhujana

(yksityinen) että systeemin muutoksen vaatijana (julkinen). Clintonin "pimeä puoli" sisälsi muun muassa aviomiehen sättimistä ja suuren vallan tähän kaikissa kysymyksissä. Hymyn takana nähtiin lymyävän irrationaalinen, kontrolloimaton nainen, joka itkee hillittömästi kun suunnitelmat menevät mönkään ja näkee vihollisia joka nurkassa. (Brown & Gardetto 2000, 27-30; Vavrus 2002, 131.)

Karen Ross ja Annabelle Sreberny ovat kartoittaneet naispoliitikkojen subjektiivisia käsityksiä ja kokemuksia kohtelustaan mediassa. Suurin osa heidän haastattelemistaan brittiläisistä naispuolisista parlamentin jäsenistä uskoi median kiinnostavan enemmän huomiota heidän ulkonäkönsä kuin mieskollegoiden. Rossin haastattelemat naispoliitikot Britanniasta, Australiasta ja Etelä-Afrikasta mainitsivat ulkoisen olemuksen, kun kysyttiin useiten mediassa raportoitua naispoliitikkojen elämän aspektia. Suurin osa naisista uskoi, että mikään mitä he sanovat ei voisi ikinä saada niin paljon tilaa mediassa. Naiset mainitsivat toistamiseen, kuinka media aina kertoo naispoliitikkojen iän, kuvailee ulkonäköä ja koti- ja perheoloja ja kommentoi tyyliä. Monet olivat ärtyneitä median tavasta vetää johtopäätöksiä heidän kyvykkyydestä työhönsä ulkonäön perusteella. Joillekin haastatelluille tietynlainen pukeutuminen oli osa tietoista strategiaa, jotta heidät mielletäisiin vakavasti otettaviksi poliitikoiksi. Naispoliitikkojen mukaan median kaksoisstandardit tulevat näkyviin siinä, että media on aina hyvin kiinnostunut naispuolisten poliitikkojen pukeutumistyylistä, mutta kun nainen suostuu lifestyle-juttuun, jossa hänet kehystetään sukupuoliseksi olennoksi, syytetään tätä politiikan kevytmielistämisestä ja turhanpäiväistämisestä. (Ross & Sreberny 2000, 86-88; Ross 2002, 65-69, 89-92.)

Monet Rossin tutkimuksen naispoliitikot erityisesti korkeammassa asemassa, kuten hallituksissa, tunsivat olevansa median taholta erityisen tarkkailun alaisena käytöksen ja politiikan osalta. Rossin mukaan tämä kriittinen tarkkailu on sukupuolittunutta ja liittyy naisten paikkaan; jo kansanedustajaksi tuleminen on merkinnyt astumista naisille "sopivan" käytöksen normien ulkopuolelle, mutta auktoriteettiaseman ottaminen altistaa heidät vielä kriittisemmälle tarkkailulle. Naispoliitikkojen mukaan media toimii naisten kohdalla tuplastandardien mukaan ja tuntuu odottavan naisilta parempaa käytöstä, korkeampaa moraalialaa, ja enemmän rehellisyyttä, lahjomattomuutta ja lojaaliutta kuin miespoliitikoilta. Rossin mukaan medialla on taipumus asettaa naiset pelastajiksi, profetoiksi tai madonna-figuureiksi vain huomatakseen heidät epäkelvoiksi toteuttamaan asettamia epärealistisia odotuksia, ja kohdistavat lopulta halveksuntansa heihin. (Ross 2002, 71, 74-75, 82, 84.)

Rossin haastattelemat naispoliitikot pitivät selvänä, että on olemassa erityinen sukupuolittunut uutisdiskurssi, joka otetaan käyttöön raportoitaessa heistä. Siinä heidän sukupuoleensa liittyviä aspekteja otetaan rutiininomaisesti mukaan tavanomaisiin juttuihin politiikasta ja heidät kehystetään ensin naisiksi, ja vasta sitten, jos ollenkaan, poliitikoiksi. Sukupuoli on naisten tärkein nimittäjä, kun poliitikon normina on mies. Naispoliitikko voidaan kehystää ensisijaisesti naiseksi esimerkiksi utelemalla perheen ja työn yhdistämisestä. Naiset kokivat myös, että heitä kuvaillaan usein tunteisiin liittyvin ja epäedullisemmin sanankääntein kuin miehiä politiikassa. Tutkimuksen naispoliitikot tunnistivat lukuisia kielellisiä strategioita, joita media käytti rutiininomaisesti kuvatessaan heitä ja heidän toimintaansa, seksistinen kielenkäyttö oli usein toistuva huolenaihe. Rossin mielestä erilainen kielenkäyttö naispoliitikkojen kohdalla viestittää median paheksuntaa naisia kohtaan, jotka ovat ylittäneet ortodoksiset rajat "tosi" naisten olemiselle ja tekemiselle. Naisten pyrkimykset näiden rajojen hämärtämiseen johtavat saman tien luokitteluprosessiin, jossa "poikkeavat" naiset määritellään sairaiksi, epäluonnollisiksi tai hulluiksi. (Ross & Scrbeny 2000, 86-90; Ross 2002, 81-82, 87.)

Esimerkkinä median naispoliitikkojen marginalisoinnin ja trivialisoinnin strategioista Ross mainitsee Britannian vuoden 1997 vaalit, jolloin etusivun otsikko nimesi 120 parlamenttiin valittua naista Blairin beibeiksi (*Blair's babes*). Toinen kuvaava esimerkki Rossin ja Sreberнын mielestä oli Margeret Beckettin kohtelu labour-puolueen vuoden 1994 puoluejohtajavaalikampanjan mediakuvauksissa, jolloin Beckett ei ollut mukana tulevan johtajan spekulatiivissa huolimatta siitä, että toimi väliaikaisesti puolueen johdossa John Smithin kuoltua yllättäen. Labourin johtoon kaavailtiin Tony Blairia ja varajohtajaksi John Prescottia, mikä toteutuikin myöhemmin. Alusta alkaen suhtautuminen ehdokkaisiin oli rajoitettua: Blairia ylistettiin vilpittömyydestä, uudistamispyrkimyksistä ja vakaasta perhe-elämästä; Prescott sai tunnustusta rehellisistä arvoista ja poliittisesta kokemuksesta; Beckett puolestaan demonisoitiin alusta alkaen, hänet kuvattiin epävakaaaksi ja epärehelliseksi. Verrattaessa Beckettä Blairiin, oli tämä vaihdevuodet ylittänyt, Blair nuorekas neljäkymmentä jotain, Blair poliittisesti uudistusmielinen, Beckett vanhaa haikaileva, Blair onnellisesti naimisissa näyttelijän tyttären kanssa, kun taas Beckett oli varastanut toisen naisen aviomiehen. Samansuuntaista vinoumaa havaittiin aiemmassa tutkimuksessa kahden puoluetta vaihtaneen parlamentin jäsenen, Emma Nicholsonin ja Alan Howarthin uutisoinnissa. Vaikka kummastakin oli lähes yhtä paljon juttuja ja kumpikin sai yhtä paljon palstatilaa, raportoinnin tyyliä ja sävyä havaittiin eroja. Nicholsonin

kohdalla esitettyjen entisten kollegoiden negatiivisten arvioiden käyttö herätti erityisesti huomiota. Niissä häntä kuvattiin muun muassa turhamaiseksi ja hölmöksi naiseksi, jolla on yläluokkainen, teennäinen ääni, sekavaksi, pseudo-feministiksi, kavalaksi ja kauhistuttavaksi nartuksi, joka on emotionaalisisessa iässä. Samanaikaisesti Howarthia ylistettiin periaatteen mieheksi, moraaliseksi ristiretkeläiseksi, tunnolliseksi, älykkääksi ja sitoutuneeksi. (Ross & Sreberny 2000, 80-83; Ross 2002, 81, 96-98.)

Politiikan intimisoituminen ja "julkispolitiikka"

Politiikan intimisoitumisen ja henkilöitymisen myötä media on yhä kiinnostuneempi poliitikkojen yksityis- ja perhe-elämästä, myös miespoliitikkojen. Hollantilainen Liesbet van Zoonen on kuitenkin osoittanut tutkimuksessaan hollantilaisista "juorulehdistä", että poliitikkojen perhe-elämän kuvaukset eivät toimi samalla tavalla naisten ja miesten kohdalla. Perhekertomuksissa hallitsevin kehys oli molemmilla poliittisen uran vaatimusten ja täyteläisen perhe-elämän vastakkaisuus ja tästä keskusteltiin usein poliitikkojen ja näiden perheiden tekemien uhrausten kautta. Poliittisen kommunikaation kannalta juorulehdillä on Van Zoonenin mukaan kuitenkin erilainen merkitys nais- ja miespoliitikoille. Miespoliitikot voivat rakentaa arvoaan poliitikkoina lehtien perhe-elämää esittelevissä jutuissa; heillä velvollisuuksien täyttäminen, josta kertoo pitkät työpäivät ja henkilökohtainen uhrautuminen perhe-elämän ja turvallisuuden kustannuksella, palvelevat tärkeinä luotettavuuden ja rehellisyyden indikaattoreina. (van Zoonen 2000, 110-111, 116.)

Naispoliitikoilla lehtien perheartikkelit eivät toimi samalla tavalla. Vaikka naispoliitikkojen julkisen ja yksityisen elämän vastakkaisuus esitetään usein ymmärtävällä ja sympaattisella tavalla, eivät ne kuitenkaan tarjoa heille samanlaista tilaisuutta osoittaa luotettavuuttaan ja rehellisyyttään kuten miespoliitikoille. Päinvastoin huomio naispoliitikkojen perhe-elämään toimii jatkuvana muistutuksena politiikasta outona paikkana naisille. Miespoliitikkojen jutuissa uhrautuva vaimo on tärkeä osa tarinaa, ja heidän odotetaan tukevan miestänsä. Naispoliitikkojen kohdalla taas perheet kärsivät uhrautumisen sijaan. Naispoliitikkojen taakka konstruoidaan usein säällittäväksi eikä sankarilliseksi. Miehillä on julkiset urat, joita heidän yksityiselämänsä tukee, naisten urat taas esitetään olevan ristiriidassa heidän yksityiselämänsä kanssa. Miespoliitikot elävät yhtenäisessä maailmassa, jossa on sekä julkisia että yksityisiä vastuita ja velvollisuuksia, kun taas naispoliitikot konstruoidaan eläväksi kahdessa

keskenään konfliktissa olevassa maailmassa, yksityisessä ja julkisessa. (van Zoonen 2000, 110-112, 115-117.)

Van Zoonen on tarkastellut myös Tarja Halosen ja Angela Merkelin persoonia henkilöitymiselle ja viihteellistymiselle perustuvan "julkispolitiikan" hyvistä ja huonoista puolista käydyn julkisen keskustelun kontekstissa. Van Zoonen esittää tutkimuksensa perusteella, että populaarikulttuurin kasvava läsnäolo politiikassa tekee siitä monimutkaisen ja usein epäsuotuisan areenan naisille, johtuen siihen sisältyvästä naiseuden ja politiikan äärimmäisestä polarisaatiosta. Van Zoonenin mukaan Merkelin ja Halosen kohtaamiset julkispolitiikan kanssa muistuttavat huomattavasti toisiaan: Molemmat ovat olleet haluttomia paljastamaan yksityiselämäänsä medialle, mutta joutuneet jatkuvan kommentoinnin ja pilkan kohteeksi ulkonäkönsä ja tyyliinsä takia. Molemmat joutuivat myös riskitilanteeseen populaarimedian kanssa, Halonen Conan O'Brienin kanssa, Merkel puolueen juntattua tämän kampanjaviisiksi Rolling Stonesin Angien. Vaikka nykyään yksittäiset nais- ja miespoliitikot voivat joutua yhtäläillä samanlaisten paineiden alaiseksi julkispolitiikan alueella, jonka puitteissa poliitikot joutuvat esiintymään populaarikulttuurin areenoilla, joilla pukeutuminen ja ulkonäkö ovat menestyksen avainmittoja, näyttää julkispolitiikka sukupuolidiskurssin tasolla tuottavan vahvempaa symbolista etäisyyttä naiseuden ja poliittisen sfäärin hegemonisten ideoiden välille kuin koskaan aiemmin. Tämänhetkisen julkiskulttuurin hyperfeminiinisyys ja post-feminismi, ydinsisältöinä muoti, seksuaalisuus, glamour ja kulutus, konstruoi naispoliitikot poikkeuksiksi feminiinisestä valtavirrasta. Tuloksena tästä naispuoliset valtionpäättäjät ja naispoliitikot yleensä ovat vielä jyrkemmin "toisia" kuin aiemmin; "toisia" suhteessa hallitseviin naiseuden kuviin jäädessä vähemmistöasemansa vuoksi edelleen "toisiksi" poliittisessa sfäärissä. (van Zoonen, 2006, 287, 297-298.)

Merkelin ja Halosen tavoin useat naispoliitikot ovat haluttomia tuomaan yksityiselämäänsä julkisuuteen, mikä voi johtua hiljaisesta tiedosta siitä, että huomio naisten yksityiselämään viestittää jännitteestä heidän yksityisten ja julkisten velvollisuuksiensa välillä. Miespoliitikot sen sijaan voivat tuoda esiin perhe-elämäänsä tuodakseen itsensä esiin "kokonaisina" ihmisinä, jotka yhdistävät hoiva- ja työvelvoitteita. Naisilla yksityiselämän esiintuomien ei ole potentiaalinen poliittinen resurssi, vaan osoittaa heidän outoutta perheenjäseninä ja poliitikkoina. Van Zoonen esittääkin, että naiset, tahtomattaan tai ei, saattavat päätyä viimeisiksi modernin politiikan ihanteen ylläpitäjiksi politiikasta

erillisenä sfäärinä, jossa rationaaliset toimijat julkisesti pohtivat ja tekevät päätöksiä yhteiskunnan kulusta. Julkkispolitiikan piirre, jossa henkilökohtainen ja poliittinen elämä muodostavat poliittisen persoonan hybridin, toimii van Zoonenin mielestä paremmin miespoliitikoilla. Naisilla huomio heidän yksityiselämäänsä ja henkilöönsä tekee näkyväksi heidän epästandardinomaiset sukupuolenmukaiset valintansa. Julkkispolitiikka toimii van Zoonenin mukaan kahdella tapaa sukupuolitetusti. Miespoliitikoille se mahdollistaa modernin politiikan ja poliittisen kansalaisuuden dualismien ylittämisen, yhdistäen henkilökohtaisen, poliittisen ja populaarin, ja näyttäen, että nykyaikainen kansalaisuus sijaitsee poliittisen, kulttuurisen ja henkilökohtaisten asioiden leikkauspisteessä. Naispoliitikot sen sijaan representoivat klassisempaa poliittisen kansalaisuuden ideaalia selkeine rajoineen ja yksinkertaisine koodeineen ja käytäntöineen. (van Zoonen 2006, 298-299.)

Naispresidentti aiemman tutkimuksen valossa

Omassa tutkimuksessani voin hyödyntää aikaisempaa naispoliitikojen mediarepresentaatioita tarkastelevaa tutkimuskirjallisuutta, pitäen kuitenkin mielessä niiden kontekstin: edellä esitelty tutkimus on tehty pääosin Iso-Britanniassa ja Yhdysvalloissa ja suurimmassa osassa aineisto on peräisin 1980- tai 1990-luvuilta. Suomalainen yhteiskunta, poliittinen kulttuuri ja Helsingin Sanomat muodostavat omanlaisensa taustan tutkimukselleni, joka ei välttämättä ole suoraan verrannollinen ulkomaisiin tutkimuksiin. Toisaalta laajempaa kontekstina toimiva länsimainen kulttuuri ja ajattelun traditio on yhteisesti jaettava, ja tekee vertailevan tarkastelun mielekkääksi. Tutkielmassani aikaisempi ulkomaalainen tutkimus toimii lähinnä suuntaa antavana vihjeenä siitä, mihin kiinnittää huomiota naispresidentin kuvauksissa Helsingin Sanomissa. Eroista huolimatta on mielekästä tarkastella, esiintyykö Halosen kohdalla muualla tyypillisiksi havaittuja tapoja käsitellä naispoliitikkoja.

Omassa tutkimuksessani suhteessa aikaisempaan tutkimukseen olen kiinnostunut siitä, miten Halosen menestymismahdollisuuksista arvioidaan tämän ehdokasaikoina, otetaanko Halosen kohdalla esiin tyypillisiä naisaiheita ja voidaanko Halosen kohdalla havaita trivialisointia tai keskittymistä tyyli- ja ulkonäköseikkoihin. Tarkastelen myös sitä, kuvataanko Halosta jollain sukupuolittuneella määreellä, annetaanko hänelle perinteisiä naisellisia ominaisuuksia ja tuodaanko Halosesta kirjoitetuissa artikkeleissa esiin tämän ikä, kuvaillaanko tämän ulkonäköä ja pukeutumista ja kiinnitetäänkö huomiota tämän perhesuhteisiin ja yksityiselämään. Olen myös kiinnostunut siitä, määritelläänkö Halonen ensisijaisesti naisena vai poliitikkona, näkyvätkö tämän kohdalla odotukset naisille sopivasta

käytöksestä moraalisempina politiikan toimijoina ja onko Halosen kohdalla nähtävissä jalustalle nostamista ja sieltä tiputtamista. Tarkastelen myös sitä, miten Halosen saama mediajulkisuus suhtautuu naispoliitikkojen esittämisessä havaittuihin kehyksiin politiikan ulkopuolisina, uutuuksina, kokemattomina ja muutosagentteina.

2.4.2 Suomalaiset naispoliitikot presidentinvaalijulkisuudessa

Suomessa naispoliitikkoja mediassa on tutkittu pääasiassa vaalien yhteydessä. Erityisesti tutkimusta on vuoden 1994 presidentinvaaleista, jolloin naisella oli ensimmäistä kertaa todellinen mahdollisuus voittaa, sekä vuoden 2000 presidentinvaaleista, jolloin ehdolla oli enemmän naisia kuin miehiä ja jolloin nainen ensimmäistä kertaa valittiin presidentiksi.

Sukupuoli politisoitui vuoden 1994 presidentinvaaleissa

Suvi Ronkainen näki vuoden 1994 vaalien yhtenä merkittävimpänä antina sukupuolen näkyvän politisoitumisen: ehdokkaiden suhteesta arkeen, perheen työnjakoon, uraan ja tasa-arvoon tuli tärkeä tieto vaalin toisella kierroksella ja naisten nähtiin olevan ratkaisijoiden asemassa vaalitulokseen nähden. Sukupuoli tuli näkyväksi presidenttikamppailussa ja myös Martti Ahtisaari sai sukupuolen, ja vielä tavalla, jossa mieheys etuna kyseenalaistui; miespresidentin kyky ymmärtää kaikkien kansalaisten etuja kyseenalaistettiin ennenkuulumattomasti ja ”yleisen” miehisuus paljastui ainakin osittain sukupuolineutraaliuden kätköistä. Lopputulos, etteivät naiset ryhmänä siirtyneetkään vain toisen ehdokkaan taakse, kirvoitti kuitenkin vahingoniloisia kommentteja. Ronkaisen mukaan naisäänestäjät niputettiin julkisuudessa sukupuoleksi, kun miespuolisia äänestäjiä kohdeltiin subjekteina ja yksilöinä; ei pohdittu ”miesten etua” eikä odotettu ryhmittymistä jommankumman miesehdokkaan taakse. (Ronkainen 1994, 15-17, 25-28.) Johanna Lammi-Taskula kiinnitti vuoden 1994 vaaleissa huomioita sukupuolten välisen tasa-arvon vähäiseen näkyvyyteen vaalijulkisuudessa, vaikka sukupuoli korostui jatkuvasti. Jos tasa-arvoasioita käsiteltiin, niin vain pintapuolisesti eikä osana suurempaa kokonaisuutta. (Lammi-Taskula 1994, 3-4.)

Johanna Jääsaaren mielestä vaaleista teki kiehtovan Rehnin nousu toiselle kierrokselle huolimatta puolueuskollisuuden ja suurten puolueiden odotetusta itsestäänselvyydestä, naisehdokkaan

menestymistä koskevista ennakkoluuloista, median tekemästä jaosta ”pääehdokkaisiin” ja ”marginaaliehtokkaisiin” ja ruotsinkielisen vähemmistön edustamisesta. Lisäksi Rehn teki Jääsaaren mukaan erityisesti ensimmäisellä kierroksella kaikki mahdolliset virheet, jotka naispoliitikko voi tehdä joutuakseen marginaaliin: Rehn puhui yksityiselämästään, toi varomattomasti esiin henkilökohtaisia mielipiteitään, esiintyi ryhdittömässä jakuissa helmet kaulassa sekä halaili vanhoja naisia ja nuoria tyttöjä liittäen itsensä vallan ja vaikuttamisen kannalta merkityksettöminä pidettyihin ihmisiin yhteiskunnassamme. (Jääsaari 1994, 73.) Anne Maria Holli analysoi toisen kierroksen presidenttiehdokkaita koskevia sanomalehdissä julkaistuja mielipidekirjoituksia. Hollin mukaan Rehniä ja Ahtisaarta arvioitiin kirjoituksissa presidenttiehdokkaina eri kriteerein: Ahtisaarta arvioitiin pääosin kompetenssikriteerein, kun taas Rehnin kohdalla persoonaan liittyvät tekijät, kuten sukupuoli, ulkonäkö ja persoonalliset luonteenpiirteet, olivat tärkein arviointiperuste. Holli uskoo, että kiinnittyminen naisehdokkaan poliittisesti vähempimerkityksiin ominaisuuksiin ja vähäinen arviointi kompetenssikriteerein saattoi vähentää kohtalokkaasti Rehnin uskottavuutta: vaikka tämä kykenikin osittain onnistuneesti yhdistämään ”miehiset” asiakysymykset ja naiseuden, hän ei kuitenkaan täysin vakuuttanut äänestäjiä ”miehisestä” pätevydestään. (Holli 1994, 52-53.)

Vuoden 2000 vaaleissa sukupuoli vaikutti kaikkeen

Jaana Kuusipalon mukaan jo vuoden 1994 presidentinvaaleissa rikottiin kirjoittamaton sääntö, jonka mukaan presidentin tulee olla mies. Vuoden 2000 vaaleissa puolueidenkin oli vihdoinkin otettava huomioon vaatimus sukupuolten tasapuolisesta edustuksesta poliittisessa päätöksenteossa ehdokasasettelussaan ja kampanjoinnissaan. Kuusipalon mukaan presidentinvaalien naisehdokkaat joutuivat kuitenkin sukupuolensa takia erityisen ankaran julkisen tarkastelun kohteeksi. Myös vuoden 2000 vaalien julkisuudessa tasa-arvoa käsiteltiin yllättävän vähän. Kuusipalon mukaan vaalit tarjosivat kuitenkin hyvän esimerkin sukupuoliulottuvuuden merkityksestä politiikassa: sukupuoli vaikutti puolueiden ehdokasasetteluun, kampanjoihin sekä niiden uutisointiin. Kuusipalon mukaan uutta vaaleissa oli, että äänestäjät näyttivät edellyttävän presidentin hallitsevan perinteisten sisä- ja ulkopoliittikan lisäksi myös feminiinisiksi miellettyjä, hyvinvointipolitiikkaan liittyviä kysymyksiä. Vuoden 2000 vaalit horjuttivatkin hänen mielestään sekä huippupolitiikan sukupuolihierarkiaa, että sen maskuliinista representaatiota. (Kuusipalo 2000, 41-42, 58.)

Kampanjajulkisuuden sukupuolittuminen laittoi naisehdokkaat Kuusipalon mukaan miehiä kovempaan testiin. Erityisesti keskustelun kohteena vaalien aikana oli naisehdokkaiden kyky maskuliinisen valtiomiestaidon hallintaan. Osa naisehdokkaista pyrki kampanjoissaan määrittelemään uudelleen presidentin tehtäviä ja samalla horjuttamaan niiden maskuliinista luonnetta, mutta tässä ei onnistuttu kovin hyvin. Tehokas tapa vetää matto naisehdokkaiden alta oli ”hömppäjulkisuus”. Vaikka politiikan viihteellistyminen ei kosketakaan vaan naisia, on siinä piirteitä, jotka Kuusipalon mukaan vahvistavat naispoliitikoille erityisen haitallisia kytkentöjä. ”Hömppäjulkisuudessa” käsitellään useimmin poliitikkojen yksityiselämää, luonteenpiirteitä ja ulkoista olemusta ja näistä kerrotaan naispoliitikkojen kohdalla miespoliitikoja useammin. Viihteellisen julkisuuden aiheet toimivat Kuusipalon mukaan eri tavoin nais- ja miesehdokkaiden kohdalla. Naisehdokkaiden perheiden ja yksityiselämän kuvaukset kiinnittivät heidät vahvemmin yksityiseen, ei-poliittiseen, kun taas Aho sai tämän tyylistä jutuista ilmaista mainosta ”pehmeän” puolen olemassaolosta, jota hän tarvitsi naisäänestäjien vakuuttamiseen. Mutta myös ”hömppäjulkisuus” on sukupuolittunutta. Vuoden 2000 vaaleissa tästä oli esimerkkinä presidentin ”edustavuus”, jota pohdittiin ainoastaan naisehdokkaiden kohdalla, jolloin sillä ei tarkoitettukaan valtiomiehen kykyä edustaa maataan vaan kyse oli ulkonäköön, vaatetukseen ja tyyliin liittyvästä ”edustuksellisuudesta”. Kuusipalon mielestä naisehdokkaiden edustustehtävät nähtiin valtiomiehen tehtäviä enemmän edustusrouvan tehtävinä, jossa rouva edustaa miehensä valtaa. Kuusipalo kysyykin, herättikö presidentin valtaoikeuksien karsiminen joidenkin mieliin sukupuolihierarkian mukaisen kuvan ”edustavasta” naispresidentistä miespääministerin rinnalla. (Kuusipalo 2000, 53-57.)

Tarja Halosen imago ei Kuusipalon mukaan taipunut naisehdokkaista luotuun kavalkadiin, sillä hänen julkisuuskuvansa oli muista naisehdokkaista poikkeava, miespoliitikkojen kaltainen. Tätä vahvistivat uutisten esittämät kuvat Halosesta kansainvälisen politiikan toimijana, jolloin uskottavuutta lisäsivät korostuneen miehisissä oloissa pärjääminen ja miehisten avujen omaksuminen. Samat tekijät olivat myös Rehnin menestyksen takana vuoden 1994 vaaleissa. Myöskään ministerikiireiden takia Halonen ei ehtinyt kulua yhtä nopeasti naisehdokkaiden välille luodussa tyylikisassa kuin muut naisehdokkaat. Uosukaisen ja Rehnin naiselliset imagot puolestaan korostuivat Ahon ja Halosen maskuliinisten vaali-imagojen rinnalla. Näiden ehdokkaiden ulkopoliittista uskottavuutta myöskin koeteltiin eniten: media tarttui toistuvasti Uosukaisen Karjalan palauttamista tyhjänä koskevaan lausuntoon ja Rehnin Natokantaan luoden kuvaa ulkopoliittisesti taitamattomista ehdokkaista. Kuusipalo kysyy kuitenkin,

olisivatko lausunnot kuulostaneet yhtä epäilyttäviltä puolueiden miespoliitikkojen suusta kuultuina, sillä naisten horjuttaminen ulko- ja turvallisuuspolitiikan maskuliinisella alueella on helppoa. Ahon ja Halosen ulkopoliittisia taitoja ei asetettu kyseenalaiseksi, sen sijaan kritiikki kohdistui Halosen yksityiselämään, jonka rinnalla Aho alkoi näyttää moitteettomalta. Esille nostettiin muun muassa Halosen uskonnollinen vakaumus, perhesuhteet, arvomaailma ja elämäntyyli. Halosesta tehtiin kuitenkin naisehdokkaiden joukossa ainoa, jolla oli vakuuttavaa työkokemusta ulkopoliitikasta, Rehnin kokemus puolustusministerinä unohdettiin. (Kuusipalo 2000, 54-56.)

Vaalikamppailu sukupuolittui vuoden 2006 vaalijulkisuudessa

Kuusipalo on analysoinut myös vuoden 2006 vaalijulkisuutta ja sitä, miten vaalikamppailu sukupuolittui kansalaisten mielipiteissä ja ehdokkaiden linjauksissa presidentinvaaleja koskevissa sanoma- ja aikakauslehtien uutisissa ja artikkeleissa. Kuusipalon mukaan länsimaisen poliittisen ajattelun traditioissa "naisuus" ja "valtiomiehisuus" ovat toisensa poissulkevia määreitä. Ennen 1990-lukua valtiomiehen miehinen identiteetti esti edes kuvittelemasta naispresidenttiä ja presidentti-instituution täytyikin muuttua, ennen kuin nainen pääsi edustamaan sitä. Kuusipalon mukaan Halosella oli presidentin virkaan astuessaan vaihtoehtoina joko (valtio)miehen imitoiminen tai presidenttiyden käsitysten muuttaminen ja tämä valitsi jälkimmäisen. Sen seurauksena Halosta syytettiin passiivisuudesta kansallisissa kysymyksissä ja syntyi kiihkeä väittely presidentin roolista globalisoituvassa Suomessa sekä poliittisen johtajuuden määrittelystä muuttuvassa maailmassa. Kuusipalon mukaan vaalitaistelun ydin oli vastakkainasettelu sosiaaliseen tasa-arvoon pyrkivien, pohjoismaista hyvinvointimallia kannattavien haloslaisten ja vapaata talouskilpailua haluavien niinistöläisten välillä. Tämä poliittinen linjaero epäpolitisoitui ja sukupuolittui, kun se esitettiin "muutos ja vastarinta" -vastakkainasetteluna, jossa Niinistö ja Vanhanen pyrkivät esiintymään muutosvoimana ja esittämään Halosen edustavan pysähtyneisyyttä snellmanilaisen perinteen naiselle antaman aseman mukaisesti. Kriitikoiden mielestä Halonen keskittyi liikaa globaaleihin ongelmiin jättäen Suomen edun toissijaiseen asemaan. Visionääristä johtajaa huudettiin eripuolilla ja Halonen leimattiin niinistöläisten taholta "säilyttäjäksi", valtiomiehen vastakohtaksi. (Kuusipalo 2006, 98, 107-109.)

Kuusipalon mukaan vuoden 2006 vaaleissa hömppäjulkisuuden armoille joutuivatkin miehet, Vanhanen ja Niinistö, naisten sijaan. Niinistön kohdalla julkisuus alkoi Tanja Karpelan arvosteltua

tämän kovia arvoja Me naisissa, Vanhasella julkisuutta toivat avioeroilmoitus ja "Kaarina-kohu". Epäilyt Vanhasen syrjähyypystä toivat monen mielestä särmiä Vanhasen harmaaseen profiiliin. Kuusipalo vetää tästä johtopäätöksen, että "naissankaruus" katsotaan kuuluvaksi jollakin tavalla valtiomiehen ominaisuuksiin ja aviorikosta pidetään edelleen miehisen vitalisuuden merkinä, kuten Kekkosen kohdalla. Myös Niinistön profiilia korostettiin tällä saralla, joskin hienovaraisesti. Karpelan moitteet Niinistön arvoista poiki tukun juttuja, joissa Niinistö pääsi tuomaan esille pehmeämpää puoltaan niin naistenlehdissä kuin päivälehdissäkin. Niinistöä keuhuttiin empaattiseksi miehiksi, mutta Haloseen liitettiin adjektiiviksi kiukkuinen, jota Kuusipalon mukaan tavanomaisesti käytetään vain naisista ja lapsista, vahvistaen käsitystä, että naiset olisivat ikuisesti infantiileja. Suomen kuvalehden "johtajuustestissä" Halosen sanottiin olevan "sietämätön äkäpussi", mikä sai "kärsimättömäksi jepjepmieheksi" arvioidun Niinistön näyttämään ihan mukavalta. (Kuusipalo 2006, 103.)

Naispresidentti vaalitutkimuksen valossa

Omassa tutkielmassani voin hyödyntää aiempia tutkimuksia presidentinvaaleista. Työssäni olen kiinnostunut tasa-arvon käsittelystä suhteessa sukupuoleen sekä vaalien aikaan, kun naispresidentin valinta ei ollut vielä selvää, että koko aineiston ajalla, sillä aikaisemmin se on havaittu niukaksi ja pintapuoliseksi. Erilaisia arvioita Halosesta ehdokkaana ja presidenttinä on kiinnostavaa arvioida suhteessa Hollin tuloksiin ja katsoa, arvioidaanko Halosta pääasiassa kompetenssikriteerein vai kiinnitytäänkö politiikan kannalta vähempimerkityksiin, persoonaan liittyviin ominaisuuksiin. Voin tarkastella Halosesta kirjoitettuja artikkeleita myös suhteessa "hömppäjulkisuuteen" ja katsoa, näkyykö omassa aineistossani viitteitä esimerkiksi naispresidentin edustuksellisuuden ulkonäköön liittyvänä edustavuutena. Vuoden 2006 vaalien aikaisesta kirjoittelusta voin etsiä kaikuja Kuusipalon havaitsemasta presidenttipelin sukupuolittumisesta, ja katsoa, onko se näkyvissä omassa aineistossani.

3 Tutkimusmenetelmä ja aineisto

Tässä luvussa luon ensin katsauksen metodologiseen lähtökohtaani kriittiseen diskurssianalyysiin ja sille keskeiseen diskurssin käsitteeseen sekä hahmottelen niiden mukaisen tavan soveltaa kriittistä diskurssianalyysia omaan aineistooni. Luvun toisessa osassa esittelen ja rajaan aineistoani ja selostan sen keruuta. Luvun lopuksi kerron lyhyesti analyysin vaiheista ja esittelen sen kulkua.

3.1 Kriittinen diskurssianalyysi

Diskurssianalyysi on tutkimuksellisen orientaatio, joka pohjautuu sosiaalisen konstruktionismin teoreettisiin lähtökohtiin. Diskurssianalyysi ei muodosta yhtenäistä teoriaa, metodologiaa tai menetelmää, mutta sen eri suuntauksia yhdistää konstruktionistiset perusolettamukset kielestä, todellisuudesta ja merkityksestä. Diskurssianalyysin piirissä ajatellaan, että kielenkäyttö rakentaa sosiaalista todellisuutta ja että on olemassa useita rinnakkaisia ja keskenään kilpailevia merkityssysteemejä, joihin toimijat ovat kiinnittyneitä. Merkityksellinen toiminta on aina kontekstisidonnaista ja kielenkäyttö tuottaa seurauksia. Diskurssianalyysi tutkiikin sosiaalisen todellisuuden rakentumista kielenkäytössä. Jaana Vuori on määritellyt diskurssianalyysin ”tutun tekemiseksi uudestaan tunnistettavaksi ja siten muutettavaksi” (Vuori 2001, 81), millä hän viittaa diskursseihin sosiaalisesti jaettuna todellisuutena, jotka opitaan ja osataan yleensä niin hyvin, että ne näyttävät luonnollisina, asioiden normaalitilana. (Jokinen ym. 1993b, 17-18, 38; Jokinen 2004, 191; Vuori 2001, 81.)

Diskurssianalyysin kenttä on tapana jaotella kahteen tutkimukselliseen painopisteeseen: diskurssianalyysiä tehtäessä voidaan painottaa sosiaalisen todellisuuden moninaisuutta ja vaihtelevuutta analyttisessä diskurssianalyysin haarassa tai keskittyä valtasuhteisiin kriittisen diskurssianalyysin puitteissa. Kriittisen ja analyttisen diskurssianalyysin perusero löytyy tutkimuksen lähtökohtatavoitteista, joilla on seurauksensa myös analyysin tekemiselle. Analyttinen diskurssianalyysi pyrkii tiukkaan aineistolähtöisyyteen, jolloin tutkijan on oltava mahdollisimman avoin aineistolle. Tällöin ei voida etukäteen tehdä oletuksia, vaan pyritään tutkimaan sosiaalisen järjestyksen rakentumista erittelemällä sitä yksityiskohtaisesti "ei-tietäjän" positioista käsin. Omassa

tutkimuksessani lähdän liikkeelle kriittisen diskurssianalyysin lähtökohdista. Kyseessä on ontologiseen konstruktionismiin nojaava, foucault'laisen diskurssianalyysin suunta, joka painottaa erityisesti kielenkäytön ja vallankäytön välistä yhteyttä ja kieltä erityisesti sekä yhteiskunnallisena tuotoksena että vaikuttajana. Kriittisen diskurssianalyysin lähtökohtana on yleensä oletus joidenkin alistussuhteiden olemassaolosta, jolloin tutkimuksen tehtävänä on niiden kielellisten käytäntöjen tarkastelu, joilla näitä suhteita ylläpidetään ja oikeutetaan. Tavoitteena on tuottaa poleeminen puheenvuoro suhteessa vallitsevaan sosiaaliseen järjestykseen, eikä vain kuvailla kielen käytön vaihtelevuutta. (Fairclough 1997, 75-76; Jokinen ym. 1993a, 11; Jokinen & Juhila 1999, 86-87; Nikander 1997, 407-411; Valtonen 1998, 99-100.)

Sanna Valtosen mielestä diskurssianalyttistä lähestymistapaa on syytä soveltaa mediatutkimuksessa sen ongelmista huolimatta, sillä journalismia ja sen tuottamia tekstejä voidaan pitää yhdenlaisen tiedon monopolisoijina, ja monopolin rakenteita voidaan lähteä purkamaan diskurssianalyysin avulla. Se pureutuu journalismin puhetapoihin, jolloin niiden käytäntöjen osoittaminen mahdollistaa niiden seurausten reflektoinnin ja kyseenalaistamisen. Kriittinen diskurssianalyysi on Valtosen mukaan antoisa viitekehys mediamaailman käytäntöjen tutkimiseen konteksteissaan, koska se pyrkii päivänpoliittisiin diskursiivisiin käytänteisiin pureutumisen lisäksi osoittamaan mahdollisuuksien mukaan myös niiden historiallisuuden. Ideologiset rakenteet ja valtasuhteet sijoittuvat tekstien lisäksi niihin rakenteisiin, jotka konstruoivat menneitä tapahtumia asettaen ehtoja nykyisille ja tuleville tapahtumille. Kriittisessä diskurssianalyttisessä tutkimuksessa on siten kyse myös yhteiskunnallisen muutoksen jarruina tai airuena toimivien merkityskaarien paikantamisesta ja menneeseen sidottujen merkitysytimien osoittamisesta. (Valtonen 1998, 117-118.)

3.1.1 Diskurssi

Foucault'laisessa diskurssianalyysin perinteessä diskurssin käsite ei viittaa pelkästään kieleen, vaan myös sosiaalisiin käytäntöihin: Foucault on määritellyt diskurssit käytännöiksi, jotka rakentavat puheen kohteena olevat objektit. Foucault tutki diskurssia representaation järjestelmänä, hän oli kiinnostunut niistä säännöistä ja käytännöistä, jotka tuottavat merkityksellisiä lausumia ja sääntelevät diskurssia eri historiallisina aikakausina. Diskurssi viittaa joukkoon merkityksiä, representaatioita ja lausuntoja, jotka jollain tavalla tuottavat tietynlaisen version tapahtumista. Diskurssit konstruoivat

maailman ilmiötä meille erilaisten representaatioiden kautta, väittäen omaa tarinaansa totuudeksi. Objektit tulevat meille olemassa oleviksi, merkityksellisiksi kokonaisuuksiksi niiden representaation kautta diskursseissa. Tällöin jokaista tapahtumaa tai objektia saattaa ympäröidä erilaisten diskurssien joukko, joista jokainen representoi sitä omalla tavallaan, tuottaen erilaisia implikaatioita toiminnalle. Tapamme puhua ja representoida maailmaa kirjoitettujen tekstien ja kuvien kautta konstituivat niitä diskursseja, joiden kautta koemme maailman. (Burr 2003, 17-22, 63-67; Foucault 2005, 69; Hall 1997, 44.)

Diskurssissa on kyse tiedon tuottamisesta kielen kautta. Diskurssin muodostavia ilmauksia säätelee diskursiivinen käytäntö, joka valvoo tiedon jakautumista ja hierarkisoi tietyt puhettavat. Diskursiivinen käytäntö synnyttää joukon pakottavia, lausumattomia historiallisia sääntöjä, jotka määrittävät tietyllä sosiaalisella, taloudellisella, maantieteellisellä tai kielellisellä alueella sen, mitä voidaan sanoa, miten se voidaan esittää ja kuka voi puhua, missä ja minkä ehtojen vallitessa; diskurssi konstruoi puheenaiheen, se määrittelee ja tuottaa tiedon objektit ja sääntelee sitä, miten aiheesta voidaan puhua ja ajatella merkityksellisesti. Diskurssit muovaavat sekä puheen kohteet, että puhuvat subjektit. Samalla kun diskurssi määrittelee hyväksyttävät ja ymmärrettävät tavat puhua, käyttäytyä tai kirjoittaa suhteessa aiheeseen, se myös rajoittaa muita tapoja toimia ja konstruoida tietoa aiheesta. (Foucault 2005, 63; Hall 1997, 44; Lehtonen 1998, 68-69; Vuori 2001, 81.)

Foucault oli erityisen kiinnostunut diskurssin, tiedon ja vallan suhteesta. Suhde tulee näkyväksi, kun huomataan, että diskurssit säätelevät tietoaamme maailmasta, ymmärrystämme asioista ja tapahtumista, ja nämä jaetut käsitykset vaikuttavat sosiaalisiin käytäntöihimme. Historiallinen tarkastelu paljastaa tietona pitämämme vain ilmiön yhdeksi versioksi, joka on saanut totuuden leiman. Jokainen ymmärrys maailmasta tuo mukanaan myös muutoksen potentiaalin sosiaalisiin käytäntöihin, tietynlaisen toiminnan toisenlaisen sijaan sekä joidenkin toiminnan muotojen asettamisen marginaaliin. Siten valta toimia tietyllä tavalla riippuu vallitsevasta tiedon käsityksestä. Valta on Foucault'ille tulosta diskurssista; vallankäyttö on asioiden määrittelyä tavalla, joka sallii haluttujen asioiden tekemisen. Koska jokaista ilmiötä ympäröi monia diskursseja, on dominoiva diskurssi jatkuvasti vastustuksen ja haasteen alaisena. Vallan toinen puoli onkin vastarinta. (Burr 2003, 67-68.)

Yksittäisten ihmisten puheet ja kirjoitukset ovat diskurssien esimerkkejä, joissa tietyille diskursseille annetaan mahdollisuus kontsruoida tapahtuma tietyllä tavalla. Kun ihmiset tuottavat merkityksiä diskursseissa, syntyy keskenään samankaltaisia tekstejä, joissa diskurssien keskeiset oletukset toistuvat. Ne ovat samaa diskurssia, mikäli ne tuottavat samanlaista yleiskuvaavaa objektista. Sanat, kuvat tai lauseet eivät itsessään kuulu mihinkään tiettyyn diskurssiin, vaan niiden merkitys riippuu niitä ympäröivästä diskursiivisesta kontekstista. Diskurssien toimintaa voidaan tutkia "dekonstruoimalla" tekstejä, ottamalla ne erilleen ja osoittamalla, miten ne toimivat tuottaen meille tietynlaisen käsityksen maailmasta. Diskurssi ei ikinä koostu vain yhdestä lausumasta, tekstistä tai toiminnasta, vaan sama diskurssi esiintyy erilaisissa teksteissä ja erilaisina käyttäytymisinä yhteiskunnan erilaisilla institutionaalisilla paikoilla. Diskurssit eivät muokkaa todellisuutta yksin, vaan ne muodostuvat suhteessa toisiin diskursseihin: ne voivat joko tukea toisiaan tai sulkea toisensa pois. Diskurssit määrittyvät myös suhteessa diskurssin "ulkopuolisiin" suhteisiin ja voimiin; instituutioihin, sosiaalisiin prosesseihin ja yhteiskunnallisiin rakenteisiin. Foucault'n käsitys diskurssista ei kiellä asioiden todellista, materiaalista olemassaoloa maailmassa, vaan viittaa siihen, että millään ei voi olla merkitystä diskurssin ulkopuolella. Diskurssit ilmenevät "teksteissä". Tekstiksi voidaan määritellä mikä tahansa, josta voidaan lukea merkityksiä ja siten pitää sitä yhden tai useamman diskurssin ilmentymänä. Tekstejä voivat olla esimerkiksi puhe, kirjoitus tai visuaaliset kuvat. (Burr 2003, 63-67; Hall 1997, 44-45; Lehtonen 1998, 68-70.)

3.1.2 Kriittinen diskurssianalyysi menetelmänä

Kriittisen diskurssianalyysiin piirissä tutkimuskohdetta ei rajata kokonaisuudessaan kieleen, vaan tekstien ja puheen ulkopuolella ajatellaan olevan ei-diskursiivisia maailmoja. Tällöin diskurssianalyysin tehtäväksi asettuu sen selvittäminen, miten näitä ei-diskursiivisia maailmoja rakennetaan diskursiivisesti erilaisissa kielellisissä käytännöissä sekä ei-diskursiivisten maailmojen ja diskursiivisten käytäntöjen välisen vastaavuuden pohtiminen. Kriittisen diskurssianalyysin perinteessä keskeistä on kielen ja diskurssien suhde yhteiskuntaan ja kielen ja vallan suhde: tutkimus tarkastelee vallan, totuuden ja hierarkian diskursiivisuutta. Tutkimuksessa keskitytään tarkastelemaan institutionaalisia hegemonisia diskursseja, joilla viitataan alueellisesti ja historiallisesti vakiintuneisiin ajattelun, kielenkäytön ja toimintatapojen käytäntöihin, joita yhteiskunnalliset instituutiot vahvistavat, normalisoivat ja uusintavat. Kriittisen diskurssianalyysin tavoitteena on purkaa hegemonisen

diskurssin ontologisina esitetyt totuudet, kyseenalaistaa itsestäänselvyydet ja osoittaa niiden diskursiivisuus. Diskurssin käsite painottaa kielen ja sen käytön historiallisesti kiteytyneiden tapojen yhteyttä ei-tekstuaalisiin käytäntöihin ja instituutioihin ja diskursseja tarkastellaan myös suhteessa materiaaliin, ei-diskursiivisiin rakenteisiin. Samalla tutkijan on myös pohdittava, miten todellisuus voitaisiin rakentaa toisin ja rakentaa mahdollisuuksia vastadiskursseille ja -positioille. (Jokinen 2004, 192-193; Juhila 1999, 162; Vuori 2001, 80-82.)

Kriittinen diskurssianalyysi edellyttää puolen valitsemista, Ian Parkerin mukaan diskurssin tunnistaminen on jo tietyn position ottamista suhteessa diskurssiin. Nimetessään diskurssin tutkijalla on pääsy hallitseviin kulttuurisiin merkityksiin, mutta hän asettuu marginaaliseen kriittiseen positioon suhteessa niihin. Foucault itse oli historioitsija ja filosofi, eikä hän käyttänyt diskurssianalyysia tekstinanalyyttisenä menetelmänä. Foucault'lainen diskurssianalyysi antaa tutkimukselle teoreettisen viitekehyksen, mutta tekstinanalyttiset menetelmät on etsittävä muualta. Vuoren mukaan diskurssien analyysi on aina välttämättä valtasuhteiden analyysiä, mutta myös osa vallankäyttöä. Kriitiikin käsite liittyy kriittiseen diskurssianalyysiin myös siten, että kriittisen tutkimuksen on oltava kriittistä myös suhteessa itseensä, sillä tieteellisetkään diskurssit eivät vain kuvaile kohteitaan, vaan ne myös aktiivisesti muovaavat yhteiskunnallista tietoa objekteista, joista ne puhuvat. Kriittinen diskurssianalyysi edellyttää soveltajaltaan itserefleksiivisyyttä: tutkimuksen raportoinnin on oltava selkeää ja johdonmukaista ja tutkijan ratkaisujen ja position auki kirjattuja ja tutkimuksen tuloksia on arvioitava kriittisesti. (Jokinen 2004, 194, 208; Parker 1992, 33; Valtonen 1998, 105; Vuori 2001, 80-82.) Diskurssianalyttisen menetelmän "epämääräisyys" ja yksiselitteisten tekniikoiden puuttuminen jättää soveltajalleen paljon valtaa, eikä tutkija voi kuvitella olevansa sosiaalisen todellisuuden rakentamisprosessin ulkopuolella, vaan osallistuu siihen yhtä paljon kuin tutkimansa diskurssit ja representaatiot.

Foucault'n työhön nojaavat diskurssianalyttikot ovat pyrkineet kehittämään menetelmiä helpottamaan käytännön tutkimusta. Ian Parker on listannut kymmenen kriteeriä, joiden avulla diskursseja on mahdollista tunnistaa. Ensimmäisen kriteerin mukaan diskurssit realisoituvat teksteissä, joita ovat rajoittamattomasti kaikki merkitysten kudelmät, joista merkityksiä vain voidaan tulkita. Tutkimuskohdetta lähestytään tekstinä, josta pyritään löytämään konnotaatioita vapaan assosiaation avulla. Toiseksi diskurssissa on kyse objekteista, aineiston objektit pyritään tunnistamaan ja

kuvailemaan. Kolmanneksi diskurssi sisältää subjekteja; diskurssit puhuttelevat meitä tietyllä tavalla ja määrittelevät, kuka saa puhua diskurssissa. Tutkimuksessa on tällöin tunnistettava henkilöt, joista puhutaan, ja hahmotettava, mitä he voivat diskurssissa sanoa. Neljänneksi diskurssit ymmärretään eheinä merkityksien järjestelminä, jotka voidaan kiteyttää teksteistä. Analyysissä tulisi yrittää kartoittaa kuvaa maailmasta, jota diskurssi esittää. Viidenneksi diskurssi viittaa aina toisiin diskursseihin, jolloin huomion kohteeksi tulee diskurssien välinen suhde. Kuudenneksi diskurssi reflektoi omaa tapaansa puhua, jolloin kannattaa kiinnittää huomiota diskurssin sisäisiin ristiriitoihin, samoin myös termeihin, joilla tutkija itse nimeää diskursseja. Seitsemänneksi diskurssi on historiallisesti paikantava; diskurssien syntyä ja sitä, miten se on tapahtunut voidaan tutkia. Samoin diskurssin muutoksia voidaan paikantaa. Kolme viimeistä kriteeriä liittyvät valtaan, instituutioihin ja ideologiaan: Ensiksikin diskurssit tukevat instituutioita, jolloin analyysissä tulisi pohtia, mitä instituutiota vahvistetaan diskurssissa ja mitä taas heikennetään. Toiseksi diskurssit uusintavat valtasuhteita. Ne voidaan tehdä näkyviksi pohtimalla, mitkä ihmiskategoriat hyötyvät tai kärsivät kyseisen diskurssin käytöstä ja ketkä haluaisivat edistää sitä, ketkä purkaa. Viimeiseksi kriteeriksi Parker nimeää diskurssien ideologisten seurausten kartoittamisen. Tutkimuksen tulisi näyttää kuinka diskurssi on liitoksissa toisiin diskursseihin, jotka sanktioivat alistusta, sekä paljastaa, miten diskurssit sallivat hallitsevien ryhmien kertoa tarinansa menneisyydestä oikeuttaakseen nykyisyyden ja estävät niitä, jotka käyttävät alistettuja diskursseja, tekemästä historiaa. (Parker 1992, 6-20.)

3.1.3 Kriittisen diskurssianalyysin soveltaminen naispresidentti-aineistoon

Kriittinen diskurssianalyysi soveltuu omaan tutkimukseeni naispresidentin sukupuolen representaatioista Helsingin Sanomissa erityisesti sen intertekstuaalisuutta korostavan ja valtasuhteisiin keskittyvän luonteen ja sen todellisuuden ymmärryksen takia. Olen kiinnostunut lehden sisäisen maailman lisäksi sitä ympäröivästä todellisuudesta, sillä Helsingin Sanomat ei ole ympäristöstään riippumaton pienoismaailma. Lehdessä esiintyvät sukupuolen diskurssit löytyvät muualtakin ympäröivästä yhteiskunnasta, mutta Helsingin Sanomilla on valtaa sen suhteen, mitkä diskurssit saavat lehdessä totuuden aseman. Helsingin Sanomien ja tiedotusvälineiden valta yleensä on luonteeltaan diskursiivista; niillä on valtaa nimen omaan määriteltäessä ja nimettäessä tärkeitä asioita. Suuren levikkinsä ansiosta Helsingin Sanomat pääsee esittämään "omaa versiotaan totuudesta" laajalle. Koska tutkimukseni asemoituu feministisen mediatutkimuksen perinteeseen, jonka puitteissa pyritään

tekemään sukupuolta näkyväksi ja tarkastelemaan valtasuhteita, on se jo tietynlaisen, kriittisen position ottamista suhteessa aineistoon ja vastaa kriittisen diskurssianalyysin lähtökohtaa, jona on yleensä oletus joidenkin alistussuhteiden olemassaolosta ja jonka tavoitteena tuottaa poleeminen puheenvuoro suhteessa vallitsevaan sosiaaliseen järjestykseen (ks. Jokinen ym. 1993a). Oletuksenani on, että voin löytää naispresidentin kuvauksista aiemmassa tutkimuksessa havaittuja vinoumia, joilla voi olla myös todellisia vaikutuksia. Tekemällä ne näkyviksi oma tutkimukseni osallistuu myös niiden purkamiseen kriittisen diskurssianalyysin tehtävien mukaisesti.

Tutkielmassani diskurssianalyysin mukaiseksi tutkimustehtäväksi asettuu sukupuolta ja naiseutta rakentavien diskurssien identifioiminen artikkeleista ja sen tarkasteleminen, miten sukupuolesta niissä puhutaan. Koska lähtökohtanani on kriittinen diskurssianalyysi, ei tarkoituksenani ole pelkästään kartoittaa diskurssien moninaisuutta, vaan pyrin tunnistamaan ja etsimään hegemonisia sukupuolen diskursseja, puhetapoja, jotka näyttävät itsestään selviltä ja luonnollisilta ja vievät tilaa toisilta diskursseilta. Tutkin myös niiden suhdetta muihin artikkeleissa esiintyviin diskursseihin eli sitä, tukevatko ja legitimoivatko muut diskurssit valtdiskursseja vai ovatko ne ristiriidassa keskenään. Pyrin myös tarkastelemaan diskurssien, erityisesti mahdollisen hegemonisen diskurssin, sisäisiä valtasuhteita; mitä diskurssissa sanotaan ja tehdään, minkälaiset ovat toimijoiden väliset suhteet siinä ja minkälaisiin subjektispositioihin se heidät asettaa. Olen kiinnostunut Helsingin Sanomien diskursiivisesta kentästä myös suhteessa ympäröivään yhteiskuntaan; lehden sukupuolen diskurssit mitä luultavimmin näkyvät myös muualla yhteiskunnassa. Mielenkiintoista on selvittää myös sitä, milloin ja missä yhteydessä mikäkin sukupuolen diskurssi esiintyy ja onko esimerkiksi lehden eri osioilla eroa tämän suhteen.

Tutkimuksessani olen kiinnostunut myös artikkeleiden yhteydessä esiintyvistä kuvista suhteessa kirjoitettuun tekstiin. Janne Seppänen on hahmotellut kolme tapaa lähestyä valokuvaa, jotka ovat esteettis-formalistinen, diskursiivis-funktionaalinen ja konstituutioteoreettinen. Omassa tutkimuksessani tarkastelen aineistooni kuuluvia valokuvia ja piirustuksia diskursiivis-funktionaalista näkökulmasta, jossa korostetaan valokuvan merkitysten syntyä osana erilaisia diskursseja ja valokuvan tehtävää näiden diskurssien palveluksessa. Diskursiivis-funktionaalista lähtökohdasta käsin valokuvia tutkitaan niiden kontekstissa ja tarkastellaan merkityksen muodostumista lehtitekstin ja kuvallisten esitysten välillä. Seppänen on kritisoinut diskurssianalyysiä

ja retoriikan tutkimusta siitä, että rajatessaan kuvat tarkastelun ulkopuolelle ne jättävät monet mahdolliset tulkintamahdollisuudet hyödyntämättä. Toisaalta mediakuvien multimodaalisuus, usean ilmaisumuodon yhdistyminen samassa esityksessä, tekee myös pelkkien kuvien analyysin riittämättömäksi. Journalistista kuvaa on analysoitava kontekstissaan, eli sen yhteydessä olevan tekstiartikkelin ja kuvatekstin kanssa. Tällöin muodostuu representaatio, jossa useat kuvalliset ja tekstuaaliset elementit luovat merkityksiä saman journalistisen kokonaisuuden sisällä. Teksti luo kuvan merkityksiä ja toisin päin, kumpikaan ei yksinomaan määritä toisen merkityksiä. Usein kuitenkin esimerkiksi kuvatekstien konnotaatiot määrittelevät vahvasti kuvan merkityksiä. (Seppänen 2001a, 61- 63; Seppänen 2005, 90-93.)

Valokuvaa on tutkittu lähinnä semiotiikan parissa, jossa se ymmärretään erilaisten merkkijärjestelmien yhdistelmäksi, jonka merkitykset riippuvat kulttuurisista konteksteista, niistä yhteiskunnallisista käytännöistä, joihin valokuva osallistuu ja joita se myös itse ylläpitää. Valokuvan tutkimuksessa käytettävät käsitteet on myös kehitetty semiotiikan piirissä, mutta valokuvan ymmärtämisen kannalta niiden tunteminen edes pintapuolisesti on tärkeää. Esittelen tässä muutaman valokuvan keskeisimmän semioottisen funktion menemättä kuitenkaan pidemmälle semiotiikan teoriaan. Seppäsen mielestä valokuvan lukutaidon kannalta tärkeintä olisi keskittyä valokuvan indeksisyyteen, ikonisuuteen ja metonymisuuteen, koska niihin kytkeytyy valokuvan totuuteen ja valtaan liittyvää problematiikkaa. Indeksillä merkillä on suora, todellinen yhteys kohteeseensa. Savu on tulen indeksi, nuha vilustumisen. Valokuvauksessa kuvan ja kohteen välillä on kausaalinen yhteys; valonsäteet piirtävät kohteen filmille kameran sulkimen avautuessa. Valokuvaa ei kuitenkaan voida pitää todisteena kohteensa olemassaolosta, eivätkä esimerkiksi lukuisat kuvat ufoista ole todistaneet niiden olemassaoloa. Ikonisuus tarkoittaa sitä, että valokuva muistuttaa kohdettaan. Lähempi tarkastelu kuitenkin osoittaa, ettei valokuvalla juurikaan ole esitetyn kohteen ominaisuuksia ja että kuva kääntää kolmiulotteisen maailman kaksiulotteiseksi. Toisaalta valokuva muistuttaa enemmän kohdettaan kuin sitä merkitsevä sana. Metonyminen merkki edustaa itseään laajempaa kokonaisuutta. Valokuvaa pidetään myös itsessään sellaisena, koska se esittää aina osan laajemmasta kokonaisuudesta. Valitulla metonymialla voidaan ohjata merkityksiä tiettyyn suuntaan. (Seppänen 2001b, 179-180, 191; Seppänen & Väliaverron 2001, 139, 143.)

Näihin ominaisuuksiin perustuu Seppäsen mukaan valokuvan todistusvoima, jota on lähdetty kyseenalaistamaan vasta viimeaikoina. On myös tärkeää ymmärtää, että valokuva on syntagma; se koostuu kuvaajan tekemistä erilaisista paradigmaattisista valinnoista, joiden avulla tämä voi vaikuttaa kuvan konnotaatioihin. Toisaalta myös valokuvaan merkinä liittyy konnotaatioita, kuten se, että sitä pidetään objektiivisena esityksenä todellisuudesta. Tätä voidaan käyttää hyväksi haluttaessa rakentaa uskottavia kertomuksia. Valokuvan luonnonkaltaisuus nojautuu sen indeksisyyteen ja metonymisyyteen, sillä sillä on sekä kausaalinen, että materiaallinen suhde kohteeseensa. Kuitenkaan valokuvan indeksisyyden, metonymisyyden ja totuusfunktioiden välillä ei vallitse mitään luonnollista yhteyttä. Joissain diskursseissa valokuvan naturalismi on arvokasta totuudentuotannossa, toisissa ei. Seppäsen mukaan valokuvan luonnollisuus sen totuuden takeena on diskursiivinen sopimus, joka riippuu niistä käytännöistä, joihin se asettuu. (Seppänen 2001b, 143-144; Seppänen 2005, 117.)

Analyysini keskiössä on kuitenkin artikkeleiden tekstit, joiden suhteen tarkastelen kuvia diskursiivis-funktionalistisesta näkökulmasta. Kuvat eivät ole tutkielmassani systemaattisen analyysin kohteena sinänsä, vaan tarkastelen niiden osallistumista teksteissä ilmenevien diskurssien tuottamisessa.

3.2 Aineiston kuvaus ja edustavuus

Aineistoni koostuu Helsingin Sanomissa julkaistuista Tarja Halosta käsittelevistä artikkeleista sekä valo-, piirros- ja pilakuvista, jotka jollain tavalla tuovat esiin presidentin sukupuolta. Aineistosta on rajattu pois lehdessä julkaistut mielipidekirjoitukset, sillä olen kiinnostunut Helsingin Sanomien sukupuolen esittämisen tavasta enkä lukijoiden, vaikkakin julkaistaviksi pääsevät kirjoitukset kertoisivat varmasti jotain myös tästä. Aineistoni artikkelit ovat vuosilta 1999-2006. Varhaisimmat on julkaistu keväällä 1999, jolloin Halonen oli ehdolla Sdp:n presidenttiesivaalissa, tuoreimmat ajoittuvat vuoden 2006 itsenäisyyspäivän viettoon. Näin aineistoni sisältää kirjoituksia ajalta, jolloin naispresidenttiys vasta alkoi näyttää mahdolliselta aina naispresidentin toisen kauden ensimmäiseen vuoteen asti kattaen Halosen koko ensimmäisen kauden, tarjoten myös ajallisen vertailuasetelman analyysille.

Aineistoni on kerätty keväällä 2006 ja 2007. Olen paikantanut presidentin sukupuolta käsitteleviä artikkeleita tekemällä hakuja Helsingin Sanomien internet-arkistossa, jossa hakuja voi tehdä joko

vuodesta 1990 lähtien tai vuosittain. Tarja Halosta käsittelevien juttujen määrä seitsemältä vuodelta oli odotetusti suuri: hakusanoilla Tarja Halonen vuodesta 1990 alkaen löytyi 8 983 artikkelia. Varsinaista aineistoa etsin sanoilla naispresidentti, nainen ja sukupuoli. Hakusanoilla Tarja Halonen AND naispresident* löytyi vuodesta 1990 alkaen 112, hakusanoilla Tarja Halonen AND nai* 470 artikkelia, hakusanoilla Tarja Halonen AND sukupuoli löytyi 170 artikkelia. Hakusanoilla Tarja Halonen AND nainen löytyi aikavälillä 1.1.1999-1.4.2006 957 artikkelia. Kaikki haun tulokset eivät kuitenkaan sisältäneet haluttuja sanoja tai sisälsivät vain osan niistä ja eri hakusanat tuottivat suurelta osin samat tulokset. Kaikkia etukäteen valitsemiani artikkeleita en löytänyt lehteä selatessani, osan totesin siinä vaiheessa epärelevanteiksi. Kuvat ovat valikoituneet aineistoon tekstien mukana, aineistossa mukana olevat itsenäiset pilakuvat ovat päätyneet aineistoon sattumanvaraisesti lehdistä, joista olen etsinyt valitsemiani artikkeleita. Myös jotkut artikkelit ja kuvat ovat löytyneet selailemalla. Suurimman osan aineistoni artikkeleista olen kopioinut Helsingin Sanomien paperiversioista Tampereen yliopiston sanomalehtilukusalissa, jonne lehtiä voi tilata erissä. Tämän vaivalloisuuden takia päädyin ottamaan aineistooni artikkeleita suoraan myös Helsingin Sanomien internet-arkistosta, josta kokonaisten artikkeleiden saaminen vaatii maksullisen salasanan. Internet-arkiston artikkelit ovat tekstimuodossa, eivätkä ne sisällä jutun yhteydessä mahdollisesti esiintyneitä kuvia, jutun taittoa ja muuta asettelua. Näin ollen internet-arkistosta otettua aineistoa voi käyttää materiaalina ainoastaan tekstianalyysissa. Tähän ryhmään jäi artikkeleita, joita en ollut ehtinyt kopioida varsinaisessa aineistonkeruuvaiheessa tai jotka löytyivät tätä myöhemmin. Kopiointivaiheessa jätin myös joitakin kuvattomia artikkeleita poimittavaksi arkistosta.

Lopulliseen aineistoon valikoitui 194 Tarja Halosta käsittelevää artikkelia, jotka tuovat jollakin tavalla esiin tämän sukupuolta. Sukupuolen esilletuomista on melko vaikea määrittää, mikäli sitä ei tehdä eksplisiittisesti. Aineistoon kuuluukin artikkeleita, joissa ei välttämättä ole suoranaista mainintaa sukupuolesta, mutta niihin sisältyy jokin vihje siitä. Lähdin liikkeelle oletuksesta, että sukupuoli tulee ilmi muutenkin kuin suoraan nimeämällä. Aineisto ei kuitenkaan sisällä kaikkia tällaisia artikkeleita ja näiden valikoituminen aineistoon on ollut melko sattumanvaraista. Mikäli Halosta käsittelevästä juttukokonaisuudesta vain yhdessä tulee sukupuoli jollain tavalla esiin, on kokonaisuudesta laskettu mukaan aineistoon yksi artikkeli, jos taas useammassa kokonaisuuden artikkelissa puhutaan presidentin sukupuolesta, olen laskenut ne mukaan erikseen. Juttukokonaisuutta kuvittavat kuvat olen laskenut kokonaisuudessaan mukaan, sillä katson niiden kuvittavan kokonaisuuden kaikkia

artikkeleita. Aineistoon sisältyy noin 125 valokuvaa, joissa esiintyy Halonen tai tämän puoliso Pentti Arajärvi, sekä 18 pilapiirrosta, joista 8 on itsenäisiä "laatikkopilakuvia", loput ovat esiintyneet juttujen kuvituksena. Artikkeleiden jaottelemista osioittain vaikeutti jonkin verran lehden ulkoasun muutokset kuuden vuoden aikana ja vaihtelut käytännöissä nimetä jollekin suurelle tapahtumalla oma osio tai sijoittaa se vakiintuneiden osioiden alaisuuteen. Aineisto sisältää yhden artikkelin Helsingin Sanomien kuukausiliitteestä, joka alunperin oli rajattu otannan ulkopuolelle.

Aineisto on hankittu tekemällä hakuja Helsingin Sanomien internet-arkistossa käyttäen hakusanoina sukupuoleen indikoivia sanoja ja Tarja Halosen nimeä. Aineiston artikkelit ovat hyvin valikoituneita eikä kyseessä ole edustava otos Halosesta kirjoitetuista artikkeleista; ne ovat vain murto-osa kaikista tutkimusajankohdan aikana kirjoitetuista jutuista. Näin ollen en voi aineistoni perusteella sanoa mitään Halosesta kirjoitetuista jutuista yleensä. Toisenlainen otanta, esimerkiksi tiettyjen ajankohtien mukaan poimittu, olisi varmasti tuottanut edustavamman aineiston. Tällöin aineistossa olisi enemmän sellaisia artikkeleita, joissa sukupuolesta ei suoraan puhuta, jolloin sen esille tuomista muilla keinoin olisi voinut tutkia kattavammin kuin nykyisellä aineistolla. Vaarana olisi kuitenkin ollut varsinaisen ”sukupuolipuheen” jääminen aineiston ulkopuolelle. Toisaalta aineisto on melko laaja ja uskoisin sen sisältävän valtaosan jutuista, joissa Tarja Halosen sukupuolta on tuotu jollain tavoin esiin. Sen perusteella voidaan hyvin vastata kysymyksiin siitä, millä tavalla sukupuolesta puhutaan, miten sitä tuodaan esiin ja missä yhteydessä. Koska aineistoni koostuu täysin julkisista lehtikuvista ja kirjoituksista, liittyvät tutkimuksen eettiset kysymykset enemmän tutkijan positioon ja valtaan suhteessa käytettäviin tutkimusmenetelmiin, kuin aineiston lähteisiin. En kuitenkaan tuo esiin yksittäisten toimittajien nimiä tai sukupuolta, vaikka laajemmassa tutkimuksessa näiden vaikutusta olisikin mielenkiintoista tutkia, mutta tässä tutkimuksessa en ole kiinnostunut yksittäisten henkilöiden lausumista, vaan aineiston diskursiivisesta kentästä kokonaisuutena.

3.3 Analyysin kulku ja toteutus

Aineiston analyysissa lähdin liikkeelle aineiston lähiluvulla, jonka aikana etsin artikkeleista kohdat, joissa Halosen sukupuoli mainittiin suoraan tai jotka vaikuttivat jollain tavalla liittyvän sukupuoleen. Käytin tässä hyväkseni aikaisempaa tutkimusta naispoliitikkojen kuvauksista mediassa. Jaoin aineiston artikkelit sen mukaan, mainitaanko Halosen sukupuoli niissä suoraan, tuodaanko se esiin

"puolisuorasti" vai vihjaako jutussa jokin sukupuolesta, vaikka siitä ei varsinaisesti mitään kirjoitetaakaan. Kun Halosen sukupuoli mainitaan suoraan, hänestä puhutaan naisehdokkaana, naispresidenttinä tai naisena. Kun Halosen sukupuoli tulee ilmi puolisuorasti, on usein kyse siitä, että Halosesta puhutaan jollain sukupuolittuneella määreellä kuten "sosiaalitantta", "rouva" tai "emäntä" tai sitten puhutaan ikään kuin yleensä naisista eikä suoraan osoiteta, että kyse on Halosesta, vaikka tämä olisi ainoa nainen, johon voidaan asiassa viitata.

Aineistossa on mukana myös juttuja, joissa sukupuoli tulee esiin hienovaraisemmin, jolloin vihjeitä sukupuolesta saadaan, vaikka mitään siihen viittaavaa ei suoraan sanotakaan. Sukupuoli voidaan tuoda esiin epäsuorasti, kuten tunteita ja pukeutumista kommentoimalla, mitä tutkimuskirjallisuuden perusteella voidaan pitää tyypillisenä median tapana käsitellä naisia politiikassa. Näissä jutuissa huomio kiinnittyy johonkin seikkaan, joka viittaa epäsuorasti sukupuoleen tai olisi mahdoton vastaavassa asemassa olevan miehen yhteydessä. Niissä käytetään outoja verbejä ja kirjoitustyyliä, puhutaan presidentin yhteydessä vieraista, mutta naiseuden yhteydessä hyvinkin tutuista aiheista, kuten siivoamisesta ja kampaamokäynneistä ja parisuhteesta, ja korostetaan niitä nostamalla ne otsikkoon. Jutuissa saatetaan myös korostaa sukupuolten välisiä eroja tuomalla niitä esiin ja painottamalla sukupuolten vastakkaisuutta. Joitain näistä on tietenkin vaikea yhdistää vedenpitävästi sukupuoleen liittyväksi. Niitä voi kuitenkin testata ajatuksen tasolla kuvittelemalla Halosen tilalle jonkun miespoliitikon tai -presidentin. Apuna toimii myös aiempi tutkimuskirjallisuus, joka kertoo tyypillisistä tavoista kirjoittaa naispoliitikoista

Nimesin jokaiselle artikkelille teeman jutussa käsiteltävän pääaiheen mukaan, jotta selviäisi, missä asiayhteyksissä Halosen sukupuoli tulee esille. Näissä yhteyksissä sukupuolta myös voidaan pitää merkityksellisenä, koska se mainitaan. Tarkastelin aineistoa ensin osioittain ja sitten ajallisesti, selvittääkseni, naispresidentin sukupuolen merkityksellistymistä artikkeleissa. Nämä esitellään luvussa 4. Osioittaisen tarkastelun tarkoituksena oli selvittää, missä osioissa Halosen sukupuolesta puhutaan, missä yhteydessä ja miten, sekä tarkastella osioiden välisiä eroja. Ajallisessa tarkastelussa painopiste oli aineiston piirteiden havainnoimisessa ajassa ja mahdollisten muutosten havaitsemisessa, jolloin esittelen aineistoa artikkeleiden ilmestymisvuoden mukaan. Koska omasta tutkimuksestani puuttuu vertailuasetelma miespoliitikkoon ja aineisto kattaa pääasiassa vain yhtä naispoliitikkoa koskevia mediaesityksiä, hyödynsin analyysissäni feministinen mediatutkimuksen piirissä tehtyjä tutkimuksia

naispoliitikoiden mediaesityksistä, ja tarkastelin aiemmissä tutkimuksissa havaittujen tyypillisten naispoliitikkojen esittämisen tapojen ilmenemistä Halosta käsittelevässä aineistossa. Tämä esitetään luvussa 5. Kaikkia näitä tarkastelutapoja hyödynsin varsinaisessa diskurssianalyysissä, jossa pyrin identifioimaan sukupuolen diskursseja ja tarkastelemaan niiden keskinäisiä suhteita naispresidentin sukupuolesta puhuttaessa. Tämä tapahtuu luvussa 6. Luvuissa 5 ja 6 havainnollistan analyysia aineistonäytteiden avulla, jotka on merkitty sisennyksin ja lainausmerkein. Lainausmerkit indikoivat myös yhtenäisen lainatun jakson päättymistä, sillä samassa katkelmassa voi olla useita erillisiä kohtia samasta artikkelista. Kahdet peräkkäiset lainausmerkit esiintyvät silloin, kun alkuperäisessä näytteessä on myös käytetty lainausmerkkejä.

4 Naispresidentin sukupuolen merkityksellistyminen

Tässä luvussa tarkastelen sukupuolen merkityksellistymistä aineistossa, ja selvitän, missä yhteydessä, milloin ja missä osassa lehteä presidentin sukupuoli mainitaan tai tulee muuten ilmi. Aiheen mukaisessa teemottelussa aineistosta erottui aiheita, joiden yhteydessä Halosen sukupuoli tuli esille useamman kerran. Näitä aiheita esiintyi myös niissä artikkelissa, joissa sukupuoli tuli esiin puolisuorasti tai epäsuorasti. Halosen sukupuoli tuli aineistossa esille useammin kuin kerran seuraavien teemojen yhteydessä:

Naisehdokkaat, ehdokkaat ja vaalit

Naisen valinta ja nimitys

Presidentin valta ja uusi perustuslaki

Tarja Halosen henkilökuva ehdokkaana ja presidenttinä

Ulkomaisten uutisointi naispresidentin valinnasta, naispääministeristä tai valtiovierailuista

Naispresidentin suoriutumisen ja suosion arviointi

Kansalaisten ja kannattajien haastattelut ehdokkuuden, valinnan ja nimityksen aikaan

Suomen Pankin nimitykset

Ensimmäisen naiskadetin nimitys

Anneli Jäätteenmäen pääministeriys

Pentti Arajärven titteli

Maaailman naispresidentit

Valtiovierailut

Tasa-arvo politiikassa ja suomalaisessa yhteiskunnassa

Muotokuvat, taideteokset, vaakuna, kirjat

Halosen pukeutuminen

4.1 Presidentin sukupuoli lehden osioissa

Tässä alaluvussa tarkastelen aineistoa Helsingin Sanomien osioiden mukaan ja tutkin, missä lehden osissa ja missä asiayhteyksissä Halosen sukupuolesta puhutaan tai sitä tuodaan muuten ilmi. Esittelen seuraavaksi aineistoa lehden osien mukaan.

Pääkirjoitukset

Pääkirjoitukset sijaitsevat lehden toisella sivulla, sillä aivan ensimmäinen kansilehti on Helsingin Sanomissa varattu mainoksille. Varsinainen etusivu, johon päivän tärkeimmät otsikot on kerätty, tulee vasta pääkirjoitussivun jälkeen. Pääkirjoituksia on yleensä lehdessä 2-3 kappaletta. Pääkirjoitukset

ovat ainakin teoriassa päätoimittajan laatimia kirjoituksia, jotka kommentoivat jotain ajankohtaista uutista tai tapahtumaa ja ottavat niihin kantaa. Pääkirjoitukset edustavat usein koko lehden linjaa, vaikka muiden lehden juttujen ei tarvitsekaan välttämättä olla niiden kanssa yhteneviä. Aineistoon kuuluu yhteensä 19 pääkirjoitusta. Pääkirjoituksissa Halosen sukupuoli tulee ilmi, kun käsitellään vuoden 2000 presidentinvaalin ehdokkaita, Esko Ahoa ja naisehdokkaita ja kerrotaessa näiden kannatuksesta. Sukupuoli mainitaan, kun kerrotaan Halosen olevan Suomen ensimmäinen naispresidentti valinnan ja nimityksen aikaan ja kun pääkirjoituksissa arvioidaan Halosen suoriutumista ja suosiota presidenttinä muun muassa ensimmäisen uudenvuodenpuheen aikaan ja vuoden viranhoidon jälkeen sekä pohdittaessa presidentin valtaa ja uutta perustuslakia. Suomen saadessa ensimmäisen naispääministerin tuodaan myös presidentin sukupuoli esille. Myöhemmin Halosen sukupuoli tulee esille pohdittaessa tämän jatkoaikeita vuoden 2006 vaalien lähestyessä. Puolisuurasti Halosen sukupuoli tulee ilmi käsiteltäessä Sinikka Salon tehtäviä Suomen Pankissa, joihin tämä oli ilmaissut tyytymättömyytensä, epäsuorasti puhuttaessa Arajärven tittelistä.

Pääkirjoitussivun kolumnit

Pääkirjoitussivulla on pääkirjoitusten lisäksi kolumni tai muu kirjoitus, jonka on usein kirjoittanut lehden ulkopuolinen taho. Pääkirjoitussivun kolumnit ja esseemäiset kirjoitukset muistuttavat pääkirjoituksia, sillä nekin ottavat kantaa ja kommentoivat ajankohtaisia ilmiöitä ja käsittelevät lähes samoja teemoja, mutta tyyliään ne ovat selvästi pääkirjoituksia vähemmän neutraaleja. Aineistoon kuuluu yhteensä kymmenen pääkirjoitussivun kolumnia. Pääkirjoitussivulla Halosen sukupuoli tulee esille käsiteltäessä vuoden 2000 presidentinvaaleja, ehdokkaita ja näiden kannatusta ja "naisprojektia", eli pyrkimystä saada nainen presidentiksi. Sukupuoli tulee ilmi kommentoitaessa naispresidentin valintaa ja Esko Ahon kohtaloa sekä arvioitaessa vaalien ja ehdokkaiden suhdetta mediaan. Sukupuoli tulee ilmi myös käsiteltäessä ulkopoliittikan johtamista ja uutta perustuslakia sekä pohdittaessa naispoliitikkojen suhdetta naisjärjestöihin ja menestymistä puolueen paikkajaossa. Myös pääkirjoitussivulla arvioidaan presidentin suoriutumista ja ulkopoliittikan johtamista puolen vuoden virassa olon jälkeen ja pohditaan kansansuosiota suhteessa tämän sukupuoleen. Myös tässä osiossa presidentin sukupuoli tulee esiin arvioitaessa Sinikka Salon nimitystä Suomen pankin johtokuntaan.

Pilakuvat

Aineistoon sisältyy kahdeksan itsenäistä "laatikkopilakuvaa", joissa Halonen esiintyy. Näistä seitsemän on julkaistu pääkirjoitussivulla, yksi kotimaa-osiossa. Pilakuvissa otetaan yleensä kantaa johonkin ajankohtaiseen asiaan, usein päivän politiikkaan. Toisinaan niihin liittyy jokin viesti, toisinaan taas tartutaan ajankohtaiseen ilmiöön, josta on mahdollista saada hauska kuvallinen viesti. Pilakuvat ovat valikoituneet aineistoon muiden artikkeleiden mukana, sillä kuvia ei luonnollisesti ole mahdollista etsiä hakusanoin. Niinpä niiden ajoittumisesta vuosiin 2000 ja 2005 ei voi vetää sen kummempia johtopäätöksiä, paitsi osana muuta aineistoa. Valtaosasta voi löytää sukupuolesta vihjaavan ulottuvuuden. Pilakuvista suurin osa on julkaistu vuonna 2000. Niissä kommentoidaan Halosen voittoa Ahosta, Eeva Ahtisaaren heittoa, että Mäntyniemessä siivouksen voi unohtaa (Kotimaa), Halosen kissoja, muumikäsilaukkueepisodia Ruotsin vierailulla sekä Halosen ja Paavo Lipposen suoriutumista ja keskinäistä kilpailua. Loput pilakuvista on julkaistu vuonna 2005. Niissä otetaan kantaa Vasemmistoliiton asettumiseen Halosen taakse tulevissa presidentinvaaleissa, Halosen jatkoaikeisiin sekä Halosen johtavaan asemaan Vanhaseen ja Niinistöön nähden ja samalla Halosen luonteeseen.

Etusivu

Helsingin Sanomien etusivu koostuu lyhyistä, päivän tärkeimmiksi nostetuista uutisista ja juttuvihjeistä lehden sisäisivuille. Jokaisesta etusivulla julkaistusta jutusta löytyy pidempi vastine lehdestä. Etusivulta on helposti havaittavissa, mikä uutinen on nostettu päivän tärkeimmäksi; sen kertoo kuvan koko, jutulle uhratut palstamillimetrit ja jutun sijainti. Tärkeiksi nostetut uutiset sijaitsevat yleensä sivun keskiosan yläosassa. Vähemmän tärkeät uutiset ovat lyhyitä, niissä ei ole kuvaa ja ne sijaitsevat sivun reunoilla tai alaosassa. Aineistoon valikoitui kaikkiaan 12 juttua etusivulta. Etusivulla Halosen sukupuoli tulee ilmi kun kerrotaan Suomelle valitun ensimmäisen naispresidentin ja tämän astuneen virkaan ja arvioitaessa ensimmäisen naispresidentin suoriutumista virassaan. Se mainitaan myös kun Halonen nimittää ensimmäisen naiskadetin, pohdittaessa politiikkaa tasa-arvon kannalta ja nimettäessä vaikutusvaltaisia naisia. Puolisuorasti se tulee ilmi esiteltäessä presidenttiehdokkaan profiilia vuoden 2000 vaaleihin sekä kansainvälisen kokouksen yhteydessä. Vihjeitä Halosen sukupuolesta saadaan useassa jutussa, jossa sitä ei suoraan mainita; kerrottaessa presidentin valinnasta ja voitonjuhlinnasta, valinnan jälkeen seurattaessa Halosen päivää, arvioitaessa Halosen suosiota, pukeutumista sekä kerrottaessa Putinin vierailusta Suomeen.

Kotimaa

Kotimaa-osio sisältää erilaisia kotimaata käsitteleviä uutisia, joista osa on lyhyitä STT:n uutisia, osa taas monen sivun, tai peräti aukeaman juttukokonaisuuksia. Mukana on myös muutama kolumni. Jutut ovat hyvin vaihtelevia aiheiltaan ja tyyleiltään. Kotimaa-osion artikkelit ovat aineiston suurin ryhmä. Olen laskenut kotimaa-osioon myös omiksi osioksi nimetyt poikkeusosat, kuten presidentin vaaleja tai virkaanastujaisia käsittelevät osiot, jotka on julkaistu kotimaan uutisten alussa. Aineiston artikkeleista valtaosa, 72 kappaletta, kuuluu kotimaa-osioon. Kotimaa-osiossa Halosen sukupuoli tulee suoraan ilmi kerrottaessa hänet asetetun virallisesti Sdp:n ehdokkaaksi, esiteltäessä tämän ehdokas-profiilia ja julkkisten liittyessä Halosen tukijoukkoihin. Halosen sukupuoli mainitaan myös, kun kerrotaan uuden presidentin valinnasta ja kun tämän kannattajat juhlivat vaalivoittoa, samoin ulkomaisten lehtien uutisointia raportoitaessa ja kerrottaessa ulkomaisten tahojen onnitteluista Haloselle. Naispresidentin valintaa pohditaan tasa-arvon kannalta ja sukupuoli mainitaan nimityksen yhteydessä, jolloin myös kansalaiset puhuvat siitä Linnan edustalla. Sukupuoli tulee ilmi muutaman yksittäisen asian yhteydessä, kun ensimmäisestä naispresidentistä on tehty laulu ja kun Arabia on lopettanut presidenttilautasten valmistuksen ja kun Halonen nimittää ensimmäisen naiskadetin. Ulkomaisten lehtien kerrotaan kiinnittäneen huomiota Halosen sukupuoleen tämän Ranskan vierailun aikana sekä Putinin vierailusta raportoidessaan. Sukupuolesta puhutaan myös Halosen matkustaessa maihin, joissa naispolitiikot ovat harvinaisia. Sukupuolimainintoja alkaa jälleen esiintyä vuoden 2006 vaalien lähestyessä, kun pohditaan Halosen jatkoaikeita ja niiden selvittyä, sekä pohdittaessa vaalien ehdokasasettelua ja vasemmistoliiton ilmaistessa tukensa Haloselle. Myös näiden vaalien alla esitellään ehdokasprofiili ja julkkis ilmoittautuu tukijoukkoihin, ja kerrotaan kansalaisten äänestämistä. Sukupuoli tulee ilmi Halosen voittaessa vaalit ja kerrottaessa Kokoomuksen tappiosta, presidentin nimittämisen yhteydessä ja ulkomaisten lehtien uutisoinnista raportoitaessa.

Kun Halosen sukupuoli tulee ilmi puolisuorasti, on tällöin usein kyse siitä, että Halosesta puhutaan jollain sukupuolittuneella määreellä tai puhutaan suoraan naisesta tai naisista, mutta ei suoraan osoiteta, että kyse on Halosesta vaikka tämä olisi ainoa nainen, johon voidaan viitata. Puolisuorasti Halosen sukupuoli tulee esille kerrottaessa Sdp:n presidentin esivaaliäänestyksestä ja Sdp:n puoluevaltuuston kokouksesta, jossa Halonen nimitetään ehdokkaaksi, ehdokkaiden esiintyessä radion naisten tunnissa, ehdokasasettelua arvioitaessa ja presidenttiehdokas Halosen profiilia esiteltäessä.

Samoin kerrottaessa Halosen ja Ahon pääsystä jatkokon ensimmäisen kierroksen jälkeen, ulkomaisten lehtien kommentoimassa tätä ja presidentin vallinnan selvittyä Halosen päivää seurattaessa. Puolisuorasti sukupuoli tulee esiin vielä Halosen saadessa kunnianimityksen, kerrottaessa Sdp:n vaaliristeilyä, presidentin henkilökuvassa, Latvian presidentin valtiovierailulla, Asem-kokouksen yhteydessä ja vuoden 2006 linnanjuhlista raportoitaessa. Vihjeitä sukupuolesta saadaan, kun kerrotaan Halosen vaalikiertueesta, julkituksen ilmoittautuessa tämän tukijoukkoihin, kerrottaessa Ahon perheellisyyden olevan vaaliase, ensimmäisen kierroksen selvittyä, presidentin henkilökuvassa, tulevan presidentin tiedotustilaisuudesta raportoitaessa ja tulevaa viranhoitoa pohdittaessa ja seuraavaa ulkoministeriä veikkailtaessa. Näin käy myös pohdittaessa Arajärvelle sopivaa nimitystä, presidentin vieraillessa ulkomailla, Putinin vieraillessa Suomessa ja Halosen kohdatessa Ari Vatasen Ranskassa. Samoin sukupuolesta saadaan vihjeitä Halosen jatkoaikeiden selvitessä, kun tämä asetetaan Sdp:n ehdokkaaksi puoluevaltuuston kokouksessa ja esiteltäessä latvialaista pilakuvaa Halosesta ja Vike-Freibergasta YK:n pääsihteerispekulaatioihin liittyen.

Politiikka

Politiikka-osio sisältää kotimaan politiikkaa käsitteleviä uutisia. Osio ei kuitenkaan ole lehdessä joka päivä, vaan ilmeisesti tapahtumien mukaan. Niinpä sen uutiset voisi myös sijoittaa kotimaan uutisiin. Välillä myös erilliset osiot, kuten presidentin vaalit, on sijoitettu politiikka-osioon, välillä ne taas ovat täysin itsenäisiä, välillä taas kotimaan alaisuudessa. Politiikka-osioon kuuluu yhteensä 20 artikkelia. Sukupuolesta puhutaan suoraan, kun kerrotaan Halosen vaalikiertueesta ja vaalitulaisuudesta ja kun ulkomaiset lehdet uutisoivat presidentinvalintaa. Sukupuoli mainitaan, kun kerrotaan presidentin kabinetin koostumuksesta ja sen ensimmäisistä naisjäsenistä. Samoin Halosen sukupuoli tulee suoraan esille, kun kerrotaan Halosen vierailuista Yhdysvaltoihin ja Ruotsiin sekä maakuntavierailusta Ahvenanmaalle ja kun maailman naispresidentit Irlannista ja Latviasta tekevät valtiovierailun Suomeen. Presidentin sukupuoli tulee ilmi Paavo Haavikon Halosta käsittelevää kirjaa esiteltäessä, sekä puhuttaessa Halosen vaakunasta ja muotokuvasta. Samoin se tulee ilmi arvioitaessa Halosen suosiota sekä suoriutumista presidenttinä. Kun Jäätteenmäen hallitus nimitetään ja ulkomaiset lehdet kertovat siitä, mainitaan myös presidentin sukupuoli pääministerin naiseuden lisäksi. Samoin se tulee ilmi, kun tutkija pohtii Jäätteenmäen eroa sukupuolen näkökulmasta. Puolisuorasti sukupuoli tulee ilmi, kun Halonen saa vain naisille tarkoitetun palkinnon ja kun tapaaminen Bushin kanssa on sovittu.

Vihjeitä sukupuolesta saadaan, kun Halonen on viimeistä päivää eduskunnassa ja kun kerrotaan Halosen ensimmäisestä presidentinesittelystä.

Kaupunki

Kaupunki-osiossa kerrotaan yleensä pääkaupunkiseudun alueellisia uutisia ja raportoidaan paikallisista tapahtumista. Aineistossa on vain kaksi artikkelia kaupunki-osioista, joista toinen pitkä juttu kertoo Halosen vierailusta Kallion tyttöjen taloon, tytöille tarkoitettuun nuorisotaloon, ja toinen lyhyt uutinen kertoo naisten kymmistä, johon Halonenkin osallistui.

Nimiä tänään

Nimiä tänään -osio on eräänlainen kokoelma ilmoituksia ja onnitteluita. Usein se sisältää pyöreitä vuosia täyttävän tai jonkun palkinnon saaneen henkilön haastattelun sekä ilmoituksia liputuksista, palkinnoista ja väitöksistä. Sivulla on usein myös kolumni. Nimiä tänään -osioon kuuluu yhteensä yhdeksän artikkelia. Aineistossa on kolmenlaisia kolumneja: Toinen mies, Origo ja Suuna päänä ja ne muodostavat tämän ryhmän suurimman osan. Niissä käsitellään naisehdokkaita, Halosen valintaa ja maan kahtiajakautumista, Halosen avioitumista, tyttöjen kirjeitä presidentille sekä Suomen ja Venäjän suhteita. Halosen sukupuoli tulee ilmi myös presidentin liputusilmoituksessa, Helvi Sipilän henkilökuvassa ja kun mainostetaan seuraavan päivän uutista, jossa Halonen nimittää ensimmäisen naiskadetin. Se tulee ilmi myös käsiteltäessä Suomen ja Irlannin suhteita entisen lähettilään saatua palkinnon maiden suhteiden edistämisestä.

Ulkomaat

Ulkomaat-osio sisältää pääosin nimensä mukaisesti ulkomaanuutisia. Aineistoon kuuluu kuusi tämän osion artikkelia. Niissä Halosen sukupuoli tulee ilmi, kun kerrotaan muista naispresidenteistä, Irlannin presidentistä ja Chilen vaaleja johtavasta naisehdokkaasta. Halosen sukupuoli tulee esille myös kansainvälisissä tapaamisissa, YK:n huippu- ja yleiskokouksen aikaan sekä EU:n ja välimerenmaiden kokouksen yhteydessä. Puolisuorasti sukupuoli tulee ilmi YK:n huippu- ja yleiskokouksen aikaan. Sukupuolta ei mainita kerrottaessa Irlannin presidentin ylivoimaisesta suosioista, mutta vertailukohtana on jälleen Suomen suosittu naispresidentti.

Talous

Talous-osa sisältää talousuutisia ja usein kolumnin. Halosen sukupuoli tulee suoraan ilmi kolmessa jutussa, joista kaikki liittyvät Suomen Pankin nimityksiin; kaksi käsittelee johtokuntaan valittua Sinikka Saloa ja yksi kolumni tekeillä ollutta pääjohtajan nimitystä.

Kulttuuri

Kulttuurisivuilla on pääasiassa arvioita kirjoista, esityksistä ja näyttelyistä. Niinpä kulttuurisivujen Halosen sukupuolen paljastavat jutut liittyvät useimmiten johonkin teokseen, joka liittyy Haloseen. Aineistoon kuuluu kulttuurisivuilta myös yksi kolumni, jossa pohditaan "sukupuolikysymystä" kriittiseen sävyyn, sekä kieli-ikkuna, jossa vastataan naispresidentin herättämiin kielellisiin kysymyksiin siitä, miten naispresidenttiä pitää puhutella ja miten tämän elämänkumppania kutsutaan, kun he eivät ole keskenään naimisissa. Yhteensä aineistossa on 11 artikkelia kulttuuri-sivuilla. Halosen sukupuoli tulee ilmi vaaleista kirjoitettujen kirjojen arvioinnissa, kerrottaessa suomalaisen taiteen näyttelystä Kööpenhaminassa, Venetsian Biennaalista ja *Naispresidentit*-teoksesta, sekä Halosen ja Arajärven muotokuvista. Samoin se tulee esille kerrottaessa suuri suomalainen -äänestyksestä sekä suomen naisten historiaa käsittelevän kirjasarjan osan julkaisutilaisuudesta. Se tulee ilmi myös kerrottaessa lasten presidentille lähettämistä kirjeistä kootussa kirjasta ja pohdittaessa Arajärven titteliä, tällä kertaa kriittisesti sukupuolen näkökulmasta.

Minne tänään

Minne tänään -sivulla julkaistaan ilmoituksia ja juttuja päivän tapahtumista. Ainoa tämän osion aineistoon kuuluva juttu kertoo naisten päivän juhlasta Esplanadilla, jossa Halonen esiintyy.

Urheilu

Urheilusivuilla lähinnä raportoidaan tuloksia erilaisista kilpailuista ja selostetaan urheilutapahtumia. Presidentti esiintyy urheilusivuilla pääasiassa Sydneyn olympialaisista kirjoitetuissa jutuissa, yhteensä kuudessa artikkelissa. Halosen sukupuoli tulee suoraan esiin kahdessa kirjoituksessa. Toisessa Halonen on yksi Olympia-komitean jakamien sisupuukkojen saajanaisista, toisessa häneltä tiedustellaan jalkapallon MM-kisojen aikaan suosikkijoukkuetta. Puolisuorasti Halosen sukupuoli tulee esille

olympialaisissa, kun juhlitaan 49erien suomalaista voittajakaksikkoa, naisten ja miesten kestävyysjuoksusta raportoitaessa ja Halosen pohtiessa tasa-arvoa urheilussa ja olympialaisissa. Vihjeitä sukupuolesta saadaan, kun kerrotaan Suomi-päivästä Sydneyssä, jolloin huomio kiinnittyy Halosen mielialaan.

Matkailu

Matkailu-osio ilmestyy tiettyinä viikonpäivinä muutaman sivun osiona. Kahdessa matkailu-osion jutussa tuodaan esiin Halosen sukupuoli. Toinen juttukokonaisuus käsittelee presidenttien lomamatkoja, jonka yhteydessä olevassa artikkelissa spekuloidaan tuoreen presidentin lomamatkamieltymyksiä. Toisessa jutussa kerrotaan Uudesta-Seelannista, johon Suomea verrataan erityisesti politiikan tasa-arvoisuudessa.

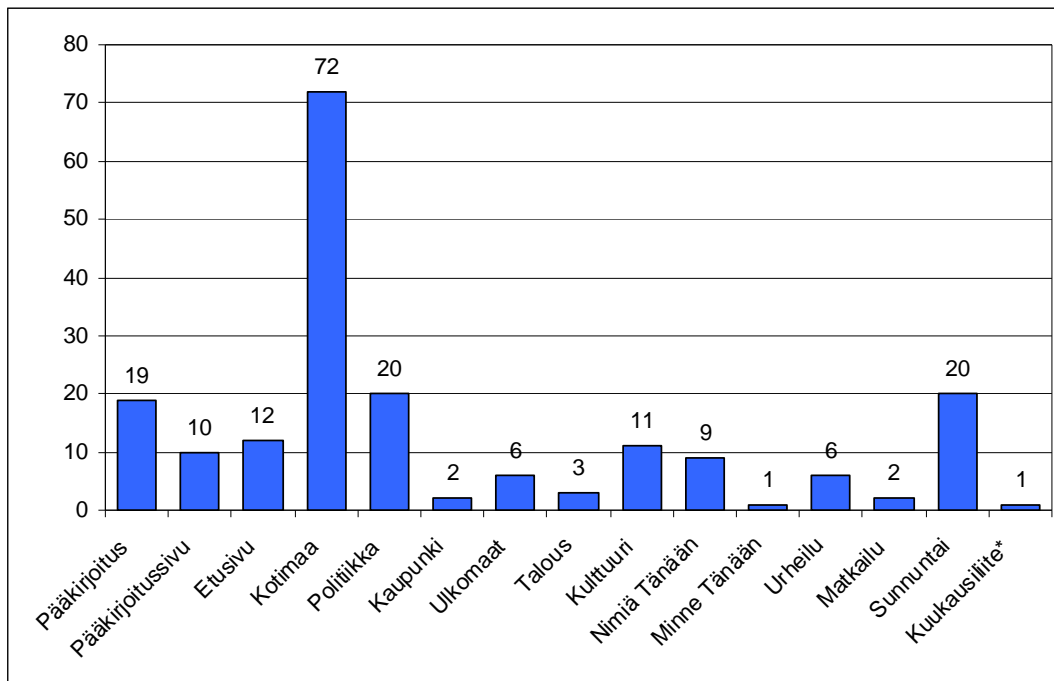
Sunnuntai

Sunnuntai-osio sisältää yleensä yhden tai kaksi pitkää artikkelia, jotka ovat yhden tai kahden sivun mittaisia, suurin kuvin kuvitettuja. Pidempien juttujen lisäksi osassa on usein kolumni ja lyhyempiä keveähköjä juttuja. Sunnuntai-osaan kuuluvat sarjakuvat ja Kysy Kirstiltä -palsta rajautuvat aineiston ulkopuolelle. Sunnuntai-osan aineisto sisältää yhteensä 20 artikkelia, ja koostuu pääosin osion pitkistä pääjutuista, joista neljä käsittelee yksinomaan Halosta, sekä kolumneista. Halosen sukupuoli tulee sunnuntai-sivuilla esille kun käsitellään presidentinvaalien naisehdokkaita ja näiden imagoita, Halosen asemaa presidenttipelissä ja sukupuolen vaikutusta siinä, ja naisehdokkaan kohtelua tv:n vaaliteissa. Se tulee ilmi Halosen henkilökuvassa, Elisabeth Rehnin henkilökuvassa, Suomen Pankin nimitystä ja naispoliitikkoja käsiteltäessä ja Anja Snellmanin pohtiessa kulunutta vuotta 2000. Sukupuoli tulee ilmi presidentin henkilöhaastattelussa, arvioitaessa presidentin suoriutumissa vuoden virassa olon jälkeen, presidentin pukeutumista ruotivassa jutussa sekä ruotsalaisten naispoliitikkojen kömmähdyksiä ja Sdp:n puheenjohtajavaalia käsittelevissä kolumneissa. Se käy ilmi kerrottaessa Euran muinaispuvusta ja sen löytäjästä, pääministeri Jäätteenmäen alkuvaikeuksista ja pohdittaessa feminismiä ja naisten asemaa suomalaisessa politiikassa. Vuoden 2006 vaalien lähestyessä käsitellään pääehdokkaita ja seurataan heidän esiintymistään tv:n vaaliteissa. Vaalien jälkeisiä tunnelmia puidaan kolumnissa ja pohditaan muslimimaan edustajan kieltäytymistä kättelemästä naispresidenttiä. Puolisuorasti Halosen sukupuoli tulee ilmi entisajan nuorten kirjallisuutta käsittelevässä kolumnissa sekä jos-historian näkökulmasta vuoden 2000 ja 2006 vaaleja käsittelevässä kolumnissa.

Kuukausiliite

Lisäksi aineistoon on otettu mukaan yksi artikkeli Helsingin Sanomien kuukausiliitteestä, vaikka alunperin kuukausiliite oli rajattu pois aineistosta. Oleellisuutensa takia sisällytin jutun aineistoon törmättyäni siihen aineistoa etsiessäni. Juttu käsittelee maan korkea-arvoisten poliitikkonaisten, presidentin ja pääministerin, aviomiehiä Pentti Arajärveä ja Jorma Melleriä, jotka lehti on kutsunut keskustelemaan näiden naisten miehenä olemisesta.

Kuvio 4.1. Aineiston artikkeleiden jakautuminen osioittain**

* Kuukausiliite ei ollut mukana varsinaisessa otannassa, mukaan valikoitunut yksi kuukausiliite

** Pilakuvat eivät ole mukana kuviossa

4.2 Presidentin sukupuoli aikajanalla

Tässä aluvussa tarkastelen aineistoa suhteessa ajalliseen ulottuvuuteen ja esittelen aineiston jakautumista vuosittain. Tarkoituksena on havainnoida aineiston piirteitä ja niiden kehitystä ajassa.

1999

Aineistoon kuuluu 13 artikkelia vuodelta 1999. Artikkeleista kolme on pääkirjoituksia, yksi pääkirjoitussivun kolumni, kuusi kotimaan uutista ja kolme sunnuntai-sivujen juttua. Sukupuolen merkitys vuoden 2000 presidentinvaaleissa tulee hyvin esille vuoden 1999 artikkeleissa. Vuonna 1999 Halonen esiintyy kirjoituksissa ensin ehdokkaana Sdp:n presidenttiesivaalissa ja myöhemmin Sdp:n presidenttiehdokkaana, usein myös yhdessä muiden naisehdokkaiden kanssa. Halonen ei esiinny vuoden 1999 aineistossa yksityishenkilönä, eikä hänen yksityiselämäänsä tai luonnettaan vielä käsitellä myöhemmin tutuksi tulevalla tavalla. Halosen sukupuoli tulee vuoden 1999 artikkeleissa esille Sdp:n presidenttiesivaalin äänestyksen yhteydessä, Halosen ehdokkaaksi asettamisen yhteydessä, pohdittaessa mielipidemittauksia ja naisehdokkaita kolumnissa, kommentoitaessa ehdokasasettelua pääkirjoituksessa ja arvioitaessa ehdokkaiden meriittejä ja suoraa kansanvaalia. Halosen sukupuoli tulee ilmi myös kun puolustetaan suoraa kansanvaalia ja ehdokkaiden tasoa, valotetaan naisehdokkaiden kampanjoiden organisaatiota ja pohditaan näiden imagoita sekä ihmeteltäessä Halosen menestymättömyyttä mielipidemittauksissa ulkoministerin etulyöntiasemasta huolimatta ja pohdittaessa lopullista ehdokasasettelua sukupuolen kannalta.

2000

Aineiston artikkelit keskittyvät selkeästi vuoteen 2000, jolloin Halonen valittiin Suomen ensimmäiseksi naispuoliseksi presidentiksi. Artikkeleita, joissa sukupuoli tulee jollain tavalla esiin, on tuolta vuodelta peräti 92. Vuoden 2000 artikkeleista kymmenen on pääkirjoituksia, seitsemän on pääkirjoitussivun kolumneja, kuusi on etusivulta, 33 on kotimaan uutisia, seitsemän on politiikan uutisia, kolme ulkomaiden uutisia, kaksi on talous-artikkeleita, viisi urheilu-uutisia, neljä on kulttuuria, seitsemän nimiä tänään -osiosta, yksi minne tänään -sivulta, yksi matkailujuttu ja kuusi sunnuntai-sivuilta. Vuoden 2000 artikkelit ovat keskenään hyvin erilaisia ja Halosen sukupuoli tulee esille monipuolisesti lähes kaikissa lehden osioissa. Vuoden aikana Halosen sukupuolen esiintuvia artikkeleita on tasaiseen tahtiin, mutta huima piikki ajoittuu vaalivoiton ja nimityksen tienoille, jolloin naiseus mainitaan useiden päivien ajan ja useasti saman päivän lehdessä. Vuoden alussa Halonen esiintyy naispresidenttiehdokkaana, sitten valinnan ja nimityksen aikaan Suomen ensimmäisenä naispresidenttinä ja myöhemmin naispresidenttinä tai naisena. Sukupuolta tuodaan ilmi sekä hyvässä että pahassa, mutta usein melko kaavamaisella tavalla.

Vuonna 2000 Helsingin Sanomissa puhututti erityisesti naisen valinta ja nimittäminen presidentiksi, ulkomaisten lehtien uutisointi Suomen naispresidentistä, uusi perustuslaki ja ulkopoliitiikan johtaminen, presidentin avopuolison titteli, presidentin hatut ja laukut, valtiovierailu Ruotsiin, ensimmäisen naiskadetin nimitys, Halosen suoriutuminen ja kansansuosio, presidentin rooli uuden perustuslain valossa ja poliittiset linjaukset sekä Sinikka Salon nimitys Suomen Pankin johtokuntaan. Näiden lisäksi presidentin sukupuolta tuodaan ilmi useissa triviaalimmissa yhteyksissä. Sukupuoli tulee usein esiin positiivisessa mielessä, jolloin naispresidentti toimii elävänä todisteena Suomalaisen yhteiskunnan tasa-arvoisuudesta. "Ensimmäinen nainen" -hokemaa toistetaan Halosen kohdalla ja hänen kohdatessaan toisen "ensimmäisen naisen". Presidentin sukupuolen ajatellaan myös tuovan Suomelle näkyvyyttä kansainvälisissä yhteyksissä. Sukupuolta ei tuoda esiin negatiivisessa mielessä suoraan, vaan negatiivisia аспектеja otetaan esille suhteessa Haloseen henkilönä; tämän luonne, johtajan ominaisuudet ja pukeutuminen joutuvat kriittisen arvioinnin kohteeksi, joiden käsittely lehdessä on sukupuolittunutta, vaikka suorat maininnat sukupuolesta puuttuisivatkin.

2001

Aineistoon kuuluu 17 artikkelia vuodelta 2001. Kolme artikkelia on pääkirjoituksia, kaksi pääkirjoitussivun kolumnia, kaksi etusivun juttua, kaksi kotimaanuutista, kaksi politiikan uutista, kolme kulttuurisivuilta, kaksi sunnuntai-sivuilta ja yksi matkailu-osiosta. Vuonna 2001 Halosen sukupuoli tuodaan esille arvioitaessa hänen toimintaansa presidenttinä ja suhteessa uuteen perustuslakiin ja presidentin valtaan, naispresidenttejä käsittelevän taideteoksen yhteydessä, arvioitaessa Halosen pukeutumista, Halosen tavatessa toisen naispresidentin ja verrattaessa Suomea Uuteen-Seelantiin. Erityisesti korostuvat erilaiset arvoinnit tämän toiminnasta. Sukupuoli mainitaankin usein suoraan yhdeksi kiinnostuksen syyksi seurata Halosen suoriutumista. Arvioissa korostuu kaksi linjaa; Halonen pitää liian tiukasti kiinni oikeudestaan johtaa ulkopoliittikkaa yhteistoiminnassa valtioneuvoston kanssa ja pettyminen (nais)muutosagentille asetettuihin odotuksiin; mikään ei muuttunutkaan Halosen valinnan myötä.

2002

Aineistossa on vain kymmenen artikkelia vuodelta 2002. Vuoden 2002 artikkeleista yksi oli kotimaanuutinen, kuusi politiikkaosiosta, yksi kulttuuriosiesta ja kaksi sunnuntai-osiosta. Vuonna 2002 Halosen yhteydessä kirjoitettiin sukupuoli esiintuoden Sdp:n puheenjohtajakisasta, Euran

muinaispuvusta, joka Halosella oli päällään itsenäisyyspäivänä 2001, sovitusta tapaamisesta Bushin kanssa, tunnustuksista, joita Halonen on saanut, presidentillisistä symboleista muotokuvasta ja vaakunasta, sekä Halosen suosioista. Mikään artikkeleista ei juuri pistä silmään, eikä ole negatiiviseen sävyyn kirjoitettu. Halosen luonnetta ja tunteitakin kuvaillaan vain yhdessä artikkelissa, jossa käsitellään tämän muotokuvaa, kun taiteilija Wardi luonnehtii häntä henkilönä. Näyttäisi siltä, että naispresidentti olisi tullut osaksi normaalijärjestyksestä. Tästä voisi kertoa myös se, että suurin osa artikkeleista sijoittuu politiikka-osioon, kuten presidenttiä käsittelevien uutisten voisi ajatellakin, ne koskevat pääosin viran harjoittamista. Sukupuoli mainitaan lähinnä vain jutuissa, joissa sillä on selvästi jonkinlaista merkitystä.

2003

Aineistossa on kymmenen artikkelia vuodelta 2003. Vuoden artikkeleista yksi on etusivulta, yksi pääkirjoitus, yksi kotimaanuutinen, neljä politiikka-osioista, yksi kulttuuriuutinen, yksi sunnuntaisivulta ja yksi kuukausiliitteen juttu. Vuonna 2003 Halosen suoriutuminen on jälleen nostettu arvioinnin kohteeksi kauden puolivälissä sukupuolittunein sävyin. Puhuttavin sukupuolen esiintuova aihe tuona vuonna on Jäätteenmäen pääministeriys; naispresidentti mainitaan usein naispääministerin yhteydessä, jolloin kaksi naista politiikan huipulla kertoo tasa-arvon nyt ihan viimeistään toteutuneen. Halosen sukupuoli tuli ilmi lisäksi Arajärven muotokuvan yhteydessä ja Arkangelin vierailun yhteydessä.

2004

Vuonna 2004 Halosen sukupuolen esiintuovia artikkeleita on ilmestynyt harvakseltaan, aineistossa on kahdeksan artikkelia vuodelta 2004. Vuoden 2004 aineisto käsittää yhden pääkirjoituksen, yhden artikkelin etusivulta, kotimaa-osioista, politiikkaosioista, kaupunkiosioista, ulkomaat-osioista, nimiä tänään -osioista ja talous-osioista. Vuoden jutut ovat aiheiltaan hajanaisia, mistä kertoo jo niiden täydellinen hajaantuminen lehden eri osiin. Halosen sukupuoli tuli vuonna 2004 esiin Eeva-lehden lukijoiden äänestettyä hänet vuoden Eevaksi, käsiteltäessä Irlannin naispresidentin suosiota, arvioitaessa Suomen pankin pääjohtajan nimitystä, nimettäessä Suomen vaikutusvaltaisimpia naisia, Halosen vierailtua Kallion tyttöjen talolla, Japanin vierailulla, suuret suomalaiset äänestyksen tuloksia kerrottaessa ja pohdittaessa Halosen jatkoaikeita.

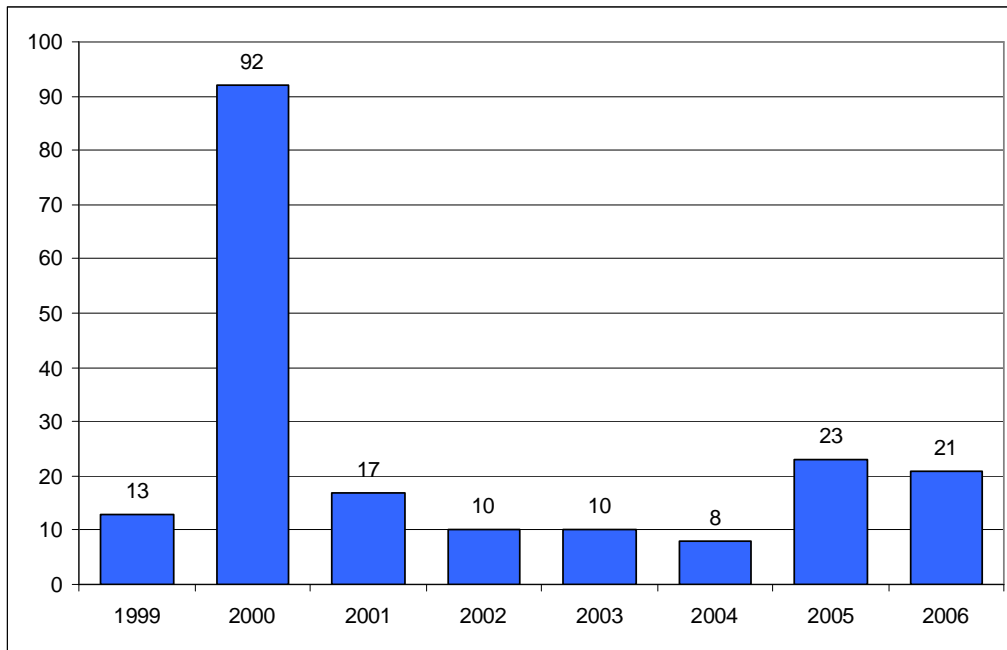
2005

Aineistossa on 23 artikkelia vuodelta 2005. Vuoden 2005 artikkeleista yksi on pääkirjoitus, yksi etusivulta, 15 kotimaa-osiosta, yksi kaupunkiosiesta, yksi ulkomaat-osiosta, yksi kulttuurisivuilta ja kolme sunnuntai-sivuilta. Vuoden 2005 aineistoa hallitsee vaalien läheisyys, joiden myötä sukupuoli jälleen merkityksellistyy. Vuoden alkupuolella pohditaan, aikooko Halonen pyrkiä toiselle kaudelle, ja kun tämä selviää, ruvetaan Halosta arvioimaan jälleen naispuolisena presidenttiehdokkaana ja suoriutumista ensimmäisenä naispresidenttinä. Halosen sukupuoli yhdistetään usein kansansuosioon, ja useamman kerran suosion takana nähdään tämän persoona. Halosen sukupuoli tulee ilmi, kun julkkis tai muu kannattaja kertoo syitänsä tukea tätä, ranskalaisten lehtien uutisoinnista Ranskan-vierailulla, käsiteltäessä tasa-arvon tilaa suomalaisessa politiikassa, Halosen juostua naisten kymppin, Putinin vieraillessa Suomessa, kerrottaessa tulevasta matkasta Kaukasiaan ja Halosen kertoessa näkemyksiään naispoliitikkojen kohtelusta mediassa.

2006

Aineistoon kuuluu 21 artikkelia vuodelta 2006. Artikkeleista on yksi etusivulta, 13 kotimaa-osiosta, yksi ulkomaanuutinen, yksi kulttuurisivuilta, yksi nimiä tänään -osiosta, yksi urheilusivuilta ja kolme sunnuntai-sivuilta. Vuoden 2006 alkupuolta hallitsevat tulevat presidentin vaalit. Halosen sukupuoli tulee ilmi verrattaessa häntä Chilen naispresidenttiehdokkaaseen, seurattaessa tv:n vaalitenttejä "kulissien takaa", kansalaisten kertoessa äänestämisestään, pohdittaessa sukupuolen merkitystä vaaleissa ja esiteltäessä toisen kierroksen ehdokkaat. Vaalien jälkeen sukupuoli käy ilmi Halosen voittaessa vaalit kun Niinistö kutsuu tätä "madameksi", esiteltäessä voittajaa henkilönä, ruotsalaisten lehtien vaalituloksen uutisoinnissa, virkaanastujaisista raportoitaessa ja kun islamilaisen maan edustaja kieltäytyy kättelemästä naispresidenttiä. Myöhemmin samana vuonna sukupuoli näkyy uutisoitaessa lasten lähettämistä kirjeistä koottavasta kirjasta, Halosen kohdatessa Latvian presidentin, YK-pääsihteerispekuloinnin yhteydessä sekä ASEM-kokouksen uutisoinnissa.

Kuvio 4.2. Aineiston artikkeleiden jakautuminen vuosittain*

* Pilakuvat eivät ole mukana kuviossa

4.3 Neuvottelu naispresidentistä

Aineistossa esiintyvän puheen naisehdokkaista ja naispresidentistä sekä muun tämän sukupuolen esiintuomisen voi nähdä myös eräänlaisena neuvotteluna naispresidentistä, jota käydään, kun aiemmin maskuliininen asema murtuu ja tulee naisten ulottuville. Neuvottelu on nähtävissä erityisesti aineiston ajallisessa kaareissa, mutta myös sisällössä. Suurin osa artikkeleista sijoittuu vuoteen 2000, jolloin Halonen valittiin ensimmäisen kerran presidentiksi. Tällöin presidentin sukupuolta tuotiin esiin urheilusivuista pääkirjoituksiin, aiheiden vaihdelta presidentin nimityksestä Lapinlahden lintujen ensimmäisestä naispresidentistä tekemään lauluun. Neuvottelun lisäksi on kyse myös naispresidentin "juhlimisesta" ja käytäntöjen hakemisesta naiselle maskuliinisessa virassa, jonka haltijana on aiemmin ollut pelkästään miehiä. Osittain neuvottelu alkoi jo vaalikamppailun aikana, kun ennätysmäärä naisia asetui ehdolle vaaleihin. Kun naispresidenttiys ei vielä ollut toteutunut, naisehdokkaita oli helppo

vähätellä ja heidän meriittinsä sivuuttaa. Toisaalta esiintyi myös kriittisiä puheenvuoroja naisehdokkaiden aliarvioimista vastaan.

Naisen valinta presidentiksi aiheutti Helsingin Sanomissa jonkinlaisen "sokin", jonka aikana sorruttiin julkisjournalismiin ja jo opitut poliittisen korrektiuden säännöt naispoliitikkojen kohdalla unohtuivat, naispresidenttiä seurattiin kuin ketä tahansa julkisnaista. Tärkeimmiksi aiheiksi nostettiin presidentti-instituution kannalta vähemmän merkityksellisiltä tuntuvia asioita, kuten kampaamokäynti ja Arajärven muutto Mäntyniemeen. Valinnan jälkeisenä aamuna toimittaja oli aamuvarhaisesta asti Halosen kotiovella odottamassa tämän liikkeellelähtöä ja haastatteli samalla lähikaupan kassaa, naapureita ja talonmiestä heidän tuntemuksistaan siitä, että tuleva presidentti asuu kyseisellä kadulla. Poliitikalle ei juuri jäänyt sijaa ensimmäisten päivien uutisoinnissa. Henkilökuvassa kerrottiin anekdootteja Halosen käytöksestä ja olemuksesta sekä ruodittiin tämän luonnetta melko suorasanaisesti. Seuraavana päivänä tärkeimpien uutisten joukossa puolestaan oli, että Halonen voi unohtaa siivoamisen Mäntyniemessä. Viikonloppuna Halosen persoonaa ja yksityiselämää valotettiin sunnuntai-sivujen human interest -jutussa, jossa kerrottiin Halosen ja Arajärven rakkaustarina. Naiseuden lisäksi neuvottelua vaati myös Halosen tausta ja naimattomuus, mutta myös miehen joutuminen edustuspuolison asemaan. Hieman hillitymmässä muodossa neuvottelu jatkui muutaman ensimmäisen vuoden, joiden aikana Halosen tunteita, pukeutumista ja ulkonäköä saatettiin kuvailla tavallisen uutisraportoinninkin yhteydessä. Ruotsissa alkanut muumikäsilaukkukohu näkyi myös Helsingin Sanomissa. Myös Mäntyniemen, Kultarannan ja Halosen työhuoneen sisustuksen muutokset huomioitiin lehdessä ja Halosen arkisia tekoja ja sanomisia jaksettiin kirjata ylös erityisesti alkukaudesta. Halosen suoriutumista, puheita ja suosiota tarkkailtiin hänen sukupuoltaan vasten erilaisissa arvioissa.

Vuodesta 2002 kirjoittelu normalisoitui, eikä presidentin sukupuoli ollut enää niin suuri ihmettelyn aihe, sukupuolittunut pukeutumisen, tunteiden ja yksityiselämän tarkkailu laantui ja presidentin sukupuoli tuli esiin enää lähinnä ilmeisissä yhteyksissä. Seuraavana vuonna sen nosti kuitenkin esiin naispuolisen pääministerin valinta ja Halosen suoriutumisen arviointi kauden puolivälissä. Kautta koko aineiston Halosen viranhoitoa tarkasteltiin siitä näkökulmasta, miten nainen suoriutuu presidentin tehtävistä, ja usein näissä arvioissa muistutettiin myös Halosen luonteesta. Vuodesta 2005 eteenpäin kirjoittelua hallitsivat lähestyvät presidentin vaalit ja Halosen sukupuoli tuli ilmi ensin spekuloidessa

tämän jatkoaikeita ja myöhemmin presidenttiehdokkaan ominaisuutena. Tämänkertaiset vaalit eivät kuitenkaan innostaneet samanlaiseen sukupuolinäkökulmaiseen kirjoitteluun kuin edelliset vuoden 2000 vaalit, joissa naisia oli ehdolla ennätysmäärä, olihan nainen jo kerran valittu presidentiksi. Tähän tapaan arvioitiin myös sukupuolen merkitystä vaaleissa. Vuoden 2006 vaalivoiton jälkeen sukupuoli näkyi hyvin vähän, ainoastaan "madamelle" tappionsa myöntävän Niinistön puheissa, voittajan henkilökuvassa, Ruotsin uutisointia raportoidessa ja islamilaisen maan lähettilään kieltäytyessä kättelemästä naista presidentin virkaanastujaisissa. Kun nainen valitaan toisen kerran presidentiksi, ei se aiheuta samanlaista "toteutuneen tasa-arvon" juhlintaa kuin ensimmäisellä kerralla. Vaikka kirjoittelu naispresidentistä pysyi jossain määrin sukupuolittuneena läpi aineiston, jäivät suurimmat ylilyönnit kuitenkin alkukauteen. Naispresidentistä oli tullut osa arkijärjestystä, jonka naiseus ei enää hätkäytä ja vaadi raportointia.

5 Naispresidentti Halonen Helsingin Sanomissa

Feministisen mediatutkimuksen piirissä on keskitytty tutkimaan sukupuolen representaatioita mediassa (Mäkelä ym. 2005, 7-8), jolloin tutkimuksissa on usein tuotu esiin vinoutumia tavoissa kuvata naisia mediassa. Oma tutkimukseni jatkaa tätä perinnettä osaltaan, kun tarkastelen aineistoani aiemman tutkimuksen valossa, joissa on tuotu esiin naispoliitikkojen miespoliitikoista poikkeavaa kohtelua viestimissä. Tässä luvussa keskityn aineistossa sellaisiin teemoihin, jotka on aiemmassa sekä ulkomaisessa että suomalaisessa tutkimuksessa havaittu tyypillisiksi tavoiksi kuvata naispoliitikkoja mediassa. Tällaisia ovat muun muassa pätevyyteen ja uskottavuuteen liittyvät negatiiviset kuvaukset, henkilön ominaisuuksien painottaminen kompetenssikriteereiden kustannuksella, huomion kiinnittäminen ulkonäköön, pukeutumiseen, ikään ja parisuhteeseen, keskittyminen nais erityisiin aiheisiin ja arviointi perinteisen naisstereotypian mukaan, määrittely ensisijaisesti naiseksi ja vasta toissijaisesti poliitikoksi, sekä asemointi politiikan muutosagentiksi, ulkopuoliseksi tai moraalisemmaksi toimijaksi. Toisaalta nämä teemat voidaan myös nähdä Halosen sukupuolen rakentamisen rakennusaineina, elementteinä, joilla Halosen naiseus konstruoidaan Helsingin Sanomissa. Luvun ensimmäisessä osassa tarkastelen kirjoituksia, jotka tuovat esiin Halosta presidentin viranhaltijana, luvun toisessa osassa tarkastelen kiinnostumista Halosen kohdalla politiikan kannalta vähempimerkityksellisiin, mutta naispoliitikkojen kohdalla yleisiksi havaittuihin asioihin, pukeutumiseen, luonteeseen ja yksityiselämään. Luvun lopussa tarkastelen näitä teemoja Halosen naiseuden rakennuselementteinä.

5.1 Halonen ehdokkaana ja presidenttinä

Aineistoni rikkainta antia ovat erilaiset arvioivat kirjoitukset Halosen henkilöstä ja toiminnasta ehdokkaana ja presidenttinä. Ne vaihtelevat pääkirjoitusten niukan asiallisesta tyylistä muiden osien värikkäisiin kuvauksiin Halosen luonteesta ja anekdootteihin ulkoministeriajoilta. Aiemmassa tutkimuksessa (Kahn 1992, 1994) Yhdysvalloissa on havaittu, että erityisesti senaatinvaalien naisehdokkaat saivat miesehdokkaita vähemmän tilaa lehdissä, ja että naisten kohdalla keskityttiin miehiä useammin kilpailuasetelmaan ja naisehdokkaiden uskottavuutta ja mahdollisuuksia arvioitiin miesehdokkaita negatiivisemmin. Myös suomalaisessa tutkimuksessa (Holli 1994) on havaittu

erilaisten kriteerien olevan käytössä arvioitaessa nais- ja miespresidentinvaaliehdokasta: mielipidekirjoituksissa Ahtisaarta arvioitiin pääosin kompetenssikriteerein, kun taas Rehnin kohdalla persoonaan liittyvät tekijät, kuten sukupuoli, ulkonäkö ja persoonalliset luonteenpiirteet, olivat tärkein arviointiperuste.

5.1.1 Halonen on pätevä ulkopoliitiikan hoitaja, mutta...

Ensimmäisen ehdokkuuden aikana, erityisesti pääkirjoituksissa, Halonen arvioidaan pääasiassa päteväksi ja kokeneeksi ehdokkaaksi etenkin ulkopoliitiikan hoitamisessa. Tämä on linjassa Jaana Kuusipalon tulosten kanssa vuoden 2000 vaalijulkisuudesta: Kampanjajulkisuuden sukupuolittuminen laittoi Kuusipalon mukaan naisehdokkaat miehiä kovempaan testiin, jolloin erityisesti naisehdokkaiden kyky maskuliinisen valtiomiestaidon hallintaan joutui keskustelun ja arvioinnin kohteeksi. Halosen (eikä myöskään Ahon) ulkopoliittisia taitoja ei kuitenkaan kyseenalaistettu ja Halosesta tehtiin naisehdokkaiden joukossa ainoa, jolla oli varteenotettavaa työkokemusta ulkopoliitikassa. Halosen imago ei taipunut naisehdokkaista luotuun kavalkadiin, sillä hänen julkisuuskuvansa oli muista naisehdokkaista poikkeava, miespoliitikkojen kaltainen. Tätä vahvistivat uutisten esittämät kuvat ulkoministeri Halosesta kansainvälisen politiikan toimijana. (Kuusipalo 2000, 53-57.) Alussa myös Rehn oli mukana tasavahvana ehdokkaana, mutta pääkirjoitus ensimmäisen kierroksen jälkeen kertoo, että enää häntäkään ei luettu varteenotettavien ehdokkaiden joukkoon. Norris havaitsi, että maailman naisjohtajien kohdalla oli yleistä korostaa perinteisten pätevyyksien ja aikaisemman poliittisen kokemuksen puutetta, ja että naisten laaja-alaisempaa kokemusta ei juurikaan arvostettu. (Norris 1997b, 163.) Norrisin havainnot pätevät omassa aineistossani Halosta paremmin muihin naisehdokkaisiin, joilta nähtiin puuttuvan sekä kokemusta että harkintakykyä ulkopoliitikassa. Halosen kohdalla puutteita jouduttiin etsimään muualta.

"Rehnillä ja Halosella on monia yhteisiä vahvuuksia, kuten ulkopoliitiikan tuntemus, kansainvälinen osaaminen ja humanitaaristen kysymysten painottaminen. Henkilöinä he ovat varsin erilaisia, samoin poliittiselta taustaltaan." (10.9.1999 pääkirjoitus)

"Vaikka Halonen viime vuosien ulkoministerinä hallitsee ulkopoliitiikan ja varsinkin sen ajankohtaisen nippelitiedon, ei häntä voi noin vain asettaa Elisabeth Rehnin tai Esko Ahon edelle. Kaikki kolme ovat käytännössä samalla viivalla." (12.10.1999 pääkirjoitus)

"Halosen ja Ahon nousulle ylivoimaiseksi parivaljakoksi luontevin selitys on kaiketi se, että äänestäjät pitävät pätevyyttä ja poliittista, erityisesti ulkopoliittista, kokemusta ja harkintakykyä ensiarvoisen tärkeinä ominaisuuksina presidentille." (17.1.2000 pääkirjoitus)

Myös Halosen tukijoiden ja äänestäjien puheissa korostetaan Halosen pätevyyttä ja asialinjaa, mutta esiin tulevat myös henkilöön liittyvät ominaisuudet, kuten lämpö ja huumorintaju. Kansalaisten ja tukijoiden perusteluissa äänestää Halosta mainitaan myös sukupuoli.

"Myös Tarjaa hän äänestää, koska tämä on nainen. Tärkein peruste on kuitenkin Halosen asialinja. "Tunnen Halosen. Hänellä on pitkä kokemus ulko- ja sisäpolitiikasta. Hän on asiantunteva ja pätevä, välitön ja huumorintajuinen, ja hänellä on taito saada lyhyessäkin tapaamisessa sanat nopeasti ja älykkäästi paikalleen. Se on tärkeä kyky korkean tason ulkopoliittisissa tapaamisissa. Hän osaa edustaa Suomea." (1.2.2000 kotimaa)

"Karita Mattila haluaa Tarja Halosen presidentiksi" (otsikko) ""Koska ehdokkaana on asiantunteva ja pätevä nainen, häntä on helppo tukea Suomen ensimmäiseksi naispresidentiksi", Mattila sanoo." (19.1.2000 kotimaa)

Vaikka omassa aineistossani Halosen ulkopoliittisia taitoja ei kyseenalaisteta, negatiivisessa valossa tuodaan kuitenkin esiin Halosen muita ominaisuuksia. Aineistossa korostuu kielteisesti erityisesti Halosen luonne, jota kuvaillaan lähes jokaisessa Halosta jollain tapaa arvioivassa tai esittelevässä artikkelissa, usein suhteessa ulkoministeriön virkamiehiin. Halosen alaisille ärähtelyn raportoimisessa on kyse myös tämän esimies- ja johtamistaitojen puutteellisiksi osoittamisesta, joita ei aikaisemmin ole nähty samalla tavalla poliitikolta vaadittavina taitoina. Presidenttiehdokkaan profiilia esittelevässä artikkelissa kumotaan Halosen kiistattomat ansiot aina jollain negatiivisella. Imagotutkija Karvonen antaa ehdokas Halosesta melko positiivisen arvion pätevyyden ja persoonan osalta, taustan ja ulkoisen olemuksen osalta arvio on kuitenkin negatiivinen. Vihjeitä Halosen epäedustavuudesta saadaan muutenkin pitkin aineistoa.

"Koska ulkopoliittikka huipputasolla on nykyisin presidentin ja ulkoministerin yhteistyötä, Halonen osaa presidentin tärkeimmän tehtävän ja on jo sen osoittanut." " Halosta kuvataan neuvottelijana pilkuntarkaksi. Hän itse muotoilee asian niin, että perustelemalla näkemyksensä kunnolla sen saa joskus läpikin. Halosen taktiikka onkin perustella vastapuoli uuvuksiin." "Halosen asiaosaamista tuskin kukaan kiistää, oli sitten kyse sosiaali-, oikeus- tai ulkopoliitikasta. Voi kuitenkin kysyä, osaako Halonen erottaa olennaisen epäolennaisesta. Hän ei osaa sanoa mitään lyhyesti. Siinä missä jotkut muut presidenttiehdokkaat luistelevat puheissaan sujuvasti piittaamatta asiasisällöstä, Halonen uppoaa yksityiskohtien suohon." "Halosella on aina kiire, niin kiire, että hän häidin tuskin ehtii valmistautua eteen tuleviin tehtäviin. Neuvotteluihin hän tulee kertoman mukaan "kasa papereita sikin sokin kainalossa". (3.1.2000 kotimaa)

"Tällaisia ovat naiset tohtori Karvosen silmissä: Sdp:n ehdokas Tarja Halonen osaa ammattinsa, ulkopoliitiikan, eikä vaikuta pyrkyriä. Hän on miellyttävä, mukava ja empaattinen, eli osaa asettua toisten asemaan." " Halonen on myös rohkea, ja hänessä korostuu eettisyys. Hän on aika tavallinen arkinen nainen ja radikaali vasemmistolainen, mikä ei ole presidentinvaaleissa välttämättä etu. Miinuspuolelle painottuu sekin, ettei Halonen ole kovin edustava." (17.10.1999 sunnuntai)

Melko samalla tavalla arviot Halosesta jatkuvat valinnan ja nimittämisen aikaan. Halonen on pätevä ja kokenut poliitikko, joka hallitsee ulkopoliitiikan. Halosen luonnetta ja erityisesti suhtautumista entisiin

alasiin tuodaan kuitenkin voimakkaasti esiin. Aika ajoin muistutetaan myös Halosen epäsovinnaisesta taustasta. Halosen voiton jälkeisenä maanantaina uutta presidenttiä esittelevässä artikkelissa kerrotaan anekdootteja Halosen käytöksestä ja tyylistä. Jutussa tuodaan esiin jonkin verran Halosen ansioita, mutta pääosin se keskittyy luonteenkuvailuun. Halosen uran takana nähdään kaksi miestä ja Halosen jäsenyys Sdp:ssä esitetään vaihtoehtoisena mielikuvitukselliselle "Paha pois, hyvä tilalle" -puolueeseen kuulumisena, millä korostetaan Halosen naiiviutta ja kuulumattomuutta puolueensa ytimeen. Halosen ansioita Euroopan neuvostossa ja ulkoministerinä esitellään, ja kerrotaan ahkeran ja tunnollisen Halosen pärjänneen ministerinä mainiosti, mitä ei ilmeisesti pidetä itsestään selvänä. Halosen kyky tehdä nopeita päätöksiä kyseenalaistetaan ja Halosen ulkoista olemusta arvostellaan.

"Halonen ja Aho osoittivat siistin vaalitaistelun aikana olevansa asiansa hyvin osaavia poliitikkoja. Vaaleissa valittiin siis kahden pätevän ja tasavahvan poliitikon välillä. Sukupuoli oli tärkeä vaaliteema, mutta olisi liioiteltua sanoa, että se ratkaisi vaalit. Halosen voittoon vaikuttivat monet muutkin tekijä, muun muassa hänen etelän kaupungeissa nauttimansa kannatus. Halonen on päteväitynyt viiden vuoden aikana hoitamaan ulkopoliittikkaa, joka on uuden presidentin tärkein tehtäväalue." (7.2.2000 pääkirjoitus)

"Huonon päivän Tarja Halonen on alaistensa kauhu" (ingressi) "Ratkaisevasti Halosen uraan SAK:n lakimiehestä kohti presidenttiyttä on vaikuttanut puolueuskollisuuden sijasta kaksi miestä: Kalevi Sorsa ja Paavo Lipponen." "Lipponen valinnalle oli toki perusteita. Toisin kuin Paasio tai Paavo Väyrynen kuvittelevat, ennen Suomen EU-jäsenyyttä Halonen oli yksi niistä harvoista suomalaisista ulkopoliitikan tekijöistä, joka edes jotenkin tunnettiin Euroopassa. Euroopan neuvostossa tunnetaan edelleen ns. Halosen malli." "Lipponen ei joutunut ministerivalintaansa pettymään. Ahkera ja tunnollinen Halonen pärjäsi EU-maan ulkoministerinä mainiosti." "Tosin pari kertaa kävi niin, että kun piti panna keskustelut poikki ja päätökset pian tiskiinkin, Lipponen nousi pyytämättä päätäntäavuksi." "Ehkä Suomen presidentin ei tarvitse näyttää Ranskan presidentiltä." (7.2.2000 kotimaa)

"Tarja Halonen, vaikka onkin nainen ja kokenut henkilö, ei helposti istu perinteiseen naismalliin. Samat teemat, joita kansainvälinen lehdistö nosti hänessä esiin, kertautuvat kansalaisten keskusteluissa: ei naimisissa, radikaali tausta, ammattiyhdistysliikkeen tuki." (12.2.2000 pääkirjoitussivu)

Alkukauden aikana Halonen mainitaan päteväksi myös kansalaisten silmissä pohdittaessa kansansuosiota mielipidemittausten valossa. Kansan hyviä arvioita presidentin onnistumisesta kuitenkin ihmetellään, sillä tekoja on kertynyt vasta vähän. Halosen asemaa arvioidaan suhteessa uuteen perustuslakiin ja muutamassa pääkirjoituksissa hänen asemansa nähdään liiankin vahvana ja Halosen toiminta määrätietoisena ja omapäisenä. Kritiikkiä Halonen saa osakseen Suomen Pankin nimityksistä, joissa hänen arvellaan venyttäneen uutta perustuslakia. Sinikka Salon nimitys Suomen Pankkiin yhdistetään presidentin sukupuoleen, kun Salo ilmoittaa tyytymättömyytensä saamiinsa tehtäviin. Uuden perustuslain hengessä Haloselta odotetaan myös arvojohtajuutta, johon hänellä arvellaan olevan hyvät edellytykset. Lehden muiden osien arvioissa, kuin pääkirjoituksissa, mukaan tulevat myös Halosen persoona ja luonne, poliittinen tausta, ja joskus myös pukeutuminen ja sisustuspuuhut. Halonen saa kiitosta Venäjän suhteista, joissa onnistuminen nähdään nostavan Halosen

ulkonäköseikkojen arvioinnin yläpuolelle. Lehden mukaan myös Esko Ahon kannattajat, jopa miehet, ovat sopeutuneet naispresidenttiin.

"Omalla kiistattomalla toimialueellaan, Suomen ja Venäjän suhteissa, Halonen on antanut yhden kovan näytön. Hänen vierailunsa Moskovassa kesäkuussa oli menestys. Halonen ja Vladimir Putin tapasivat ensimmäisen kerran presidentteinä. Heidän kemiansa sopivat yhteen ja myös asiat hoituivat hyvin. Mitä siitä, jos hatut ja käsilaukut aiheuttivat hymähtelyä Tukholmassa. Jos Halonen pärjää Moskovassa, sen jälkeen hänelle ei naureskella lahden takanakaan." (13.8.2000 pääkirjoitussivu)

"Valtaosa Esko Ahon äänestäjistäkin näyttää sopeutuneen hyvin ensimmäiseen naispresidenttiin. Se koskee naisten lisäksi myös miehiä, jotka eivät näe valittamisen aihetta ainakaan Halosen pätevyudessa." (18.10.2000 pääkirjoitus)

"Verkostonsa vanki?" (otsikko) "Feministinä tunnettu Salo oli naispresidentin nimitys. Eriävän mielipiteen kirjauttaminen pöytäkirjaan saattaa merkitä sitä, että Salo hakee toimilleen tukea mieluummin naisverkostosta kuin työtovereiltaan Suomen Pankista. Jos näin käy, odotettavissa on särmikkäitä näytelmiä jatkossakin." (10.11.2000 talous)

"Halonen on presidenttinä täyttänyt hyvin kansalaisten ensiodotukset, kuten mielipidemittaukset kertovat. Hän nauttii arvostusta ulkopoliittikan osaajana ja kaikin puolin pätevänä henkilönä." "Kun presidentillä ei ole enää merkittävää poliittista valtaa, hänen on hankittava arvostuksensa muulla tavoin. Ulkopoliittinen osaaminen auttaa, mutta ei yksin riitä. Presidentistä odotetaan myös arvojohtajaa." (28.2.2001 pääkirjoitus)

5.1.2 Naispresidentti herättää toiveet muutoksesta, mutta onkin säilyttäjä

Erityisesti ensimmäisen kauden alussa tuodaan esiin naispresidentin seuraamisen kiinnostavuus nimenomaan sukupuolen vuoksi. Toinen syy kiinnostavuuteen on uusi perustuslaki. Myös Suomen katsotaan tarvitsevan sopeutumisaikaa naispresidenttiin. Taustalla on ajatus, että naispresidentti voisi olla erilainen presidentti kuin miespresidentti, ja tuoda siten mukanaan jonkinlaisen muutoksen. Naispoliitikkojen kuvaaminen politiikan muutosagenteiksi on aiemman tutkimuksen valossa melko yleinen tapa käsitellä naisia politiikassa (ks. Vavrus 2002; Carrol & Schreiber 1997; Norris 1997b; Pernaa & Railo 2006). Norrisin tutkimuksessa maailman naisjohtajista naisen valinta nähtiin mediassa usein vanhan kaartin vaihtumisena, raikkaana poliittisen tuulahduksena ja katkoksenä entiseen, vanhanaikaiseen politiikkaan. Norrisin mukaan tällainen asemointi voi olla positiivinen, jos maa on vaiheessa, jossa kansa tahtoo muutosta menneeseen. Toisaalta se voi luoda vääriä odotuksia ja pitkällä aikavälillä asettaa naiset jalustalle, jolta he voivat vain pudota. (Norris 1997b, 163-165.) Rossin mukaan naispoliitikot joutuvat kriittisen tarkkailun alaisiksi korkeaan asemaan päästessään. Tarkkailu on sukupuolittunutta ja liittyy naisten paikkaan; politiikkaan meneminen merkitsee astumista naisille "sopivan" käytöksen normien ulkopuolelle ja auktoriteettiaseman ottaminen altistaa vielä kriittisemmälle tarkkailulle. Myös Rossin mukaan medially on taipumus asettaa naiset pelastajiksi,

profeetoiksi tai madonna-figuureiksi vain huomataksaan heidät epäkelvoiksi toteuttamaan asettamiaan epärealistisia odotuksia. (Ross 2002, 74-75, 82, 84.) Sukupuoleen liittyvä tarkkailu tulee omassa aineistossanikin selvästi näkyviin.

"Edessä on erittäin kiintoisa aika, kun Suomi sopeutuu kymmenen miespresidentin jälkeen naiseen valtionpäämiehen arvostetussa tehtävässä – ja kun Halonen itse totuttelee tehtäväänsä." (8.2.2000 pääkirjoitussivu)

"Tarja Halosen edesottamuksia on seurattu suurennuslasilla siitä lähtien, kun hän aloitti presidenttinä viime maaliskuussa. Kiinnostus ei johdu vain siitä, että hän on uusi presidentti ja ensimmäinen nainen virassa kymmenen miehen jälkeen. Häntä tarkkaillaan myös siksi, että uusi perustuslaki tuli voimaan 1.3.2000." (9.1.2001 pääkirjoitus)

"Ainakin ensimmäisenä vuotena kansalaisille on riittänyt, että Halonen on olemassa sellaisena kuin on: rooliaan vielä tapailevana mutta selkeästi tasa-arvoa ja ihmisoikeuksia korostavana aloittelevana arvojohtajana. Freesiä vaihtelua valtionpäämiehen virkaan." (18.2.2001 sunnuntai)

Halosen alussa kohdistettu uteliaisuus ja odotukset näkyvätkin myöhemmin arvioissa Halosen viranhoidosta, joissa hän ei ole lunastanut hänelle asetettuja muutosodotuksia: ensimmäinen naispresidentti on varonut muuttamasta presidentin roolia, symboleja ja käytäntöjä, presidentin tuomat muutokset näkyvät naisten vaatekappaleissa, käsilaukuissa, naisen persoonassa ja sisäkön työmäärän kasvuna, mutta ei protokollissa, symboleissa tai puheissa. Halonen nähdään pikemminkin vanhoja käytäntöjä noudattavana kuin instituution uudistajana. Samoilla linjoilla ollaan kauden puolivälissäkin, jolloin Halosen katsotaan olevan ulkopolitiikassa varovainen jarruttelija, ei uusiin suuntiin puhkua veturi. Räväkkä alku hiipuu sovinnaisuudeksi ajan kuluessa ja Halosen nähdään "sujahtaneen" presidentin uuden perustuslain mukaiseen rooliin kuin luonnostaan. Nämä arviot kertovat, että häneltä on odotettu jotain muuta. Hänestä on toivottu muutosagenttia, ja pettyneinä ja toisinaan vahingoniloisinakin todetaan, ettei mikään tainnutkaan muuttua. Implisiittisesti odotuksia peilataan hänen taustaansa vasten, erityisesti 60-lukulaisuuteen, sekä uuden perustuslain vaatimuksiin, mutta olettavasti osa muutosagenttipaineista on kytköksissä myös Halosen sukupuoleen. Nuoruusvuosien radikalismiin perustuvat muutosodotukset tuntuvat kohtuuttomilta, samoin kuin koko instituution muuttaminen symboleita ja protokollia myöten. Haloselle on asetettu aiemmista tutkimuksista havaitut kovat odotukset, joita tämän on mahdotonta täyttää.

"Halonen hakee yhä rooliaan" (otsikko) "Aika on ollut sisäanjaa, eikä sen perusteella ole syntynyt vielä selkeää kuvaa siitä, millaisena hän näkee roolinsa uuden perustuslain valossa tai mikä on hänen suuri visionsa ensimmäisenä naispresidenttinä. Toistaiseksi näyttää siltä, että Halonen hakee rooliaan sekä toimii virassa enemmänkin vanhoja perinteitä ja käytäntöjä kunnioittaen kuin uutta luoden." (13.8.2000 pääkirjoitussivu)

"Ensimmäinen vuosi" (otsikko) "Miten Tarja Halonen on onnistunut? Mikä presidentin virassa on muuttunut? Pistikö radikaalirouva tuulemaan? Aluksi näytti siltä, että tästä tulee jännää: protokollat murenevat ja vanhat kaavat katkeilevat." "Räväkän lähdön jälkeen ensimmäisen naispresidentin meno tasaantui nopeasti, ja nyt vuoden päästä, alkaa epäillä, ettei mikään tainnut muuttuakaan." (18.2.2001 sunnuntai)

"Kolmen vuoden kokemusten perusteella Halonen ei ole ainakaan vielä ottanut kansakunnan tosiasiallisen johtajan paikkaa. Hän on pikemminkin omaksunut symbolisen roolin, kansan tunteiden tulkin tehtävän."
"Halonen on osoittautunut 60-luvun radikaaliksi yllättävän sovinnaiseksi. Ensi töikseen hän tosin paukkasi Chileen sosialistipresidentin virkaanastujaisiin ja jätti talvisodan muistojumalanpalveluksen väliin, mutta hän palasi nopeasti perinteisiin muotoihin, ohjelmiin ja protokolliin." "Konservatiivinen Mauno Koivisto tuntuu Halosen rinnalla melkein anarkistilta: hän sentään pisti valtiovierailuprotokollia uusiksi ja pääministerin pitämään uudenvuodenpuheen. Hätkähdyttävintä Halosta on viimeaikoina ollut Rafael Wardin maalaama muotokuva." "Halosen suosioon ja laajaan hyväksyntään on myös valtio-opillinen selitys. Hän on solahtanut uudessa perustuslaissa hahmoteltuun presidentin uuteen, vallasta kevennettyyn rooliin hämmästyttävän sujuvasti." (28.2.2003 politiikka)

Seuraavien vaalien aikaan Halonen saa kiitosta presidentin roolin sopeuttamisesta uuden perustuslain mukaiseksi, mikä katsotaan nyt hänen ansiokseen. Kuusipalon mukaan vuoden 2006 vaalien vaalitaistelun ydin oli vastakkainasettelu sosiaaliseen tasa-arvoon pyrkivien pohjoismaista hyvinvointimallia kannattaneiden haloslaisten ja vapaata talouskilpailua kannattaneiden niinistöläisten välillä. Tämä poliittinen linjaero epäpolitisoitui ja sukupuolittui, kun se esitettiin "muutos ja vastarinta" -vastakkainasetteluna, jossa Niinistö ja Vanhanen pyrkivät esiintymään muutosvoimana ja esittämään Halosen pysähtyneisyyden edustajana, snellmanilaisen perinteen naiselle tarjoaman paikan mukaisesti. Kuusipalon mukaan Halonen leimattiin niinistöläisten taholta "säilyttäjäksi", valtiomiehen vastakohtaksi. (Kuusipalo 2006, 107-109.) Kuusipalon kuvaama vuoden 2006 vaalien alla tapahtunut poliittisen jaon sukupuolittuminen on suoraan nähtävässä pääkirjoituksessa, kun Halonen on ilmoittanut pyrkivänsä seuraavalle kaudelle. Halosen globalisaatiokriittinen linja todetaan edeltäjistä poikkeavaksi samalla kun häneltä aiemmin odotettu arvojohtajuus leimataan menneeseen kyyristymiseksi ja puheiksi, jotka eivät auta Suomea muuttuvassa maailmassa, sekä kansansuosion kalasteluksi. Kirjoituksessa otetaan melko suorasti kantaa vaalikamppailun aikana unilukkarina tunnetun Niinistön puolesta, ja siitä voi suoraan lukea Kuusipalon tulkinnan Halosen leimaamisesta säilyttäjäksi ja Niinistön identifioimisesta muutokseen. Kuitenkin nimenomaan Halosen tyyli toimia on uusi suomalaisessa politiikassa, jossa kansallisen edun näkökulma on ollut vallitseva ja Halosen voidaan nähdä muuttaneen presidentin roolia ja laajentaneen tämän toimintaskaalaa ottamalla kantaa globalisaatioon ja ihmisoikeusasioihin. Aineistossani Halonen nähdään kuitenkin jo ensimmäisen kauden alusta lähtien enemmän vanhaan takertuvana kuin uudistajana.

"Halosen kehitysmaiden ongelmia ja ihmisoikeuksia korostava linja eroaa hänen edeltäjiensä toiminnasta, joka keskittyi suurvaltasuhteisiin ja lähialueiden kysymyksiin." "Halosen kriittinen asenne globalisaatioita kohtaan sopii monelle suomalaisellekin ja moni kokee hänen viittauksensa "oikeamielisyyteen" aiheelliseksi.

Voidaan kuitenkin kysyä, miten paljon nämä puheet auttavat suomalaisia sopeutumaan valtavaan ympärillämme tapahtuvaan muutokseen, jossa vauraiden hyvinvointivaltioiden suhteellinen asema tuntuu jatkuvasti heikkenevän." "Suomi ei voi kyyristyä menneeseen, vaan johtajien on osattava rohkaista kansakuntaa etsimään ennakkoluulottomasti vastauksia uhkakuviin. Unilukkarin rooli ei välttämättä pidä suurta kansansuosioita yllä, mutta se auttaa Suomea menestymään." (20.5.2005 pääkirjoitus)

Ensimmäisen kauden lopussa Halosen suosion perustaksi arvioidaan tämän persoona ja kansanomaisuus. Halosen katsotaan arkistaneen presidentin roolia muun muassa "pullahtamalla" erilaisiin tapahtumiin ilman ennakkovaroitusta. Uusien vaalien lähestyessä muistutetaan Halosen luonteen "pimeästä" puolesta, vaikka se ei olekaan enää aikoihin näkynyt julkisuudessa. Halonen on osoittautunut yllättävän sopuisaksi ja joustavaksi presidentiksi, joka Suomen Pankin nimityksiä lukuun ottamatta on mukautunut hallituksen tahtoon, mutta vartio yhä tarkasti valtaoikeuksiaan.

"Presidenttinä Tarja Halonen on ollut yllättävänkin joustava. Suomen Pankin johtajanimitykset olivat ehkä tilanne, jossa piti näyttää kaapin paikka, mutta ulkopoliittikan kysymyksissä hän on mukautunut hallituksen tahtoon." "Arki-teemasta Halonen on pitänyt kiinni tasavallan presidenttinäkin. Vaikka puitteet ovat komeat ja protokolla kankea, Halonen on pystynyt arkipäiväistämään presidentin virkaa. Presidentin tekemiset eivät enää kauheasti hätkäytä kansakuntaa. Halonen saattaa pullahtaa yllättäen penkomaan Eurokankaan kangaspakkoja Sanomataloon tai katsomaan taidenäyttelyä ilman ennakkovaroituksia ja punaisia mattoja. Suuren suosion yksi salaisuus voi piillä siinä, että Halonen on presidenttinä samanlainen kuin sitä ennen: mutkaton mutta välillä kipakka nainen, joka ei näyttele parempaa kuin on." (20.5.2005 kotimaa)

5.1.3 Naispresidentin valta

Uusi perustuslaki, joka leikkasi presidentin valtaa erityisesti sisäpolitiikassa, tekee presidentin vallasta yhden tärkeimmistä puheenaiheista aineistossa. Käsitys Halosen vallasta presidenttinä vaihtelee: ajoittain hänen asemansa on liiankin vahva, toisinaan taas hän vain alistuu hallituksen tahtoon. Halosen valinnan ja nimittämisen aikaan korostuu presidentin vallan leikkaaminen. Lehdessä muistutetaan, ettei uusi naispresidentti voi olla edeltäjiensä kaltainen vallankäyttäjät ja pohditaan presidentin ja hallituksen suhdetta uuden perustuslain valossa. Toisaalta muistutetaan myös, että presidenttinä Halonen ei ole pääministerin käskyläinen samalla tavoin kuin Lipposen hallituksen ulkoministerinä.

"Voiton merkitystä ei himmennä se, että ensimmäisen naispresidentin valtaoikeudet ovat perustuslakiuudistuksen takia huomattavasti vähäisemmät kuin kymmenen tähänastisen valtionpäämiehen. Hän ei voi olla samanlainen valtatekijä sisäpolitiikassa kuin edeltäjänsä." (7.2.2000 pääkirjoitus)

"Ulkopolitiikan arvojärjestys" (otsikko) "Presidenttinä, vahvatahtoisena pitkän linjan poliitikkona ja naisena Halosella on toisaalta varmasti sekä tarve että kyky ottaa itsenäisesti kantaa moniin asioihin, myös ulkopoliittikkaa koskeviin." (29.2.2000 pääkirjoitussivu)

Presidentin tekemät Suomen Pankin nimitykset vuosina 2000 ja 2001 herättävät jälleen keskustelun presidentin vallasta. Sinikka Salon ja Pentti Hakkaraisen nimittäminen Suomen Pankin johtokuntaan ohi pankkivaltuuston ehdotusten nähdään omapäisenä toimintana ja jopa perustuslain venyttämisenä. Halosen asema nähdään liian vahvana suhteessa uuteen perustuslakiin. Halosen itsenäistä päättämistä osallistua Eurooppa-neuvoston tapaamisiin ja tämän puheenjohtajuutta ulko- ja turvallisuuspoliittisen valiokunnan istunnoissa ihmetellään kuuluvana vanhan perustuslain aikaisiin käytäntöihin.

"Halonen ei ole suostunut jäämään sivustakatsojaksi" (otsikko)"Halonen sanoi parikin kertaa viime vuonna, että hän haluaa olla vahva presidentti uuden perustuslain sallimissa rajoissa. Siinä hän on onnistunut. Hänen asemansa on yllättävän vahva ainakin uuden perustuslain alkuaikana. Valtioneuvosto on tehnyt lujatahtoiselle Haloselle tilaa ja ymmärtänyt presidentin intressejä vähän kuin vanhan perustuslain aikana tapahtui." (9.1.2001 pääkirjoitus)

"Halonen puolustaa pontevasti presidentin reviiiriä" (otsikko) "Halonen on nimittäin puolustanut presidentin kaventunutta toimivaltareviiriä alusta asti määrätietoisesti. Presidentin kiistattomin toimivalta alue on "johtaa ulkopoliittikkaa yhteistoiminnassa valtioneuvoston kanssa". Halonen on tehnyt selväksi, että hän aikoo pitää täysipainoisesti kiinni tästä oikeudestaan. Hän on osallistunut aktiivisesti presidentin ja hallituksen yhteistoiminnan kannalta keskeisen elimen, ulko- ja turvallisuuspoliittisen valiokunnan, istuntoihin ja johtaa siellä myös puhetta samalla tavoin kuin Martti Ahtisaari vanhan perustuslain aikana." (28.2.2001 pääkirjoitus)

Kaikissa kirjoituksessa Halosta ei kuitenkaan nähdä ulkopoliittikan omapäisenä johtajana vaan ennemminkin pääministerin käskyläisenä. Myös Paavo Haavikon Halosen elämäkerrassa esittämät käsitykset Halosen vallan kasvusta ja tämän erinomaisuudesta torjutaan.

"Perustuslain muutoksesta hälistiin pitkään, mutta tavallisen pulliaisen on vaikea nähdä mitään muutosta edes tapahtuneen. Pääministeri Paavo Lipponen ulkopoliittikkaa johti jo Ahtisaarenkin aikana." (18.2.2001 sunnuntai)

"Akateemikko Paavo Haavikko ei hyväksy ollenkaan käsitystä, että presidentin valta olisi uuden perustuslain ja Tarja Halosen valinnan myötä vähentynyt Suomessa. Haavikon mielestä on käynyt päinvastoin. Presidentin valta on kasvanut ja Halosesta on tullut Suomen ulkopoliittikan todellinen johtaja. Pääministeri on pelkkä ministerien toimien koordinaattori, presidentin ulkopoliittikan takuumies, presidentin lähettiläs eduskunnan käytävillä ja edustushenkilö. Haavikon näkemyksen mukaan Tarja Halonen kasvoi valtiomieheksi ja ulkopoliittikan todelliseksi johtajaksi jo ulkoministerinä, viimeistään vuonna 1998, koska "lännen lähettiupseerilla" ei ollut kykyä hoitaa asioita." "Haavikon piirtämä kuva Halosesta on varovasti ilmaistuna ylistävä." (5.10.2001 politiikka)

Ensimmäisen kauden puolivälissä Halonen aletaan kuitenkin nähdä "yllättävän" sovittelevana, joustavana ja yhteistyötä korostavana presidenttinä, joka toteuttaa uutta perustuslakia esimerkillisesti puuttumatta sisäpolitiikkaan ja omalla paikallaan pysyen. Suomen Pankin nimitykset nähdään poikkeuksina tällä yhteistyön linjalla. Yllättyneisyys Halosen linjaan kertoo, että jotain muuta odotettiin, luultavasti pankkinimitysten takia, mutta myös Halosen luonteen takia. Samalla Halosen

katsotaan kuitenkin pitävän tarkasti kiinni valtaoikeuksistaan, joiden osoittamiseksi nimityskiistatkin nähdään. Tällaisena hänet nähdään myös vuoden 2006 vaalien alla.

"Hän on onnistunut mukauttamaan presidentin roolin uuden perustuslain henkeen, joka edellyttää aiempaa enemmän yhteistyötä ja vallanjakoa hallituksen ja eduskunnan kanssa. Halonen on taitavasti pysyttäytynyt siinä roolissa, joka perustuslaissa presidentille on kirjoitettu." "Poikkeukset yhteistyön linjalla ovat tapahtuneet alueella, joka ei ole presidentin toimivallan ydintä: kaksi kertaa Halonen nolasi eduskunnan ja hallituksen, kun nimitettiin johtokunnan jäseniä Suomen Pankkiin." (20.5.2005 pääkirjoitus)

"Lujatahtoisesta Tarja Halosesta paljastui yllättävän sovitteliva päättäjä, mutta tarkka valtansa vartija." (ingressi). "Lujatahtoisesta ja kipakasta, virkamiesten välillä pahasuiseksi äksyilijäksi kokemasta ulkoministeristä on kehittynyt yhteistyötä korostava ja yllättävän sopuisa presidentti." (13.12.2005 kotimaa)

5.1.4 Naispresidentin rooli ja ominaisuudet

Silloin tällöin aineistossa tuodaan esiin Halosen sukupuolta suhteessa presidentin rooliin. Ensinnäkin naispresidentin seuraaminen ja tämän suoriutuminen nähdään kiinnostavana nimenomaan suhteessa sukupuoleen. Naispresidenttinä Halonen siis edustaa naissukupuolta ja hänen suoriutumistaan arvioidaan suhteessa siihen. Arvioitaessa Halosen ensimmäistä ulkopoliittikan linjapuhetta presidenttinä tuodaan ilmi käsityksiä siitä, mitä pidetään naispresidentille sopivana ja mitä ei: sopivaa Suomen ensimmäiselle naispresidentille on "kiinnittää huomiota ihmisoikeuskysymyksiin" ja "painottaa siviilikriisinhallinnan ensisijaisuutta", "äidillisen holhoava asenne" Venäjää kohtaan sen sijaan ei ole sopivaa.

"Jo ulkoministerinä Halonen omisti presidenttiä ja pääministeriä enemmän huomiota ihmisoikeuskysymyksiin, erityisesti hänelle läheisen Euroopan neuvoston rooliin, sekä painotti EU:n kriisinhallinnasta puhuttaessa enemmän siviilikriisinhallinnan ensisijaisuutta sotilaallisen puolen sijasta. Sellaiset painotukset sopivat hyvin Suomen ensimmäiselle naispresidentille ja myös Suomen ulkopoliittiseen linjaan. Vähemmän sopiva kaikessa hyväntahtoisuudessaankin on äidillisen holhoava asenne demokratiaa opettelemaan Venäjään. Se on varmasti tarttunut Haloseen Euroopan neuvostossa." (1.9.2000 pääkirjoitus)

Stereotyyppiset käsitykset naisista ja miehistä ovat Norrisin mukaan johtaneet käsityksiin naisten ja miesten erilaisista kompetenssialueista julkisessa elämässä. Samoin ne vaikuttavat odotuksiin naisten ja miesten henkilökohtaisista ominaisuuksista poliittisina johtajina. (Norris 1997a, 8-9.) Kuusipalon mukaan naiset ovat aiemmin toimineet politiikassa äitikansalaisina, ja tämä on nähtävissä vielä nykypäivänkin politiikassa. Heidän tehtävänsä oli täydentää miesten toimintaa huolehtimalla lapsista, vähäosaisista ja kansakunnan moraalista. Perinteisesti naisten johtajuutta on pidetty sopivana lähinnä naisiksi määrittyneillä tai kotiin liittyvillä aloilla. Ydinperheestä tuttu työnjako, jossa emäntä talousrahoineen huolehtii perheen jokapäiväisistä tarpeista perheenelättäjän investoidessa

tulevaisuuteen, toistuu edelleen politiikassa. Kuusipalon mukaan se näkyy myös hallitusten tehtävänjaossa Suomessa: ensimmäinen valtiovarainministeri on aina ollut mies, useimmat sosiaaliministerit puolestaan naisia. (Kuusipalo 2006, 99.) Siten on helppo nähdä Halosen painotukset erityisen sopiviksi naispresidentille, naispoliitikolle on "luonnollista" huolehtia ihmisten hyvinvoinnista.

Halosesta luodaan pitkin aineistoa kuvaa hieman naiivista maailmanparantajasta, jota reaali maailma on kuitenkin tasoittanut ulkoministerikauden aikana. Halonen ajaa tasa-arvoa, korostaa ihmisoikeuksien tärkeyttä ja huolehtii oman maan kansalaisten hyvinvoinnin lisäksi myös maailman köyhistä. Alkukaudesta Halosen painotukset nähdään naispresidentille ja Suomen ulkopoliittiseen linjaan sopivina, loppukaudesta vuoden 2006 vaalien alla kuitenkin jo kyseenalaistetaan niiden hyöty Suomelle ja viittaukset "oikeamielisyyteen" leimataan hyödyttömiksi "puheiksi".

"Koska ulkopolitiikka huipputasolla on nykyisin presidentin ja ulkoministerin yhteistyötä, Halonen osaa presidentin tärkeimmän tehtävän ja on jo sen osoittanut. Samalla reaali maailma on tasoittanut vanhaa rauhan- ja ihmisoikeusaktivistia." (3.1.2000 kotimaa)

"Jos olisi Paha Pois, Hyvä Tilalle –puolue (PPHT), joka ajaisi näitä asioita, Halonen voisi aivan hyvin olla haalaripuolue Sdp:n asemesta PPHT:n jäsen" (7.2.2000 kotimaa)

"Hän on parantumaton 60-lukulainen maailmanparantaja, joka jaksaa loputtomasti puhua oikeaksi katsomiensa asioiden puolesta." (20.5.2005 kotimaa)

Silloin tällöin aineistossa Halosen toiminta palautetaan tämän sukupuoleen ja voidaan selvästi havaita tarve määritellä naispresidenttiyttä. Halosen naiseuden ajatellaan esimerkiksi vaikuttavan tämän tarpeeseen ja kykyyn ottaa kantaa asioihin. Viittauksella halutaan muistuttaa presidentin itsenäisyydestä suhteessa pääministeriin, vaikka tämä tulee hallituksesta. Tässä sukupuoli nähdään yhtenä tekijänä siihen, että presidentin kanta saattaa erota pääministerin kannasta. Sukupuolensa vuoksi Halonen saattaa siis ajatella asioista toisella tavalla kuin miespuolinen pääministeri. Naispresidentiltä odotetaan myös "suuria visioita" suhteessa sukupuoleensa.

"Aika on ollut sisäänajoa, eikä sen perusteella ole syntynyt vielä selkeää kuvaa siitä, millaisena hän näkee roolinsa uuden perustuslain valossa tai mikä on hänen suuri visionsa ensimmäisenä naispresidenttinä." (13.8.2000 pääkirjoitussivu)

Journalismista tutut "kovan" ja "pehmeän" käsitteet ovat käytössä myös politiikassa, joista kova viittaa tärkeään ja maskuliiniseen, pehmeä taas marginaaliseen ja feminiiniseen (ks. Ruoho 2006, Halonen 1999) ja nämä näkyvät myös aineistossa. Jo pelkän naisen persoonan ajatellaan "pehmentävän"

presidentin "kovaa" virkaa, naispresidentin ajatellaan ehkä keskittyvän myös pehmeisiin asioihin. Sukupuoli näkyy myös presidentin puheissa virityksenä "pehmeiden arvojen" suuntaan. Erilaisiin tapahtumiin osallistuminen ja maan kiertäminen profiloivat Halosta kevyeen suuntaan, mutta "koviakin" näyttöjä naispresidentiltä löytyy. Presidentin sukupuoli yhdistetään välillä kyseenalaisiin asioihin, kuten keinolehmän lypsämiseen; naispresidentin rooli näyttäisi olevan kevyen maaseutumatkaajan, joka viihdyttää kansaa tempuillaan, vaikka näin suoran johtopäätöksen tekeminen kielletäänkin. Maatalousnäyttelyssä otetun kuvan kuvateksti kertoo presidentin nykyisestä työkuvasta, kukkien vastaanottamisesta. Naispresidentin julkisuuskuvaan ajatellaan kuuluvan myös pukeutuminen, mikä näkyikin aineistossa varsinkin alkukaudesta.

"Sukupuolikaan ei heijastu voimakkaasti hänen puheissaan ja kommenteissaan. Niissä on ehkä nähtävissä vain hienoinen ylimääräinen viritys pehmeiden arvojen suuntaan." "Halonen tarttui esimerkiksi nenää nyrpistelemättä keinolehmän utareisiin Seinäjoen maatalousnäyttelyssä ja antoi kuvaajille herkuttelun aiheita, mutta siitä tuskin voi vetää kovin kummoisia johtopäätöksiä naispresidentin roolista." "Vaikka kaikenmaailman kissanristiäiset – väheksymättä mitenkään kissoja – profiloivat häntä markkinahumaisen vaalikampanjan jatkoksi kevyeen suuntaan, kotimaan koluaminen sopii hänelle hyvin." "Hänellä on riittänyt aikaa myös koviin asioihin, muun muassa Jolon panttivankikriisin hoitoon ja maailmanpolitiikan vaikuttajien tapaamiseen, joskaan ei suuriin linjapuheisiin kotimaassa." "Omalla kiistattomalla toimialueellaan, Suomen ja Venäjän suhteissa, Halonen on antanut yhden kovan näytön. Hänen vierailunsa Moskovassa kesäkuussa oli menestys." (13.8.2000 pääkirjoitussivu)

"Tummat puvut ja solmiot ovat tietysti vaihtuneet tummiksi jakuiksi ja pashminahuveiksi, isot kämmenet isoiksi käsilaukuiksi, ja naisen persoona luonnollisesti pehmentää kovaa virkaa vielä enemmän kuin Martti Ahtisaaren pyöreä persoona pystyi pehmentämään." (18.2.2001 sunnuntai)

Presidentillä on nykyisin kädet täynnä töitä, kun kukat ojennetaan presidentille eikä hänen puolisolleen. Elokuussa Tarja Halonen kukitettiin maatalousnäyttelyssä.

"Presidentillä on nykyisin kädet täynnä töitä, kun kukat ojennetaan presidentille eikä hänen puolisolleen. Elokuussa Tarja Halonen kukitettiin maatalousnäyttelyssä." (18.2.2001 sunnuntai)

Naispresidentin kyvystä hoitaa armeijan ylipäällikkyyttä ei anneta kovin uskottavaa kuvaa ja selvästi odotetaan, että Halonen luopuisi ylipäällikkyydestä jo rauhan aikana. Seuraavien vaalien alla esitetään kuitenkin myös toisenlainen näkökulma asiaan.

"Tarja Halonen on hoitanut säntillisesti presidentin sotilaallisetkin velvoitteet ja varonut muuttamasta valtionpäämiehen symboliikkaa." (ingressi) "Mauno Koivisto ja Martti Ahtisaari ilmoittivat, että he pitävät ylipäällikön tehtävän itsellään myös sotatilanteissa. Halonen voisi luovuttaa päällikkyuden pois jo rauhan aikana, mutta hän ei ole sanonut asiasta mitään" "Puolustusvoimien uuden komentajan valintaa Halonen pätki pitkään. Ulospäin näytti siltä, että naispresidentti vain poimi kenraalien joukosta kansainvälisimmän ja vähiten tappajalta vaikuttavan, mutta ei se niin sutjakasti mennyt." (18.2.2001 sunnuntai)

"Siimes korosti painokkaasti sitä, että presidentiksi on edelleen hyvä saada nainen. Hän piti hyvänä asiana, että Halosella puolustusvoimien ylipäällikkönä ei ole sotilaskoulutusta. Hän arveli myös, että nykyisen hallituksen miehinen johtotroikka tarvitsee vastapainoksi naispresidentin." (21.11.2005 kotimaa)

Presidentin roolin liittäminen sukupuoleen painottuu aineiston alkupuoleen. Myöhemmin presidentin sukupuoli suhteessa presidentin rooliin tulee ilmi lähinnä arvioitaessa naispresidentin onnistumista virassa ja puhuttaessa tämän suuresta suosiosta. Seuraavien vaalien alla naispresidentin todetaan olevan jo arkipäivää.

"Kuusi vuotta sitten oli toista kertaa oikeasti mahdollista valita nainen presidentiksi. Se onnistui, kun – karkeasti ottaen – vasemmisto ja erinäiset naiset yhdistivät voimansa. Naispresidentti on jo arkipäivää, ja siellä täällä uumoillaan, ettei samanlaista naisten virtaa naisen taakse nähdä kuten viimeksi." (2.4.2005 kotimaa)

"Tutkija pelkää keskustanaisten jäävän kotiin" (otsikko) "Ainakin osa Halosen voitosta edellisissä presidentinvaaleissa selittyi porvarinaisilla, jotka äänestivät Esko Ahon (kesk) sijaan vasemmistolaista naista. Näissä vaaleissa tilanne on toinen. Kuuden naispresidenttivuoden jälkeen sukupuolella ei ole yhtä suurta merkitystä." (20.1.2006 kotimaa)

Stereotyyppiset käsitykset naisista ja miehistä ovat Norrisin mukaan johtaneet myös odotuksiin naisten ja miesten henkilökohtaisista ominaisuuksista poliittisina johtajina. Naispoliitikot koetaan yleisesti myötätuntoisiksi, käytännöllisiksi, rehellisiksi ja ahkeriksi, kun taas miehet nähdään häikäilemättöminä, kunnianhimoisina ja kovina johtajina. (Norris 1997a, 8-9.) Muutamassa kirjoituksessa on havaittavissa viitteitä naisilta odotetusta korkeammasta moraalista ja eettisemmistä toimintatavoista. Toisinaan Haloselta odotetaan tämän mukaista toimintaa, toisinaan tämän taas todetaan toimineen niiden vastaisesti, vaikka on nainen. Kolumnissa Halosen toiminta Suomen Pankin nimitysasiassa esitetään "naispoliitikon imagon" vastaisena, joka meille on "myyty". Sitä, mistä tämä kuva on saanut alkunsa ja kuka sen on myynyt, ei kuitenkaan pohdita. Talous-osion kolumnissa asetetaan vastakkain lehmänkauppoja valmistelevat miehet ja vahvat naiset Halonen ja Wideroos, jotka eivät voi moista hyväksyä. Naispresidentistäkin kerrotaan löytyvän sukupuolesta huolimatta suurmiehen elkeitä.

"Meille on myyty idea hyvästä naispolitiikosta, joka kuuntelee, hoivaa, ymmärtää, neuvottelee, joustaa ja sovittelee. Hän ei vahdi mustasukkaisesti reviriään eikä tavoittele omaa etuaan. Siitä on takeena se, että hän on nainen. Oikeasti nainen ihastuu valtaansa siinä missä mieskin ja pitää siitä tiukasti kiinni. Ainakin minä pitäisin, ja tuntuvat pitävän muutkin. Pankkidraamassa presidentti Halonen näki paljon vaivaa osoittaakseen pääministerille, hallitukselle, eduskunnalle ja Suomen kansalle, kuka maassa määrää." (24.9.2000 sunnuntai)

"Punamultamiesten paketti on valmis. Eri asia on, suostuuko pankkivaltuusto tai vahvat naiset Ulla-Maj Wideroos (r) valtioneuvostossa ja Tarja Halonen presidentin linnassa solmimaan sen päälle rusetin." (15.4.2004 talous)

"Halosen koreilematon, ihmisen huolia ymmärtävä olemus vaikuttaa lämpimältä ja lempeältä, mutta kyllä naispresidentistäkin löytyy suurmiehen elkeitä, epäluuloisuutta ja herkkähipiäisyyttä. Hän vartioi tikkana valtaoikeuksiaan, muistaa vähättelijät ja varpaille astuneet ja herättää pientä pelkoa alaisissa." (13.12.2005 kotimaa)

Ahkeruus ja tunnollisuus liitetään usein naisiin. Jo koulussa pidetään hyvin menestyviä tyttöjä ahkerina ja tunnollisina, kun taas pojat nähdään herkemmin lahjakkaina tai "tieteellisesti suuntautuneina" (ks. Sunnari 1997, 98, 117; Gordon ym. 2000, 84). Nähtävästi samalla tavalla ahkeruudella ja tunnollisuudella nainen voi pärjätä myös miehisessä korkeassa asemassa, kuten ulkoministerinä. Halosta kuvaillaan sanaparilla "ahkera ja tunnollinen" ehdokasprofiilin esittelyssä ennen vuoden 2000 vaaleja ja valinnan jälkeen. Molemmissa nämä sinänsä positiiviset ominaisuudet kuitenkin esitetään negatiiviseen sävyyn pilkunviilaukseksi.

"Halonen on ahkera ja tunnollinen, toisten mielestä liiankin tunnollinen. Hänellä on tapana kahmia itselleen töitä niin paljon kuin pystyy tekemään, mielellään vielä hiukan yli. Erään selityksen mukaan Halonen haalii itselleen ylenmäärin tekemistä, ettei jäisi viilaamaan asioita viimeiseen asti." (3.1.2000 kotimaa)

"Lipponen ei joutunut ministerivalintaansa pettymään. Ahkera ja tunnollinen Halonen pärjäsi EU-maan ulkoministerinä mainiosti." "Tosin pari kertaa kävi niin, että kun piti panna keskustelut poikki ja päätökset pian tiskiinkin, Lipponen nousi pyytämättä päätäntäavuksi." (7.2.2000 kotimaa)

Vuoden 2000 kesällä Halonen kuvataankin Terhon pilakuvassa koululaiseksi yhdessä Paavo Lipposen kanssa, jotka kävelevät koulun kevätjuhlasta todistukset kädessään. Halonen on ahkera koulutyttö, jolla on todistuksessa erittäin hyviä, Lipponen pahis-poika, joka yrittää kääntää asetelman edukseen, vaikka todistus ei olekaan yhtä hyvä.

(3.6.2000 pääkirjoitussivu)

Halosta luonnehditaan ahkeraksi myös vuoden 2006 alla tehdyssä ehdokasesittelyssä ja vaalivoiton jälkeisessä voittajan henkilökuvassa. Näissä kuvauksissa ahkeruus näyttättyy kuitenkin positiivisemmin kuin vuoden 2000 vaalien tienoilla.

"Määrätietoinen, ahkera, ärhäkkä ja hyvän taktisen silmän omaava Halonen on ollut valmis." (21.1.2006 kotimaa)

"Ei rakastettava, muttei riiviökään" (otsikko) "Ei Tarja Halonen 62, ole lämmin, ihana ja rakastettava muumimamma, mutta ei hän myöskään ole ilkeä riiviö, joka kyykyttää alaisiaan. Hän on sydämellinen, älykäs, kompleksikas, ahkera, voimakastahtoinen ja määrätietoinen. Näin sanovat toiselle kaudelle juuri valitusta presidentistä sekä hänelle myötämieliset että vastakarvaiset ihmiset. He ovat tunteneet Halosen vuosikymmeniä." (30.1.2006 kotimaa)

Muutamaan otteeseen Halosta luonnehditaan myös rehelliseksi, mikä on tutkimuskirjallisuuden mukaan tyypillistä naispoliitikoille, jotka "politiikan ulkopuolisina" koetaan usein miehiä rehellisemmiksi (Norris 1997a, 8-9; Kahn 1992, 497; Vavrus 2002, 94-96).

"Kysymykseen palaako palvonnan kohteeksi päässyt ihminen ikinä ennalleen, hän vastaa niin kuin rehelliseksi uskotun naisen kuuluu vastata. "Toivottavasti."" "Kun gallup-luvut paranivat, ihmiset alkoivat nähdä Halosessa kahta kassia kantavan rasittuneen poliitikon sijasta lämpimän, välittömän, aidon, rehellisen, huumorintajuinen ja pätevän naisen. Ahon peli oli pelattu." (13.2.2000 sunnuntai)

Tohtori Karvonen luonnehtii Halosta vuoden 2000 vaalien alla mukavaksi, empaattiseksi ja eettiseksi, mitä voidaan myös pitää naisstereotypian mukaisena kuvauksena (Norris 1997a, 8-9).

"Hän on miellyttävä, mukava ja empaattinen, eli osaa asettua toisten asemaan. Se taito puuttuu esimerkiksi Paavo Väyryselä. Halonen on myös rohkea, ja hänessä korostuu eettisyys. " (17.10.1999 sunnuntai)

Norris ei löytänyt maailman naisjohtajien mediaesityksistä juurikaan stereotyyppisiä luonteenkuvauksia, joilla hän viittaa naisten osalta myötätuntoisuuteen, sovittelevuuteen ja herkkyteen. Sen sijaan naispoliitikoita kuvattiin usein kunnianhimoisina, tehokkaina ja

konfrontationaalisina. (Norris 1997b, 159-160.) Itse näkisin, että näiden kuvausten mukainen naispolitiikon kuva voisi olla stereotyyppinen naisjohtajan kuva; epänaiseellinen, riitaisa pirttihirnu, jollaisiksi eteenpäin pyrkivät naiset usein mielletään. Halosen kuvauksissa on nähtävissä molemman stereotypian mukaisia, keskenään ristiriitaisia piirteitä. Toisaalta Halonen nähdään tavallisena, empaattisena naisena, toisaalta alaisilleen ärjyvänä jyränä, joka venyttää perustuslakiakin tarpeen tullen. Kauden lopussa Halonen kuitenkin arvioidaan yllättävän sopuisaksi ja sovittelevaksi, mitä voidaan pitää perinteisen naisstereotypian mukaisena.

Sukupuolistereotyyppioihin turvautuminen kertoo osaltaan siitä, että sukupuoli ei Helsingin Sanomissa kovin syvällisesti ajateltu ulottuvuus. Toisaalta niitä voidaan käyttää myös horjuttamaan naispolitiikon uskottavuutta "kovassa" politiikan todellisuudessa, kuten vuoden 2006 vaalien alla tapahtui kuvattaessa Halonen haihattelevaksi maailmanparantajaksi tilanteessa, jonka esitettiin kaipaavan vahvaa "unilukkaria", vaikka aiemmin Halosen linja oli nähty tervetulleena vaihteluna. Toisaalta perinteisen stereotypian mukaiset kuvaukset Halosesta ovat toimineet myös positiivisesti. Samanlaista ristiriitaisuutta on havaittu myös Hillary Clintonin mediakuvauksissa poliitikkona ja presidentin vaimona (Brown & Gardetto 2000; Vavrus 2002), Hillary kuvattiin pyhimyksestä paholaiseksi ja erityistä vaikeutta median taholta havaittiin tämän yksityisen ja julkisen roolin yhdistämisessä samaan henkilöön. Vaikeus kuvata naisia politiikassa näyttäisikin liittyvän monella tapaa jakoon yksityiseen ja julkiseen.

5.2 Kiinnittyminen Halosen henkilöön liittyviin ominaisuuksiin

Tutkimuskirjallisuuden mukaan naispoliitikkojen kohdalla on tyypillistä kiinnittyä persoonaan ja luonteeseen liittyviin asioihin (ks. Holli 1994; Kahn 1994; Vavrus 2002). Erityisesti naispoliitikkojen omien kokemusten mukaan media on korostuneen kiinnostunut heidän ulkonäöstään, tyylijustaan, yksityiselämästään ja perhejärjestelyistään (Ross & Sreberny 2000; Ross 2002). Mervi Pantin mukaan keskittyminen politiikan kannalta vähempimerkityksisiin asioihin tapahtuu naispoliitikkojen sanottavan kustannuksella ja saattaa johtaa naisten ja heidän saavutustensa trivialisointiin (Pantti, [www-dokumentti](#)).

5.2.1 Muumimamma vai tasavallan pirttihirmu? Naispresidentillä persoona ratkaisee

Aineistoni perusteella Halosen imago vaikuttaa erityisen kiinnittyneeltä tämän persoonaan ja luonteeseen. Kuusipalon mukaan Tarja Halosen imago oli vuoden 2000 vaaleissa maskuliininen, muista naisehdokkaista poikkeava, miespoliitikkojen kaltainen. (Kuusipalo 2000, 53-57.) Pitkäsen mukaan vuoden 2000 vaaleissa Halosen arkinen olemus korostui positiivisesti, ja tämä kuva vahvistui hänen ensimmäisellä kaudellaan, jolloin Halosen imagoon liitettiin käsitteet "muumimamma" ja "maanäiti". Mari K. Niemen mukaan Halonen on presidenttinä antanut kasvot 2000-luvulla suosituille "tavikselle"; alennuskorien penkominen ja tuulipuvussa ja lippalakissa esiintyminen ovat luoneet kuvaa arjen hyvin tuntevasta presidentistä. Niemen mukaan Halosen julkisuuskuva on ristiriitainen yhdistelmä hyvää jätkeä ja muumimammaa, josta maailmanparannuksen lisäksi on vaikea löytää muita "pehmeitä" kohtia. Elitismi, hienostelu ja naisellinen hempeily ovat Halosen julkikuvasta kaukana, tavallisuus ja konstailemattomuus ovat hänen tavaramerkkejään. (Niemi 2006, 234-235.)

Pitkäsen mukaan Halosen imago muuttui vuoden 2006 vaalien alla ehdokkaiden persoonia käsittelevässä keskustelussa "muumimammasta" lähemmäksi "tasavallan pirttihirmua". Keskustelun avaajana toimi Suomen Kuvalehti julkaisemalla arvion suurimpien puolueiden ehdokkaiden johtamiskäyttäytymisestä 4-6 työtoverin lausuntojen perusteella, Halosesta arvion antoivat ulkoministeriön virkamiehet. Kannessa Halosen kerrottiin olevan sietämätön, Niinistön kärsimätön ja Vanhasen epärealistinen. Huonoimman arvioin johtamiskyvyistään sai Halonen. Jutun toimittajan mielestä testin tulos paljasti Halosen muumimammaimagon valheellisuuden ja tosiasiallisesti Halosen olevan tasavallan pirttihirmu, joka ei kuuntele eikä arvosta alaisiaan tai työtovereitaan, vaan jyrää oman kantansa läpi voimalla. Tutkimus uutisoitiin laajasti myös muissa medioissa eikä sen pätevyyttä kyseenalaistettu, vaikka neljän sattumanvaraisen lausunnon pohjalta tehtyä tutkimusta ei Pitkäsen mukaan voida pitää todistusarvoltaan kovin painavana. (Pitkänen 2006, 205-208.)

Aineistossani Halosen imagon kaksijakoisuus näkyy hänen kuvauksissaan kuitenkin alusta lähtien, ei vasta vuoden 2006 vaalien alla. Halosen luonteen kärtyisyyttä tuodaan esiin jo vuoden 2000 vaalien ehdokasprofiilissa ja vaalivoiton jälkeisenä päivänä. Toisaalta hänet kuvaillaan myös pitkin matkaa empaattisena ja ihmisten huolia ymmärtävänä. Ajoittain kirjoituksista voidaan löytää Railon (2006, 109-112) poliittisissa henkilökuissa havaitsemia sankarikuvien piirteitä. Halosen kuvaaminen

tavallisena naisena, joka pukeutuu arkisesti ja on oma itsensä ovat omiaan rakentamaan Halosesta sankarikuvan mukaista "aitoa" poliitikkoa, vaikkakin kuvaukset ovatkin usein negatiiviseen sävyyn kirjoitettuja. Täysin positiivisia toimittajan tekemiä henkilökuvia Halosesta ei ole aineistossa kuin yksi, yleisempää on Halosen kuvaaminen kriittiseen sävyyn. Halosta ei myöskään kuvata sankarikuvan mukaisesti pelastajana, vaan ennemminkin vallanhimoisena.

Yksi silmiinpistävä piirre aineistossani ovat erilaiset Halosen persoonaa ruotivat "luonneanalyysit". Aiemmassa tutkimuskirjallisuudessa on havaittu, että naispoliitikkojen luonteenpiirteisiin kiinnitetään mediassa suhteettomasti huomiota. Vavrus havaitsi Hillary Clintonia käsitelleen mediajulkisuuden sisältävän stereotyyppisiä viittauksia tämän käytökseen ja persoonallisuuteen. Julkisuudessa Hillary kuvattiin enkelistä paholaiseksi ja huomiota kiinnitettiin tämän äkkipikaisuuteen ja "ladymacbethmäisyyteen". (Vavrus 2002, 151-152.) Kahnin tutkimuksessa puolestaan kuvernöörinvaalin naisehdokkaiden luonteenpiirteitä kuvailtiin miesehdokkaita useammin (Kahn 1994, 169). Halosen luonteen kuvauksissa käytetään paljon nimettömiä lähteitä ja huhupuheita, samaan tapaan kuin Isossa-Britanniassa puolueenvaihtaja Emma Nicholsonin kohdalla, josta entiset kollegat esittivät negatiivisia arvioita koskien muuan muassa tämän luonnetta (Ross 2002, 96-98). Oman aineistoni mukaan Halosen luonnetta ja esimiestaitoja ruodittiin jo vuoden 2000 vaalien yhteydessä ennen Halosen valintaa presidentiksi. Halosen luonteenpiirteitä tuodaan esiin erilaisissa jutuissa, joissa häntä arvioidaan jotenkin henkilönä. Tällaisia ovat presidenttiehdokkuuksien aikana tehdyt ehdokasarviot, valinnan jälkeen tehdyt henkilöesittelyt sekä arviot Halosen suoriutumisesta presidenttinä pitkin ensimmäistä kautta ja vuoden 2006 vaalien alla. Tämän tyylisten juttujen tarkoituksena tuntuu olevan "totuuden" kertominen äänestäjille "neljännen valtiovallan" tehtävän mukaisesti, lähdesuojaa kunnioittaen: Halosen muumimamman imagon osoittaminen vääräksi nimettömien lähteiden avulla. Halosen luonnetta tuodaan esiin läpi aineiston, mutta kovimmat arviot esitetään aineiston alkupäässä. Myöhemmin aineistossa lähinnä muistutetaan Halosen pimeästä puolesta, kun tämän onnistuu pitämään "särmänsä" poissa julkisuudesta.

Halosen luonnetta ja esimiestaitoja arvioitiin hyvin kriittisesti ehdokasprofiilissa vuoden 2000 presidentinvaalien alla perustuen vanhaan lehtijuttuun ja nimettömiin lähteisiin. Melko samaan tapaan Halosta arvioitiin myös vaalivoiton jälkeisessä henkilökuvassa, joskin vielä kärkkäämmin. Jutussa kerrotaan anekdootti Halosen ulkoministeriajoilta, jälleen ilman mainintaa lähteestä, joka liittyy

Halosen käyttäytymiseen alaistensa kanssa. Halosesta annetaan kuva, että tämä ei kestä työhön liittyviä paineita, eikä osaa hallita itseään ja tunnetilojaan.

"Kun paineet käyvät liiallisiksi, lähipiiri saa tuntea sen nahoissaan. Kärsimätön Halonen vaatii paljon myös alaisiltaan. Jos hommat ei ole hoidettu niin kuin piti, alaiset saavat kuulla kunniansa ja lujaa. Se vaatii alaisilta paksua nahkaa ja ymmärrystä, että Halonen vain purkaa siinä omaa kiukkuaan ja turhautumistaan, kun itse ei ehdi tehdä niin paljon kuin tahtoi. "Olen voimakastahtoinen, niin että kanssani on välillä toimeen tulemista", on Halonen itse tunnustanut vanhassa lehtihaastattelussa." (3.1.2000 kotimaa)

"Huonon päivän Tarja Halonen on alaistensa kauhu" (ingressi) "Kun keskustelu toimittajien kanssa alkoi pitkittyä, Halonen kysäisi seurueensa jäseniltä, milloin kokoustauko päättyy. Kysymystä ei hälinältä kuultu. Hetken päästä Halonen toisti kysymyksensä. Taas virkamiesten huomio oli vahingossa muualla. Kului vain kaksi sekuntia ja Halonen hiljensi lähiympäristön tiuskaisemalla: "SAISINKO MINÄ NYT VIIMEIN SEN HALUAMANI TIEDON!" Ehkä tasavallan presidentin ympärillä on vähemmän hälinää kuin ulkoministerin ympärillä. Ehkä presidentillä on vähemmän kiire ja harvemmin tarvetta korottaa ääntään alaisille." "Kun nopeasti leikkaava äly yhdistetään kipakkaan temperamenttiin, mukaan ripautetaan hiukan kärsimättömyyttä sekä sosiaalista luonnetta ja sekoitus yhdistetään sosiaalihanuustiseen vasemmistolaisuuteen, saadaan – hyvässä ja pahassa – Halosen oloinen kokonaisuus." "Hyvänä kiireettömänä päivänä Halonen viljelee huumoria, puhuu juuri sinulle, pitää kiinni käsivarresta, on sitä mitä on ja haistattaa muodollisuuksille. "Sinä" voi olla timpuri Alavudelta tai valtiojohtaja EU-maasta. Huonona päivänä katse välähtää ja jo ensimmäisen sanan huokaiseva sävy tekee selväksi, että joutaisit jo hölmö lopettaa jankkaamisesi. Työpaineet ovat toisinaan johtaneet siihen, että "hölmö" on ollut aika usein virkamies ulkoministeriöstä. Matka hyvästä päivästä huonoon ei Halosella aina 24 tuntia kestä." (7.2.2000 kotimaa)

Hieman lempeämmin, mutta samansuuntaisesti, Halosen luonnetta tuodaan ilmi vaalienjälkeisessä sunnuntai-sivujen henkilökuvassa.

"Sydänten valtiatar" (otsikko) "Äänestäjät näkivät Tarja Halosen lämpimänä naisena. Muitakin käsityksiä on." (ingressi) "Halosen kampanjapäällikköä ns. asiantuntijoiden neuvot harmittavat vieläkin, vaikka hänellä sanotaankin olevan lehmän hermot. Niitä tarvittiin, sillä presidenttiehdokkaan temperamentti kuohahteli, ja aina kun hänelle jäi luppoaikaa, hän pyrki ottamaan kampanjan ohjat käsiinsä. Jos kampanjapäällikkö joskus kääntyi korkeampien voimien puoleen, hän varmasti pyysi: Hyvä kaikkivaltias, älä anna hänen pitkästyä." "Ulkoministeriön virkamiehet tuntevat Halosen ruoskapuolen, joka ei televisiokuvasta välittynyt. Halonen kutsuu heitä "minun virkamiehikseni". (13.2.2000 sunnuntai)

Halosen ikävät luonteenpiirteet esimiehenä tuodaan jälleen esille arvioitaessa Halosen viranhoitoa vuoden kuluttua presidentiksi nimittämisen jälkeen. Tällöin kerrotaan suurimman muutoksen uuden presidentin myötä olleen tämän käytös Mäntyniemien henkilökuntaa kohtaan, josta osa on pahoittanut mielensä.

"Ulkoministeriöstä tuttu napakan topakka, äkkipikaisen särmikäs luonne on säilynyt Tarja Halosella myös uudessa virassa. Presidentti on kimmastunut ja ärähdellyt keittiö- ja muulle henkilökunnalle sen verran usein, että joidenkin mieli on pahoittunut ja ärähtelystä kerrotaan jo kaupungilla. Suurta muuttoaaltoa Mäntyniemestä ei ole vielä havaittu." (18.2.2001 sunnuntai)

Luonnekuvailuissa korostuu Halosen luonteen lujuus, itsepäisyys ja voimakastahtoisuus, joita tuodaan esiin niin pääkirjoituksissa kuin sunnuntai-osiossakin.

"Moitteista ei ole ollut mitään hyötyä. Korkeintaan ne ovat vahvistaneet presidentin uhmakkuutta; häntähän ei komennella." (10.7.2000 pääkirjoitussivu)

"Valtioneuvosto on tehnyt lujatahtoiselle Haloselle tilaa ja ymmärtänyt presidentin intressejä vähän kuin vanhan perustuslain aikana tapahtui." (9.1.2001 pääkirjoitus)

Halosen lujuttua tuodaan ilmi myös Halosen juuri voitettua vuoden 2000 presidentinvaalit Terhon pilakuvassa, jossa Kallioon päin lenkkeilevä Esko Aho törmää Mäntyniemeen matkalla olevaan Haloseen, minkä seurauksena Aho jää maahan makaamaan Halosen jatkaessa matkaansa määrätietoisesti.

(8.2.2000 pääkirjoitussivu)

Usein Halosen positiivisistakin ominaisuuksista kerrotaan negatiivisten luonteenpiirteiden kautta ja suhteessa niihin. Positiivisimman arvion Halosen persoonasta tekee taiteilija Wardi Halosen muotokuvaa paljastettaessa. Wardikin kertoo nähneensä tilanteita, joissa Halosella paloi pinna, luultavasti vastauksena toimittajan kysymykseen. Kansan ja muiden tukijoiden positiivisia käsityksiä Halosesta ei lehdessä myöskään niellä noin vain.

"Kun gallup-luvut paranivat, ihmiset alkoivat nähdä Halosessa kahta kassia kantavan rasittuneen poliitikon sijasta lämpimän, välittömän, aidon, rehellisen, huumorintajuisen ja pätevän naisen. Ahon peli oli pelattu." (13.2.2000 sunnuntai)

"Haavikon piirtämä kuva Halosesta on varovasti ilmaistuna ylistävä. Nykyinen presidentti on muun muassa taitava, tarmokas, yhteistyökykyinen, paineita kestävä, aatteellinen, pelottavan kokenut, avoin, rohkea, eloisa, spontaani ja vireä nainen, jolla on lujia ja selkeitä mielipiteitä." (5.10.2001 politiikka)

"Halosella on hänen mukaansa avoin ja seurallinen mieli, hän on ihmisenä spontaani ja helposti naurava ja hän on myös itsetietoinen." "Wardi näki myös tilanteita, joissa presidentillä paloi pinna. Wardin mukaan presidentti kärsi mitättömien asioiden tuomisesta hänen päätettäväkseen." (9.11.2002 politiikka)

Äänestäjien ja tukijoiden puheissa Halosta luonnehditaan pääasiassa erittäin positiivisesti. Halonen näyttäytyy pätevän lisäksi tavallisena, viisaana, lämpimänä, humanina ja huumorintajuisena naisena. Ilmeisesti kansan liian positiivisia käsityksiä juuri halutaankin oikoa Halosen luonnekuvauksilla.

"Se on tavallinen nainen, sillä ei ole naamiota", Saarenpää perustelee valintaansa." (28.1.2000 politiikka)

"Psykologi Raija Halonen äänesti Halosta: "Sukupuoli ei ratkaissut, vaan pätevyys, lämpö ja huumorintaju. Mielellään tietysti naista äänestää."" (16.1.2006 kotimaa)

Myöhemmin ja erityisesti seuraavien vaalien lähestyessä palataan Halosen luonteeseen arvioitaessa tämän suosiota ja suoriutumista presidentin virassa. Muutamassa kirjoituksessa Halosen suosion presidenttinä ajatellaankin perustuvan juuri hänen persoonaansa ja luonteensa.

"Riittävän huolehtiva, tarpeeksi tomera, muttei kaikkea valtaa kahmiva, voisi Halosen suosion salaisuutta määritellä." (28.2.2003 politiikka)

"Halosen kansansuosion perusta on hänen persoonansa: oma tahto, kansanomaisuus ja joissakin yhteyksissä paljastunut perisuomalainen pihitys ovat asioita, joita suomalaiset johtajissaankin arvostavat. Ihmiset kokevat, että Tarja Halonen on presidenttinäkin oma itsensä." (20.5.2005 pääkirjoitus)

Arvioissa muistutetaan tämän "pimeän puolen" olemassaolosta, vaikka se ei enää tulekaan näkyviin. Presidentin viran arvioidaan hioneen hänen särmiään tai ainakin opettaneen pitämään ne poissa julkisuudesta. Vuoden 2006 vaalien pääehdokkaita käsittelevässä jutussa Halonen saa vastata itsestään tehtyihin kriittisiin luonnearvioihin.

"Halonen on onnistunut pitämään särmiänsä poissa julkisuudesta; ne äyskähdykset ja kimmastukset, jotka hätkähdyttivät Linnan henkilökuntaa presidenttikauden alkuaikoina." (28.2.2003 politiikka)

"Lujatahoisesta ja kipakasta, virkamiesten välillä pahasuiseksi äksyilijäksi kokemasta ulkoministeristä on kehittynyt yhteistyötä korostava ja yllättävän sopuisa presidentti." (13.12.2005 kotimaa)

"Presidentti Halosta on luonnehdittu tuittupäiseksi, epäluuloiseksi ja pitkämuistiseksi. Tunnistatteko nämä piirteet itsestänne? "Nimettömät ulkoministeriön virkamiehet ovat erilaisissa viestimissä rankasti arvostelleet Halosta, joka toimi ulkoministerinä ennen kuin hänestä tuli kuusi vuotta sitten presidentti. Oletteko viime aikoina läimäytellyt ulkoministeriön virkamiehiä laukulla päähän?" (31.12.2005 sunnuntai)

Halosen persoonaa tuodaan esiin myös Karlssonin pilakuvassa vuoden 2006 vaalien alla, jossa Halonen kuvataan pyörremyrskynä. Kuukautta aiemmin Katriina-hurrikaani oli tuhonnut pahoin New Orleansin kaupunkia Yhdysvalloissa. Myrskyllä viitataan Halosen luonteeseen. Naisen vertaaminen myrskyyn ei ole ainutlaatuisia, se on osa dikotomista käsitystä sukupuolista, jossa luonto ja ruumis on yhdistetty naisiin ja naisellisuuteen, kulttuuri ja henki miehiin ja miehisyteen (Liljeström 1996, 115). Naiseus samaistuu tässä luontoon. Samalla myrsky, jonka laantumista kilpaehdokkaat odottavat, viittaa myös Halosen suureen suosioon.

(29.5.2005 pääkirjoitussivu)

Halosen voitettua vaalit vuonna 2006, yritetään hänen julkisuuskuvaansa monipuolistaa ja inhimillistää hänen luonteestaan käydyin vaalikeskustelun jälkeen. Kuitenkaan kuva Halosesta määräilevänä äksyilijänä ei juurikaan muutu tämän jutun myötä.

"Ei rakastettava, muttei riiviökään" (otsikko) "Ei Tarja Halonen 62, ole lämmin, ihana ja rakastettava muumimamma, mutta ei hän myöskään ole ilkeä riiviö, joka kyykyttää alaisiaan. Hän on sydämellinen, älykäs, kompleksikas, ahkera, voimakastahtoinen ja määrätietoinen. Näin sanovat toiselle kaudelle juuri valitusta presidentistä sekä hänelle myötämieliset että vastakarvaiset ihmiset. He ovat tunteneet Halosen vuosikymmeniä." Laatusanoista kärkeen nousee kuitenkin määrätietoisuus, selkokielellä määräileminen. "Tulee päälle kuin tankki, ei anna armoa, mutta on reilu." "Halonen äksyilee kyllä virkamiehilleen, koska nämä tulevat tiedostustilaisuuksiin joskus naama tulipunaisena." (30.1.2006 kotimaa)

5.2.2 Naispresidentin emotionalisointi

Rossin ja Sreberнын tutkimuksen naispoliitikot kokivat, että heitä kuvaillaan mediassa tunteisiin liittyvin termein ja miehiä epäedullisemmin (Ross & Sreberny 2000, 86-90). Myös oma aineistoni sisältää myös jonkin verran Halosen mielialojen ja tunnetilojen kuvailua, jolloin Halosen olemukseen ja ilmeisiin perustuen tulkitaan tämän tunnetiloja. Tunteiden kuvailua esiintyy niin tavanomaisen raportoinnin yhteydessä kuin henkilökuvissakin aineiston alku- ja loppupäässä. Kirjallisuuden tutkimuksessa tapahtumien tarkastelua toisten näkökulmasta kutsutaan fokalisoinniksi: kertoja voi kertoa muiden kertomuksia ja tarkastella tapahtunutta muiden näkökulmasta. Aina toimittaja ei tarvitse edes haastattelua fokalisoidakseen johonkukuhun. Kertojalla ei yleensä nähdä olevan kompetenssia tietää toisen ajatuksia, jos he eivät niistä kerro. Tuntemuksia ja ajatuksia voidaan päätellä käyttäytymisestä, mutta tällöinkin kertoja on epävarmassa positiossa verrattuna itse kokijan varmaan positioon, kuitenkin

muun muassa läheisyys ja auktoriteettiasema mahdollistavat tietämisen. Melko varmana tietoa pidetään myös silloin, kun voidaan "havaita" ihmisen käyttäytymisestä kategoriaan ja tilanteeseen sopivia tunteita. Havaitseminen on "helpompaa", mikäli positio on havainnoinnin kohdetta ylempi. On olemassa myös "tunteita", joita tavalla tai toisella kategorisoitujen ihmisten ajatellaan itsestään selvästi kokevan tietyissä tilanteissa, kuten äidinrakkaus tai mustasukkaisuus. (Nikunen 2005, 72-81.)

Ensimmäisen kauden alkuaika tuottaa jonkin verran Halosen mielialojen ja tunnetilojen kuvauksia. Halosen tunnetilojen kuvailut vaihtelevat melko miedoista ulkoisen olemuksen perusteella tehdyistä päätelmistä erittäin voimakkaiden tunnetilojen fokalisaatioihin, joissa Haloselle on annettu tunteita, joita voisi olettaa vastaavassa tilanteessa olevalla naisella olevan. Niitä esiintyy Halosen voitettua vaalit, muutaman henkilökuvan yhteydessä, nimitysseremoniasta raportoitaessa, sekä olympialaisten uutisoinnissa. Muutamasta artikkelista voi havaita, että Halosen tunnetilaa on tarkkailtu suhteessa hänestä julkisuudessa esitettyihin negatiivisiin luonnearvioihin.

"Uuden presidentin tiedotustilaisuuteen sunnuntai-iltana asteli rauhallinen voittaja Tarja Halonen avopuolisonsa valiokuntaneuvos Pentti Arajärvi rinnallaan." "Alkuillasta Tarja Halonen tärisi jännityksestä, joka purkautui myöhemmin helpotukseen." "Ääntenlaskenta oli hänelle (Haloselle) hermoja repivä kokemus, mutta kameroiden kuumuudessa hänen otsalleen ei noussut edes hikipisaraa." (7.2.2000 kotimaa)

"Hän vaikuttaa rentoutuneelta ja tasapainoiselta. Huonekalujen kolhimisestakin hän huomauttaa kipakkaluonteiseksi ihmiseksi hyvin lempeästi." (13.2.2000 sunnuntai)

"Mustiin pukeutunut Halonen hymyili onnellisena. Tasavaltaisen kuivan seremonian aikana hän oli ajoittain poissaoleva, mutta samalla keskittynyt. Hän reagoi ilmeellä heti, jos puheiden osat liittyivät häneen." (2.3.2000 kotimaa)

"Naisten maantiepyöräilyä päivällä seurannut Halonen säteili ja otti terveisiä vastaan kärsivällisesti ja ystävällisesti." "Presidentin ilme kiristyi siinä vaiheessa, kun hän sai tungoksessa eteensä mikrofonin ja pyynnön palata vielä kerran keskusteluun Suomen pankin nimityksistä." (27.9.2000 urheilu)

Seuraavan kerran Halosen tunnetilaa kuvaillaan aineistossa, kun hän kertoo aikeistaan asettua ehdolle toiselle kaudelle. Päätöksen taustoja ja Halosen toimintaa arvioivassa kainalojutussa toimittaja on voinut jo pitkään päätellä Halosen kasvoilta, että tämä aikoo pyrkiä toiselle kaudelle. Halosen päätöstä arvioidaan tämän oletettujen tunteiden kautta; Halonen viihtyy vallankäyttäjänä.

"Taistelutahtoisen oloinen presidentti kuvaili kysymyksiin vastaillessaan varsin rauhalliseen tapaan vaikuttimiaan." (20.5.2005 kotimaa)

"Turvallisen arjen apostoli viihtyy vallankäyttäjänä" "Tarja Halosen kasvoista on ollut jo kuukausikaupalla luettavissa, ettei tämä nainen aio luopua tai luovuttaa, sanokoot vaihtoa vaativat Evan tohtorit mitä haluavat. Halonen ilmiselvästi viihtyy valtionpäämiehen ja vallankäyttäjän roolissaan." (20.5.2005 kotimaa)

Pitkäsen mukaan lehdistö pääsi osallistumaan keskusteluun ehdokkaiden luonteenpiirteistä vuoden 2006 vaalien alla kun toimittajat ryhtyivät antamaan tyyllipisteitä ehdokkaiden esiintymisistä tv:n vaalitenteissä. Toimittajien arvioit seurailivat Pitkäsen mukaan kaavamaisesti ehdokkaiden imagoihin liitettyjä ominaisuuksia. Halosen esiintymistä kuvattiin yleensä termein, jotka liittyivät käynnissä olevaan keskusteluun hänen kärtyisyydestään, jolloin Halonen ärtyi, komenteli, huokaili, oli keskeyttävä, malttamaton, kireä, kärtyisä, äksy, hermostunut, ylimielinen. Kun Halosen katsottiin puolestaan onnistuneen esiintymisessään, liittyivät luonnehdinnat hänen aiempaan muumimamma-imagoonsa, jolloin hän oli luonnollinen, välitön, tomera, kansanomainen, puhekielinen, kotoisa. (Pitkänen 2006, 217-218, 220.) Myös Helsingin Sanomat osallistui käytyyn keskusteluun kolmea vaalitenttiä seuraavalla pitkällä sunnuntai-sivujen artikkelilla, jossa kuvaillaan Halosen tunnetiloja useaan otteeseen. Ensimmäisessä tilaisuudessa Halonen kuvataan pahantuuliseksi ja ärtyneeksi negatiivisen imagonsa mukaan, toisessa myönteiseksi, viimeisestä tilaisuudesta hänen kerrotaan poistuneen hyväntuulisena. Halosen esiintymisessä keskitytään mielialaan, kun esimerkiksi Niinistön esiintymistä tenteissä kuvataan kompetenssikriteerein onnistuneeksi tai epäselväksi. Vielä vaalien jälkeenkin sunnuntaisivujen kolumnissa arvioidaan Halosen esiintyneen televisiossa ärtyneenä.

"Täällä Halosella ei ole tukenaan yleisön enemmistöä, mikä yllättää ylivoimaisen suosikin. Lavalla nähdäänkin tuskastunut ja ärtynyt Halonen. Kuningatar on kuin sysätty valtaistuimeltaan. Tapahtuuko Haloselle juuri se, mitä ei missään nimessä saisi? Viimeisellä viikolla testataan ehdokkaiden kiertuekestävyys. Nyt ei pidä näyttää ärtymistä eikä väsymystä." "Halonen nousee keskustelemaan ohjelman juontajien kanssa. Aiheena saattaa hyvinkin olla tv-tenttiin esiintymisasiantuntijaksi otetun Jari Sarasvuon esittämä kysymys siitä, miksi presidentti on niin pahantuulinen." "Väliaika-analyysin mukaan Niinistö onnistuu tänä iltana hyvin. Samoin on Soinin laita." "Niinistö on tällä kertaa monisanainen ja epäselvä. Halonen puolestaan myönteinen." "Halonen poistuu studiotalosta viimeisten joukossa, ja hyväntuulisena." (15.1.2006 sunnuntai)

"Minusta näytti ihan siltä kuin Niinistö olisi kampanjana aikana kasvanut pituutta — siis ihan fyysisesti, ei pelkästään henkisesti. Voittajalle kävi päinvastoin. Vaalitulokset tuntuivat kutistavan häntä. Kun viimeksi näin presidentti Tarja Halosen liveinä, hän kietoi ympärilleen 24,4 metrin pituista punaista kaulaliinaa Helsingin työväen vaalivalvojisissa. Silloin hän hymyili ja vilkutti. Seuraavana päivänä näin presidentin televisiossa. Hän vaikutti pikkumaiselta ja ärtyneeltä. Saavatko Niinistön kannattajat koskaan anteeksi uskottomuuttaan?" (5.2.2006 sunnuntai)

5.2.3 Halosen pukeutuminen, tyyli ja ulkonäkö

Ulkonäköseikkojen huomioimista voidaan pitää medialle tyyppillisenä tapana käsitellä naispolitiikkoja: erilaisissa tutkimuksissa on tullut ilmi, että medialla on tapana kiinnittää naispolitiikkojen ulkonäköön, pukeutumiseen ja tyyliin enemmän huomiota kuin miespolitiikkojen kohdalla. Rossin haastatteleminen naispolitiikkojen mukaan naispolitiikkojen ulkonäkö oli heidän elämästään useiten mediassa raportoitu

aspekti (Ross 2002, 89). Myös Carrol ja Schreiber löysivät tutkimuksensa lehtiaineistosta jonkin verran kommentointia naisedustajien ulkonäöstä tai asusta ja muutama artikkeli naisedustajista oli sijoitettu lehden tyyliosioon (Carrol & Schreiber 1997, 145-146). Norrisin tutkimuksessaan maailman naispuolisista valtionpäistä havaitsema karkeiden stereotyyppien käyttö liittyi juuri muun muassa ulkonäköön, vaikka olikin määrältään vähäistä (Norris 1997b, 159-160), samoin Mary Douglas Vavrus havaitsi Hillary Clintonia käsitelleen mediajulkisuuden sisältäneen stereotyyppisiä viittauksia tämän ulkonäköön (Vavrus 2002, 151-152).

Aineistossa on jonkin verran Halosen pukeutumiseen ja ulkonäköön liittyviä huomioita. Eniten Halosen pukeutumiseen ja ulkoiseen olemukseen kiinnitetään huomiota ehdokkaana ja ensimmäisen presidenttivuoden aikana. Ehdokasaikana hänen pukeutumisessaan tuodaan ilmi hänen arkisuuttaan ja tavallisuuttaan, eikä aina positiivisessa valossa. Kuvauksissa voidaan havaita kaikuja Kuusipalon (2000) merkille panemasta keskustelusta presidentin ulkonäköön liittyvästä edustavuudesta.

"Hän on aika tavallinen arkinen nainen ja radikaali vasemmistolainen, mikä ei ole presidentinvaaleissa välttämättä etu. Miinuspuolelle painottuu sekin, ettei Halonen ole kovin edustava. Tätimäisyys voi olla nuorille kielteinen seikka. Jos Halosta ajattelee lintuna, Karvoselle tulee mieleen heti punatulkku. Autonmerkinä Halonen olisi Toyota tai Skoda." (17.10.1999 sunnuntai)

"Myös kansan tapaaminen toreilla sopii Halosen olemukseen äärimmäisen hyvin: villamyssä korvilla lumipyryssä seisoskellessaan hän ei erotu äänestäjäkunnastaan." (3.1.2000 kotimaa)

Halosen valinnan selvittyä arvioissa ja henkilökuvauksissa kuvaillaan Halosen olemusta ja tyyliä enemmän tai vähemmän kriittisesti.

"No, joskus tyylipisteissä jäi vajaaksi. Kun Berliinin huippukokouksen osallistujat marssivat ryhmäkuvaan kravattit ojennuksessa, Halonen törmäsi myöhässä raskaat kassit remppuen molemmilla olkapäillä. Tapahtumaa televisiomonitoreista seurannut suomalaisvirkamies peitti silmänsä ja huokasi: "Kassit, saatana!" Ehkä Halosen ei enää tarvitse kassejaan itse raahata. Ehkä Suomen presidentin ei tarvitse näyttää Ranskan presidentiltä." (7.2.2000 kotimaa)

"Tarja Halonen kallistaa hiukan punaista päätään – väri on haalistuneempi kuin televisiossa – ja hymyilee. Hän on hymyillyt kuusi viikkoa jokseenkin putkeen, mutta nyt hän uskaltaa jo hymyillä viistoon, luonteenomaisesti. Suupielet kaartuvat mieluummin alas kuin ylöspäin." "Aitousestaan Halonen ei todellakaan tinkinyt, jos sillä tarkoitetaan hänen ulkoista olemustaan. Hän kieltäytyi ehdottoman jyrkästi muuttamasta tyyliään, vaikka asiantuntijat yrittivät kääntää hänen päätään: Haluatko presidentiksi? Jos haluat, muutut! Itsepäinen Halonen jurputti vastaan." (13.2.2000 sunnuntai)

Ensimmäisen vuoden aikana Halosen asuja kuvaillaan myös aivan tavallisen raportoinnin yhteydessä. Nimittämisseremonioissa toimittajan huomio kiinnittyi useasti Halosen ulkoiseen olemukseen ja vaatteisiin. Myöhemmin tätä ei juuri tapahdu.

"Mustiin pukeutunut Halonen hymyili onnellisena." "Eduskunnasta poistuessaan Halonen oli kääriyt ympäriilleen villaisen viitan." "Rappusten yläpäässä tuore presidentti vilkutti kansalle ja asteli sitten nopeasti yhtä jalkaa kenraalin kanssa alas kohti punaista mattoa. Halosen pää oli niin kumarassa, että kuvaajat toivoivat hänen nostavan hetkeksi katseensa." (2.3.2000 kotimaa)

"Merellisesti sinivalkoiseen housupukuun sonnustautunut Halonen ja valiokuntaneuvos Pentti Arajärvi kiersivät iltapäivällä Maarianhaminan länsisatamaa tutustuen aluksiin ja niiden miehistöihin." (25.7.2000 politiikka)

"Rannassa he rupattelivat pitkään Suomen viralliseen olympia-asuun ja -lippikseen sonnustautuneen presidentin kanssa." (26.9.2000 urheilu)

Myös Helsingin Sanomissa huomioidaan Halosen liittynyt "muumikäsilaukku"-kohu, joka alkoi tämän ensimmäisellä valtiovierailulla Ruotsiin keväällä 2000. Ensimmäisessä jutussa Helsingin Sanomat etäännytetään koko jupakasta, vaikka tyyliasiaa pidetään yllä koko kesän lehden eri osissa, myös vakavammassa poliittisissa kolumneissa. Yhdessä muodikkuus asetetaan vastakkain presidentin taitojen ja valtiomiehisyyden kanssa: jos tärkeissä asioissa pärjää, voi epäedustavuuden saada anteeksi. Toisessa kolumnissa tuodaan esiin myös asian sukupuoliulottuvuus. Muumikäsilaukkua kommentoidaan tuoreeltaan myös Karlssonin pilakuvassa. Muumikäsilaukkukohu yhdistetään muutamaa otteeseen myös Halosen luonteeseen, jonka todetaan olevan muumimammasta kaukana.

"Suomalaistoimittajille pitämässään lehdistötilaisuudessa Halonen joutui vastaamaan "vakavien" aiheiden lisäksi myös tyylikysymyksiin. Ruotsin tiedotusvälineissä häntä on luonnehdittu muumimammaksi. "Ei se minua häiritse. Sitä paitsi niin muumimamma kuin me kaikki muut naiset tiedämme, että nainen tarvitsee ison laukun", Halonen kommentoi käsilaukkunsa aiheuttamaa huomiota." (4.5.2000 kotimaa)

(5.5.2000 pääkirjoitussivu)

"Lehdistö leimasi Tarja Halosen oitis muumimammaksi, kun se näki valtiovierailulle saapuneen presidentin käsilaukun. Aviomies oikaisi myöhemmin, että enemmän rouva presidentti muistuttaa tuihtuilevaa pikku Myytä kuin muumimammaa. Halonen saattaa olla johtava, mutta ei ainoa pikku Myy maassa." (4.6.2000 sunnuntai)

"Halosta on moitittu liian surista käsilaukuista ja siitä, ettei hän ole suostunut vierailuilla panemaan hattua päähänsä. Moitteista ei ole ollut mitään hyötyä. Korkeintaan ne ovat vahvistaneet presidentin uhmakkuutta; häntähän ei komennella. Ehkä hän pelkää, että häntä alettaisiin pilkata kuningatarmaisuudesta, jos hän pistäisi hatun päähänsä." "Hattuasiansa Halonen on muuten vahvoilla. Eiväthän Ahtisaari ja Koivistokaan käyttäneet vaaleanpunaisia tyllihattuja." (10.7.2000 pääkirjoitussivu)

Oma lukunsa ovat ulkomaisten lehtien uutisoinnin raportointi Helsingin Sanomissa, joissa on yleensä mainintoja Halosen ulkoisesta olemuksesta. Raportointi tapahtuu usein hieman huvittuneeseen sävyyn ja lähteille hyvin uskollisesti, vaikka samoja asioita on tuotu esiin myös lehden omissa artikkeleissa.

"Halosta äänestämällä suomalaiset valitsivat uuden ihanteen: "Punatukkaisen yksinhuoltajaäidin, ateistin ja vasemmistososialistin." Seuraavasta kierroksesta venäläislehdet ennakoivat kovaa." (19.1.2000 kotimaa)

""Punainen Tarja" ylsi Saksassa keskiraskaan sarjan uutiseksi" (otsikko) "Tulevan presidentin Tarja Halosen punaiset hiukset mainittiin lähes kaikissa saksalaislehdissä, kun ne tiistain numeroissaan uutisoivat ja kommentoivat Suomen presidentinvaaleja." "Halosen valtteja vaalikampanjan aikana olivat Financial Timesin mukaan hänen maanläheinen tyylinsä ja se tehokkuus, jolla hän oli hoitanut ulkoministerin tehtäviä." (9.2.2000 politiikka)

"Venäläislehdissä vierailua ei käsitelty haudanvakavasti" (otsikko) "Lehden mukaan Tarja Halonen piti maanantaina hametta vasta toisen kerran presidenttiytensä aikana. Myös Komsomolskaja Pravda kiinnitti huomiota Suomen presidentin pukeutumiseen. Lehti luonnehti Halosta riuskaksi ja taisteluhenkiseksi naiseksi, joka pitää housuja." (5.9.2001 kotimaa)

Huomiota herättävin Halosen pukeutumiseen liittyvä juttu on sunnuntailiitteessä julkaistu kahden sivun artikkeli, joka käsittelee yksinomaan Halosen pukeutumista ja tyyliä ja on muotitoimittajan kirjoittama. Artikkelista nostettiin juttuvinkki myös lehden etusivulle. Vaikka Helsingin Sanomissa ei varsinaisia tyyლისivuja olekaan, vertautuu tämä mielestäni Carrolin ja Schreiberin (1997) havaintoihin naispolitiikkoja koskevista artikkeleista, jotka on sijoitettu lehtien tyyliosioihin. Artikkelin on asiallinen ja tavallaan positiivinenkin; Halosen tyylijuttua ei ylistetä, mutta hänen käytännöllistä tavis-tyyliään ymmärretään ja kirjoitetaan hänen imagoonsa mukainen juttu: Halonen pukeutuu arkisen asiallisesti ja käytännöllisesti ja on tyyliasioita kiinnostuneempi asiasisällöistä. Tietenkin toinen kysymys on, onko presidentin pukeutuminen tarpeen alistaa muotiasiantuntijan kriittisen katseen alle maan suurilevikkisimmässä sanomalehdessä. Jutussa annetaan Haloselle tyylivihjeitä ja kommentoidaan asujen onnistuneisuutta melko negatiivisestikin. Artikkelin normalisoi naispolitiikkojen pukeutumisen arvioimista hyväksyttävänä osana heidän julkisuuskuvaansa, eikä häpeä myöntää, että useampi naispresidenttiehdokas tarjosi "herkullista vertailtavaa", ei asiasisällöissä vaan pukeutumisessa. Naispresidentin tyyllittömyyden toteaminen muotitoimittajan toimesta ei myöskään lisää tämän uskottavuutta.

"Presidentti Halonen loi oman pukeutumistyylin" (otsikko) "Kun Tarja Halonen valittiin presidentiksi, hän ei suostunut pukeutumaan vaaleanpunaiseen jakkuun ja lierihattuun kuninkaallisten tapaan. Hän loi itse tasavaltaan sopivan pukeutumisetiketin. Hän aloitti vaalikampanjansa lippalakissa, kokeili presidenttinä kuningatar-tyyliäkin ja kanniskeli isoa ja hellyttävää Muumimamman käsilaukkua." (2.12.2001 etusivu)

"Ja Halosen etiketti tarkoittaa sitä, että pukeudutaan supisuomalaisen tavallisesti. Jos radiossa jostain syystä olisi luettu katoamisilmoitus arki-Halosesta, presidenttiä olisi mahdoton löytää kansan seasta tunto-merkkien perusteella. Mutta sellaistaahan suuri osa suomalaisista hiljaa itsekseen rakastaa. Niin kuin sitäkin, että Halosen on raporttien mukaan nähty poikkeavan lippalakkipäässä tuulipukuostoksille ja kiskovan uimalakkia päähän altaalla." (2.2.2001 sunnuntai)

"Poliitikkojen vaatteet alkoivat kunnolla kiinnostaa kansaa, kun naisia alkoi näkyä korkeissa viroissa. Herkullista vertailltavaa saatiin, kun presidentinvaalin väittelypöytien takana istui peräti neljä naista: Riitta Uosukainen, Elisabeth Rehn, Tarja Halonen ja Heidi Hautala. Halonen kampanjoi maanläheisesti, kirkkaita värejä ja outoja vaatekappaleita vältellen." "Tyyli muuttui kampanjan edetessä, ja lopuksi MTV3:n suuressa vaalikeskustelussa Halonen käytti eleganttia kermanvaaleaa pukua ja jakkua. Kun naispuoliset kilpakumppanit oli karistettu kannoilta ja kilpajuoksu Esko Ahon kanssa alkoi, Halosen kaulalle ilmestyivät kirjavat huivit. Huivit tulivat jäädäkseen. Halonen käyttää niitä välillä myös olkapäällä, aivan kuin lentoemännät ennen vanhaan. Vähän epämuodikkailta näyttävät joskus myös Halosen jakkujen kaulukset. Tai oikeastaan se, ettei kauluksia ole." (2.12.2001 sunnuntai)

Seuraavan kerran Halosen pukeutuminen saa huomiota vuoden 2001 linnan juhlien jälkeen, joihin hän pukeutui euralaiseen muinaispukuun. Puvun käyttö tulkittiin Halosen viestiksi vallastaan. Toisessa kirjoituksessa pukeutuminen määritellään osaksi naispresidentin julkisuuskuvaa.

"Naispresidentin julkisuuskuvaan kuuluu – Tarja Halosen mielestä varmasti valitettavasti – hänen pukeutumisensa, aivan erityisesti itsenäisyyspäivän suurella vastaanotolla." "Hänen kantamansa arvokkaan euralaisen muinaispuvun viesti huipentui etumusta koristaneeseen upeaan puukkoon. Sellaista puukkoa ei ole kantanut mikä tahansa puukottaja, vaan aikansa ja seutunsa kunnioitettu mahtinainen." (11.12.2001 pääkirjoitussivu)

"Samannäköinen veitsi oli presidentti Tarja Halosen sini-vihertävässä juhlapuvussa, johon koko Suomi nauhasi katseensa itsenäisyyspäivän iltajuhlassa. Sen kerrottiin olevan Euran muinaispuku. Selostajat takeltelivat ja kansalta kyseltiin seuraavina päivinä mielipidettä presidentin juhla-asusta. Kuinkahan moni oivalsi, että tasavallan ykkösnaisen asu oli vahvempi vallan symboli kuin täysi salillinen frakkeja." "Rautakauden nainenkin näytti, kuka on emäntä talossa" sanoo puvun suunnittelija Pirkko-Liisa Lehtosalohilander." (13.1.2002 sunnuntai)

Halosen ulkomuotoon liittyviä mainintoja esiintyy erilaisissa arvioissa ja henkilökuvissa, joita esiintyi etenkin valinnan selvittyä, arvioitaessa Halosen suoriutumista ja kansansuosiota vuoden kuluttua, kauden ollessa puolivälissä ja Halosen asettuessa jälleen presidenttiehdokkaaksi. Enää ne eivät kuitenkaan ole niin suorasukaisia kuin alkukaudesta ja niillä halutaan enemmän kuvata Halosen luonnetta, joka on voittanut kiinnostavuudessa pukeutumisen. Muutamia arvioita presidentin viranhoidosta on kuvitettu vanhoilla kuvilla linnan juhlista, joissa olennaisinta naisten on kohdalla on perinteisesti ollut pukeutuminen. Suoranaisesti pukeutumista kuvataan vuoden 2006 vaalien alla kerran, mutta tällöin painotus on ristiriidan osoittamisessa Halosen sinivalkoisen kampanjan ja

punaisten taustajoukkojen välillä. Muutaman kerran aineistossa tulee myös esiin myös kriittisiä kantoja naisten ulkonäköön liittyvään kiinnostukseen.

"Tuollaiset Halosen persoonaan sopivat määreet välittyvät Karvosen mukaan myös televisiossa. Presidentti tuntuu ja näyttää sananmukaisesti maan äidiltä." (28.2.2003 politiikka)

Tarja Halonen ja Pentti Arajärvi hymyilivät Linnan juhlissa 2003.

"Tarja Halonen ja Pentti Arajärvi hymyilivät Linnan juhlissa 2003." (20.5.2005 kotimaa)

"Halosen koreilematon, ihmisen huolia ymmärtävä olemus vaikuttaa lämpimältä ja lempeältä, mutta kyllä naispresidentistäkin löytyy suurmiehen elkeitä, epäluuloisuutta ja herkkähipiäisyyttä." (13.12.2005 kotimaa)

"Myös vasemmistoliitto kukitti Halosen ehdokkaakseen" (otsikko) "Sinisiin pukeutunut Halonen tuli punaiseksi viritettyyn saliin vähän toista tuntia päätöksen jälkeen." (21.11.2005 kotimaa)

5.2.4 Halosen ikä

Myös ikä on yksi asia, johon on naispoliitikkojen kohdalla havaittu kiinnitettävän enemmän huomiota kuin miespoliitikkojen. Rossin ja Sreberнын (2000) ja Rossin (2002) haastattelemat naispoliitikot mainitsivat toistuvasti, kuinka mediassa aina tuodaan esille naispoliitikon ikä, ulkomuoto, koti- ja perhesuhteet ja tyyli (Ross & Sreberny 2000, 86-90; Ross 2002, 89). Ikä on poliitikoille merkittävä uskottavuustekijä. Naisille ikä on kuitenkin monimutkaisempi määrittäjä, nuori nainen on harvoin politiikassa vakuuttava, vanhempi nainen saattaa taas jo olla liian vanha.

Omassa aineistossani Halosen ikä tuodaan esiin melko harvoin ja maltillisesti. Ikä mainitaan ehdokkuuksien ja valinnan aikana, usein tietokulmalaatikoissa muiden henkilötietojen kanssa, sekä muutaman kerran henkilökuvissa. Alkuun Halosen ikä ilmaistaan neutraalisti syntymävuodella.

"Monen alan aktivisti" (otsikko) Tarja Kaarina Halonen on paljasjalkainen helsinkiläinen. Hän syntyi jouluaattona 1943. Hänen isänsä oli rakennustyöläinen ja äiti kotiavustaja." (17.1.2000 kotimaa)

"Tietokulma Tarja Kaarina Halonen" "Syntynyt 24. joulukuuta 1943 Helsingissä" (7.2.2000 kotimaa)

Valinnan jälkeen Halosen ikä tuodaan esiin muiden maiden Suomen presidentin valinnan uutisointia käsittelevässä artikkelissa ja Halosen henkilöä esittelevässä human intrest -jutussa. Perinteisessä poliittisessa haastattelussa Halosen ikä mainitaan, kun kerrotaan Halosen kuuluvan osallistujasukupolveen samalla kun puidaan äänestysinnon vähenemistä nuorten keskuudessa.

Seuraavat maininnat Halosen iästä tulevat vuonna 2005, kun ruvetaan pohtimaan Halosen aikeita jatkokauden suhteen. Tällöin ei ole aina kyse neutraalista ehdokkaan ominaisuuksien esittelystä. Halosen ikää tuodaan esiin ja se lasketaan valmiiksi vuodelle 2012, jolloin toinen kausi päättyisi: Halonen olisi silloin jo 68-vuotias. Tällä vihjaillaan Halosen olevan ehkä liiankin iäkäs toisen kauden lopulla, vaikka presidentille se ei ole mitenkään poikkeuksellisen korkea ikä. Halosen ikä tuodaan esiin vielä toisen kauden alussa uudelleen valitun presidentin henkilökuvassa.

"Yleisin veikkaus on, että Tarja Halonen haluaa jatkaa presidenttinä." "Mutta onhan Halosella muitakin vaihtoehtoja, ainakin teoriassa. Hyväkuntoinen 61-vuotias Halonen tuskin ihan toimettomaksi eläkeläiseksi haluaa jäädä." "Eli jos talouselämä haluaa päästä Halosesta eroon, yksi keino olisi lähettää joku arvostettu ja laajasti tunnettu yritysjohtajamme pian Annanin puheille. Todella iso YK-homma voisi olla tarjous, josta uusista haasteista pitävä Halonen ei malttaisi kieltäytyä." (22.1.2005 kotimaa)

"Presidentti Tarja Halonen pohdiskeli 60-vuotispäivänsä alla joulukuussa 2003 aika uskottavan tuntuisesti sitä tilannetta, että jos hän jatkaisi presidenttinä toisen kauden, hän olisi 68-vuotias kauden päättyessä helmikuun lopussa vuonna 2012. Pohdiskelusta jäi kuva, että Halonen epäröi ehdokkuuttaan." "Onko siis järkeä jatkaa 68-vuotiaaksi asti? Jos epäröinti oli aitoa, se oli lyhytaikaista." (20.5.2005 kotimaa)

"Tarja Kaarina Halonen on paitsi Suomen ensimmäinen naispresidentti myös ensimmäinen syntyperäinen helsinkiläinen, joka on valittu tasavallan presidentiksi." "Halonen syntyi sotajouluna 1941 [väärä vuosi]. Hän täyttää kuukauden kuluttua 62 vuotta. Toisen presidenttikauden päättyessä talvella 2012 hän olisi 68-vuotias." (20.11.2005 kotimaa)

5.2.5 Halosen yksityiselämä

Yksityiselämään, perheeseen ja kotoisiin järjestelyihin kiinnittyminen oli Rossin ja Srebernyin haastatteleminen naispoliitikkojen mielestä toistuvaa (Ross & Sreberny 2000, 86-90). Rossin mukaan kiinnittyminen perhejärjestelyihin on yksi tapa asemoida naispoliitikot ensisijaisesti naisiksi, eikä poliitikoiksi. (Ross 2002, 87). Van Zoonen (2000, 2006) ja Kuusipalo (2000) ovat myös todenneet, että yksityiselämää koskevat kuvaukset toimivat eri tavalla nais- ja miespoliitikkojen kohdalla; miehet voivat yksityiselämänsä esittelyn avulla rakentaa kuvaa itsestään "kokonaisena" ihmisenä, jolla on

myös "pehmeä" puoli, kun taas naispoliitikot yksityiselämää käsittelevät jutut sitovat tiiviimmin yksityiseen ja osoittavat politiikan oudoksi paikaksi heille. Halosen yksityiselämää tuodaan jonkin verran esiin aineistossa, erityisesti alkukaudesta. Eniten jutuissa puhutaan Halosen avomiehestä ja myöhemmin aviomiehestä Pentti Arajärvestä, mukana on myös muutama maininta tyttärestä Anna Halosesta, sekä Halosen lemmikeistä, kissoista ja kilpikonnista.

Naispresidentin siviilisääty, radikaali tausta ja naimattomuuden ongelma

Ryhtyessään presidenttiehdokkaaksi Halonen oli naimaton, aikuisen lapsen yksinhuoltaja ja eli avoliitossa. Vaikka arkielämässä tämä on normaali positio aikuiselle naiselle, oli lähtökohta melko haastava presidentinvaalin henkilön ominaisuuksia painottavassa suorassa kansanvaalissa. Lisäksi Halonen oli toiminut Setan puheenjohtajana, ollut mukana 60-luvun vasemmistolaisessa liikkeessä, eikä kuulunut kirkkoon. Halosen epäsovinnaiseen taustaan oli helppo tarttua myös mediassa. Kuusipalon mukaan Halosen kohdalla kritiikki vuoden 2000 vaalien alla kohdistuikin tämän yksityiselämään ja esiin nostettiin muun muassa Halosen uskonnollinen vakaumus, perhesuhteet, arvomaailma ja elämäntyyli, jolloin Aho ydinperheineen alkoi näyttää moitteettomalta. (Kuusipalo 2000, 54-56.) Seuraavassa naisehdokkaita käsittelevässä artikkelissa Halosen taustan jokainen aspekti on asetettu vastakkain presidentiltä vaadittavien ominaisuuksien kanssa ja kerrotaan, että paljon imagotyötä tarvitaan, jotta suomalaiset voisivat äänestää Halosta.

"Kampanjaväellä on vielä paljon puuhaa, että avoliitossa elävän ehdokkaan taannoinen Setan puheenjohtajuus muuttuu rasvanahkaduunarien mielissä rohkeudeksi, suvaitsevaisuudeksi ja ihmisoikeuksien puolustamiseksi, kirkkoon kuulumattomuus hahmottuu laajojen äänestäjäjoukkojen silmissä kristilliseksi sosiaalityöksi ja vakavan asiakeskeinen, arkinen 60-luvun vasemmistoradikaali alkaa tuntua kaikista tunteikkaalta, edustavalta koko kansan presidentiltä. Haloselle haeskellaan sitä varten imagokonsulttia."
(17.10.1999 sunnuntai)

Seuraavassa toimittaja povaa perheellisyyttä aseeksi toiselle kierrokselle, vaikka kyseessä on ehkä ennemmin Ahon yritys tehdä siitä vaaliase. Toimittaja toteaa naisehdokkaat kyvyttömmiksi vastaamaan tähän, vaikka Rehnillä on neljä lasta kuten Ahollakin, Uosukaisella, Halosella ja Hautalalla kullakin yksi. Toimittaja tarttuu kritiikkittömästi Ahon syöttiin ja antaa hänelle oikeuden monopolisoida perhearvot vain siksi, että Aholla on sillä hetkellä nuoria lapsia ja myös halua käyttää heitä imagonsa rakennusaineina julkisuudessa, ohittaen asian sukupuoliulottuvuuden. Naisehdokkaat Hautalaa lukuun ottamatta ovat Ahoa vanhempia ja lasten ikä on riippuvainen äidin iästä. Naiselle tuskin olisi mahdollista pyrkiä presidentiksi pienten lasten äitinä ajallisesti, oman ikänsä puolesta alle

nelikymppisenä tai uskottavuutensa puolesta; pienten lasten äitinä oleminen ei mitenkään lisääi naisen uskottavuutta, vaan aiheuttaisi epäilyjä selvitä työstä ja yhdistää työ ja perhe. Aholla lapset hoitaakin kotiäitinä toimiva Kirsti Aho. Tämä on hyvä esimerkki van Zoonenin ja Kuusipalon havainnoista siitä, miten perhe-elämän esiintuominen julkisuudessa toimii miespolitiikolla uskottavan poliitikon imagon rakennusaineena. (van Zoonen 2000, 116; van Zoonen 2006, 298-299; Kuusipalo 2000, 54-56.) Heikoimmilla toimittaja arvelee olevan Halosen, koska tämä elää avoliitossa ja on ollut yksinhuoltaja, siitäkin huolimatta, että tämä on mielipidemittauksissa osoittautunut Ahon todennäköisimmäksi vastaehdokkaaksi.

"Perheellisyydestä tulossa vaaliase toiselle kierrokselle" (otsikko) "Esko ja Kirsti Aholla on neljä lasta, joista vanhin on abiturienti ja nuorin polvenkorkeinen. Tähän Rkp:n Elisabeth Rehn, kokoomuksen Riitta Uosukainen tai Sdp:n Tarja Halonen eivät pysty vastaamaan. Heikoimmilla on mielipidemittausten nyt todelliseksi vastaehdokkaaksi tarjoama Halonen avoliittoineen ja yksinhuoltajataustoineen." (9.1.2000 kotimaa)

Valinnan jälkeen tuodaan ilmi Halosen taustaa, joka asetetaan vastakkain perinteisen naismallin kanssa, pohdittaessa Ahon ja Halosen kampanjoita suhteessa mediaan ja gallupeihin. Halosen henkilökuvassa muistutetaan vielä vaalien alla liikkuneista lesbohuhuista. Halosen epäsovinnaisuus tulee suoraan ilmi myös ulkomaisten lehtien uutisoinnin raportoinnissa.

"Tarja Halonen, vaikka onkin nainen ja kokenut henkilö, ei helposti istu perinteiseen naismalliin. Samat teemat, joita kansainvälinen lehdistö nosti hänessä esiin, kertautuvat kansalaisten keskusteluissa: ei naimisissa, radikaali tausta, ammattiyhdistysliikkeen tuki." (12.2.2000 pääkirjoitussivu)

"Asiantuntijat neuvoivat Halosta paitsi pidentämään hameen helmaa myös madaltamaan ääntään. Se auttoi Margaret Thatcherin Britannian pääministeriksi. Neuvo hylättiin oikopäätä. Voi vain kuvitella, kuinka lesbohuhujen levittäjät olisivat riemastuneet, jos Halonen yhtäkkiä olisi ilmestynyt televisioon miehekkäästi möristen. Halonen ei vieläkään oikein tiedä, mitä lesbohuuille olisi pitänyt tehdä." (13.2.2000 sunnuntai)

Vuoden 2000 vaalien alla puhutti erityisesti Halosen kumppanin Arajärven asema, mikä Niemen mukaan saattaa liittyä erityisesti naisen presidenttiyteen. Sitäkin pohdittiin, miten kutsua kumppania, jonka kanssa presidentti ei ole naimisissa. (Niemi 2006, 251.) Naimattoman, avoliitossa asuvan naisen valinnan herättämä hämmennys kansalaisten ja journalistienkin keskuudessa ja käytännön ongelmat näkyvät aineistossa erilaisina ohjeina siitä, miten naispresidenttiä ja hänen kumppaniaan tulisi puhutella. Ohjeita annetaan lehdessä useaan otteeseen, ensiksi kulttuuri-osion Kieli-ikkuna palstalla, jossa pohditaan naispresidentin kansalaisissa herättämiä kieleen liittyviä ongelmia. Juttu kertoo presidentin aseman täydellisestä maskuliinisuudesta; kaikki käytännöt puhuttelutavoista alkaen on miehelle. Kansalaiset tarvitsevat kielientutkijaa kertomaan, mikä on oikeanlaista kielenkäyttöä naispresidentin kohdalla.

"Rouva ja puoliso" (otsikko) "Naisen valitseminen Suomen presidentiksi on saanut kansalaiset pohtimaan myös kielen käyttöä: miten naispuolista presidenttiä, ministeriä, puheenjohtajaa jne. on korrektaa puhutella? Presidentin vaalien aikoihin esitettiin kiivaitakin mielipiteitä siitä, ettei "neiti presidentillä" voi olla auktoriteettia ja ettei sovi sanoa rouvaksi henkilöä, joka ei ole naimisissa." "Tarja Halosesta käytetään hänen titteliään *tasavallan presidentti* ja tarvittaessa lisätään tittelein eteen sana *arvoisa*. Puhetapoja ja kielenkäyttöyhteyksiä on kuitenkin monenlaisia, ja joissakin yhteyksissä rouva voi tuntua sopivalta täydennykseltä." "Uusi presidentti uudenaikaisine perhekuviolineen on kirjoittanut keskustelua myös siitä, mitä tarkoittaa sana *puoliso*. Useimmiten sillä on tarkoitettu vain aviopuolisoa, mutta avoliittojen yleistyttyä sana *puoliso* on viime vuosikymmeninä ruvennut merkitsemään myös avopuolisoa." (21.3.2000 kulttuuri)

Presidentin ensimmäisen virallisen valtiovierailun lähestyessä syntyy hämmennystä presidenttiparin toiveesta kutsua Arajärveä puoliseksi, jota kommentoidaan peräti pääkirjoitustasolla. Se koetaan hienosteluna, ja rivien välistä kirjoitukset tuntuvat kehottavan kantamaan naimattomana pysymisen seuraukset tai menemään naimisiin. Pääkirjoituksessa Helsingin Sanomat myöntyy pitkän hampain toteuttamaan toivetta, mutta saman päivän lehdessä uutisoidaan Hufvudstadsbladetin kieltäytyminen kielisyihin vedoten. Lopulta asia ratkeaa presidenttiparin toivomukseen kutsua Arajärveä tämän virkanimikkeellä valiokuntaneuvos. Varsinaisesta Ruotsin valtiovierailusta raportoitaessa Arajärveä kutsutaan kuitenkin avopuoliseksi ja väärällä etunimellä Pertti.

"Tarja Halonen ja hänen puolisonsa" (otsikko) "Presidentin kanslia on välittänyt STT:lle ja muille tiedostusvälineille toivomuksen, että ne alkaisivat nimittää Tarja Halosen avopuolisoa Pentti Arajärveä presidentin puoliseksi. Presidentti ja hänen avopuolionsa eivät ole menneet kaikessa hiljaisuudessa naimisiin, vaan toivomuksen taustalla kuuluvat olevan avopuoliso-termin käyttöön liittyvät erilaiset etiketti- ja kielelliset pulmat. Avopuoliso tuntuu presidentillisiin sfääreihin ilmeisesti liian arkiselta ja ennen kaikkea kansainvälisissä yhteyksissä epämääräiseltä käsitteeltä. Siksi presidentti haluaa avopuolisoaan kutsuttavan puoliseksi." "Olisi kovin suvaitsematonta antaa neuvoksi ongelmaan kehoitus muuttaa avoliitto avioliitoksi. Avoliitto on laajalti yleistynyt ja hyväksytty elämäkumppanuuden muoto." (22.4.2000 pääkirjoitus)

"Ruotsinkielinen sanomalehti Hufvudstadsbladet ei kuitenkaan aio noudattaa toivomusta. Lehden päätoimittaja Erik Walhström linjasi asian pääkirjoituksessaan perjantaina. Syynä hänen mukaansa on se, että Arajärvi ei ole presidentin puoliso, koska puolisoa tarkoittava *make* voi ruotsin kielessä olla vain avioliiton toinen osapuoli." (22.4.2000 kotimaa)

"Arajärvi Ruotsiin valiokunta-neuvoksena" (otsikko) "Presidentti Tarja Halosen elämäkumppanin Pentti Arajärven tittelinä presidenttiparin ensimmäisellä valtiovierailulla on hänen vakituisen eduskuntavirkansa mukaisesti valiokuntaneuvos. Ratkaisu perustuu parin omaan toivomukseen. Ruotsinvierailulla ei näin jouduta pohtimaan sitä, voiko avopuolisoa kutsua ruotsiksi nimellä *make*." (26.4.2000 kotimaa)

Halosen siviilisääty ja presidentin puolison kutsuminen puhuttaa vielä toukokuussa. Ensin kuvitteellisessa otteessa "Putinin päiväkirjasta" Origon kolumni kiinnittää huomion Halosen siviilisäätyyn kertomalla, ettei "Putin" ole saanut siitä selvää. Toukokuun lopulla kulttuurisivuilla tuodaan esiin ruotsalaisen toimittajan kriittinen kirjoitus sukupuolen näkökulmasta, jossa hän on verrannut Arajärven titteliasiaa prinssi Charlesin rakastajattarena tunnettuun Camilla Parker-Bowlesin kutsumiseen. Arajärven kiusallinen asema ratkeaa kuitenkin melko pian presidenttiparin avioituessa

elokuussa 2000. Ainoa aineistoon kuuluva kirjoitus, joka kommentoi Halosen ja Arajärven avioitumista tuoreeltaan, on Origon kolumni elokuulta. Kolumnissa arvuutellaan syytä avioliittoon, vaikka kansa nimenomaan valitsi "radikaalin" presidentin, ja pelätään, että seuraavaksi Halonen ja Arajärvi tulevat uskoon.

"Seurapiiri uutiset"(otsikko) "Presidentti meni sitten naimisiin naapurinmiehen kanssa. Tapaus on herättänyt valtakunnassa laajaa huomiota. Kuinka siinä nyt näin pääsikään käymään? Me olimme niin ylpeitä nti Halosesta. Hän osoitti meille, että kirkkoon kuulumaton ja avoliitossa elävä henkilö, nainenkin vielä, saattoi nousta tasavallan johtoon. Ei siinä tarvittu rva Ahon sievää naamavärkkiä ja sirkeäsilmäistä pikkumussukkakatrasta eikä hra Ahon hurskaansävyisiä puheenkälinoitä." (30.8.2000 nimiä tänään)

Avioitumisesta huolimatta ohjeita Arajärven kutsumiseen annetaan edelleen. Miehen kohdalla pelkkä aviopuoliso ei nähtävästi ole riittävä; Tietokulma-laatikossa vuonna 2003 kerrotaan, että väitellyttä Arajärveä kutsutaan nyt tohtoriksi. Kesäkuun kuukausiliitteessä tehdään jälkiarviointi Arajärven asemasta Halosen valinnan jälkeen: se oli kahdella tavalla ongelmallinen. Naimisiinmenon ja valiokuntaneuvoksen tehtävästä virkavapaalle jäämisen nähdään kuitenkin tuoneen helpotusta tilanteeseen.

"Presidentti vihittiin avioliittoon valiokuntaneuvos Pentti Arajärven kanssa 26.8.2000. Arajärvi väitteli viime syksynä oikeustieteen tohtoriksi ja häntä kutsutaan nyt tohtori Arajärveksi." (28.2.2003 politiikka)

"Kun Tarja Halonen valittiin presidentiksi, Arajärven asema oli kahdella tavalla ongelma. Tilannetta helpotti, kun Arajärvi jäi virkavapaalle valiokuntaneuvoksen virasta ja pariskunta meni naimisiin." (kesäkuu 2003, kuukausiliite)

Kiinnostus Halosen yksityiselämään

Ajoittain aineistossa on havaittavissa presidentin sukupuoleen ja siviilisäätöön liittyvää kiinnostusta tämän yksityiselämää kohtaan. Kun Halonen pääsee toiselle kierrokselle ja kun hän voittaa vaalit, nousee huomion kohteeksi hänen suhteensa Arajärveen. Ensimmäisen vaalivoiton uutisoinnissa etusivulle nostetaan Halosen ja "naapurin miehen" "salainen" halaus ja pääministerin hartioiden paukuttaminen. Nämä ovat kiinnostavia nimenomaan suhteessa Halosen sukupuoleen ja naimattomuuteen. Kun taas Halosen valinta on selvinnyt, on uutisoinnin tärkein mielenkiinnon kohde se, muuttaako myös avopuoliso Arajärvi Mäntyniemeeseen; se mainitaan otsikossa, ingressissä ja vielä tekstissä. Kiinnostavaksi asian tekee tietenkin se, ettei pariskunta ole naimissa ja asuvat virallisestikin eri asunnoissa. Toisaalta otsikossa ja jutun kärjessä olisi voitu nostaa esiin myös tulevan presidentin linjauksia. Kysymys liittyy olennaisesti sukupuoleen ja tendenssiin käsitellä naispolitiikkojen kohdalla perhejärjestelyitä.

"'Than mahtava fiilis! Jos voisin, halaisin teitä kaikkia. Mutta jos minä halaisin ensin tätä naapurinmiestä tässä vieressä", Halonen kiitti tukijoitaan. Naapurinmies tosiaan oli naapurinmies – avopuoliso Pentti Arajärvi. Halosen tukijat eivät olleet päässeet näkemään, että hän halasi miestänsä lämpimästi jo tämän tullessa ulos vastaan." "Kappelissa oli koko vaalivalvoajaisten ajan iloinen ja riehakas tunnelma. Pääministeri Lipponenkin intoutui paukuttamaan Pentti Arajärven hartioita, kun ennakkoon oli saatu ensimmäiset tulokset." (17.1.2000 etusivu)

"Ans kattoo, mitä tehdään, Tarja Halonen sanoi Mäntyniemeen muutosta" (otsikko) "Suomen ensimmäinen naisresidentti lupasi harkita muuttoa Mäntyniemeen yhdessä avopuolisonsa Pentti Arajärven kanssa. "Ans kattoo nyt", hän naurautti vaalituloksen selvittyä. Halonen tutustuu tänään Martti Ahtisaaren kutsusta uuteen virka-asuntoonsa." (Ingressi) (7.2.2000 kotimaa)

Halosen yksityiselämää tuodaan avokätisesti esiin valinnan jälkeisenä sunnuntaina ilmestyneessä henkilökuvassa, jossa kerrotaan niin presidentin tyttärestä, lemmikeistä kuin rakkaussuhteen syntymisestä Arajärveen. Halosen ja Arajärven rakkaustarina kerrataan presidentin ja pääministerin miehiä käsittelevässä kuukausiliitteen jutussa. Myös seuraavien vaalien aikaan kerrataan Halosen yksityiselämän "tunnusluvut" edellistä avomiestä ja harrastuksia myöten. Toisen valinnan jälkeen julkaistussa henkilökuvassa tuodaan esiin Halosen elämän yksityistä puolta arvioimalla Halosen ihmissuhteita ja kommentoiden Halosen ruuanlaittotaitoa ja järjestyksenpitoa puutarhamökillä nimettäisiin lähteisiin perustuen.

"Aikuinen tytär opiskelee Britanniassa ja tulee Suomeen äidin maksamilla lipuilla vasta, kun Tarja Halonen ja Martti Ahtisaari vaihtavat virallisesti paikkaa." "Tytär otti vastaan tiedon äidin voitosta tynesti, mutta hänhän ei päässytäkään todistamaan, kuinka valtavan tunnekuohon hänen äitinsä vaalikampanja aiheutti ihmisissä, varsinkin naisissa. He tekivät Halosesta väkisin voittajan." (13.2.2000 sunnuntai)

"Halonen ja hänen elämäkumppaninsa Pentti Arajärvi sinnittelivät sisukkaasti säilyttääkseen yksityiselämänsä ja onnistuivatkin siinä aika hyvin sen jälkeen, kun Arajärvi oppi tyrmistymättä kiertämään sellaiset kysymykset kuin miksi rakastuit juuri Tarjaan." "Tarja Halonen ja Pentti Arajärvi rakastuivat muuten eduskunnan terveys- ja sosiaalivaliokunnan New Yorkin -matkalla. Kansanedustaja Tarja Halonen katsoi valiokuntaneuvos Arajärveä ensi kerran sillä silmällä Kalle Könkkölän pyöratuolin yli." (13.2.2000 sunnuntai)

"Halosen ihmissuhteet ovat olleet turbulenteja, mutta yksi on varma: Anna-tytär, Nökö, on aina ollut se kaikkein tärkein. Hän oli myös erittäin kiintynyt äitiinsä Lyyliin – ja "taitaa olla Penttiinkin". "Kukaan ei edes kuvittele Halosta seurapiirirouvana, muttei hän ole kotityyppiäkään. "Se niitä lettuja paistoi ja laittoi ruokaa, muttei totisesti herkkuruokaa. Eivätkä Marjaniemen siirtolapuutarhan penkit olleet ojennuksessa."" (30.1.2006 kotimaa)

Silloin tällöin Haloselta kysellään puolison merkitystä presidentille. Moista tuskin kyseltiin presidenteiltä ennen naispresidenttiä, mutta vuoden 2006 vaalien miesehdokkaatkin saavat vastata kysymykseen. Niemen mukaan vuoden 2006 vaaleissa ei palattu kuuden vuoden takaisiin perhettä koskeviin keskusteluihin, eikä poikamieselämää elävän aikuisten poikien yksinhuoltajaisän tai lastensa kanssa asuvan eronneen miehen siviilisäätö herättänyt keskustelua, vaikka valituksi tullessaan

kumpikin miesehdokkaista olisi todennäköisesti edustanut yksin. Kuusi vuotta aikaisemmin presidenttiehdokkaan yksinhuoltajuus ja seurustelusuhde nostatti vielä otsikoita. (Niemi 2006, 251.)

"Presidentti Halonen kertoi The Washington Postille, että hänen puolisonsa Pentti Arajärvi tukee häntä "tarpeeksi". "Pohjoismaiset miehet yrittävät tehdä parhaansa. Ehkä he tulevaisuudessa onnistuvat vielä paremmin."" (29.4.2000 politiikka)

"Victorialla soi karaoke. Halonen ei laula, mutta jos laulaisi, vetäisi Satumaan. Pentti Arajärvi ei laula, koska rouvan mukaan nuotit ovat hakusessa. Arajärvi on Halosen mukaan "myönteinen lisä" kuuden vuoden takaisen vaalin jälkeisiin hetkiin. Kansa sai Arajärven vasta vaalien jälkeen Halosen avioiduttua." (20.11.2005 kotimaa)

"Helpottaako puoliso presidentin viran hoitamista? Halonen: "Kyllä helpottaa." (31.12.2005 sunnuntai)

Mies presidentin puolisona

Ajoittain aineistoa tutkiessa vaikuttaa siltä, että yhtä paljon kuin naisen presidenttiys neuvottelua vaatii miehen joutuminen edustuspuolison asemaan. Aineistossa on havaittavissa ristiriitainen suhtautuminen mieheen presidentin puolisona. Aineiston antama kuva Halosen ja Arajärven suhteesta on usein melko stereotyyppinen: vahvan ja menestyneen naisen miehen on oltava tohvelisankari ja naisen kovaa komentoa pitävä pirttihirmu. Ärähtelyt virkamiehille projisoidaan myös parisuhteeseen. Viikko vaalien jälkeen julkaistussa sunnuntai-osion henkilökuvassa Arajärvi rinnastetaan lemmikkeihin ja otetaan annettuna, että Halonen pitää näille komentoa; mieleen nousee kuva kaulinta heiluttavasta "justiinasta". Tällaiset parisuhteen kuvaukset painottuvat alkukauteen. Toisinaan taas Arajärveä pyritään nostamaan vahvan naisen miehelle lankeavasta "lapatossun asemasta" titteliä avulla, useimmiten hänestä puhutaan valiokuntaneuvoksena tai tohtorina.

""Olen voimakastahtoinen, niin että kanssani on välillä toimeen tulemista", on Halonen itse tunnustanut vanhassa lehtihaastattelussa. Sen tietää myös kotipiiri: Kun Halonen sai Suomen valkoisen ruusun ritarikunnan komentajamerkin, hän kommentoi arvomerkkiä: "Nyt minusta tuli aivan virallisesti se, minkä perhe on jo pitkään tiennyt, eli komentaja." "Eipäs, vaan komentelija", joutui elämäkumppani Pentti Arajärvi korjaamaan." (3.1.2000 kotimaa)

"Emme tosin tiedä, millaista komentoa hän pitää kissoilleen, Arajärvelle ja kilpikonnilleen, joista hän haluaa ehdottomasti erikseen mainittavan, etteivät ne ole suojeltavaa lajia. Hän ei ole päästänyt meitä koskaan niin lähelle." (13.2.2000 sunnuntai)

Raportoitaessa Halosen tekemisiä valinnan jälkeisinä päivinä ja nimitysseremoniasta, tuodaan hänen käytöksestään esiin aspekteja, jotka luovat tätä "justinamaista" vaikutelmaa. Urheilusivujen haastattelussa Sydneyn olympiakisoista saa vaikutelman, että Halonen päättäisi, mitä Arajärvi pääsee katsomaan, vaikka aikataulun määrännee presidentin virallinen ohjelma. Samansuuntaisen vaikutelman

saa myös poliittisen henkilökuvan yhteydessä olleesta kuvasta, joka on otettu Kultarannassa. Kuvassa perinteinen sukupuoliasetelma on kääntynyt ylösalaisin suhteessa kulkuneuvoihin, ja vaikutelmaa lisää asetelma, jossa Halonen on "vanhempana" pitämässä kiinni vespan perästä, luoden huvittavaa vaikutelmaa ei niin kovin miehisestä miehestä. Kiinnostavaa on myös se, että käsilaukku-episodia kommentoivassa pilakuvassa Arajärvi ei ole kuvattu Muumimamman suvereeniksi puoliseksi Muumipapaksi, vaan pelokkaaksi Nipsuksi.

"Sen jälkeen hän kääntyi puolisonsa puoleen: "Se on sitten lounas huomenna."" (7.2.2000 kotimaa)

"Halonen otti kirjat vastaan ja tyrkkäsi ne elämänkumppaninsa syliin." (8.2.2000 kotimaa)

"Vähän kolmen jälkeen adjutantti Mika Peltonen sanoi Haloselle, että nyt voidaan varmasti jatkaa. "Alas tulla", huikkasi presidentti Arajärvelle, joka siemaisi lasinsa tyhjäksi." (2.3.2000 kotimaa)

"Valentin Konosen 50 kilometrin kävely kiinnostaa etenkin "meidän Penttiä". "Katsotaan nyt", presidentti sanoi." (29.9.2000 urheilu)

Pentti Arajärvellä on käytössään oma vespa. Sillä voi pistäytyä vaikka Naantalın keskustassa asioilla.

"Pentti Arajärvellä on käytössään oma vespa. Sillä voi pistäytyä vaikka Naantalın keskustassa asioilla." (22.6.2001 sunnuntai)

Ajoittain Arajärvestä tehdään "presidentin rouvaa" ja häntä kohdellaan kuin naispuolisoa. Avopuolison aseman ja puhuttelun lisäksi Niemi arvelee mieliä erityisesti kiehtoneen vuoden 2000 vaalien tieboilla, miten Arajärvi viihtyy virallisten vierailujen puolisoille järjestetyissä tilaisuuksissa. (Niemi 2006, 251.) Huomio kohdistuu Arajärveen ensimmäisen kerran pidemmin, kun Halosen kampanjan tukijoukkoihin ilmoittautunut Tellervo Koivisto antaa tälle ohjeita presidentin puolisona toimimisesta. Myöhemmin Naisten Tarja Nyt -tilaisuudessa sama toistuu ja lehti kirjaa vinkit ylös. Koivisto sovittaa puolison roolia Arajärvelle, ikään kuin se ei olisi sukupuolisdonnainen ja samat säännöt pätisivät

myös mieheen. Se tuo juttuun komiikkaa ja tekee Arajärvestä tulevan "presidentin rouvan". Kun Halonen saa kuulla Eeva Ahtisaarelta, että Mäntyniemessä siivouksen voi unohtaa, on Karlsson tarjoamassa pilakuvassaan siivoustehtäviä Arajärvelle. Arajärvi saa myös vastata avioliittoa koskeviin kysymyksiin, vaikka perinteisesti naiselta udellaan ihmissuhdeasioihin liittyviä asioita.

"Tellervo Koivisto tuli ystäväkahveille tuliaisinaan tulppaanikimppu ja tuore muistelmakirjansa. Kukat oli tarkoitettu Tarja Halosen avopuolisolle Pentti Arajärvelle, jotta "hän voi harjoitella puolison roolia, koska puolisolleenhan kukat aina annetaan". (9.12.1999 kotimaa)

"Tellervo Koivisto antoi ohjeita Arajärvelle" (otsikko) "Presidenttiehdokas Tarja Halosen (sd) avopuoliso, valiokuntaneuvos Pentti Arajärvi sai keskiviikkona kosolti ohjeita Tellervo Koivistolta." "Toisessa kädessä sinulla on samppanjalasi, ja toisessa informaatiota, jota kunnat ja kaikki antavat. Pitää osata heiluttaa kansalle. Mutta kukkia kannattaa heiluttaa vasta, kun on noussut autosta. Ja vierailun loppua kohti pitää hymyillä", opasti presidentinlinnaa 12 vuotta emännöinyt Koivisto." (3.2.2000 politiikka)

"Pentti Arajärvi seurasi elämäkumppaninsa iltaa kaulassaan värikäs Muumi-solmio, josta äänenlaskentaa seurasi myös Pikku-Myy. Arajärvi sai jälleen vastata avioliittokysymyksiin. "Se on kahden kauppa", hän totesi. Kun kaikki oli selvää, Arajärvi ilmoitti miettivänsä asiaa edelleen." (7.2.2000 kotimaa)

(9.2.2000 kotimaa)

Toisinaan Arajärveä ollaan asettamassa "ensimmäisen miehen" rooliin, jossa ensimmäinen viittaa puolisona olemiseen Yhdysvaltojen "first lady" merkityksessä. Mielenkiintoista on kuitenkin, että aineistossa myös Halosen presidenttinä viitataan termillä "ensimmäinen nainen", jonka konnotaatio naisen kohdalla yleensä on puolison viittaava, eikä ensimmäinen mies valtionpäästä käytettynä ole suomalaisessa kontekstissa kovin yleinen. "Ensimmäisen miehen" arvonimi tulee esille myös kuukausiliitteen artikkelissa, joka käsittelee "tasavallan ensimmäisiä miehiä", presidentin ja pääministerin aviomiehiä. Jutussa nais- ja miesasetelma on käännetty ylösalaisin; sen liikkeellepaneva voima on naiset korkeissa viroissa, mutta tarkastelun kohteeksi on otettu aviomiehet. Varsinaisen jutun

otsikko "Yhtä jalkaa" viittaa miesten kesken juostavaan lenkkiin, toisaalta sillä vihjataan vaimojen taannoiseen kävelyyn hallituksen muodostamisen aikaan. Miehistä puhutaan kuin heidän vaimoistaan on puhuttu ensimmäisenä naisena presidenttinä ja pääministerinä. Jutussa hehkutetaan tilanteen ainutlaatuisuutta ja puhutaan jopa maailman historiasta. Kesäkuussa niin sanottu Irak-gate on kuumimmillaan, mutta siihen ei artikkelissa puututa vaan hyödynnetään historiallinen tilanne, joka onkin pian ohi.

"Vaalivalvojisista poistuessaan pääministeri kävi paukuttamassa Tarja Halosen avopuolison Petti Arajärven hartioita. Arajärvi totesi esitunnelmansa olevan "ehkä tyytyväiset ja odotetut". "Suomen ensimmäinen mies kuulostaa kuitenkin pahalta", hän naurahti." (17.1.2000 kotimaa)

"Yhtä jalkaa" (otsikko) "Pentti Arajärvi on Suomen ensimmäinen mies presidentin puolisona. Jorma Melleri on Suomen ensimmäinen mies pääministerin puolisona. Siinä on tarpeeksi syytä lähteä näin miesten kesken lenkille ja saunaan." (ingressi) "Koskaan aikaisemmin missään demokraattisessa maassa ei sekä presidentti että pääministeri ole samaan aikaan ollut sukupuoleltaan nainen. Se tarkoittaa, että koskaan aikaisemmin maailmanhistoriassa pääministerin mies ole odottanut kadunkulmassa presidentin miestä, jotta he pääsisivät yhdessä lenkille ja saunaan ja vaihtamaan kokemuksiaan." (kesäkuu 2003, kuukausiliite)

5.3 Presidentin naiseuden tuottaminen Helsingin Sanomissa

Sosiaalisen konstruktionismin oletusten mukaisesti katson, että kirjoittaessaan Halosesta ja kuvittaessaan näitä kirjoituksia Helsingin Sanomat osallistuu naispresidenttiyden ja presidentin naiseuden tuottamiseen. Halosen naiseutta tuotetaan ensiksikin puhumalla tämän sukupuolesta suoraan. Tällöin sukupuoli nähdään merkitykselliseksi joko suhteessa presidentin virkaan tai suhteessa Haloseen henkilönä. Halosen sukupuolta tuodaan suoraan esiin ehdokasaikana, jolloin Halonen on yksi naisehdokkaista, Halosen voitettua vaalit, jolloin hänestä tulee Suomen ensimmäinen naispresidentti, verrattaessa tätä maailman muihin naispresidentteihin ja arvioitaessa tämän onnistumista ja suosiota presidenttinä. Naisuus on siis presidentti-instituution kannalta merkityksellistä, kun useampi nainen ilmoittautuu presidentin vaaleihin, kun nainen valitaan ensimmäisen kerran presidentiksi ja kun nainen hoitaa presidentin virkaa. Naisuus on tietenkin olennainen osa myös Halosen persoonaa, jota tuodaan niin ikään esiin ehdokasaikoina, vaalivoittojen selvittyä, sekä erilaisissa arvioissa Halosen viranhoidosta. Näiden kirjoituksen tarkoituksena on esitellä Halosta kansalaisille, ensin ehdokasta äänestäjille ja sitten uutta presidenttiä koko kansalle. Halosen naiseutta henkilön ominaisuutena tuodaan human interest -juttujen lisäksi esiin myös artikkeleissa, joissa häntä arvioidaan presidenttinä. Halosen kohdalla henkilökohtaiset ominaisuudet nähdään ilmeisen merkityksellisinä myös presidentin viranhoidon kannalta.

Tämän lisäksi Halosen sukupuolta rakennetaan erilaisin epäsuoremmin keinoin. Selkeimmin sukupuoleen liittyvä seikka on Halosen ulkonäön ja pukeutumisen kuvailu; naisia on perinteisesti arvioitu ulkonäön perusteella. Varsinkin aineiston alkupäässä kiinnitetään Halosen pukeutumiseen ja ulkoiseen olemukseen melkoisesti huomiota. Ehdokasaikana on taustalla havaittavissa meneillään oleva keskustelu Halosen edustavuudesta, jolloin Halosen olemusta arvioidaan arkiseksi ja epäedustavaksi. Ensimmäisenä vuonna Halosen pukeutumista ja olemusta kuvaillaan tavallisen raportoinnin yhteydessä, muumikäsilaukkukohu näkyy lehdessä kevään ja kesän, myöhemmin kohistaan presidentin itsenäisyyspäivän vastaanotolla käyttämästä euralaisesta muinaispuvusta ja presidentin pukeutumista arvioidaan muotitoimittajan toimesta kokonaisen pitkän artikkelin verran. Myös muutama presidentin toimintaa arvioiva artikkeli on kuvitettu poseerauskuvalla linnanjuhlista, joissa suurin mielenkiinto naisten osalta kohdistuu perinteisesti pukeutumiseen.

Toinen merkittävä tapa rakentaa Halosen naiseutta on hänen persoonansa esiintuominen ja arviointi, jonka asema aineistossa on hyvin korostunut. Halosen luonnetta kuvaillaan useimmin suhteessa tämän esimieskäytökseen entisiä alaisiaan kohtaan ulkoministeriössä ja Halosen luonteenpiirteistä tehdään merkityksellinen presidentin tehtävien hoidossa, mitä on tuskin tapahtunut aikaisempien presidenttien kohdalla. Paikoin Halonen esitetään jopa täysin kykenemättömäksi hallitsemaan omaa käytöstään ja tunteenpurkauksiaan. Perinteisessä dikotomisessa sukupuolijaossa naisen on ajateltu olevan emotionaalinen sukupuoli, joka kuuluu ruumiinsa kautta luontoon, miesten puolestaan on nähty kuuluvan kulttuuriin ja olevan rationaalisia (ks. Koivunen & Liljeström 1996, 284). Halosen naiseutta tuotetaan myös tuomalla esiin yksityisen alueelle kuuluvia, naiseen ja perheeseen liitettäviä asioita, joita ei ole aiemmin ollut tapana tuoda esiin presidenttien yhteydessä. Varsinkin Halosen ensimmäisen valinnan jälkeen tekstit lipsuvat tähän suuntaan, ja ykkösaieheiksi nostetaan Halosen kampaamokäynti, avopuolison muuttoaiheet Mäntyniemeen ja siivous. Näistä on helppo saada myös huumoria pilakuvissa, kun ne yhdistetään presidentti-instituutioon.

Aineiston pohjalta syntyy kuva naispresidentistä, jonka ilmeisin ominaisuus on hallitsematon, temperamenttinen ja määrättyyn taipuvainen luonne. Naispresidentillä on punaiset, usein hieman haalistuneet, hiukset ja hän on ulkoiselta olemukseltaan ja pukeutumiseltaan arkinen, tavallisen oloinen, eikä kovin tyylikäs. Hänellä on hieman nahjusmainen, tossun alla oleva mies, yksi aikuinen tytär sekä kaksi kissaa ja kilpikonaa. Käytökseltään hän on välitön ja kansanomainen. Naispresidentti

on pätevä ulkopolitiikan hoitaja, joskaan hänellä ei ole kovin paljon valtaa, mutta toisinaan tuotakin valtaa hän käyttää liikaa ja on muutenkin vallanhimoinen. Naispresidentti voi olla maailmaa parantava arvojohtaja yhden kauden, mutta sen jälkeen kovassa globaalissa kilpailussa tarvitaan unilukkaria. Aineiston perusteella Helsingin Sanomat on vahvasti mukana tuottamassa myös politiikan henkilöitymistä.

6 Sukupuolen diskurssit

Tässä luvussa tarkastelen aineistoa kriittisen diskurssianalyysin näkökulmasta, jonka tehtävänä on aineistossa esiintyvien presidentin sukupuolta ja naiseutta rakentavien diskurssien identifiointi ja niiden suhteiden erittelemine. Tunnistin aineistosta kolme erilaista tapaa puhua naispresidentin sukupuolesta ja nimesin ne toteutuneen tasa-arvon diskurssiksi, perinteisen sukupuolijaon diskurssiksi ja feministiseksi diskurssiksi. Esittelen seuraavissa alaluvuissa diskursseja tarkemmin, jonka jälkeen tarkastelen niiden keskinäisiä suhteita ja tehtäviä.

6.1 Toteutuneen tasa-arvon diskurssi

Aineistossa selvimmin havaittavan diskurssin, jossa presidentin sukupuolta tuodaan esiin, nimesin toteutuneen tasa-arvon diskurssiksi. Siinä Halosen sukupuoli tuodaan esiin positiivisessa valossa. Diskurssissa presidentin sukupuoli toimii merkinä suomalaisen yhteiskunnan tasa-arvoisuudesta, sukupuolten välistä tasa-arvoa tai naispresidentin merkitystä sille ei kuitenkaan tässä diskurssissa pohdita syvällisesti, vaan se todetaan itsestään selvänä. Suomi näyttäytyy muihin maihin verrattuna tasa-arvon mallimaana ja naispresidentin valinta on vain sinetti jo toteutuneelle tasa-arvolle, jolla on enintään symbolista merkitystä. Tasa-arvoon on johtanut vääjäämätön, looginen kehitys, jossa naiset ovat saavuttaneet asemia yhteiskunnassa askel kerrallaan, äänioikeudesta lähtien, toisena maailmassa. Halosen valinta näyttäytyy yhtenä etappina tai pikemminkin finaalina matkalla sukupuolten väliseen tasa-arvoon. Tasa-arvoon ja naispresidenttiin suhtaudutaan diskurssissa melko välineellisestikin keinona saavuttaa kansainvälistä näkyvyyttä Suomelle tasa-arvon ajajana. Diskurssissa on tyypillistä käsitellä tasa-arvoa luetteloimalla määrällisesti ja kronologisesti naisten saavuttamat asemat Suomessa sekä maailman muut naispresidentit tai pääministerit ja kuvittaa juttuja maailman naisjohtajien kuvilla.

Sukupuolten välisen tasa-arvon heikko näkyvyys julkisuudessa on huomattu aiemmissa vaaleja käsitelleissä tutkimuksissa. Lammi-Taskulan mukaan sukupuolten välisen tasa-arvon näkyvyys oli vähäistä vuoden 1994 vaalijulkisuudessa, vaikka sukupuoli korostui jatkuvasti. Jos tasa-arvoasioita käsiteltiin, niin vain pintapuolisesti eikä osana suurempaa kokonaisuutta. (Lammi-Taskula 1994, 3-4.) Samoin Kuusipalo kiinnitti huomiota tasa-arvon käsittelyn vähyyteen vuoden 2000 vaaleissa

(Kuusipalo 2000, 53). Sama on havaittavissa omassa aineistossani; vain harvoin sukupuolten välistä tasa-arvoa ja sukupuolen merkitystä ylipäänsä pohditaan, vaikka naispresidentin valinta antaisi tähän hyvän tilaisuuden, esimerkiksi pääkirjoituksissa. Mutta juuri naispresidentin valinnan ja nimityksen aikaan tasa-arvo kuitataan pääasiassa sen toteutumisen toteamisella. Tämä juontanee juurensa yleisemmästä tavasta nähdä sukupuolten suhteet ja tasa-arvo suomalaisessa yhteiskunnassa, joka kumpuaa agraariyhteiskunnan konsensushakuisuudesta ja konfliktin välttelystä sukupuolten välillä, pyrkimyksestä sukupuolisopuun (Rantalaiho 1994, 18-24).

Sinikka Mustakallion mukaan suomalaiselle ajattelulle onkin tyypillistä, että tasa-arvon ajatellaan toteutuneen, mutta naisten oikeuksista ja eduista suoraan ja erikseen puhuminen ei ole hyväksyttyä. Mustakallion mukaan varhain saavutettu äänioikeus toimii yhä todisteena suomalaisten naisten erinomaisesta asemasta kansainvälisessä vertailussa ja sukupuolten välisen tasa-arvon toteutumisesta. Suomalaiselle poliittiselle kulttuurille ajatus naisten ja miesten erilaisista asemista ja eduista sekä sukupuolten sisäisistä eroista on vieras. Sukupuolten yhteisyyden ja yhteisten etujen korostaminen on osa suomalaisen äänioikeushistoriankin perintöä. Suomalaisessa keskustelussa naisten oikeuksille on haettava perusteluja yhteiskunnan kokonaisedusta: keskustelussa äänioikeudesta perusteluissa toistui erityisesti hyöty naisten äänioikeudesta kansakunnalle ja isänmaalle, tänä päivänä tasa-arvoa perustellaan tehokkuuden ja kilpailukyvyn kautta. (Mustakallio 2006, 9-10, 16.) Tuula Gordonin mukaan myytti tasa-arvon saavuttamisesta Suomessa on johtanut sukupuolineutraaleihin käytäntöihin, jotka eivät haasta itsestään selviä, dikotomisia oletuksia sukupuolierosta (Gordon ym. 2000, 195).

Hollin mukaan tasa-arvosta on tullut käytössä kulunut aate, joka nähdään vanhojen asioiden jauhamisena ja siten mielenkiinnottomana. Tasa-arvo nähdään jo saavutetuksi tilaksi, eikä siitä enää kannata puhua, eikä sukupuolten aseman parantamiseksi tarvitse tehdä mitään. Sukupuolten tasa-arvoa koskevat kysymykset eivät ole Hollin mukaan koskaan taistelemassa paikasta valtajulkisuudessa "kovien" politiikan ja talouden uutisten kanssa. Keskustelu naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta alkoi Suomessa laajemmassa mittakaavassa 1960-luvulla, jolloin uutisointi oli vähäistä ja sävyiltään usein kriittistä. 1980-luvulle tultaessa tasa-arvoa käsittelevien uutisten määrä kasvoi ja niiden sävy muuttui pääasiassa asialliseksi ja tasa-arvokehitykselle myönteiseksi. 1990-luvulla tasa-arvoasioita uutisoitiin yhä asialliseen sävyyn mutta tasa-arvoasiat olivat Hollin mukaan enää harvoin uutisia. Hollin mukaan sukupuolten välinen tasa-arvo ei ole nyky-Suomessa uutisoinnin arvoinen aihe edes

silloin, kun se liittyy ehdottoman mediakiinnostavaan asiaan, asemaan tai tapahtumaan. (Holli 2002, 12-13.)

6.1.1 Ensimmäinen nainen

Toteutuneen tasa-arvon diskurssi näkyy erityisesti Halosen valinnan, nimittämisen ja ensimmäisen presidenttivuoden aikana, jolloin diskurssia esimerkittävät "ensimmäinen nainen" -ennätyksen kirjaaminen. Norrisin havaitsi maailman naisjohtajia asemoidun samaan tapaan "ensimmäisiksi naisiksi" valintansa jälkeen ja jutuissa korostetun näiden läpimurron symbolista merkitystä kaikille naisille. (Norris 1997b, 161-162).

"Suomalaiset valitsivat ensimmäisen naispresidentin" (2. otsikko) "Tarja Halonen on Suomen ensimmäinen naispresidentti. Maailmassa on vain neljä muuta naispresidenttiä: Irlannissa, Latviassa, Panamassa ja Sri Lankassa. Halosella on takanaan pitkä poliittinen ura, yli 20 vuotta eduskunnassa ja lähes kymmenen vuotta ministerinä. Halonen oli Suomen ensimmäinen naisulkoministeri." (7.2.2000 etusivu)

"Uudelle presidentille liputetaan" (otsikko) "Tarja Halonen on Suomen 11. presidentti ja ensimmäinen tehtävään valittu nainen." (25.2.2000 nimiä tänään)

"Valta vaihtui eleettömästi ja ilman suuria sanoja" (otsikko) "Tarja Halosesta tuli keskiviikkona maan 11. presidentti ja ensimmäinen nainen valtionpäämiehen virassa." (2.3.2000 pääkirjoitus)

Norrisin mukaan tapa asemoida naiset ensimmäisiksi naisiksi on yleinen muidenkin tarinoiden kohdalla, käsittelevätpä ne sitten ensimmäistä naispuolista kenraalia, astronauttia tai Nobelin voittajaa (Norris 1997b, 161-162). Omassa aineistossa presidentin yhteydessä samaa toteutuneen tasa-arvon tarinaa kerrotaan myös presidentin valittua ensimmäisen naisen kabinettiin, ja juttu otsikoidaan "ensimmäisen naisen" tarinaksi, vaikka kabinetissa on itse asiassa kaksikin naista. Toinen suuri "ensimmäisen naisen" läpimurtokertomus on ensimmäisen naisen valmistuminen kadettikoulusta, josta uutisoidaan lehdessä useana päivänä. Erityisen riemastuttavaa on kahden "ensimmäisen naisen" kohtaaminen. Myös Jäätteenmäen pääministeriksi nousu keväällä 2003 houkuttelee tämän kulman. Nyt ihan viimeistään Suomi on täysin tasa-arvoinen, kun pääministerikin on nainen. Pääkirjoituksen yhteydessä julkaistu kuva ilmentää hyvin diskurssia, kuvasta on rajattu pois naisten käsikädessä olevat kädet, jotka olisivat vieneet kuvan merkitystä feministisen diskurssin suuntaan.

"Ensimmäinen nainen kabinettiin" (otsikko) "Kyllähän tämä on hirveän rohkaisevaa, enkä tarkoita vain henkilökohtaisesti. On tosi hienoa, että saatiin naispresidentti. Ja onhan tässäkin taas yksi lasikatto rikottu, tämä naisten läsnäolo kabinetissa." (4.3.2000 politiikka)

"Ensimmäinen nainen valmistuu yliluutnantiksi" (otsikko) "Sunnuntaina presidentinlinnassa toisensa kohtaavat kaksi naista, jotka ovat molemmat alallaan Suomen ensimmäisiä naisia. Tasavallan presidentti Tarja Halonen ylentää kadettikoulusta valmistuvan 26-vuotiaan Titta Lindqvistin yliluutnantiksi." (3.6.2000 nimiä tänään)

"Suomessa on nyt samanaikaisesti kansalaisten valitsema naispresidentti ja eduskunnan valitsema naispääministeri. Hallituksessa miehiä on yhtä monta kuin naisia." (18.4.2003 pääkirjoitus)

Presidentti Tarja Halonen ja uuden kolmen puolueen hallituksen pääministeri Anneli Jäätteenmäki.

"Presidentti Tarja Halonen ja uuden kolmen puolueen hallituksen pääministeri Anneli Jäätteenmäki." (18.4.2003 pääkirjoitus)

6.1.2 Naispresidentti on maaliintulo tasa-arvokehityksen pitkällä linjalla

Naispresidentin merkitys tasa-arvolle nähdään symbolisena, mikä korostaa sitä, että tasa-arvon katsotaan jo toteutuneen, naispresidentillä on sille enää symbolinen merkitys. Edustuksellisen demokratian näkökulmasta naispresidentille olisi kuitenkin voinut löytyä muutakin merkitystä. Melko asenteellisessakin vaalitaistelun aikaisessa artikkelissa naispresidentti näyttäytyy työelämän toteutuneen tasa-arvon sinettinä. Naisen valitseminen presidentiksi yhdistetään Suomen tasa-arvokehityksen pitkään linjaan, joka on alkanut naisten äänioikeudesta ja edennyt asema kerrallaan.

"Unelma naispresidentistä on elänyt vahvana Suomessa aina siitä lähtien, kun Elisabeth Rehnin poliittinen tähti lähti huikeaan nousuun joulukuussa 1993." "Monet naiset ovat kokeneet ja hokeneet, että sukupuolten tasa-arvo työelämässä tarvitsee sinetikseen naisen nousun presidentiksi." (5.1.2000 pääkirjoitussivu)

"Toinenkin tämän päivän vallanvaihtoon liittyvä historian pitkä linja ulottuu vuosisadan alkuun: vuoteen 1906, jolloin naiset saivat Suomessa äänioikeuden. Naisen tulolla presidentiksi on yhä symbolinen merkitys sukupuolten tasa-arvon kannalta, eikä asian merkitystä vähennä se, että Halonen voitti vaalit vasta, kun presidentiltä on riisuttu valtaa. (1.3.2000 pääkirjoitus)

"Tarja Halosen valinta presidentiksi huipentaa naisten nousun päättäjiksi" (otsikko) "Vain pääministerin ja valtiovarainministerin paikat ovat enää saavuttamatta" (ingressi) "Naiset ovat yltäneet jo ulko- ja puolustusministeriksi sekä eduskunnan puhemieheksi" (2. ingressi) "Tarja Halosen valinta tasavallan presidentiksi on pitkän ja hitaan kehityksen tulos. Suomalaiset naiset ovat porras portaalta kivunneet keskeisille valtiollisille paikoille." (29.2.2000 kotimaa)

6.1.3 Suomi on tasa-arvon mallimaa

Kansainvälisessä vertailussa maailman naispresidenttien vähyys korostaa Suomalaisen yhteiskunnan tasa-arvoisuutta ja tarjoaa mahdollisuuden erottautumiseen presidentin sukupuolen avulla ja profiloitumaan tasa-arvon edistäjäksi. Halosen kuuluminen tähän harvalukaiseen joukkoon nostaa Suomen tasa-arvon edelläkävijämaihin. Kansainvälisestä vertailunäkökulmasta Halosen voittoon suhtaudutaan melko välineellisesti; se on keino saada Suomelle kansainvälistä näkyvyyttä, ja vihjataan, että vielä parempi olisi ollut, jos Halonen olisi ollut ensimmäinen naispresidentti maailmassa, mikä olisi kuitenkin melko surkeaa sukupuolten välisen tasa-arvon kannalta globaalista näkökulmasta. Itse tasa-arvon sisällöllä ja merkityksellä ei tässä nähdä olevan merkitystä, vaan sillä, miten tätä voidaan hyödyntää. Ei myöskään mietitä sitä, miten Halonen voisi kansainvälisesti edistää tasa-arvoa, vaan miten hän voisi siellä näkyä.

"Kilpailusta mies- ja naisehdokkaan välillä Lipponen totesi, että sillä on myös kansainvälistä merkitystä, jos nainen valitaan." (17.1.2000 kotimaa)

"Tarja Halonen on Suomen ensimmäinen naispresidentti. Maailmassa on vain neljä muuta naispresidenttiä: Irlannissa, Latviassa, Panamassa ja Sri Lankassa." (7.2.2000 etusivu)

"Halonen on viides naispresidentti tällä hetkellä. Vaikka Halonen ei siis ole naispresidenttinä ensimmäinen, hänen voittonsa tarjoaa siitä huolimatta Suomelle mahdollisuuksia profiloitua tasa-arvon edistäjänä. Naispresidentti on yhä harvinaisuus maailmassa, ja presidentti Haloselle jää perustuslain uudistuksen jälkeenkin huomattavat valtaoikeudet ulkopoliitikassa. Asema tarjoaa hänelle luontevia mahdollisuuksia kansainväliseen näkyvyyteen." (8.2.2000 pääkirjoitussivu)

Seuraavassa Euroopan parlamentin puhemies soveltaa samaa diskurssia, mutta nyt Suomen naispresidentti kertookin Euroopan Unionin maiden tasa-arvosta.

"Myös Euroopan parlamentin puhemies Nicole Fontaine on onnitellut Halosta vaalituloksesta. Fontainen mukaan "yhteiskuntiemme looginen kehitys johtaa siihen, että naiset nousevat korkeisiin poliittisiin asemiin". "Ensi kertaa Suomi on valinnut itselleen naispresidentin. Se on merkittävä virstanpylväs, joka on todiste perusteellisesta muutoksesta Euroopan Unionin jäsenmaissa", Fontaine sanoi." (10.2.2000 kotimaa)

Joskus naispresidentti toimii diskurssissa Suomen "kansallisominaisuutena", kun Suomea maana verrataan muihin maihin, Irlantiin ja Uuteen-Seelantiin. Naispresidentistä tulee Suomen ominaispiirre, kansallinen attribuutti, joka voidaan luetella vertailuissa muiden maiden kanssa: pieni asukasluvu, kaukainen sijainti, naispresidentti, oluenjuonti. Naispresidentti toimii tässäkin tasa-arvon merkinä. Tässä tasa-arvo näyttyy maiden välisenä kilpailuna ja Uuden-Seelannin tasa-arvoisuus on este Suomen menestymiselle tässä kisassa, jossa tärkeintä on oman maan menestys, ei tasa-arvo sinänsä.

"Pienten poikien sympatiaa" (otsikko) "O'Ceallaighin yhteydet Suomeen ovat säilyneet tiiviinä. Torstaina hän lounasti presidentti Tarja Halosen seurassa. Naispresidentit, vaikeat nimet ja oluenjuonti eivät ole ainoat asiat, jotka yhdistävät Suomea ja Irlantia." (24.11.2000 nimiä tänään)

"Naisasiassa uusiseelantilaiset ovat vahvoilla. Ilman heitä Suomi julistaisi myöntäneensä ensimmäisenä maana naisille äänioikeuden koko maailmassa, eikä vain Euroopassa. Presidentti Tarja Halonenkaan ei auta asiaa. Uudessa-Seelannissa on vuorossa jo toinen naispääministeri, Labour-puoluetta seitsemän vuotta johtanut Helen Clark." (5.5.2001 matkailu)

Toisinaan taas voidaan korostaa Suomen tasa-arvoisuutta, kun se vertautuu epätasa-arvoisempiin maihin. Tämä tulee esiin Halosen vieraillessa muissa maissa. Erityisen mahdollisuuden tähän tarjoavat muiden maiden uutisoinnin raportoiminen Suomen presidentin valinnasta ja Halosen vierailuista näissä maissa. Niiden keskittyminen uutisoinnissaan Halosen persoonaan, ulkoiseen olemukseen ja yksinhuoltajataustaan antaa Helsingin Sanomille ja samalla suomalaiselle yhteiskunnalle tilaisuuden näyttäytyä niitä valveutuneempina ja tasa-arvoisempina. Tässä yhteydessä diskurssi tulee esille vielä ensimmäisen kauden loppupuolella Halosen ulkomaanvierailujen yhteydessä.

"Ulkomailla huomioitiin naisen ja yksinhuoltajan valinta" (otsikko) "Ranskassa, jossa naisten asema politiikassa on heikko, Halosen valinta herätti paljon huomiota." " Sisäviuilla lehti kertoi kahden palstan jutussaan, että Suomi on "eräs planeetan tasa-arvoisimpia maita". (8.2.2000 kotimaa)

"Tulevan presidentin Tarja Halosen punaiset hiukset mainittiin lähes kaikissa saksalaislehdissä, kun ne tiistain numeroissaan uutisoivat ja kommentoivat Suomen presidentinvaaleja." "Saksan valtalehtiä kiinnostivat erityisesti Tarja Halosen sukupuoli ja persoona. Saksa on Suomea konservatiivisempi ja epätasa-arvoisempi maa." (9.2.2000 politiikka)

"Yhteiskuntien erot tulivat selvästi esille, kun Suomen ja Japanin edustajat kokoontuivat neuvottelupöytään keskiviikkona Tokiossa. Suomen puolelle istuivat presidentti Tarja Halosen lisäksi ulkomaankauppaministeri Paula Lehtomäki (kesk) ja sosiaali- ja terveysministeri Sinikka Mönkkäre (sd). Japanin puolella oli pelkkiä miehiä." (21.10.2004 kotimaa)

"Armeniassa jouduttiin Halosen vierailun takia selvittämään protokollaa tavallista tarkemmin, sillä maahan tulee viralliseksi vieraaksi ensimmäisen kerran naispresidentti." (24.9.2005 kotimaa)

"Ranskan lehtiä kiinnosti enemmän Halosen persoona kuin vierailu" (otsikko) (4.3.2005 kotimaa)

Halosen voitettua vaalit vuonna 2006 toteutuneen tasa-arvon diskurssista ei ole merkkiäkään. Tasa-arvo toteutui täydellisesti jo kuusi vuotta sitten, joten minkäänlaiseen kommentointiin ei enää ole tarvetta. "Ensimmäisen naisen" tarina voidaan kertoa vain kerran. Toteutuneen tasa-arvon diskurssi uusintaa suomalaisessa yhteiskunnassa vallitsevaa ajatusta tasa-arvoisesta yhteiskunnasta, jossa ennätysvoitot voidaan kirjata, mutta epäkohdista ja sukupuolten välisissä eroista on vaiettava.

6.2 Perinteisen sukupuolijaon diskurssi

Sreberny ja van Zoonenin mukaan perinteisessä sukupuolidiskurssissa naiset on konstruoitu politiikan vastakohtaksi. Tämän vastakkaisuuden taustalla on dikotominen sukupuoliarjattelu ja moderni länsimainen jako yksityiseen ja julkiseen. Naisten ja politiikan vastakkainasettelulla on heidän mukaansa vakavia seurauksia naisten suhteelle poliittisen piiriin niin poliitikkoina, äänestäjinä kuin kansalaisinakin; se määrittää politiikan oudoksi paikaksi naisille ja naisten toiminnan epäpoliittiseksi. (Sreberny & van Zoonen 2000, 1-2, 4.) Tämä diskurssi on havaittavissa myös omassa aineistossani. Siinä politiikan tai ainakaan presidentin viran ei katsota olevan naiselle sopiva tai mahdollinen paikka. Diskurssissa naispolitiikan tärkein määrittäjä on sukupuoli, jota tuodaan esiin erilaisin keinoin. Diskurssi on yleinen vuoden 2000 presidentinvaalien alla, jolloin se tulee esiin käsiteltäessä naisehdokkaita. Myöhemmin naisen sopimattomuus presidentti-instituutioon tuodaan esiin silloin tällöin hienovaraisemmin. Vastakkaisuus julkiseen asemaan ja politiikkaan saadaan Kuusipalon (2000) ja van Zoonenin mukaan (2000, 2006) aikaan yhdistämällä naiset yksityiseen muun muassa yksityiselämän kuvausten avulla. Halonen liitetään aineistossa yksityiseen tuomalla esiin yksityisen alueelle ja henkilökohtaiseen elämään kuuluvia, arkisia asioita.

6.2.1 Naisehdokkaat vaalitaistossa naisina

Vuoden 2000 presidentinvaalien naisehdokkaita esiteltäessä lähdetään usein liikkeelle sukupuolesta, vaikka sillä kertaa naisia oli mukana niin monta, että heitä yhdistävän sukupuolen sijasta merkittäväksi olisi voinut nousta muut seikat. Muutaman naisehdokkaita käsittelevän artikkelin sävy on avoimen vähättelevä ja pilkallinen ja niissä korostetaan voimakkaasti sukupuolten vastakkaisuutta, koko vaalikamppailu nähdään sukupuolten välisenä. Samanlaista vastakkainasettelua löysi myös Vavrus "naisen vuoden" ehdokkaita käsittelevässä tutkimuksessaan (Vavrus 2002, 88-89). Muutamaan otteeseen aineistossa tuodaan melko suoraan esiin ajatuksia naisen paikasta ja mahdollisuuksista presidenttikissassa tai annetaan tällaisten näkemysten esittäjälle tilaa sanoa kantansa.

"Sirén sen sijaan paukautti, että "Jaakoppia äänestin", koska Kallion kasvatti on hänen mielestään "hyvä ja pätevä kundi". Sirénin mielestä presidentin pitää sitä paitsi olla mies." "Hämäläinen arveli suomalaisia niin vanhoillisiksi, että ainakaan vanhemmat naiset eivät äänestä naista presidentiksi. "Minulla ei olisi mitään naispresidenttiä vastaan", Hämäläinen totesi, mutta arvioi silti keskustan Esko Ahon mahdollisuudet hyväksi." (23.5.1999 kotimaa)

"Mihin Halonen hyytyi?" (otsikko) "Ulkoministerin viran piti olla etulyöntipaikka presidenttipelissä, mutta se tuottikin Tarja Haloselle takapakkia" (ingressi) "Miten ulkoministerille näin kävi? Mikä hyydytti Tarja Halosen kannatuksen? "Sukupuoli", pamauttaa professori Sänkiaho epäröimättä." ""Kaikki miehet eivät ole valmiita äänestämään naista. Sitä on turha jeesustella. Ihan samaan tapaan jotkut naiset äänestävät aina naisia", Sänkiaho lisää." (14.11.1999 sunnuntai)

"Naisprojekti voi saada nolon lopun" (otsikko) "Vuoden 2000 presidentinvaaleista piti tulla naisten suuri riemukulku, joka huipentuisi "heikomman" sukupuolen edustajan valintaan ensimmäistä kertaa tasavallan presidentiksi. Tällä hetkellä tilanne on kuitenkin se, että kyselyjen ykkössijalle turvallisen marginaalin turvin on kurvannut neljän vahvan naisen välistä muuan Esko Aho, keskustan tunnettu puheenjohtaja." "Nyt näyttää kuitenkin vahvasti siltä, että naisten voittokulun voi estää ainakin ensimmäisellä kierroksella yksi ainoa mies, Aho." "Neljän naisehdokkaan yhteiskannatus oli kuitenkin romahtanut. Se oli enää 61 prosenttia. Siitä lohkaisi ison siivun Aho 36 prosentillaan, joten miesprojektiksi voi tämänkin vaali vielä kääntyä naisten väkivahvasta ehdokaspanoksesta huolimatta." (5.1.2000 pääkirjoitussivu)

Aiemmissä tutkimuksissa on havaittu, että naisista politiikassa puhutaan usein ryhmänä, niputtaen heidät yhdeksi kokonaisuudeksi ja että naisedustajista raportoitaessa keskitytään asioihin, joita he tekevät kollektiivisesti tai ongelmiin, joita he jakavat yhteisesti (Carrol & Schreiber 1997, 144-146; Pernaa & Railo 2006, 47). Tämä kertoo siitä, että nainen edustaa ennen kaikkea sukupuoltaan ja vasta sen jälkeen esim. puoluetta tai aatesuuntaa. Aineistossa naisehdokkaista puhutaan usein yhdessä, nimenomaan *naisehdokkaina*, yhtenä ryhmänä, kun taas miehet esiintyvät itsenäisinä henkilöinä. Muutamaan otteeseen jopa naisehdokkaiden kannatusluvutkin on laskettu yhteen. Naisehdokkaista puhutaan usein myös vahvoina naisina, joskus jopa liiankin korostuneesti, mikä tuo mieleen äärimmäisen varovaisuuden ja pyrkimisen poliittiseen korrektiuteen tai sitten totaalisen yllättyneisyyden usean potentiaalisen naisehdokkaan ilmoittautumisesta kisaan.

"Kaksi vahvaa naista presidenttikisassa" (otsikko) "Elisabeth Rehnin ilmoittautuminen mukaan presidenttikisaan merkitsee sitä, että äänestäjillä on valittavana ehdokkaiden joukossa kaksi vahvaa naista Martti Ahtisaaren seuraajaksi. Rehn lähtee kilpaan mielipidemittausten kärkisijalta. Sdp:n ehdokkaalla Tarja Halosella saattaa silti olla häntäkin varmemmat edellytykset selviytyä ratkaisevalle toiselle kierrokselle. Kahden vahvan naisen loppuottelun tielle voisi nousta luultavasti vain kokoomuksen Sauli Niinistö, joka vielä panttaa ehdokkuuttaan." (10.9.1999 pääkirjoitus)

"Aho lähtee vaaleihin jaetulta kolmosijalta" (otsikko) "Myös 45-vuotiaan Ahon asema ainoana vahvana miehenä vahvojen naisten joukossa voi suosia häntä, mutta ehtiikö hän kilvoittelemaan uskottavasti pääsystä toiselle kierrokselle?" (9.10.1999 pääkirjoitus)

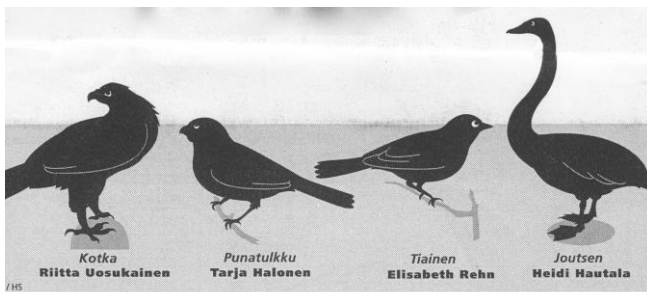
Ajoittain kirjoituksissa annetaan ymmärtää, että naiset ovat mukana presidenttikisassa vain sukupuolensa vuoksi, koska ajankohtana on tilausta naispresidentille, vaikka varsinaisia ansioita ei löydy. Ajatuskuvio taustalla tuntuisi olevan se, että naisehdokkailla on mahdollista voittaa vain "naisehdokkaana", ja kun tämä etu poistuu, mahdollisuudet heikkenevät; kun naisia on enemmän kuin yksi, olisi vaalitaistossa vedottava naiseuden sijaan johonkin "aivan muuhun", millä vihjataan ilmeisesti pätevyyteen, joka näyttäytyy tässä naiseuden vastakohtana. Naisia sanotaan olevan tarjolla

liian monta, vaikka tosiasiallisesti heitä on vain yksi enemmän kuin miesehdokkaita. Ongelmana lieneekin se, että keskustaa lukuun ottamatta suurten puolueiden ehdokkaat ovat naisia. Diskurssissa politiikan henkilöityminen yhdistetään naisehdokkaisiin eikä näiden poliittisia ansioita tuoda esiin; naisten vihjataan menestyvän mielikuvien ja henkilöön liittyvien ominaisuuksien avulla, ei todellisin meriitein. Meritoituneen ja kokeneen miehen sijoittuminen naisten taakse mielipidemittauksissa nähdään nöyryyttävänä. Aho katsotaan omaavan suurimman meriitin, mikä jo oikeuttaisi presidentin virkaan, naisten meriittejä ei puolestaan esitellä lainkaan. Imagotutkija Karvosta on pyydetty tekemään analyysi naisehdokkaista, jossa heitä verrataan lintuihin ja automerkkeihin. Juttua perustellaan kampanjatoimistojen arveluilla mediavaaleista, mutta analyysin teettäminen ainoastaan naisehdokkaista luo vaikutelmaa, että nimenomaan naiset pelaavat äänestäjien mielikuvilla.

"Kaksi varmaa presidenttiehdokasta mielipidetutkijoilla on kuitenkin käytettävissä. Heidi Hautala ja Tarja Halonen ovat ryhtyneet ehdokkaiksi – ei siksi että olisivat syntyneet presidenteiksi, vaan siksi että ovat syntyneet naisiksi. Elisabeth Rehn ja Riitta Uosukainen ovat myös syntyneet naisiksi. Kuitenkin molemmat pihtaavat vielä lopullista päätöstään. Molemmat lähtevät mukaan luultavasti vasta siinä vaiheessa, kun mielipidetutkimukset ovat lopullisesti varmistaneet, että seuraava presidentti on ihan varmasti nainen." (31.8.1999 nimiä tänään)

"Perjantaina Helsingissä keskustan presidenttiehdokkaaksi asetettu Esko Aho on ainoa korkean viran tavoittelija, joka on toiminut pääministerinä, ja vielä hyvin vaikeana aikana. Ennen pääministeriys oli Suomessa vahva valtti presidenttiehdokkaalle. Enää se ei ole. Suorassa kansanvaalissa mielikuvat ja henkilöitä koskevat mieltymykset painavat siinä missä komeat ansioluettelotkin — ehkä enemmänkin. Kokenut Aho lähtee vaaleihin hieman nöyryyttävästi kolmen vahvan naisen haastajana, kuten tuore HS-Gallup osoittaa." (9.10.1999 pääkirjoitus)

"Elisabeth Rehnin kampanjatoimisto ei ole ainoa paikka, missä ehdokkaan sukupuoli on poistettu vaalivalttien joukosta. Naiseuden korostaminen voisi yllättäen ollakin nyt taktisesti tyhmää: se hyödyttäisi vain vahvinta miestä Esko Ahoa. Naisia on tarjolla liian paljon. Vaalitaistossa on vedottava johonkin aivan muuhun." (17.10.1999 sunnuntai)

(17.10.1999 sunnuntai)

Muutamissa naisehdokkaita käsittelevissä kirjoituksissa vaalikampanjointi redusoidaan naisten taisteluksi ja naisehdokkaat näyttävät poikkeavina ehdokkaina, jotka eivät kaikki voi olla ehdolla taistelemassa omalla agendallaan presidenttiydestä, vaan heistä olisi valittava yksi *naisehdokas*.

Naisten nähdään kilpailevan ennen kaikkea keskenään naisina, vaikka vuoden 2000 vaaleissa oli nimenomaan mahdollista äänestää naista oman puolueustan mukaan. Myös naisten vaalitaistelusta odotetaan erilaista, aiemmasta poikkeavaa. Naiset nähdään siis miehistä poikkeavina poliitikkoina, jotka toimivat eritavalla, ei kuitenkaan positiivisen naisstereotypian mukaan sopuisasti, vaan toisen ääripään mukaan naisten kamppailusta odotetaan "kissatappelua". Samaan tapaan myös naisäänestäjien tulisi ryhmittyä yhden naisen taakse, jos mielivät saada maahan naispresidentin. Samanlaisia odotuksia oli Ronkaisen mukaan jo vuoden 1994 vaaleissa, jolloin naisäänestäjät niputettiin sukupuoleksi, mutta miespuolisia äänestäjiä kohdeltiin subjekteina ja yksilöinä, pohtimatta "miesten etua" ja odottamatta ryhmittymistä jommankumman miesehdokkaan taakse (Ronkainen 1994, 27).

"Meitä tiedotusvälineitä kiinnostaa kovasti, millainen tästä naisten ainutlaatuisesta vaalitaistelusta tulee: miten kokoomuksen Riitta Uosukainen, Sdp:n Tarja Halonen ja vihreiden Heidi Hautala aikovat nujertaa vaalien ennakkosuosikin, Rkp:n Elisabeth Rehnin? Ovatko naiset keksineet aivan uusia tapoja käydä vaalitaistelua? Millaisia kampanjoita he suunnittelevat? Kuka niitä pyörittää? Onko naisten taistelusta tulossa raastavan likaista pudotuspeliä, jossa hiustupot täyttävät ilman? Mitä meillä on edessä seuraavien kolmen neljän kuukauden aikana" "Hurjimman riskin naisten taistelussa aikovat ottaa vihreät." (17.10.1999 sunnuntai)

"Naisprojektin ongelma on siinä, etteivät naiset pysty päättämään, kenet he kelpuuttaisivat presidentiksi. He hajottavat äänensä. Juuri siihen keskustan strategia perustuu." "Tuoreimmassa HS-Gallupissa naisten suosikiksi ajoi Halonen. Naisvaltikka oli samalla heilahtanut vaalien ainoalle vasemmistoehdokkaalle." (5.1.2000 pääkirjoitussivu)

6.2.2 Naispresidentit sukupuolensa edustajina

Naisten yhdistämistä toisiinsa sukupuolen perusteella tapahtuu naisehdokkaiden lisäksi myös naispresidenttien kohdalla, jolloin naispresidenttien tärkeimmäksi määrittäjäksi nousee sukupuoli. Naiseus tuodaan ilmi, kun presidentit kohtaavat, mutta sen lisäksi vertailukohtia lähdetään etsimään muutenkin; muutamaa otteeseen toisen maan naispresidenttiä käsittelevän artikkelin lähtökohtana on vertailuasetelma Haloseen, jossa yhtäläisyyksiä haetaan sillä perusteella, että molemmat ovat naisia. Kahden maan miespresidentin vertailu samoin perustein olisi täysin absurdia. Vertailuasetelmaan houkuttaa naishallitsijoiden pieni määrä, mutta muitakin tapoja käsitellä asiaa olisi varmasti mahdollista löytää. Halu löytää yhtymäkohtia naispresidenttien välillä on kova, Chilen presidenttiehdokkaan kohdalla niitä löydetään jopa henkilökohtaisesta elämästä, tosiasioiden kustannuksellakin.

"Miesvaltaisessa Irlannissa naispresidentin vaikutus valtuuksia vahvempi" (otsikko) "Jos Suomen tulevalle presidentille Tarja Haloselle pitäisi etsiä vertailukohtaa maailman muista valtionpääneisistä, lähimmäksi osuu Irlannin presidentti Mary McAleese. McAleese, 48, on Halosen tavoin pienen, Euroopan unionin laidalla olevan demokraattisen maan presidentti, joka on valittu suoralla kansanvaalilla. Kummallakin on takanaan oikeustieteellinen tutkinto, mutta siinä missä Tarja Halonen siirtyi jo aikoja sitten politiikan puolelle, Mary McAleese loi merkittävän yliopistouran, ennen kuin hänet marraskuussa 1997 valittiin Irlannin presidentiksi. McAleesella on presidenttinä tosin vähemmän valtaa kuin Halosella eikä hän myöskään ole Irlannin ensimmäinen naispresidentti." (10.2.2000 ulkomaat)

"Irlannilla on oma Halos-ongelmansa" (otsikko) "Presidentti Mary McAleese on niin suosittu, ettei vastaehdokkaita tahdo löytyä" (ingressi) "McAleese on Irlannin Tarja Halonen. Valtionpää, jolle ei ole ainakaan toistaiseksi löytynyt uskottavaa tai edes epäuskottavaa vastaehdokasta." (14.2.2004 ulkomaat)

"Sosialistinainen johtaa myös Chiessä vaalien loppusuoralla" (otsikko) "Presidentti valitaan tasatahtiin Suomen kanssa" (ingressi) Tausta: "Punaisempi sosialisti kuin Halonen" (otsikko) "Kuten Tarja Halonen, myös Michelle Bachelet kävi tavallista koulua." "Bachelet oli vasta 19-vuotias liittyessään sosialistipuolueeseen. Suurin piirtein samanikäisenä Halosesta tuli SDP:n jäsen. Halosen tapaan myös Bachelet meni nuorena naimisiin mutta erosi pian." "Aivan samoin kuin Halonen, myös hänen ensimmäinen ministerinpestinsä löytyi sosiaali- ja terveysministeriöstä." "Bacheletista saattaa tulla Chilen ensimmäinen naispresidentti, samoin kuin Halosesta tuli Suomen. Molemmat ovat sosialisteja, mutta Bachelet on ehkä punaisempi kuin Halonen." (14.1.2006 ulkomaat)

6.2.3 Naiseuden ja presidentti-instituution vastakkaisuus

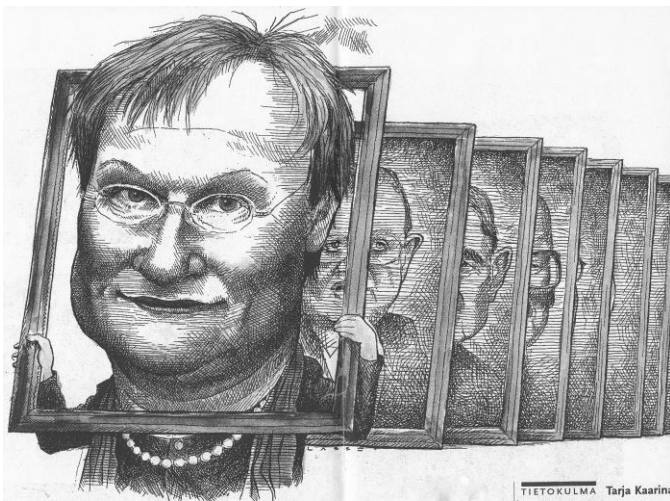
Perinteisessä sukupuolen diskurssissa naiseus ja presidentti-instituutio näyttäytyvät vastakkaisina. Muutamassa pääkirjoituksessa vuoden 2000 vaalien jälkeen ja Halosen nimittämisen jälkeen naispresidentin valinta yhdistetään valtaoikeuksien leikkaamiseen. Tämä vihjaa siitä, että nainen voitiin valita vasta kun presidentin valtaa karsittiin eikä asema ollut enää niin tärkeä, vaikka eksplisiittisesti sanotaankin päinvastaista. Myös Kuusipalon mukaan presidentti-instituution täytyi muuttua, ennen kuin nainen pääsi edustamaan sitä, sillä länsimaisen poliittisen ajattelun traditioissa "naiseus" ja "valtiomiehisuus" ovat olleet toisensa poissulkevia määreitä (Kuusipalo 2006, 98).

"Halosen voitolla on suuri symboliarvo sukupuolten välisen tasa-arvon kannalta. Voiton merkitystä ei himmennä se, että ensimmäisen naispresidentin valtaoikeudet ovat perustuslakiuudistuksen takia huomattavasti vähäisemmät kuin kymmenen tähänastisen valtionpäämiehen. Hän ei voi olla samanlainen valtatekijä sisäpolitiikassa kuin edeltäjänsä." (7.2.2000 pääkirjoitus)

"Naisen tulolla presidentiksi on yhä symbolinen merkitys sukupuolten tasa-arvon kannalta, eikä asian merkitystä vähennä se, että Halonen voitti vaalit vasta, kun presidentiltä on riisuttu valtaa." (1.3.2000 pääkirjoitus)

Silloin tällöin Halosen kuulumattomuus valtiomiesten jatkumolle osoitetaan suoraan. Valinnan jälkeisenä päivänä julkaistua henkilökuva kuvittaa pilapiirros Halosesta, jossa tämä yrittää asettautua edellisten presidenttien muotokuvien sarjaan pään jäädessä kuitenkin osin ulkopuolelle. Sukupuolta kuvassa indikoi helmikaulakoru, muuten piirros on melko maskuliininen, kuten Halosesta tehdyt

karikatyyrit aineistossa muutenkin. Arvioitaessa Halosen viranhoitoa ensimmäisen vuoden jälkeen, esitetään Halonen kaikilta ominaisuuksiltaan vastakkaisena presidentti-instituution kanssa. Valtaoikeuksien väheneminen liitetään naiseen, jota vasten asettuu valtionpäämies. Samassa jutussa annetaan ymmärtää, että Halosen olisi syytä luovuttaa ylipäällikkyyks jo rauhan aikana, ja Halosen uskottavuus puolustusvoimien komentajan valinnassa kyseenalaistetaan ja liitetään sukupuoleen. Kuvitukseksi valitussa kuvassa Halonen saa kukkia maatalousnäyttelyssä ja kuvatekstissä naispresidentin työnkuvan vihjataan koostuvan kukkien vastaanottamisesta, koska ne nykyään ojennetaan tälle eikä puolisolle.

(7.2.2000 kotimaa)

"Ensimmäinen vuosi" (otsikko) "Kohta sitä on vuosi katseltu – valtansa menettänyttä valtionpäämiestä, joka on nainen; pasifismiin taipuvaista sotavoimien ylipäällikköä, kirkkoon kuulumatonta kirkkokansan keulakuvaa, enemmistön valitsemaa vähemmistöjen puolustajaa, ensimmäistä syntyperäistä helsinkiläistä koko kansanpresidenttiä. Miten Tarja Halonen on onnistunut? Mikä presidentin virassa on muuttunut? Pistikö radikaalirouva tuulemaan? (18.2.2001 sunnuntai)

Muutaman kerran aineistossa pilkahtaa myös näkemys tasa-arvon liiallisesta etenemisestä. Naisvallasta puhuminen luo mielikuvan miesvallasta toiseen ääripäähän siirtymisestä.

"Naisten ja miesten välinen ristiriita repii maata seuraavat kuusi vuotta. Jos tasavallan ensimmäinen mies on nainen ja hänen varamiehensä, ensimmäinen puhemieskin on nainen, niin ei tarvitse olla edes mies ymmärtäkseen, missä syytötehdas sijaitsee." (14.2.2000 nimiä tänään)

"Naisvalta näkyi suoraan Linnan vastaanottosalissa. Hallituksen rivissä seisoivat naisen johtamana yhdeksän miestä ja yhdeksän naista. Halosen takana seisoivat kaksi naista ja miestä. Ainoan poikkeuksen muodostivat kolme miespuolista adjutanttia." (18.4.2003 politiikka)

"Japanilaisia kiinnosti Suomen johdon naisvalta" (otsikko) (21.10.2004 kotimaa)

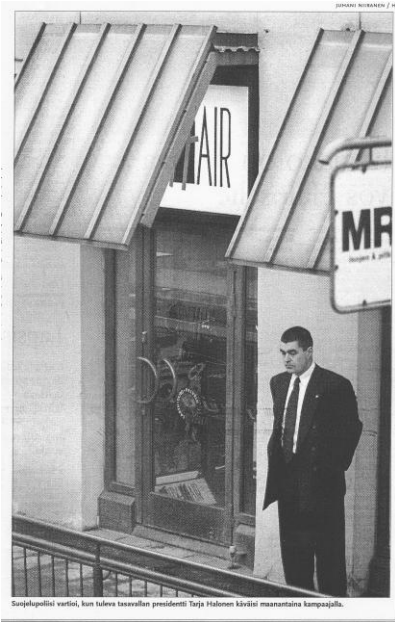
6.2.4 Naiseuden korostaminen

Usein Halosta lähestytään diskurssissa naisena, eikä niinkään presidenttinä. Human interest -juttujen lisäksi näin käy usein myös kirjoituksissa, joissa arvioidaan hänen viranhoitoaan presidenttinä. Tällöin Halonen määrittyy ensisijaisesti naiseksi, vasta sen jälkeen virkansa haltijaksi, tasavallan presidentiksi. Koska naisuus kuuluu yksityiseen, sen korostaminen on omiaan heikentämään naispolitiikon uskottavuutta julkiseen kuuluvassa politiikassa

"Ujostuttaa. Pitäisikö tässä rykäistä vai koputtaa raollaan olevaan oveen. En millään haluaisi häiritä, sillä he näyttävät niin onnellisilta. Kissa lepää työpöydällä ja nainen silittää sen turkkia. Onneksi hän vilkaisee, hymyilee iloisesti ja huikkaa: "Tuu sisään vaan." Hiivin tasavallan presidentin työhuoneeseen. Tarja Halonen jatkaa silittelyä ja kissa nauttii elämästään. Mutta harmillista kyllä, nyt meidän on kuitenkin käteltävä, ja sillä aikaa kissa loikkaa pöydältä ja pujahtaa ovesta." (22.6.2001 sunnuntai)

"Tarja Halosen kasvoista on ollut jo kuukausikaupalla luettavissa, ettei tämä nainen aio luopua tai luovuttaa, sanokoot vaihtoa vaativat Evan tohtorit mitä haluavat." "Suuren suosion salaisuus voi piilä siinä, että Halonen on presidenttiä samanlainen kuin sitä ennen: mutkaton, mutta välillä kipakka nainen, joka ei näyttele parempaa kuin on." (20.5.2005 kotimaa)

Naiseutta voidaan korostaa myös hienovaraisemmin puhumatta sukupuolesta suoraan. Nainen voidaan liittää yksityiseen ja sitä kautta tuoda esiin vastakkaisuutta julkiseen politiikkaan. Perhe- ja yksityiselämän kuvausten lisäksi voidaan naispolitiikko helposti liittää yksityiseen erilaisin keinoin, joilla tämän naiseutta korostetaan, muun muassa pukeutumista ja luonnetta kuvailemalla sekä raportoimalla naiseuteen liitettyistä asioista, joita ei ole aiemmin tavattu presidentti-instituution yhteydessä. Aineistossa voidaan Halosen kohdalla helposti havaita yksityiseen liittämistä yllättävissäkin tilanteissa, esimerkiksi kun Halonen on juuri valittu presidentiksi, tärkeimmäksi asiaksi nostetaan avopuolison muuttaminen Mäntyniemeen. Valinnan jälkeisinä päivinä Halosen kerrotaan käyneen kampaajalla, voivan unohtaa siivoamisen ja arvellaan Kultarannan puutarhurin odottavan kauhuissaan, että viherpeukalo Halonen ryntää istutusten kimppuun. Naispresidentin sisustuspuuhia ja pukeutumiseen liittyviä asioita tuodaan esiin poliittisissa henkilökuville, kolumneissa ja pääkirjoituksissa.

"Suojelupoliisi vartioi, kun tuleva tasavallan presidentti Tarja Halonen käväisi maanantaina kampaajalla. (8.2.2000 etusivu)

"Tämän jälkeen oli vuorossa kampaaja." "Halonen sai kuulla emännältä, että kaikki talossa toimii ja siivoamisen voi unohtaa. Myöhemmin Halonen kertoi pitäneensä juuri tätä tietoa päivän hauskimpana uutisena." "Kultarannan puutarhuri odottelee varmaan kauhulla hetkeä, jolloin innokkaana siirtolapuutarhaimisena tunnettu Halonen pääsee huseeraamaan kukkapenkkiä ja ryytimäiden kimpussa." (8.2.2000 kotimaa)

"Tai ehkä kansalaisia miellytti se, että Halonen heti Mäntyniemeen muutettuaan heitti ulos Ahtisaaren hankkiman rokokookaluston." "Halosta on moitittu liian suurista käsilaukuista ja siitä, ettei hän ole suostunut vierailuilla panemaan hattua päähänsä." (10.7.2000 pääkirjoitussivu)

"Olemme Naantalissa Kultarannassa, presidentin kesäkodissa, jonne Halonen ja hänen puolisonsa Pentti Arajärvi muuttivat viimeviikolla. He ovat täällä jo toista kesää, joten kaikki on tuttua. Uusien asukkaiden kädenjälki näkyy jo olohuoneessa: se on valoisa ja huonekalut ovat konstailematonta Aaltoa. Olohuoneen seinällä on muun muassa Helene Schjerfbeckin pysäyttävä maalaus "kirkkoväkeä". (22.6.2001 sunnuntai)

Arvioitaessa Halosen viranhoitoa vuoden kuluttua nimityksestä, ovat häneltä odotetut muutokset typistyneet naisen vaatekappaleiksi, Mäntyniemen henkilökunnan kokemiksi negatiivisiksi muutoksiksi ja sisäkön työmäärän kasvuksi: valtiotason asiat ovat naisen myötä laskeutuneet kotitaloustasolle. Samaan tapaan ennen vuoden 2005 vaaleja arvioidaan Halosen valtionpäämiehen ja vallankäyttäjän roolissa olemista viihtymisenä; naispresidentti on saanut valtionpäämiehen roolinkin muokattua kuin kodiksi, "kotoisaksi ja omanlaisekseen". Valtionpäämiehenä olo rinnastetaankin seuraavassa lauseessa kotoutumiseen Mäntyniemeen. Presidentin virasta voi naispresidentti saada kotoisan mutta Mäntyniemestä ei "parhainkaan perheenemäntä". Kodin tekeminen on siis naisen työtä.

"Kouriintuntuvimmin vallanvaihdoksen on kokenut presidentin kanslian ja Mäntyniemen henkilökunta. Adjutantit menettivät esittelyoikeuden siviiliavustajille ja jotkut työntekijät ovat pahoittaneet mielensä uuden presidentin ärähtelystä ja pompottelusta." (18.2.2001 etusivu)

"Räväkän lähdön jälkeen ensimmäisen naispresidentin meno tasaantui nopeasti, ja nyt vuoden päästä, alkaa epäillä, ettei mikään tainnut muuttuakaan. Tummat puvut ja solmiot ovat tietysti vaihtuneet tummiksi jakuiksi ja pashminahuiveiksi, isot kämmenet isoiksi käsilaukuiksi, ja naisen persoona luonnollisesti pehmentää kovaa virkaa vielä enemmän kuin Martti Ahtisaaren pyöreä persoona pystyi pehmentämään." "Uusi perustuslaki vähensi presidentin työmäärää ensimmäisenä vuotena 200 asetuksen ja 50 nimityksen verran, mutta Mäntyniemen sisäkön työmäärä on kasvanut. Hän huolehtii perinteisesti presidentin perheessä naisväen vaatetuksesta." (18.2.2001 sunnuntai)

"Halonen ilmiselvästi viihtyy valtionpäämiehen ja vallankäyttäjän roolissaan. Hän on saanut muokattua sen kotoiseksi ja omanlaisekseen. Kaikesta päätellen presidentillinen perhe – "Pentti, minä ja kissat" – on sopeutunut myös virka-asuntoon Mäntyniemeen, vaikka siitä ei saa kotoisaa parhainkaan perheenemäntä." (20.5.2005 kotimaa)

Yksityiseen liittämistä hyödynnetään myös sarjakuvissa, sillä arkisista, naiseuteen kuuluviksi mielletyistä asioista on helppo saada humoristisia, kun ne esitetään maskuliinisen ja juhlavan presidentti-instituution yhteydessä. Railon mukaan inkongruenssi onkin tyypillinen journalistinen keino luoda poliitikoista koominen vaikutelma; siinä yhdistellään toisiinsa sellaisia käsitteitä tai ilmiöitä, joita ei tavallisesti liitetä toisiinsa samassa yhteydessä. Toinen, poliittiselle huumorille ominainen komiikan keino on degradaatio, jossa pilkan kohteen arvo alennetaan tuomalla hänet tavallisen kansalaisen tasolle esittämällä korkea-arvoinen henkilö nöyryyttävässä tai tämän arvoa alentavassa tilanteessa. (Railo 2006, 105-106.) Arkiset, kotiin ja naiseuteen liittyvät asiat, kuten siivous ja vaikkapa lemmikit, kuuluvat yksityiseen ja ovat siten vastakkaisia valtiomiesten maailmalle.

(2.3.2000 pääkirjoitussivu)

Halosen kohdalla korostetaan tämän arkisuutta alusta alkaen. Osa tästä on varmasti peräisin Halosen tavallisesta olemuksesta ja tämän pyrkimyksistä poistaa liikaa juhlallisuutta presidentin ympäriltä, osa tuntuu kuitenkin huomion kiinnittämiseltä epäolennaiseen. Varsinkin ehdokasaikana ja presidenttiyden

alkuvuosina Halosen arkisuutta jaksetaan ihastella ja kirjata ylös mitä triviaalimpia asioita, kuten kenkien vaihtoa ja paidan ostoa.

"Sosiaalidemokraattien presidenttiehdokas Tarja Halonen istahti torstaina illansuussa lentoaseman penkille vaihtamaan jalkaansa saappaita. Hän huokasi hetken ja puhkesi sitten ihmettelemään sukkasillaan. "Kyllä suora kansanvaali menee kansaan. Tunnelma on kuin tangomarkkinoilla", hän sanoi." "Nyt tämä rauhallinen syventymisvaihe on ohi", hän sanoi kengät vaihdettuaan ja lähti kotiinsa valmistautumaan illan suoraan vaalitenttiin." "Helsingin Kalliossa juuriaan pitävä Halonen tupsahti aamupäivällä kuin ilmasta keskelle pihtiputaan maakuntaviestijoukkueen huutosakkia Äänekosken urheilukentän laidalle. "Joo, kyllä minä uskallan käydä hiihtokilpailuissa", Halonen sanoi hymyillen ja kaivoi huivin päänsä suojaksi." (7.1.2000 kotimaa)

"Kaupan käytäviä, käittelijöitä ja lausuntoja haluvia toimittajia riittää niin, että vaalibussiksi koristeltu asuntoauto myöhästyy lähdestä kohti Vaasaa. Matkaa on sata kilometriä. Tervajoen Kesoililla on pakko saada kahvit ja pelata hedelmäpeliä." (28.1.2000 politiikka)

"Suomen historian ensimmäinen naispresidentti on juuri kieltänyt avustajaansa kolhimasta diplomaattihuoneen hauraita arvokalusteita. Tormakka nainen pitää huolta valtion omaisuudesta. Taidamme saada Mäntyniemen takaisin juuri samassa kunnossa kuin luovutamme sen hänelle 1. maaliskuuta 2000." (13.2.2000 sunnuntai)

Halosen sanomisia toistetaan usein suoraan ja kirjoitetaan lehteen puhekielisinä. Erityisesti toimittajia kiehtoo Halosen käyttämät arkityyliset kutsumat puolisostaan Arajärvestä ja "presidentillinen perhe", johon kuuluvat myös lemmikkikissat. Nainen tuntuu olevan automaattisesti kiinnittynyt arkeen.

"Hurraa"- ja "hyvä Tarja"-huutojen lisäksi yleisö uteli ohikulkevalta presidentiltä esimerkiksi sitä, olivatko kissat mukana vierailulla. "Olen vain Pentin kanssa täällä", presidentti pysähtyi vastaamaan." (25.7.2000 politiikka)

"Iloista jatkoa, heitti Halonen" (otsikko) "Tarja Halonen ja Pentti Arajärvi putkahtivat linnan parvekkeelle hieman etuajassa, eikä kauppartorilla ole vilkuttamassa kuin kourallinen kansaa." "Skoolauksen jälkeen Halonen huiskauttaa "iloista jatkoa" ja poistuu salista. Presidentti on astunut virkaansa." (2.3.2006 kotimaa)

Halosen arkisuutta korostetaan myös arvioitaessa tätä presidenttinä.

"Tarja Halonen haluaa presidenttinäkin välttää juhlallisuutta ja virallisuutta ja pyrkii puhumaan arkiäänellä ja arkikieltä. Niin nytkin, vaikka hänen puheensa alkuosan keskeisenä teemana oli elämämme arvot." (2.1.2001 pääkirjoitus)

"Presidentin rooli on vain entisestään arkipäiväistynyt, kun Halonen tulla tupsahtaa äkkipäätöksellään yleisön keskelle milloin minnekin. Siinä ei ehditä tehdä turvatarkastuksia eikä varata fanfaarinsoittajia. Monia ihmisiä tällainen tärkeilemättömyys viehättää." (18.2.2001 sunnuntai)

Rossin ja Sreberнын mukaan myös valokuvilla voidaan korostaa naispoliitikkojen naiseutta ja naisellisuutta. Naispoliitikot kuvataan useimmiten toimistoissaan vierellään naisellisia varusteita; mukava sohva, kukallinen kahvimuki, tupsukoristeinen lampunvarjostin, jotka hienovaraisesti vievät merkitystä sukupuolen eikä ammatin suuntaan. Sijoittamalla ammattilaispoliitikot naisellisiin ympäristöihin, media "kesyttää" heidät tehokkaasti. Miespoliitikot sitä vastoin kuvataan tavanomaisesti

jonkin tärkeän rakennuksen edessä, joka tuo heille auktoriteettia. Jos miespoliitikko kuvataan toimistossaan, niin istumassa ison kirjoituspöydän takana, joka on täynnä tärkeän näköisiä paperipinoja, pään takana kirjahylly korostamassa tärkeän miespoliitikon auraa. (Ross & Sreberny 2000, 94-96.) Aineistossa on myös Halosesta kuvia, jotka houkuttavat valtiomieheyden sijaan muita assosiaatioita. Kuvan merkityksiä voidaan viedä tehokkaasti tähän suuntaan myös kuvatekstien avulla, vaikka itse kuva olisi presidentti-instituution arvovaltaa korostava, kuten Halosen ensimmäistä uudenvuodenpuhetta käsittelevän pääkirjoituksen yhteydessä oleva kuva, jossa Halonen istuu työpöytänsä takana, joka tosin on rajattu pois kuvasta, jonka kuvateksti kommentoi työhuoneen sisustusta.

"Presidentti Tarja Halonen on vaihtanut työhuoneensa sisustusta. Presidentin työpöydän taustalla on nyt Albert Edelfeltin meriaiheinen maalaus Nyländska jaktklubben." (2.1.2001 pääkirjoitus)

Myös verbeillä voidaan viestin merkitystä siirtää kevyeen, ei tärkeään ja yksityiseen. Halosen kohdalla käytetään silloin tällöin ilmaisuja, jotka eivät tunnu kuuluvan yhteen presidentti-instituution kanssa, kuten "piipahtaa", "putkahtaa", "tulla tupsahtaa", "solahtaa", "sujahtaa", jotka ovat melko yleisiä aineistossa.

6.2.5 Sukupuolten vastakkaisuus

Silloin tällöin aineistossa korostuu sukupuolten vastakkaisuus heteroseksuaalisissa matriisissa, jolloin muistutetaan poliitikkojen olevan kaikesta huolimatta naisia ja miehiä. Tämä tapahtuu kiinnittämällä huomiota sukupuolittuneisiin tapoihin ja käytäntöihin, jotka tekevät sukupuolen näkyväksi. Erityisen näkyväksi tulee naissukupuoli, jonka korostaminen ei ole aina omiaan lisäämään naisten uskottavuutta valtiomiehinä. Toisinaan lehti tuntuu oikein herkuttelevan sukupuolieroilla ja -rooleilla, kun pääsevät näitä todistamaan poliitikkojen kohdalla, tämä näkyy Halosen kohdatessa ulkomaisia miespoliitikkoja. Erityisesti sukupuolittuneet tervehtimistavat, kuten poskisuudelmat ja kukkaset antavat tähän

mahdollisuuden ja ne raportoidaankin lehdessä tarkasti, usein kuvien kera. Sukupuolten vastakkaisuus tarjoaa inhimillisen draamaan elementtejä ja seksuaalista jännitettäkin tylsään politiikkaan, erityisesti kuvien kautta. Lämpimästi toisiaan poskisuudelmalla tervehtivät valtioiden päämiehet ja -naiset ovat toki mielenkiintoisempi näky kuin tiedotustilaisuudessa pöydän takana istuvien poliitikkojen vakava rivistö.

"Presidentti vaati rallimestarilta suudemat"(otsikko) "Tasavallan presidentti Tarja Halonen pettyi pahanpäiväisesti tavatessaan europarlamentaarikko Ari Vatasen Suomen Pariisiin suuralähetystössä järjestetyllä vastaanotolla. Syynä ei kuitenkaan ollut Vatasen Wall Street Journal Europe -lehteen kirjoittama kolumni, jossa hän suoraan ankarasti Halosen tapaa hoitaa ulkopoliittikkaa. "Etkö enää suutelekaan minua?" presidentti moitti sen sijaan tervehtiessään Vatasta. "Mitä, saako suudella?" tämä innostui. Ranskaa Euroopan parlamentissa edustava rallimestari toki hallitsee keskieurooppalaiset tervehtimistavat ja antoi pusut presidentin molemmille poskille." (4.3.2005 kotimaa)

"Tuliaisena Putin ojensi Haloselle keltaisista, valkoisista ja vaaleanpunaisista ruusuista sidotun kukkakimpun." (2.8.2005 etusivu)

"Sauli Niinistö myönsi tappionsa. "Madame voitti, mies hävisi"" (otsikko) "Sauli Niinistö oli valmis onnittelemaan Tarja Halosta jo ennen ääntenlaskennan loppua, kun tulos alkoi näyttää selvältä. "Vieläkö käsi kestää sen suudelman? Madame on voittanut ja mies hävinnyt. Voittonne, madame. Suutelen kättänne", hän sanoi Haloselle tv-kameroiden edessä ja toteutti sanansa, kun yli 90 prosenttia äänistä oli laskettu ja Halosen voitto selvä." (30.1.2006 kotimaa)

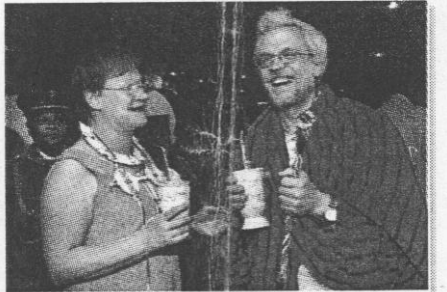

Ranskan presidentti Jacques Chirac tervehti lämpimästi kokouksen emäntää, presidentti Tarja Halosta.

"Ranskan presidentti Jacques Chirac tervehti lämpimästi kokouksen emäntää, presidentti Tarja Halosta." (11.9.2006 etusivu)

Silloin tällöin aineistossa muistutetaan Halosen oudosta paikasta naisena myös suhteessa puoliso Arajärveen ja siitä, että sukupuolten roolit ovat kääntyneet ylösalaisin. Muutama otteeseen Halonen palautetaan vaimon osaan, miehensä rinnalle. Halosen suoriutumista ensimmäisen kauden puolivälissä arvioivan jutun kuvitukseksi on valittu kuva valtiovierailulta Tansaniaan, jossa Arajärvestä tehtiin masai-päällikkö. Kuvavalinnalla muistutetaan perinteisistä sukupuolirooleista ja samalla Arajärven kiusallisesta asemasta presidentin edustuspuolisona. Putinin vierailusta puolestaan on valittu etusivulle

kuva, jossa Putin halaa Arajärveä, Halosen seistessä sivussa ison kukkakimppunsa kanssa. Henkilöitä tuntematon lukisi kuvaa siten, että Arajärvi on presidentti ja Halonen presidentin puoliso. Presidentille lähetetyistä lasten kirjeistä koottua kirjaa esittelevän artikkelin otsikkoon on yhdistetty lasten keksimät tittelit Presidentta naispresidentille ja Resipentti tämän puolisolle, jotka korostavat sukupuoliä, niiden vastakkaisuutta ja toisiaan täydentävyyttä. Halosen Argangelin vierailun tärkeimmäksi asiaksi on nostettu Arajärven maraton-juoksu, jossa Halonen tätä kannustaa hyvän vaimon lailla.

Valtiovierailulla Tansaniassa helmikuun alussa presidentin puolisosta, valiokuntaneuvos Pentti Arajärvestä tehtiin masaiapäällikkö.

"Valtiovierailulla Tansaniassa helmikuun alussa presidentin puolisosta, valiokuntaneuvos Pentti Arajärvestä tehtiin masaiapäällikkö." (28.2.2003 politiikka)

Venäjäin presidentti Vladimir Putin tervehti Kultarannan isäntäparia lämpimästi. Kuvassa hän syleilee tohtori Pentti Arajärveä. Presidentti Tarja Halosta hän muisti myös kukkasin.

"Venäjän presidentti Vladimir Putin tervehti Kultarannan isäntäparin lämpimästi. Kuvassa hän syleilee tohtori Pentti Arajärveä. Presidentti Tarja Halosta hän muisti myös kukkasin." (2.8.2005 etusivu)

"Teidän Ylhäisyytenne Presidentta ja Resipentti" (otsikko) "Tarja Haloselle lähetetyt 6000 lasten kirjettä koottu värikkääksi kirjaksi" (ingressi) "Presidentti-sana on vaikea kirjoittaa ja niinpä se on kirjeissä usein presidentta, presitentti, residentti tai resibentti. Presidentin puolisolle piirretään kruunu päähän ja hän on silloin Resipentti." (23.10.2006 kulttuuri)

"Halonen kirittää Arajärveä Arkangelin maratonissa" (otsikko) "Presidentti Tarja Halonen saapui perjantai-iltana kaksipäiväiselle vierailulle Arkangeliin Pohjois-Venäjälle. Lauantaina presidentti seuraa juhlamaratonia, johon ottaa osaa tohtori Pentti Arajärvi." (28.6.2003 kotimaa)

6.3 Feministinen diskurssi

Kolmannen aineistosta tunnistamani diskurssin nimesin feministiseksi diskurssiksi. Siinä sukupuoleen ja tasa-arvoon ei suhtauduta yhtä ongelmattomasti kuin toteutuneen tasa-arvon diskurssissa eikä siinä myöskään hyväksytä perinteisen sukupuolijaon naiselle tarjoamaa paikkaa. Diskurssissa presidentin sukupuoli tulee esille yhteyksissä, joissa sukupuolta problematisoidaan ja sukupuolten välistä tasa-arvoa pohditaan kriittisesti. Diskurssissa haastetaan toteutuneen tasa-arvon diskurssin oletukset ja tuodaan esiin tasa-arvon epäkohtia, pohditaan naispoliitikkojen kohtelua ja heihin suhtautumista sekä feminismin ja tasa-arvon asemaa suomalaisessa politiikassa. Diskurssissa kritisoidaan perinteistä sukupuolen diskurssia ja tehdään sitä näkyväksi tuomalla esiin asioiden sukupuolitettuja ulottuvuuksia. Diskurssin taustalla on feminismin oletukset ja siinä puhuvat usein naistutkijat tai feministit. Diskurssi pulpahtelee pinnalle siellä täällä aineistossa, mutta myös tämän diskurssin mukaisia artikkeleita esiintyy eniten ensimmäisen ehdokkuuden ja ensimmäisen presidenttivuoden aikana, muutama artikkeli myös Halosen toisen ehdokkuuden ajalta ja toisen valinnan jälkeen. Lisäksi se näkyy aineistossa yksittäisinä kriittisinä lauseina muiden diskurssien seassa. Kaiken kaikkiaan aineistossa puhutaan sukupuolesta kuitenkin melko vähän tässä diskurssissa.

6.3.1 Sukupuolittuneiden käytäntöjen kritiikki

Diskurssissa kiinnitetään huomiota median sukupuolittuneisiin käytäntöihin naispresidentti-ehdokkaiden kohdalla. Vuoden 2000 presidentinvaalien alla Taina West kritisoi kolumnissaan tv:n vaalitientien keskittymistä henkilökohtaisiin asioihin ja pitää Haloselle esitettyjä intiimikysymyksiä äitiydestä ja naisen elämästä asenteellisina ja sukupuoleen sidonnaisina, joita ei esitetty miesehdokas Aholle. Vuoden 2006 vaalien ehdokkaana Halonen pääsee itse kritisoimaan median tapaa kiinnittää huomiota naisehdokkaiden ulkonäköön ja tyyliseikkoihin, josta hän kertoo keskustelleensa Angela Merkelin kanssa.

"Yleensä intiimi kysymys käsittelee viattomasti ehdokkaan kuntoilutottumuksia, mutta TV2:n sarjassa *Mäntyniemen tiellä* Tarja Haloselle esitetty intiimikysymys oli pöyristyttävän typerä ja asenteellinen. *Teille tuli sitten kuitenkin tarve alkaa äidiksi?* Ja Halonen kertoi rakastuneensa ja että oli luonnollista tehdä lapsi rakastamansa miehen kanssa. Esko Aholta ei kysytty, tuliko hänelle jossain vaiheessa tarve alkaa isäksi. Sääli, sillä olisi ollut mukava kuulla, miten Esko Aho olisi sanonut sanan rakkaus. Riitti, että hän sanoi perheen tuovan uskottavuutta kaikkeen tekemiseen." "Aholta ei myöskään udeltu, miten hän on järjestänyt miehen elämänsä. Joten ei voi tietää, mitä toimittaja ja Esko Aho käsittävät miehen elämällä. Haloselta tietysti kysyttiin, miten hän on järjestänyt naisen elämänsä." (9.1.2000 sunnuntai)

"Halonen ja Merkel vaihtoivat kokemuksia naisehdokkaiden kohtelusta viestimissä" (otsikko) "Presidentti Tarja Halosen mielestä viestimet käsittelevät nais- ja miesehdokkaista eri tavalla. Halonen harmitteli, että naisten kohdalla ulkonäkö- ja tyyliasioita korostetaan" (29.11.2005 ulkomaat)

6.3.2 Sukupuolen ja tasa-arvon problematisointi

Kriittisessä sukupuolen diskurssissa naispresidentin yhteydessä sukupuolta problematisoidaan myös hieman teoreettisemmin. Halosen valinnan jälkeen vuonna 2000 kulttuurisivun kolumnissa Sara Heinämaa pohtii Ilta-Sanomien toimittajan heittoa Halosesta biologisena naisena, jota monet eivät kuitenkaan näe naisena olleenkaan, sukupuoliteoreettisena kannanottona, biologisen ja sosiaalisen sukupuolen ja luonnollisen ja kulttuurisen käsiteparien puolustamisena. Naistenpäivän juhlintaa Espalla mainostava minne tänään -sivun jutussa Suvi Ronkainen pohtii päivän viettoa Suomessa suomalaisen tasa-arvoperinteen valossa.

"Presidentinvalinta on innostanut toimittajat sukupuoliteoreettisiin kannanottoihin. Eeva-Kaarina Aronen kirjoittaa maanantain Ilta-Sanomissa: "Tarja Halonen on biologisesti nainen, mutta monet eivät näe häntä naisena olleenkaan." Väite on hämmentävä: suomalaiset ovat valinneet presidentiksi henkilön, joka on kyllä nainen, mutta jonka naiseutta he eivät havaitse. Mitä tämä voisi tarkoittaa?" "Toimittaja tavoittelee ehkä ajatusta, jonka mukaan presidentin sukupuoli ei merkitse meille mitään. Tarkoituksena on sanoa, että me emme tule arvioimaan Tarja Halosta hänen naiseutensa perusteella, emmekä kiinnitä huomiota hänen naisellisuuteensa. Tämä on mahdollista ja jopa tasa-arvopoliittisesti toivottavaa. Väite nostaa kuitenkin esille uudenlaisia kysymyksiä: Onko sukupuolivapaa arviointi todella niin ainutlaatuista, että se pitää mainita erikseen. Onko Tarja Halosella jokin erityinen kyky tai ominaisuus, joka vapauttaa hänet mittauksista, joita sovelletaan kaikkiin muihin suomalaisnaisiin – papeista pankinjohtajiin. Vai kuuluuko presidentille erityislaatuinen koskemattomuus, sellainen joka puuttuu mm. ulkoministeriltä." (9.2.2000 kulttuuri)

"Naistenpäivä on juhla, jonka naiset järjestävät naisille. Esplanadin puistossa esiintyvät naiset, ja puhumassa on jopa tasavallan presidentti Tarja Halonen. Juhlan järjestää Nytkis eli naisjärjestöt yhteistyössä. Niinpä järjestelyistäkin vastaavat naiset." "Naisistakin tuntuu hiukan moraalittomalta, jopa julkealta, sulkea miehet juhlan ulkopuolelle. Tunne johtuu tasa-arvosta. Se onkin suuri syypää siihen, että naistenpäivää eivät Suomessa halua viettää monet naisetkaan. "Tämä on feministinen valtio ilman feministejä", kiteyttää naistutkija Suvi Ronkainen Tampereen yliopistosta. Hänen mukaansa tasa-arvon korostamien johtaa kaikkien erojen kieltämiseen." (8.3.2000 minne tänään)

Diskurssissa myös kommentoidaan ajankohtaisia asioita ja herätellään pohtimaan niiden sukupuoliulottuvuutta. Kulttuurisivuilla pohditaan sukupuolen osuutta siihen, että Arajärvelle haetaan sopivaa titteliä ja tässä kuullaan presidentinkansliaa ja presidenttiä, mutta Prinssi Charlesin naisystävää kutsutaan yhä rakastajattareksi monen vuoden suhteen jälkeen. Muslimimaan edustajan kieltäytymiseen kättelemästä naispresidenttiä tämän virkaanastujaisissa tuodaan uusi näkökulma kysymällä, jos kieltäytyminen olisikin johtunut ihonväristä sukupuolen sijaan.

"Arajärvi, presidentin rakastaja?" "Ruotsissakin pohdittiin ennen presidentti Tarja Halosen ja valiokuntaneuvos Pentti Arajärven Ruotsin-vierailua miten valiokuntaneuvosta tulisi kutsua. *Make* ei ollut juridisesti korrekti, presidentin kanslia ei pitänyt *sambo*a riittävän arvokkaana. Tiedotusvälineet sopivat lopulta, että Arajärvi on yksinkertaisesti *man*, mies." "Grünbaum kysyykin: "jos suomalaisesta valiokuntaneuvoksesta olisi käytetty termiä presidentin rakastaja. Me tarkastelemme ilmeisesti julkisuuden henkilöitä erilaisin silmälasein. Voisikohan sillä olla jotain tekemistä sen kanssa, miten me suhtaudumme naisiin ja miehiin?" (20.5.2000 kulttuuri)

"Korkean tason kohtaanto-ongelma" (otsikko) "Halosen virkaanastujaisissa keskiviikkona nähtiin toisenlainen kohtaanto-ongelma: Iranin suurlähettiläs Javad Kajouyan Fini ei suostunut kätelemään presidenttiä. "Hän ei kätele naista uskontonsa vuoksi", selittää ulkoministeriön apulaisprotokollapäällikkö Tiina Myllyntausta. Kerta ei ole ensimmäinen: Fini ei ojentanut kättään Linnan juhlassakaan. "Uskonto ei estä muiden muslimimaiden lähettiläitä kätelemästä naispresidenttiä." "Entä miten Suomessa suhtauduttaisiin siihen, jos lähettilään vastahakoisuus johtuisikin presidentin ihonväristä, eikä sukupuolesta?" (5.3.2006 sunnuntai)

6.3.3 Sukupuoli ja tasa-arvo politiikassa

Feministisessä diskurssissa Halosen sukupuoli tulee esiin yhteyksissä, joissa pohditaan politiikan ja naisten suhdetta ja tasa-arvoa politiikassa. Siinä tuodaan esiin politiikan maskuliinista luonnetta ja naisten vaikeuksia toimia sen piirissä. Kriittiseen pohdintaa herättää muun muassa presidentinvaalien miehinen historia, suoraan kansanvaaliin ja presidenttiehdokkaiden tasoon kohdistuva kritiikki, naisjärjestöjen ja puolueiden suhde, Horellin teos *Nykyiset naispresidentit*, Jäätteenmäen ero ja Ruotsin feministinen puolue.

"Mitä vikaa on keskeisten presidenttiehdokkaiden tasossa?" "Kukapa suoran kansanvaalin arvostelija ilkeäsi myöntää kengän puristavan siitä, että neljästä pääehdokkaasta kolme on naisia, heistä kaksi jopa mielipidemittausten kärjessä." (12.10.1999 pääkirjoitus)

"Liiallinen vihkiytyminen naisasialle näyttää olevan edelleenkin puoluejohdosta vieroittava tekijä. Mitä maltillisempi ehdokas on naisasiassa, sitä paremmat mahdollisuudet hänellä tuntuu olevan politiikan huipulle. Hyvä esimerkki tästä on uusi presidenttimme Tarja Halonen. Hän on toiminut aikaisemmin paljonkin naisjaostoissa, mutta ei ole leimautunut naisten asianajajaksi, vaan asiantuntevaksi yleispoliitikoksi." (15.3.2000 pääkirjoitussivu)

"Teoksen *Nykyiset naispresidentit* päivitetty versio nähdään nyt Kluuvin galleriassa. Loistavan ideansa Horelli keksi viime vuonna, kun Tarja Halonen aloitti Suomen ensimmäisenä naispresidenttinä. Frankfurtissa asuva nuori suomalaistaiteilija huomasi, että kyse on yhä epätasa-arvosta: "Olen kiinnostunut epätasa-arvon normalisoitumisesta. Maailmanlaajuisesta perspektiivistä tarkastellen on normaalia, että poliittinen johtaja on mies, kun taas on epänormaalia, että hän on nainen. Kun johtaja on nainen, jotkut pitävät häntä epätavallisena sukupuolensa edustajana." (3.11.2001 kulttuuri)

"Tutkija Jaana Kuusipalo: Jäätteenmäki järkytti miehistä eliittiä ja valtiokuvaa" (otsikko) ""Meillä on (politiikassa) pyhä vastakohtaisuus miesten ja naisten välillä. Jäätteenmäki selvästi monella tavalla järkytti tätä", Kuusipalo sanoo." "Kun maan kärkipaikoilla olikin yhtäkkiä naisia, kansallisvaltiota ja sen pyhiä symboleja uhattiin." "Joissakin piireissä herätti pelkoa ja kauhua, että nyt on ihan oikeasti naispresidentti ja naispääministeri." (17.8.2003 politiikka)

"Mihin naiset hukkuivat?" (otsikko) "Naisten voittoja on politiikassa seurannut miesten vastaisku. Ruotsissa perustetaan feministipuoluetta, mutta Suomessa feminismi on ruma sana." (ingressi) "Feminismistä ei ole täällä koskaan tullut poliittista voimaa. Naisenergia näyttää sekin aika lailla ehtyneen. Moni muistaa vieläkin valokuvan huhtikuulta 2003." "Mutta sitten suunta kääntyi. Vain runsaat kaksi kuukautta riemuvoittonsa jälkeen Jäätteenmäki joutui syytettynä ja nöyryytettynä eroamaan. Silloin moni pääsi sanomaan: kyllähän se tiedettiin, eihän naisista ole..." "Filatovin mielestä Suomessa on tapahtunut sama kuin monessa muussa maassa: tasa-arvon nopea eteneminen on synnyttänyt miesten vasta-iskun." "Kuusipalo arvelee, että naisten vauhti hämmensi monia poliitikkoja ja toimittajia, jotka eivät voineet ymmärtää, mihin maailma oli matkalla. "Viime ajat ovat sitten olleet aikamoista naisten mustamaalausta. Kai tämä on ollut yritystä palata "normaaliin" politiikkaan kaksien viime presidentinvaalien säikähdyksen jälkeen." (13.3.2005 sunnuntai)

Muutamaan otteeseen diskurssi pilkahtelee muuten neutraaleissa jutuissa, jotka eivät ole diskurssin mukaisia. Se näkyy silloin tällöin yksittäisinä lauseina tai sanoina tuoden esiin asioiden sukupuoliulottuvuuden ja sukupuolittuneisuuden.

"Neljä presidenttiä suurten suomalaisten finaaliin" (otsikko) "Tasavallan nykyinen presidentti Tarja Halonen on ainoa nykysuomalainen ja ainoa nainen, joka selvisi kymmenen suosituimman joukkoon Suuret suomalaiset -äänestyksen ensimmäisellä kierroksella." (1.11.2004 kulttuuri)

"Asem-kokouksen perhekuvaan mahtui viisi naista." (11.9.2006 kotimaa)

6.4 Diskurssit ajassa ja paikassa

Toteutuneen tasa-arvon diskurssi on ajallisesti rajautunein kolmesta diskurssista. Se sijoittuu pääasiassa Halosen valinnan ja nimittämisen aikaan, jolloin uudesta naispresidentistä uutisoidaan. Halosen ensimmäisen presidenttivuoden aikana diskurssi esiintyy Halosen kohdatessa muita "ensimmäisiä naisia", erityisesti Jäätteenmäen noustessa pääministeriksi, myöhemmin Halosen matkustaessa Suomea epätasa-arvoisempiin maihin tai kun hänestä kirjoitettuja artikkeleita ulkomaisissa lehdissä referoidaan. Diskurssi esiintyy pääasiassa ajankohtaisista tapahtumista uutisoidessa tai niitä kommentoitaessa, mikä näkyy diskurssin sijoittumisena pääasiassa etusivulle, kotimaa-, politiikka- ja ulkomaat-osioihin ja pääkirjoituksiin.

Perinteisen sukupuoli- ja sukupuolijaon diskurssi ei ole samalla tavalla kiinnittynyt tapahtumiin, kuin toteutuneen tasa-arvon diskurssi, vaikka tietenkin koko aineisto on jossain määrin kiinnittynyt tapahtumiin, joiden yhteydessä sukupuoli merkityksellistyy. Perinteisen sukupuoli- ja sukupuolijaon diskurssi esiintyy toki useimmin silloin, kun sukupuolestakin puhutaan paljon, eli aineiston alku- ja loppupäässä, mutta sitä esiintyy myös siinä välissä. Erityisen voimakkaana diskurssi esiintyy aineiston alussa puhuttaessa nais-

ehdokkaista, joiden mahdollisuuksia epäillään melko suorasanaisestikin. Kun naispresidentti valitaan, diskurssi muuttuu hienovaraisemmaksi. Läpi aineiston Halosen viranhoitoa arvioidaan suhteessa hänen sukupuoleensa ja hänen naiseuttaan korostetaan tavalla, joka on omiaan heikentämään hänen uskotavuuttaan politiikassa ja liittämään hänet yksityisen piiriin, naisen perinteiselle paikalle. Diskurssi esiintyy lähes kaikissa lehden osissa, mutta pääasiassa etusivulla, pääkirjoituksissa, kotimaa- ja ulkomaat-osiossa sekä sunnuntai-osiossa. Diskurssi pääsee usein esiin kuvissa, pilapiirroksissa ja kuvateksteissä.

Feminististä diskurssia esiintyy myös koko aineiston ajalta, mutta eniten sitäkin esiintyy aineiston alkupäässä ja jonkin verran korostuneemmin myös loppupäässä. Kaiken kaikkiaan feministinen diskurssi ei kuitenkaan ole kovin yleinen aineistossa; se pääsee esiin, mutta ei ole vallitseva tapa käsitellä sukupuolta presidentin yhteydessä. Suuri osa tämän diskurssin mukaisista artikkeleista on jonkinlaisia kantaa ottavia kirjoituksia, jotka on kirjoittanut tai joihin on haastateltu lehden ulkopuolista tahoa. Pitempien kriittisten artikkelien lisäksi diskurssi pilkahtelee yksittäisinä, sukupuoliulottuvuuden esiin tuovina lauseina siellä täällä. Diskurssi esiintyy useimmin kulttuuri- ja sunnuntaisivuilla, usein erilaisissa kolumneissa, vaikka kovin suuria keskittyimiä ei ole missään osiossa. Usein diskurssin artikkelit kommentoivat jotain tiettyä tapahtumaa, muutamassa kirjoituksessa pohditaan asioita yleisemminkin.

6.5 Diskurssien tehtävät ja niiden väliset suhteet

Toteutuneen tasa-arvon diskurssi on tavallaan nationalistinen diskurssi, jossa kerrotaan suomalaisen yhteiskunnan tasa-arvoisuuden tarinaa. Se on "virallinen" tapa puhua tasa-arvosta Suomessa, jossa naispresidenttiä voidaan hillitysti juhlistaa, mutta tasa-arvon epäkohdista on vaiettava. Naispresidentti Halonen toimii siinä tasa-arvon merkkinä. Diskurssi noudattaa suomalaista perinnettä käsitellä tasa-arvoa yhteisyyttä ja positiivisia saavutuksia korostaen. Kuitenkin samalla kun sukupuolten välinen tasa-arvo katsotaan toteutuneeksi, diskurssi peittää näkyvistä ja kieltää epätasa-arvoisuudet sukupuolten suhteissa. Kun tasa-arvo on jo saavutettu, ei mitään tarvitse myöskään enää tehdä sen eteen. Perinteisessä sukupuolijaon diskurssissa pyritään pitämään yllä sukupuolten vastakkaisuutta länsimaisen ajattelun dikotomiseen traditioon nojautuen, jossa molemmilla on omat, toisiaan täydentävät paikkansa. Tässä diskurssissa nainen edustaa erityistä ja kuuluu yksityiseen, jolloin

julkiseen kuuluva politiikka ei ole naisille sopiva paikka. Diskurssissa naispoliitikot ja naispresidentti edustavat sukupuoltaan. Se pulpahtelee esiin milloin suoraan, milloin kätkeymmin. Feministinen diskurssi puolestaan pyrkii haastamaan sekä perinteistä sukupuolen diskurssia ja sen oletuksia sukupuolten suhteista että toteutuneen tasa-arvon diskurssia ja sen väitettä suomalaisen yhteiskunnan tasa-arvoisuudesta.

Tulkitsen perinteisen sukupuolijaon diskurssin hegemoniseksi diskurssiksi, sillä se esiintyy aineistossa lähes kaikkina ajankohtina ja kaikissa osioissa, joskus selvemmin, joskus vain hienovaraisina vihjeinä. Kun uutisoidaan jotain suoranaisesti tasa-arvoon liittyvää asiaa, kuten naispresidentin tai naispääministerin valintaa, saa toteutuneen tasa-arvon diskurssi enemmän jalansijaa, mutta myös silloin perinteisen sukupuolijaon diskurssi esiintyy rinnalla; samalla kun ensimmäinen naispresidentti nähdään symbolisena sinettinä sukupuolten väliselle tasa-arvolle, kiinnitetään huomio kampaamokäynteihin ja asumisjärjestelyihin avomiehen kanssa. Perinteisen sukupuolijaon diskurssi ja toteutuneen tasa-arvon diskurssi eivät olekaan toisilleen täysin vastakkaisia, vaikka siltä saattaisi vaikuttaa. Vaikka toteutuneen tasa-arvon diskurssi näyttäisi kannattavan sukupuolten välistä tasa-arvoa, se ei kuitenkaan haasta perinteisen sukupuolijaon diskurssia ja sen oletuksia, sillä siinä sukupuolten välisiä suhteita ja sukupuolta ei pyritä problematisoimaan tai korostamaan, vaan tasa-arvo nähdään jo toteutuneena. Feministinen diskurssi sen sijaan haastaa molemmat diskurssit tehden sukupuolta ja sukupuolten välisiä suhteita näkyviksi. Kahteen muuhun diskurssiin nähden kriittinen sukupuolen diskurssi on kuitenkin marginaalinen; se esiintyy pääasiassa kantaa ottavissa kirjoituksissa, jotka tehdään yksittäisten henkilöiden nimissä, mutta harvemmin pääkirjoituksissa ja uutisissa edustamassa lehden virallista linjaa.

7. Yhteenvetoa ja pohdintaa

Tässä tutkielmassa olen tarkastellut naispresidentin sukupuolen esiintuomista ja tuottamista Helsingin Sanomien artikkeleissa alkaen vuoden 1999 ehdokkuuden aikaisista aina toisen kauden alkuun vuonna 2006 ilmestyneisiin artikkeleihin. Lähdin liikkeelle sosiaalisen konstruktionismin olettamuksista, joiden puitteissa tarkastelin Helsingin Sanomia osallisena naispoliittikouden rakentamisessa. Tutkielmani asettuu feministisen mediatutkimuksen jatkumolle, jonka piirissä on pyritty tekemään näkyväksi naisten mediarepresentaation vinoumia, ja jota on suomalaisessa kontekstissa tehty melko vähän

Tarkastelin aineistoa suhteessa naispoliitikkojen mediaesityksiä käsittelevään tutkimuskirjallisuuteen ja löysinkin omasta aineistostani monia yhtäläisyyksiä suhteessa aiempaan tutkimukseen. Helsingin Sanomistakin löytyi asenteellisia kirjoituksia ja sukupuolittunutta kuvausta huolimatta lehden imagosta objektiivisuuteen pyrkivänä asialehtenä. Usein myös Halosen kohdalla tuotiin esiin tämän ulkonäköön ja yksityiselämään liittyviä asioita. Tällainen kirjoittelu painottui kuitenkin lähinnä alkukauteen. Erityisesti aineistossa korostui Halosen luonne, josta yritettiin tehdä vaaliasetta molemmissa vaaleissa esimies- ja johtamistaitojen nojalla. Läpi aineiston Halosta presidenttinä arvioitiin suhteessa sukupuoleen, jolloin Halonen joutui edustamaan sukupuoltaan ja määrittyi ensisijaisesti naiseksi. Halosen sukupuolta korostettiin myös tuomalla esiin erilaisia arkisia, naiseuteen liitettäviä ja yksityisen alueelle kuuluvia asioita. Näillä elementeillä osaltaan uusinnettiin perinteisiä tapoja kuvata naispoliitikkoja ja tuotiin uusia asioita presidentin julkisuuskuvaan, kaventaen yksityisen aluetta. Toisaalta ääneen pääsi myös kriittisiä ja feministisiä kantoja.

7.1 Naispresidentin valinta vaati neuvottelua

Aineistossa esiintyvän puheen naisehdokkaista ja naispresidentistä ja muun sukupuolen tuottamisen voi nähdä eräänlaisena neuvotteluna, jota käydään, kun aiemmin maskuliininen asema murtuu ja tulee naisten ulottuville. Neuvottelu on nähtävissä erityisesti aineiston ajallisessa kaareissa ja artikkelien määrässä, mutta myös sen sisällössä. Suurin osa artikkeleista sijoittuu vuoteen 2000, jolloin Halonen valittiin ensimmäisen kerran presidentiksi. Osittain neuvottelu alkoi jo vaalikamppailun aikana, kun

ennätysmäärä naisia asettui ehdolle vaaleihin. Kun naispresidenttiys ei vielä ollut toteutunut, naisehdokkaita oli helppo vähätellä ja heidän meriittinsä sivuuttaa. Naisen valinta presidentiksi aiheutti Helsingin Sanomissa jonkinlaisen "sokin", jonka aikana sorruttiin julkkisjournalismiin ja poliittisen korrektiuden säännöt unohtuivat ja naispresidentin kuvauksissa lähdettiin liikkeelle tämän naiseudesta. Neuvottelua vaativat myös Halosen tausta ja naimattomuus, mutta myös miehen joutuminen edustuspuolison asemaan.

Hieman hillitymmässä muodossa sukupuolittunut kuvaus jatkui muutaman ensimmäisen vuoden, joiden aikana Halosen tunteita, pukeutumista ja ulkonäköä kuvailtiin joskus tavallisen uutisraportoinninkin yhteydessä. Vuonna 2002 kirjoittelu normalisoitui, eikä presidentin sukupuoli ollut enää niin suuri ihmettelyn aihe. Sukupuolta tuotiin tästä lähin esiin pääasiassa vain sellaisissa yhteyksissä, jossa sillä oli ilmeistä merkitystä. Kautta koko aineiston Halosen viranhoitoa tarkasteltiin kuitenkin siitä näkökulmasta, miten nainen suoriutuu presidentin tehtävistä, ja usein näissä arvioissa muistutettiin myös Halosen luonteesta. Vuodesta 2005 eteenpäin kirjoittelua hallitsivat lähestyvät presidentin vaalit, joiden myötä sukupuoli jälleen merkityksellistyi presidenttiehdokkaan ominaisuutena ja myös arvioissa Halosen suoriutumisesta naispresidenttinä. Vuoden 2006 vaalivoiton jälkeen sukupuoli näkyi enää vähän. "Ensimmäisen naispresidentin" valinta toiselle kaudelle ei aiheuttanut samanlaista "toteutuneen tasa-arvon" juhlintaa kuin ensimmäisellä kerralla. Vaikka kirjoittelu naispresidentistä pysyi jossain määrin sukupuolittuneena läpi aineiston, jäivät suurimmat ylilyönnit kuitenkin ensimmäisen kauden alkuun. Naispresidentistä oli tullut osa arkijärjestyksestä, jonka naiseus ei enää hätkäyttänyt. Neuvottelu Halosen kohdalla päättyi ja käytännöt käsitellä naispresidenttiä vakiintuivat, eivät kuitenkaan täysin sukupuolittuneisuudesta vapaina.

Kuusipalon mukaan nainen voitiin valita presidentiksi vasta, kun instituutio muuttui ja presidentin valtaoikeuksia karsittiin (Kuusipalo 2006, 98). Toisaalta voidaan ajatella, että ehkäpä ketä tahansa naista ei kuitenkaan voitu valita, vaan jonkun toisen naisen kuin Halosen valinta olisi saattanut vaatia huomattavasti enemmän neuvottelua. Halosen pätevyyttä ulkopoliitikassa ei voitu kyseenalaistaa, toisin kuin muiden naisehdokkaiden, ja Halosen imago oli vuoden 2000 vaaleissa maskuliininen, miespoliitikkojen kaltainen (Kuusipalo 2000, 54-56). Halosesta on ollut vaikea löytää "pehmeitä" kohtia maailmanparannuksen lisäksi (Niemi 2006, 234-235). Halosen arkista, virkamiesmäistä tyyliä enemmän olisi saattanut puhututtaa korostuneen naisellisen naisen valinta presidentiksi. Muut

naisehdokkaat eliminoitiinkin melko pian kamppailusta ja heidän pätevyytensä virkaan kyseenalaistettiin.

7.2 Neuvottelu naispresidentistä näkyi myös diskurssien kamppailussa

Toinen tarkastelukulma aineistooni oli kriittisen diskurssianalyysin mukainen diskurssien identifiointi ja niiden suhteiden erittely aineiston sukupuolipuheessa. Tunnistin aineistosta kolme diskurssia, joissa presidentin sukupuolta käsiteltiin, ja nimesin ne toteutuneen tasa-arvon diskurssiksi, perinteisen sukupuolijaon diskurssiksi ja feministiseksi diskurssiksi.

Toteutuneen tasa-arvon diskurssi esiintyi aineistossa tapana juhlistaa naispresidenttiä sekä poliittisesti korrektina tapana tuoda esiin presidentin sukupuolta. Diskurssissa naispresidentti näyttäytyi suomalaisen yhteiskunnan sukupuolten välisen tasa-arvoisuuden symbolisena sinettinä, joka oli toteutunut jo aikaisemmin vääjäämättömän loogisen kehityksen tuloksena, jossa naiset olivat saavuttaneet asemia yhteiskunnassa aina äänioikeudesta saakka. Tässä diskurssissa tasa-arvo nähtiin jo toteutuneena, jolloin siinä mahdollisesti olevat aukot peittyivät näkyvistä. Diskurssissa Halosen sukupuoli toimi suomalaisen yhteiskunnan tasa-arvoisuuden merkkinä naisen voitettua presidentin vaalit ja astuessa virkaan, naispresidentin kohdatessa muita naispresidenttejä ja toisaalta eron merkkinä suhteessa epätasa-arvoisempiin maihin.

Toisen tunnistamani diskurssin nimesin perinteisen sukupuolijaon diskurssiksi. Siinä sukupuolten väliset suhteet nähtiin länsimaisen ajattelun dikotomisten jaotteluiden mukaisina, jolloin naisten ajatellaan kuuluvan yksityiseen ja edustavan erityistä, ja suhteet pyritään myös pitämään sellaisina. Naisten paikka ei diskurssin mukaan ole julkisen alueelle kuuluvassa politiikassa, varsinkaan arvostetussa presidentin virassa. Ennen naispresidentin valintaa tämä tuotiin välillä esille melko suorasukaisesti, naispresidentin kohdalla vastakkaisuus politiikkaan ilmaistiin kohtelemalla tätä diskurssin edellyttämällä tavalla naisena; keskittymällä ulkonäköön, luonteenpiirteisiin ja tunteisiin ja liittämällä yksityisen alueelle kuuluviin asioihin, joita ei ole aikaisemmin ollut tapana tuoda esiin presidentin yhteydessä. Koska diskurssi esiintyi aineistossa kaikkina aikoina ja kaikissa osiossa, katsoin sen olevan hegemoninen diskurssi aineistossa. Mutta koska diskurssi ei ole poliittisesti korrekti, esiintyi se suoraa puhetta useammin erilaisina vihjeinä tekstissä, kuvissa ja kuvateksteissä.

Kolmannen aineistossa esiintyvän diskurssin, jonka puitteissa presidentin sukupuolta käsiteltiin, nimesin feministiseksi diskurssiksi. Se toimi haastajana suhteessa kahteen muuhun diskurssiin ja kyseenalaisti niiden oletukset, toisaalta suomalaisen yhteiskunnan sukupuolten välisen tasa-arvon mallimaana tuomalla esiin epäkohtia siinä, toisaalta kritisoimalla perinteisen sukupuolijaon diskurssia tekemällä sitä näkyväksi tuomalla esiin asioiden sukupuolitettun luonteen. Feministinen diskurssi oli kuitenkin aineistossa melko harvinainen tapa puhua presidentin sukupuolesta; se pääsi ääneen mutta ei ollut vallitseva.

Neuvottelu naispresidentistä voidaan nähdä myös diskurssien suhteissa ja keskinäisessä kamppailussa ajassa. Naisehdokkaista puhuttiin usein perinteisen sukupuolijaon diskurssissa, mutta naispresidentin valinnasta ja nimittämisestä uutisoitiin toteutuneen tasa-arvon diskurssissa, kun taas Halosta arvioitiin usein perinteisen sukupuolijaon diskurssissa. "Virallinen" uutisointi naispresidentistä tapahtui siis toteutuneen tasa-arvon diskurssissa, mutta samanaikaisesti, usein jopa samoista artikkeleista, oli luettavissa myös perinteisen sukupuolijaon mukaista sukupuoleen liittyvää puhetta. Feministinen diskurssi haastoi molemmat ja esiintyi aineistossa usein kommentoimassa jotain tapahtumaa ja tuomassa esiin asioiden sivuutettuja sukupuoliulottuvuuksia, erityisesti aineiston alku- ja loppupäässä, jolloin myös perinteinen sukupuolijaon diskurssi oli voimissaan ja sukupuoli oli muutenkin ajankohtainen politiikan agendalla.

Aineistosta tunnistamani diskurssit voidaan löytää myös Helsingin Sanomien ulkopuolelta, ympäröivästä suomalaisesta yhteiskunnasta. Toteutuneen tasa-arvon diskurssi vastaa Mustakallion (2000) ja Hollin (2002) näkemyksiä suomalaisesta tasa-arvoajattelusta, jossa tyypillisesti sukupuolten välinen tasa-arvo nähdään jo toteutuneena, jopa vanhojen asioiden jauhamisena, josta ei kannata enää puhua ja jonka eteen ei tarvitse enää tehdä mitään. Sukupuolten eroja ja ongelmia mieluummin korostetaan yhteisyyttä, eikä naisten eduista ja oikeuksista erikseen puhumista pidetä hyväksyttävänä. Niinpä naispresidentinkään yhteydessä ei tasa-arvoa ruveta pohtimaan sen syvällisemmin, vaan tämä nähdään positiivisesti sen viimeisenä silauksena. Perinteisen sukupuolijaon diskurssi taas vastaa edelleen tänä päivänäkin voimissaan olevaa, mutta sittemmin virallisen totuuden asemansa menettänyttä tapaa nähdä sukupuolet perustavanlaatuisesti toisilleen vastakkaisina biologiseen sukupuoleen nojautuen. Arkielämässä tämän mukainen sukupuolikäsitys on varmasti vielä yleisempi

kuin poliittiseen korrektiuteen ja objektiivisuuteen pyrkivässä Helsingin Sanomissa. Myös ympäröivässä yhteiskunnassa feministinen diskurssi on pyrkinyt haastamaan perinteisen sukupuolijaon diskurssin luonnollisuuden osoittamalla sen historiallisuuden. Sittemmin tasa-arvopyrkimykset on hyväksytty virallisilla tahoilla ja perinteinen sukupuolijajattelu on julistettu vanhanaikaiseksi, jolloin feministisen diskurssin tehtäväksi on jäänyt sen itsepintaisen esiintymisen osoittaminen neutraaleiksi oletetuissa yhteyksissä. Tähän tapaan diskurssi ilmenee myös aineistossa.

7.3 Yksityinen, julkinen ja politiikan henkilöityminen

Yksityisen ja julkisen raja on jännitteinen, ja se voidaan nähdä jatkuvana määrittelykamppailuna. Feministisen teorian ja naisliikkeen piirissä rajaa yksityisen ja julkisen välillä on pyritty käsitteellistämään uudelleen. Jako yksityiseen ja julkiseen liittyy tutkimukseeni naispresidentin sukupuolen representaatiosta Helsingin Sanomissa kahdella tavalla. Toisaalta on kyse siitä, mikä (nais)poliitikkojen kohdalla luetaan kuuluvaksi yksityisen piiriin, suojaan katseilta ja siten kuulumattomaksi julkisuuteen ja mikä kiinnostavaksi ja siihen kuuluvaksi. Toisaalta taas naisuus ja yksityisen piiri ovat länsimaisessa traditiossa linkittyneet tavalla, joka on sulkenut naiset politiikan ulkopuolelle ja tämä näkyy yhä edelleen 2000-luvun Suomessa. Nämä näkökulmat myös liittyvät toisiinsa.

Yksityisen ja julkisen välisestä rajan vedosta on kyse myös politiikan henkilöitymisessä. Railon mukaan politiikan ja poliittisen journalismin henkilöitymisessä on kyse julkkisten kautta koettujen onnen ja tragedian elämyksistä, mutta myös siitä, että äänestäjille ei enää riitä poliitikkojen yhteiskunnallinen kompetenssi äänestyspäätöstä tehtäessä, vaan näiden on myös vaikutettava miellyttäviltä ihmisiltä, minkä tähden tiedotusvälineet pyrkivät tarjoamaan tietoa myös poliitikkojen yksityiselämästä (Railo 2006, 116). Kamppailu yksityisen ja julkisen välisestä rajasta on poliitikkojen kohdalla ollut viimeaikoina hyvin näkyvissä julkisuudessa, kun eturivin miespoliitikkojen yksityiselämän asioita on käsitelty mediassa ja osin myös oikeudessa. Halosen kohdalla ei kuitenkaan ole kyse niinkään jännittävistä intiimielämän paljastuksista, kuin siitä, mihin ylipäänsä naispolitiikan kohdalla kiinnitetään huomiota mediassa, mistä asioista raportoidaan ja mikä nostetaan tärkeäksi. Tämä tuli erityisen näkyväksi Halosen valinnan jälkeisinä päivinä, jolloin otsikoissa keikkuivat kampaamokäynnit, siivoamiset ja avopuolison asumisjärjestelyt.

Politiikan henkilöityminen ja poliittisen journalismin tabloidisaatio on usein yhdistetty naisten tuloon politiikkaan ja läpimurtoon poliittisessa journalismissa. Pernaa ja Railo arvelevat, että yksityistä elämänaluetta edustaneiden naisten tulo yhteiskunnan julkiselle areenalle politiikkaan olisi johtanut yksityisen ja julkisen elämänalueen välisen rajan hämärtymiseen ja että naisten näkyvämpi asema poliittisessa journalismissa olisi johtanut uuden populaarijulkisuuden muodostumiseen, jossa voidaan liikkua sujuvasti poliitikon yksityisen ja julkisen roolin välillä, rikkoen yksityisenä ja yhteiskunnallisena pidettyjen aihealueiden rajoja. (Pernaa & Railo 2006, 47-51.) Naispoliitikkojen läpimurrolla mediajulkisuuteen ja politiikan henkilöitymisellä on varmasti jonkinlainen yhteys, joka ei kuitenkaan ole välttämättä lähtöisin naispoliitikoista itsestään. Naiset on perinteisesti yhdistetty yksityiseen ja näin jatkettu myös julkisissa viroissa toimivien naisten kohdalla. Näin naiset ovat laajentaneet poliitikkoihin kohdistuvan mielenkiinnon alaa, joka on vähitellen ruvennut koskemaan myös miehiä. Naispoliitikkojen mediajulkisuutta tutkineet naistutkijat ovat kuitenkin todenneet, että naispoliitikoille liikkuminen yksityisen ja julkisen roolin välillä ei ole kovinkaan sujuvaa, ja että yksityiselämän kuvaukset toimivat eri tavalla mies- ja naispoliitikkojen kohdalla; miespoliitikot voivat niiden avulla rakentaa imagojaan "kokonaisina" ihmisinä, kun taas naispoliitikot ne sitovat tiukemmin yksityiseen ja osoittavat politiikan oudoksi paikaksi naisille (Kuusipalo 2000; van Zoonen 2000, 2006). Mattisen mukaan yksityiselämää koskeva ja voimakkaiden tunteiden kuvauksia sisältävä julkisuus onkin tuottanut myönteisiä julkisuuskuvia nimenomaan miehistä (Pernaa & Railo 2006, 51-53). Omassa aineistossani tämä näkyi Esko Ahon vaalikampanjan uutisoinnissa.

Halosen kohdalla pyrkimys tuottaa tietoa poliitikosta ihmisenä tulee hyvin näkyviin, aineisto sisältää huomattavan paljon kuvauksia Halosesta henkilönä, erityisesti tämän luonteenpiirteistä, eikä vain vaalien alla. Molemmissa vaaleissa myös Halosen persoonallisuuden piirteitä yritettiin käyttää vaaliaseena häntä vastaan ja esittää hänet epämiellyttävä ihmisenä. Aiemman tutkimuksen mukaan medialla on taipumus kiinnittää naisten kohdalla huomiota politiikan kannalta vähempimerkityksiin asioihin, kuten ulkonäköön, pukeutumiseen, luonteeseen ja yksityiselämään, erityisesti perheen ja työn yhdistämiseen. Koska Halosen lapsi oli hänen valintansa aikaan jo aikuinen, on Halonen presidenttinä välttynyt kyselyiltä työn ja perheen yhdistämisestä, nuorempien naispoliitikkojen kohdalla tätä yhä esiintyy, viimeksi ministeri Paula Lehtomäen palatessa äitiyslomalta. Muunlainen kiinnittyminen

yksityisen alueelle kuuluviin asioihin ja niiden nostaminen tärkeimmiksi aiheiksi on kuitenkin helposti havaittavissa aineistossa.

7.4 Tutkielman johtopäätökset, arviointi ja jatkotutkimus

Tässä tutkielmassa olen osoittanut, että naispresidentin ja naispresidenttiehdokkaiden kuvaus 2000-luvulla Suomen suurileikkisimmässä ja objektiivisena pidetyssä sanomalehdessä Helsingin Sanomissa ei ole aina neutraalia, vaan usein sukupuolittunutta, joskus jopa asenteellista. Vain harvoin naispresidentin yhteydessä problematisoitiin sukupuolta tai pohdittiin tasa-arvoa syvemmin. Kriittisemmät ja analyttisemmät kannat pääsivät silloin tällöin esiin aineistossa, mutta useimmiten niitä esiintyi toimituksen ulkoisten tahojen kantaaottavissa kirjoituksissa, harvemmin varsinaisessa uutisoinnissa tai pääkirjoituksissa. Sukupuoli vaikuttaisi olevan lehdessä yhä melko refleктоimaton aspekti poliittisessa journalismissa, vaikka oletettavasti yksikään suomalainen sanomalehti ei voi nykypäivänä olla kiinnittämättä asiaan huomiota, ja jonkinlainen "suvaus" — sukupuolivaikutusten arviointi — olisi edelleen tarpeen, kun kirjoitetaan naispoliitikoista. Dikotomioihin perustuva sukupuoliajattelu istuu tiukassa ja näyttäytyy usein itsestään selvänä, sen huomaaminen ja siitä pois pääseminen vaatii tietoista ajattelua ja ponnistuksia. Erityisesti jonkin paikan avautuminen naisille, kuten naisen valitseminen presidentiksi, vaikuttaisi olevan hetki, jolloin seulan läpäisee arveluttavampikin kirjoitus vakiintuneiden käytäntöjen puuttuessa, ja jolloin olisi erityisesti syytä tarkkailla asioiden sukupuoliulottuvuutta. Myös kuvien ja kuvatekstien luomien merkitysten suhteen olisi oltava tarkkana, pilakuvissa asioiden sukupuoliulottuvuuksia suorastaan hyödynnetään.

Sukupuolen refleктоimattomuudesta kertovat myös stereotyyppiset kuvaukset naispresidentistä sekä presidentti-instituution yhteydessä vieraiden, mutta naisten yhteydessä tuttuakin tutumpien, aiheiden käsittely Halosen kohdalla. Aineistoni yksi mielenkiintoisin piirre oli Halosesta tehtyjen stereotyyppisten kuvausten ristiriitaisuus: hänet yritettiin esittää toisaalta kansakunnan lempeänä muumimammana, toisaalta valtakunnan pirttihirmuna. Samanlaista stereotyyppisten kuvausten ristiriitaa on aiemmin havaittu Hillary Clintonin mediakuvauksissa (Brown & Gardetto 2000; Vavrus 2002), jonka kohdalla sen nähtiin kumpuavan vaikeudesta yhdistää hänen yksityistä ja julkista rooliaan yhteen naiseen. Vaikeus kuvata politiikan naisia mediassa liittyy epäilemättä monella tapaa julkisen ja yksityisen väliseen rajanvetoon. Halosen "todellisen luonteen" paljastamisyrikykset voidaan nähdä

myös Rossin kuvaamana luokittelu- ja leimaamisprosessina, joka alkaa, kun nainen ylittää "tosinaisuudelle" määritellyt yksityisen sfäärin rajat ja astuu julkiseen politiikkaan, erityisesti tämän noustessa auktoriteettiasemaan (Ross 2002, 74-75). Toisaalta stereotyyppisten kuvausten avulla on myös helppo horjuttaa naispoliitikon uskottavuutta, kuten esimerkiksi kuvaamalla tämä liian "pehmeäksi" poliittisessa tilanteessa, jonka esitetään vaativan vahvaa johtajaa, kuten yritettiin tehdä Halosen kohdalla vuoden 2006 vaalien alla. Toisen ääripään mukainen kuvaus "kovasta politiikosta" taas toimii naisen kohdalla harvoin positiivisesti ja on omiaan tekemään hänestä epänaiseellisen, vallanhimoisen, riitelevän jyrän, mitä ei voida pitää vaalivalttina henkilökeskeisessä politiikassa, jossa poliitikon miellyttävyydenä on yksi äänestysperuste. Koska politiikka on nykyaikana vahvasti henkilöitynyttä, olisi naispoliitikkojen kannalta suotavaa, että heitä arvioitaisiin yksilöinä omien ominaisuuksiensa perusteella, eikä stereotyyppisten, naisiin ryhmänä perustuvien oletusten mukaan.

Kysymys siitä, miten naisista ja sukupuolesta voitaisiin kirjoittaa "neutraalisti" politiikan journalismissa, on haastava. Kaikenlainen sukupuolen kuvaus tuottaa seurauksia vahvistaen toisia ja heikentäen toisia käsityksiä sukupuolista. Helsingin Sanomien naispresidentin sukupuoleen liittyvä diskursiivinen kenttä on tulosta journalistisen käytännön säätelemistä yksittäisten toimittajien laatimista kirjoituksista, jotka tuskin tiedostavat kaikkia tuottamiaan merkityksiä tai haluavat useinkaan tietoisesti hankaloittaa naisten toimimista politiikassa. Tietoisuus käytettyjen kuvausten vaikutuksista olisi kuitenkin toimittajien ja median velvollisuus. Stereotyyppiset kuvaukset naisista ja naisten liittäminen yksityiseen uusintaa dikotomisista käsityksiä sukupuolista ja vahvistaa naisten kuulumattomuutta politiikan areenalle ja julkiseen. Keskittyminen politiikan kannalta epärelevantteihin aiheisiin vie myös tilaa oikeasti merkittäviltä asioilta ja trivialisoi naisia politiikassa. Pyrkimykset huomioida sukupuoli mediassa eivät saisi kuitenkaan johtaa suomalaisessa yhteiskunnassa yleisiin sukupuolineutraaleihin käytäntöihin, jotka usein jättävät haastamatta dikotomiset oletukset sukupuolierosta (ks. Gordon ym. 2000, 195), vaan ennemmin sukupuolen tematisointiin ja sen vaikutusten avoimeen pohtimiseen. Avainasemassa on yksityisen ja julkisen välisen rajanvedon haastaminen, ja niiden vastakkaisuuden ja "pyhien kolminaisuuksien", nainenaisellinen-yksityinen ja mies-maskuliininen-julkinen, rikkominen.

Tässä tutkielmassa olen tutkinut nimenomaan naispresidentin sukupuolen esiintuomista ja tuottamista ja aineisto sisältääkin pääasiassa sellaisia artikkeleita, joissa presidentin sukupuoli tuodaan suoraan

esiin. Erilainen aineiston rajaus olisi voinut tuoda esiin erilaisia diskursseja, muuttaa aineistossa esiintyvien elementtien suhteita ja tuoda esiin lisää erilaisia tapoja tuottaa sukupuolta sitä suoraan nimeämättä. Nyt näiden kaikkinaisesta määrästä ei voi sanoa mitään lopullista, sillä aineistoon kuuluvat artikkelit muodostavat vain murto-osan kaikista Halosesta vuosina 1999—2006 kirjoitetuista artikkeleista. Pienempi aineisto puolestaan olisi mahdollistanut yksityiskohtaisemman kielen analyysin ja systemaattisemman kuva-analyysin, tässä tutkielmassa tarkastelin kuvia lähinnä suhteessa tekstissä esiintyviin diskursseihin. Laaja aineisto Halosen ensimmäisestä ehdokkuudesta toisen presidenttikauden alkuun toi tarkasteluun ajallisen ulottuvuuden, joka osoittautuikin analyysissä merkittäväksi. Menetelmänä diskurssianalyysi antoi soveltajalleen paljon valtaa, ja ajoittain aineiston eri ulottuvuuksien paikantaminen sukupuoleen ei ollut yksiviivaista. Tähän olen kuitenkin hakenut tukea aiemmasta naispoliitikkojen mediaesityksiä analysoineista tutkimuksista, joissa asioiden yhteys sukupuoleen on jo paikannettu.

Suomessa naispoliitikkojen mediarepresentaatiota on tutkittu suhteellisen vähän, pääasiassa viimeisten presidentinvaalien yhteydessä, joissa on ollut mukana naisehdokkaita. Ulkomaista tutkimusta on tehty muun muassa Yhdysvalloissa, Iso-Britanniassa ja Alankomaissa, mutta maiden poliittiset ja journalistiset kulttuurit ja sukupuolten suhteet laajemmin luovat niille omat kontekstinsa, eivätkä ne välttämättä suoraan päde suomalaisessa kontekstissa. Tutkielmani on avannut hieman kysymystä naispoliitikkojen mediarepresentaatiosta yhden naispoliitikon kohdalla, yhdessä lehdessä. Kuitenkin laaja, systemaattinen kartoitus pidemmältä ajalta suomalaisten naispoliitikkojen mediaesityksistä olisi tarpeen selvittämään suomalaisen poliittisen journalismin tilaa sukupuolittumisen osalta sekä lisäämään median tietoisuutta itsestään todellisuuden tuottajana ja valtasuhteiden uusintajana. Selvitettävää riittäisi vielä naispresidentinkin kohdalla muiden lehtien osalta ja suhteessa kaikkiin hänestä kirjoitettuihin artikkeleihin, ei vain sellaisiin, joissa sukupuoli tuodaan eksplisiittisesti esiin. Mielenkiintoinen olisi myös vertailu vastaavissa asemissa oleviin miespoliitikkoihin.

Lähteet ja kirjallisuus

Kirjallisuus

Alsop, Rachel & Fitzsimons, Annette & Lennon, Kathleen (2002) *Theorizing gender*. Polity Press, Cambridge.

Aro, Jari & Sarpavaara, Harri (2007) Sukupuolistereotyytiat sähköpostihuumorissa. *Sosiologia* 44:3. 191-203.

Aslama, Minna & Jääsaari, Johanna (1997) Avoimien vai suljettujen silmien politiikkaa? *Kirsi, kiintiöt ja populaari julkisuus. Poliittika* 39:3. 278-287.

Benhabib, Seyla (1992) *Models of public space: Hannah Arendt, the liberal tradition, and Jürgen Habermas*. Teoksessa Calhoun, Craig (toim.) *Habermas and the public sphere*. 73-98. The MIT Press, Cambridge.

Brown, Mary Ellen & Gardetto, Darlaine C. (2000) *Representing Hillary Rodham Clinton: Gender, meaning and news media*. Teoksessa Sreberny, Annabelle & van Zoonen, Liesbet (toim.) *Gender, Politics and Communication*. 21-51. Hampton Press, Cresskill.

Burr, Vivien (2003) *Social constructionism*. 2. painos. Routledge, London.

Butler, Judith (2006/1990) *Hankala sukupuoli. Feminismi ja identiteetin kumous*. Suom. Pulkkinen, Tuija & Rossi, Leena-Maija. Gaudeamus, Helsinki.

Calhoun, Craig (1992) *Introduction: Habermas and the public sphere*. Teoksessa Calhoun, Craig (toim.) *Habermas and the public sphere*. 1-48. The MIT Press, Cambridge.

Carroll, Susan J. & Schreiber, Ronnee (1997) *Media coverage of women in the 103rd congress*. Teoksessa Norris, Pippa (toim.) *Women, media and politics*. 131-148. Oxford University Press, New York.

Fairclough, Norman (1997/1995) *Miten media puhuu*. Suom. Blom, Virpi & Hazard, Kaarina. Vastapaino, Tampere.

Foucault, Michel (2005/1969) *Tiedon arkeologia*. Suom. Kilpeläinen, Tapani. Vastapaino, Tampere.

Fraser, Nancy (1990) *Rethinking the Public Sphere: A contribution to the critique of actually existing democracy*. *Social Text* 25/26. 56-80.

Gordon, Tuula & Holland, Janet & Lahelma, Elina (2000) *Making spaces: Citizenship and difference in schools*. Macmillan Press, Basingstoke & London.

- Habermas, Jürgen (2004/1962) Julkisuuden rakennemuutos. Tutkimus yhdestä kansalaisyhteiskunnan kategoriasta. Suom. Pietilä, Veikko. Vastapaino, Tampere.
- Hall, Stuart (1997) The work of representation. Teoksessa Hall, Stuart (toim.) Representation: cultural representations and signifying practices. 13-64. Sage, London.
- Halonen, Irma Kaarina (1999) Matka journalismin sukupuolittumisen strategisille alueille. Acta universitatis tamperensis 669. Tampereen yliopisto, Tampere.
- Holli, Anne Maria (1994) Mara vai Lillan? Presidenttiehdokkaiden evaluointi mielipidekirjoituksissa. Teoksessa Lammi-Taskula, Johanna (toim.) Sukupuoli, media ja presidentinvaalit. 31-56. Sosiaali- ja terveysministeriö, tasa-arvojulkaissuja 1/1994, Helsinki.
- Holli, Anne Maria (2002) Suomalaisen tasa-arvopolitiikan haasteet. Teoksessa Holli, Anne Maria & Saarikoski, Terhi & Sana, Elina (toim.) Tasa-arvopolitiikan haasteet. Tasa-arvoasiain neuvottelukunta. Sosiaali- ja terveysministeriö. 128-145. WSOY, Helsinki.
- Holmberg, Jukka (2004) Etusivun politiikkaa. Yhteiskunnallisten toimijoiden representointi suomalaisissa sanomalehtiutisissa 1987-2003. Jyväskylän studies in humanities 30. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä.
- Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero (1993a) Johdanto. Teoksessa Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero. Diskurssianalyysin aakkoset. 9-14. Vastapaino, Tampere.
- Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero (1993b) Diskursiivinen maailma. Teoreettiset lähtökohdat ja analyttiset käsitteet. Teoksessa Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero. Diskurssianalyysin aakkoset. 17-47. Vastapaino, Tampere.
- Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi (1999) Diskurssianalyttisen tutkimuksen kartta. Teoksessa Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero. Diskurssianalyysi liikkeessä. 54-97. Vastapaino, Tampere
- Jokinen, Arto (2004) Diskurssianalyysin kourissa. Sotilasteksteissä muotoutuva miehisuus. Teoksessa Liljesteröm, Marianne (toim.) Feministinen tietäminen. Keskustelua metodologiasta. 191-208. Vastapaino, Tampere.
- Juhila, Kirsi (1999) Kulttuurin jatkuvasti rakentuvat kehät. Tilanteisesta kulttuuriseen kontekstiin. Teoksessa Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero. Diskurssianalyysi liikkeessä. 160-198. Vastapaino, Tampere.
- Jääsaari, Johanna (1994) Naisen ääni: Eeva Kuuskoski ja Elisabeth Rehn puhuvat Radio Suomessa. Teoksessa Lammi-Taskula, Johanna (toim.) Sukupuoli, media ja presidentinvaalit. 73-91. Sosiaali- ja terveysministeriö, tasa-arvojulkaissuja 1/1994, Helsinki.
- Kahn, Kim Fridkin (1992) Does being male help? An investigation of the effects of candidate gender and campaigning coverage on evaluation of U.S. senate candidates. The Journal of Politics 54:2. 497-517.

Kahn, Kim Fridkin (1994) The distorted mirror: Press coverage of women candidates for statewide office. *The Journal of politics* 56:1. 154-173.

Koivunen, Anu & Liljeström, Marianne (1996) Paikantuminen. Teoksessa Koivunen, Anu & Liljeström, Marianne (toim.) *Avainsanat. 10 askelta feministiseen tutkimukseen.* 271-292. Vastapaino, Tampere.

Kuusipalo, Jaana (2000) Sukupuolen rooli kampanjoinnissa. Teoksessa Isotalus, Pekka & Aarnio, Eeva (toim.) *Presidentti 2000. Mistä vaalit on tehty?* 41-62. Sophi, Jyväskylä.

Kuusipalo, Jaana (2006) Presidenttipelin sukupuolittuminen. Teoksessa Isotalus, Pekka & Borg, Sami (toim.) *Presidentinvaalit 2006.* 98-114. WSOY Oppimateriaalit, Helsinki.

Lammi-Taskula, Johanna (1994) Tasa-arvo presidentinvaaliteemana julkisuudessa. Teoksessa Lammi-Taskula, Johanna (toim.) *Sukupuoli, media ja presidentinvaalit.* 3-13. Sosiaali- ja terveysministeriö, tasa-arvojulkaisuja 1/1994, Helsinki.

Lehtonen, Mikko (1998) Merkitysten maailma. Kulttuurisen tekstin tutkimuksen lähtökohtia. 2. painos. Vastapaino, Tampere.

Liljeström, Marianne (1996) Sukupuolijärjestelmä. Teoksessa Koivunen, Anu & Liljeström, Marianne (toim.) *Avainsanat. 10 askelta feministiseen tutkimukseen.* 111-138. Vastapaino, Tampere.

Mustakallio, Sinikka (2006) Suomalaisten naisten äänioikeuden salaisuus. Teoksessa Moring, Anna (toim.) *Sukupuolen politiikka. Naisten äänioikeuden 100 vuotta suomessa.* 9-16. Otava, Helsinki.

Mäkelä, Anna & Puustinen, Liina & Ruoho, Iris (2006) Esipuhe. Teoksessa Mäkelä, Anna & Puustinen, Liina & Ruoho, Iris (toim.) *Sukupuolishow. Johdatus feministiseen mediatutkimukseen.* 7-13. Gaudeamus, Helsinki.

Niemi, Mari K. (2006) Onko yksityiselämästä presidentintekijäksi? Teoksessa Pernaa, Ville & Pitkänen, Ville (toim.) *Poliitikot taistelivat, media kertoo. Suomalaisen politiikan mediapelejä 1981-2006.* 228-272. Ajatus kirjjat, Helsinki.

Nikander, Pirjo (1997) Diskursiivinen käänne (sosiaali)psykologiassa. *Psykologia* 32:6. 404-414.

Nikunen, Kaarina (2003) Yksityisyyden murros - julkisuuden haaste. Feministisen kritiikin näkökulmia julkisuuden tutkimukseen. *Tiedotustutkimus* 2003:2. 79-89.

Nikunen, Minna (2005) Surman jälkeen itsemurha. Kulttuuriset luokitukset rikosuutisissa. Tampereen yliopisto, Tampere.

Norris, Pippa (1997a) Introduction. *Women, media and politics.* Teoksessa Norris, Pippa (toim.) *Women, media and politics.* 1-18. Oxford University Press, New York.

Norris, Pippa (1997b) Women leaders worldwide: A splash of color in the photo op. Teoksessa Norris, Pippa (toim.) *Women, media and politics.* 149-165. Oxford University Press, New York.

Nousiainen, Jaakko (2000) Presidentin valtaoikeuksien ja aseman muutos. Teoksessa Isotalus, Pekka & Aarnio, Eeva (toim.) Presidentti 2000. Mistä vaalit on tehty? 22-40. SoPhi, Jyväskylä.

Parker, Ian (1992) Discourse dynamics. Critical analysis for social and individual psychology. Routledge, London.

Pernaa, Ville & Railo, Erkki (2006) Valtapolitiikasta tunnepolitiikkaan. Teoksessa Pernaa, Ville & Pitkänen, Ville (toim.) Poliitikot taistelivat, media kertoo. Suomalaisen politiikan mediapelejä 1981-2006. 17-54. Ajatus kirjat, Helsinki.

Pernaa, Ville & Pitkänen, Ville & Railo, Erkki (2006) Poliitiikan peleistä mediapeleihin. Teoksessa Pernaa, Ville & Pitkänen, Ville (toim.) Poliitikot taistelivat, media kertoo. Suomalaisen politiikan mediapelejä 1981-2006. 272-281. Ajatus kirjat, Helsinki.

Pitkänen, Ville (2006) Kun ylivoimainen kansansuosikki haastetaan presidentinvaaleissa. Teoksessa Pernaa, Ville & Pitkänen, Ville (toim.) Poliitikot taistelivat, media kertoo. Suomalaisen politiikan mediapelejä 1981-2006. 193-227. Ajatus kirjat, Helsinki.

Puustinen, Liina & Ruoho, Iris & Mäkelä, Anna (2006) Feministisen mediatutkimuksen näkökulmat. Teoksessa Mäkelä, Anna & Puustinen, Liina & Ruoho, Iris (toim.) Sukupuolishow. Johdatus feministiseen mediatutkimukseen. 15-44. Gaudeamus, Helsinki.

Railo, Erkki (2006) Lehdistön lemmikit ja median möröt. Teoksessa Pernaa, Ville & Pitkänen, Ville (toim.) Poliitikot taistelivat, media kertoo. Suomalaisen politiikan mediapelejä 1981-2006. s. 88-126. Ajatus kirjat, Helsinki.

Rakow, Lana F. & Kranich, Kimberlie (1991) Woman as a sing in television news. Journal of Communication 41:1. 8-23.

Ronkainen, Suvi (1994) Sukupuoli, "naisten etu" ja presidentinvaalit. Teoksessa Lammi-Taskula, Johanna (toim.) Sukupuoli, media ja presidentinvaalit. 15-30. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus, Helsinki.

Ross, Karen (2002) Women, politics, media. Uneasy relations in comparative perspective. Hampton Press, Cresskill.

Ross, Karen & Sreberny, Annabelle (2000) Women in the House: Media representation of British politicians. Teoksessa Sreberny, Annabelle & van Zoonen, Liesbet (toim.) Gender, Politics and Communication. 79-99. Hampton Press, Cresskill.

Ruoho, Iris (2006) Julkisuudet, naiset ja journalismi. Teoksessa Mäkelä, Anna & Puustinen, Liina & Ruoho, Iris (toim.) Sukupuolishow. Johdatus feministiseen mediatutkimukseen. 171-192. Gaudeamus, Helsinki.

Salminen, Esko (2006) Mediavallan aika. Poliittika tiedotusvälineissä Mauno Koivistosta Tarja Haloseen. Edita, Helsinki.

Saloniemi, Aira & Suikkanen, Risto (2007) Suomalaisen uutismedian vuosiseuranta. Pilottitutkimus 2006. Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos. Julkaisuja B 46. Tampereen yliopisto, Tampere.

Sreberny, Annabelle & van Zoonen, Liesbet (2000) Gender, Politics and Communication: An Introduction. Teoksessa Sreberny, Annabelle & van Zoonen, Liesbet (toim.) Gender, Politics and Communication. 1-19. Hampton Press, Cresskill.

Seppänen, Janne (2001a) Valokuvaa ei ole. Musta taide, Suomen valokuvataiteen museo, Helsinki.

Seppänen, Janne (2001b) Katseen voima. Kohti visuaalista lukutaitoa. Vastapaino, Tampere.

Seppänen, Janne (2005) Visuaalinen kulttuuri. Teoriaa ja metodeja mediakuvaan tulkitsijalle. Vastapaino, Tampere.

Seppänen, Janne & Väliverronen, Esa (2001) Lehtikuvaan luonto. Teoksessa Seppänen, Janne. Valokuvaa ei ole. 138- 163. Musta taide, Suomen valokuvataiteen museo, Helsinki.

Sunnari, Vappu (1997) Gendered structures and processes in primary teacher education — challenge for gender-sensitive pedagogy. Femina Borealis 4. Oulun ja Lapin yliopistot, Oulu.

Valtonen, Sanna (1998) Hyvä, paha media. Diskurssianalyysi kriittisen mediatutkimuksen menetelmänä. Teoksessa Kantola, Anu & Moring, Inka & Väliverronen, Esa (toim.) Media-analyysi. Tekstistä tulkintaan. 93-121. Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus, Helsinki.

Vavrus, Mary Douglas (2002) Postfeminist news. Political women in media culture. State University of New York Press, Albany.

Virkkunen, Henna (2006) Ja ministeri erosi hymyillen. Teoksessa Pernaa, Ville & Pitkänen, Ville (toim.) Poliitikot taistelivat, media kertoo. Suomalaisen politiikan mediapelejä 1981-2006. 127-158. Ajatus kirjat, Helsinki.

Vuori, Jaana (2001) Äidit, isät ja ammattilaiset. Sukupuoli, toisto ja muunnelmat asiantuntijoiden kirjoituksissa. Tampereen yliopisto, Tampere.

Väliverronen, Esa (1996) Ympäristöuhkan anatomia. Tiede, mediat ja metsän sairaskertomus. Vastapaino, Tampere.

van Zoonen, Liesbet (2000) Broken hearts, broken dreams? Politicians and their families in popular culture. Teoksessa Sreberny, Annabelle & van Zoonen, Liesbet (toim.) Gender, Politics and Communication. 101-119. Hampton Press, Cresskill.

van Zoonen, Liesbet (2006) The personal, the political and the popular. A woman's guide to celebrity politics. European journal of cultural studies 9:3. 287-301.

Internet-lähteet

Pantti, Mervi. Literary review for the project Gender, Politics and Media: Challenging Stereotypes, Promoting Diversity, Strengthening Equality. 2005-2006.
<<http://www.portrayingpolitics.net/research3.php>> (luettu 30.4.2008)

Presidentin www-sivut. Suomen tasavallan presidentti, Henkilötiedot.
<<http://www.presidentti.fi/netcomm/news/ShowArticle.asp?intNWSAID=33888&LAN=FI>> (luettu 5.5.2008)

Presidentin www-sivut. Suomen tasavallan presidentti, Tiedotteet ja uutiset 30.1.2006.
<<http://www.presidentti.fi/netcomm/news/showarticle.asp?intNWSAID=47025>> (luettu 6.5.2008)

Sanoma Osakeyhtiön www-sivut. Sanoma Osakeyhtiö, Lehdet ja palvelut, Helsingin Sanomat.
<<http://www.sanoma.fi/Content.aspx?f=2234>> (luettu 7.5.2008)

Sanomalehdet

HS 8.12.1999. Puolueet asettivat seitsemän ehdokasta tammivaaleihin. Helsingin Sanomat 8.12.1999.

HS 7.2.2000. Tarja Halosesta tasavallan ensimmäinen naispresidentti. Helsingin Sanomat 7.2.2000.

HS 17.1.2000. Halonen meni johtoon. Helsingin Sanomat 7.2.2000.

Liite 1: Aineistoluettelo

- HS 23.5.1999. Sdp:n presidenttiesivaali ei aiheuttanut ryntäystä.
- HS 31.5.1999. Sdp asetti Tarja Halosen presidenttiehdokkaakseen..
- HS 31.8.1999. Mihin on tultu?
- HS 10.9.1999. Kaksi vahvaa naista presidenttikisassa.
- HS 9.10.1999. Aho lähtee vaaleihin jaetulta kolmossijalta.
- HS 12.10.1999. Kansanvaalin vähättelyä.
- HS 17.10.1999. Pressakisan kovat kimmat.
- HS 17.10.1999. Kotka, tintti vai punatulkku?
- HS 14.11.1999. Mihin Halonen hyytyi?.
- HS 22.11.1999. Halonen tunnusti uskonsa politiikkaan ja puolueisiin.
- HS 22.11.1999. Presidenttiehdokkaat yksimielisiä.
- HS 8.12.1999. Puolueet asettivat seitsemän ehdokasta tammivaaleihin..
- HS 9.12.1999. Tellervo Koivisto lähti Tarja Halosen tueksi.
- HS 3.1.2000. Halosella on aina kiire.
- HS 3.1.2000. Kiireinen sosiaalitäti.
- HS 3.1.2000. Miksi juuri "iso Tarja"?
- HS 5.1.2000. Naisprojekti voi saada nolon lopun.
- HS 7.1.2000. Halonen kotonaan pihtiputaalaisten joukossa.
- HS 9.1.2000. Perheellisyydestä tulossa vaaliase toiselle kierrokselle.
- HS 9.1.2000. Taina West.
- HS 17.1.2000. Tarja Halosen nousu kärkeen pohjusti jännittävän finaalin.
- HS 17.1.2000. Tarja Halosen vaalivalvojisissa juhliittiin jo voittoa.
- HS 17.1.2000. Halonen meni johtoon.
- HS 17.1.2000. Arajärven hartioita hakattiin.
- HS 17.1.2000. Lipponen: "Jalat maassa, mutta nyt menee lujaa".
- HS 17.1.2000. Monen alan aktivisti.
- HS 19.1.2000. Halonen vaikeasti lyötävissä.
- HS 19.1.2000. Karita Mattila haluaa Tarja Halosen presidentiksi.
- HS 19.1.2000. Venäläislehti: Halosen ja Ahon valinta suotuisa asia.
- HS 28.1.2000. Halonen edestä, Halonen takaa.
- HS 1.2.2000. "Halonen osaa sanoa nopeasti ja älykkäästi".
- HS 3.2.2000. Tellervo Koivisto antoi ohjeita Arajärvelle.
- HS 7.2.2000. Tarja Halosesta tasavallan ensimmäinen naispresidentti.
- HS 7.2.2000. Halosesta tasavallan presidentti.
- HS 7.2.2000. "Olen koko kansa presidentti".
- HS 7.2.2000. Voittoa riemuittiin hiki otsassa ja kyyneleet silmissä.
- HS 7.2.2000. Kalliossa olut vaihtui kuohuviiniin.
- HS 7.2.2000. Köyhien ystävä.
- HS 8.2.2000. Maan kahtiajako on vakava haaste myös Haloselle.
- HS 8.2.2000. Voittaja ja lähes voittaja.
- HS 8.2.2000. Ulkomailla huomioitiin naisen ja yksinhuoltajan valinta.
- HS 8.2.2000. Mäntyniemen tuleva haltija katsasti tilukset.
- HS 8.2.2000. Halonen ei suunnittele suuria muutoksia presidentin kansliaan.
- HS 8.2.2000. Tuomiojaa povataan ulkoministeriksi.
- HS 8.2.2000. Halonen tutustui Mäntyniemeeseen ja sulatteli voittoa.
- HS 8.2.2000. Terho.
- HS 9.2.2000. Halonen hyvästeli eduskunnan.
- HS 9.2.2000. "Punainen Tarja" ylsi Saksassa keskiraskaan sarjan uutiseksi.
- HS 9.2.2000. Karlsson.
- HS 9.2.2000. Sukupuolikysymys.
- HS 10.2.2000. Jasser Arafat onnitteli Tarja Halosta.
- HS 10.2.2000. Miesvaltaisessa Irlannissa naispresidentin vaikutus valtuuksia vahvempi.
- HS 12.2.2000. Presidentinvaalin ohikiitävä jännitys.
- HS 13.2.2000. Sydänten valtiatar.

HS 14.2.2000. Jaettu maa.
HS 25.2.2000. Uudelle presidentille liputetaan.
HS 29.2.2000. Ulkopoliittikan arvojärjestys.
HS 29.2.2000. Tarja Halosen valinta tasavallan presidentiksi huipentaa naisten nousun valtiojohtoon.
HS 29.2.2000. Tarja Halosen valinta presidentiksi huipentaa naisten nousun päättäjiksi.
HS 1.3.2000. Suomi siirtyy tänään normaaliparlamentarismiin.
HS 2.3.2000. Valta vaihtui eleettömästi ja ilman suuria sanoja.
HS 2.3.2000. Terho.
HS 2.3.2000. Suomen tasavallan presidentti vaihtui.
HS 2.3.2000. Valta siirtyi Tarja Haloselle eduskunnassa.
HS 2.3.2000. Tunnelma keveni Presidentinlinnassa.
HS 4.3.2000. Ensimmäinen nainen kabinettiin.
HS 8.3.2000. Naistenpäivä on julkea juhla.
HS 15.3.2000. Naispoliitikot puolueiden ja naisasian puristuksessa.
HS 21.3.2000. Rouva ja puoliso.
HS 22.4.2000. Tarja Halonen ja hänen puolisonsa.
HS 22.4.2000. Huvudstadsbladet ei aio kutsua Arajärveä puolisosoksi.
HS 26.4.2000. Arajärvi Ruotsiin valiokunta-neuvoksena.
HS 28.4.2000 Kolme kulmaa presidentinvaaleihin.
HS 29.4.2000. Halonen tapasi Clintonin ja pohti naisen asemaa.
HS 3.5.2000. Halonen otettiin juhlavasti vastaan.
HS 4.5.2000. Tarja Halonen lähti tyytyväisenä Ruotsista.
HS 4.5.2000. Lapinlahden linnut teki laulun Halosesta.
HS 4.5.2000. Tahtonainen kasvoi tiennäyttäjäksi.
HS 5.5.2000. Karlsson.
HS 14.5.2000. Kirkkonummen kuningatar.
HS 20.5.2000. Arajärvi, presidentin rakastaja.
HS 2.6.2000. Terho.
HS 3.6.2000. Ahtisaari ei enää mahtunut lautaselle.
HS 3.6.2000. Ensimmäinen nainen valmistuu yliluutnantiksi.
HS 4.6.2000. Titta Lindqvist ylennetään tänään yliluutnantiksi.
HS 4.6.2000. Tapaamme Seljalla.
HS 5.6.2000. Reserviupseerikoulun ohimarssin vanhin osallistuja 95-vuotias.
HS 9.6.2000. Päiväkirjasta.
HS 10.7.2000. Halosen tähti loistaa.
HS 25.7.2000. Tarja Halonen: Ahvenanmaan mallilla kysyntää maailmalla.
HS 13.8.2000. Halonen hakee yhä rooliaan.
HS 30.8.2000. Seurapiiri uutiset.
HS 1.9.2000. Tarja Halonen pysyy vakaasti Ahtisaaren kauden linjalla.
HS 5.9.2000. Maailman johtajat etsivät 21. vuosisadan tavoitteita.
HS 6.9.2000. Kofi Annan vetosi maailman johtajiin YK:n huppukokouksen alkaessa.
HS 24.9.2000. Luopukaa miehet politiikasta.
HS 26.9.2000 Vanhat mestarit - vahvat kirit.
HS 26.9.2000. Kultakaksikko juhli merihenkisesti.
HS 27.9.2000. Presidentti kehui Sundstedtin taistelua.
HS 28.9.2000. Sisupuukkojen saajina viisi naista ja yksi mies.
HS 29.9.2000. Presidentin valinta kisojen ykköshahmoksi: tietenkin nainen.
HS 18.10.2000. Koko kansan presidentti.
HS 10.11.2000. Sinikka Salo on tyytymätön tehtäviinsä Suomen Pankissa.
HS 13.11.2000. Pankinjohtaja Sinikka Salon kunnia.
HS 15.11.2000. Sinikka Salo haluaa seurata omaa tähteään.
HS 24.11.2000. Pienten poikien sympatiaa.
HS 1.12.2000. Halonen: Latvia on edennyt hyvin EU-kriteerien täyttämässä.
HS 6.12.2000. Kuvanveistokurssi Ahvenanmaan saaristossa tai patikointi Pyreneillä sopisi Haloselle.
HS 31.12.2000. Vastasyntyneen vuositarkastus.
HS 2.1.2001. Uuden presidentin uudenlaiset painotukset.

HS 9.1.2001 Halonen ei ole suostunut jäämään sivustakatsojaksi.
HS 18.2.2001. Halonen varonut muuttamasta presidentin roolia.
HS 18.2.2001. Ensimmäinen vuosi.
HS 28.2.2001. Halonen puolustaa pontevasti presidentin reviiiriä.
HS 2.4.2001. Suomen naistaiteen kärkeä Kööpenhaminassa.
HS 5.5.2001. Sataprosenttisesti kotoinen saari.
HS 23.5.2001. Irlannin presidentti aloitti Suomen-vierailun.
HS 10.6.2001. Suomalainen taide loistaa Venetsiassa.
HS 22.6.2001. Presidentti menopäällä.
HS 5.7.2001. Esteettinen poliitikko.
HS 5.9.2001. Venäläislehdissä vierailua ei käsitelty haudanvakavasti.
HS 5.10.2001. Haavikko nostaa Tarja Halosen Kekkonen rinnalle.
HS 3.11.2001. Naispresidentit taideteoksena.
HS 2.12.2001. Presidentti Halonen loi oman pukeutumistyylin.
HS 2.12.2001. Malli Halonen.
HS 11.12.2001. Presidentin kaksi viestiä.
HS 13.1.2002. Tarkkana naispoliitikot, kun valitsette miestä.
HS 13.1.2002. Mahtinaisen merkit.
HS 16.3.2002. Tarja Halosesta kunniaohjuri Koreassa.
HS 21.3.2002. Halonen tapaa Bushin Valkoisessa talossa.
HS 16.7.2002. Haloselle FAO:n Ceres-mitalli.
HS 9.11.2002. Halonen tunnisti muutokuvastaan lämmön, itsensä ja muutoksen.
HS 9.11.2002. Matriarkka termoskannuineen.
HS 17.11.2002. Halosen muotokuva tutuksi kansalle.
HS 17.12.2002. Heraldikko: Neitsyt Maria viestii Halosen vaakunassa myös valtaa.
HS 24.12.2002. "Hän on tullut alas jalustalta".
HS 28.2.2003. Halonen nousi sujuvasti suosikkipresidentiksi.
HS 28.2.2003. Tarja Halonen sujahti sulavasti presidentin uuteen rooliin.
HS 6.4.2003. Expressen: Suomesta tullut naisten maa.
HS 18.4.2003. Anneli Jäätteenmäen hallitus syntyi kiitettävän sujuvasti.
HS 18.4.2003. Halonen korosti uuden hallituksen tasa-arvoisuutta.
HS 23.4.2003. Muumihahmot koristavat Arajärven solmiota muotokuvassa.
HS 13.5.2003. Jäätteenmäen töyssyinen startti.
HS Kuukausiliite Kesäkuu 2003. Yhtä jalkaa.
HS 28.6.2003. Halonen kirittää Arajärveä Arkangelin maratonissa.
HS 17.8.2003. Tutkija Jaana Kuusipalo: Jäätteenmäki järkytti miehistä eliittiä ja valtiokuvaa.
HS 5.2.2004. Tarja Halosesta vuoden Eeva.
HS 14.2.2004. Irlannilla on oma Halos-ongelmansa.
HS 15.4.2004. Pankkipaketti rusettia vailla.
HS 3.7.2004. Anne Brunila on vallan nainen.
HS 1.10.2004. Presidentti puhui tyttöjen kesken ulkonäöstä ja muista tärkeistä asioista.
HS 21.10.2004. Japanilaisia kiinnosti Suomen johdon naisvalta.
HS 1.11.2004. Neljä presidenttiä suurten suomalaisten finaaliin.
HS 3.11.2004. Kaikki puhuu Tarja Halosen jatkoaikeiden puolesta.
HS 13.1.2005. Kirjasarja kertoo suomalaisen naisen historian paimentyöstä presidentiksi.
HS 22.1.2005. YK:ssa on tarjolla presidenttitason työtä.
HS 4.3.2005. Ranskan lehtiä kiinnosti enemmän Halosen persoona kuin vierailu.
HS 4.3.2005. Presidentti vaati rallimestarilta suudelmat.
HS 13.3.2005. Mihin naiset hukkuivat?
HS 20.3.2005. Karlsson.
HS 2.4.2005. Niinistö ja naiset.
HS 2.4.2005. Siimes: Järjestöpäätöksillä ei Suomeen presidenttiä valita.
HS 20.5.2005. Arvostelu kypsytti Halosen pyrkimään toiselle kaudelle.
HS 20.5.2005. Halonen valmis puolustamaan linjaansa.
HS 20.5.2005. Turvallisen arjen apostoli viihtyy vallankäyttäjänä.
HS 20.5.2005. Karlsson.

HS 30.5.2005 Naiset juoksivat taas Kymppin ilokseen.
HS 7.6.2005. Aatos Erkko kehuu Halosen toimintaa.
HS 2.8.2005. Putinin tulo viivästyi tunnilla.
HS 2.8.2005. Putin tuli tunnin myöhässä.
HS 24.9.2005. Tarja Halonen lähtee viikoksi Kaukasiaan.
HS 25.9.2005. Monarkkeja, vatsatanssia ja seurapiirirouvia.
HS 25.9.2005. Karlsson.
HS 13.10.2005. "Olen erittäin suuri Tarja-fani".
HS 20.11.2005. "Arvoisa rouva tasavallan presidentti ja Tarja punaisella pisteellä".
HS 20.11.2005. Tarja Halonen lupasi jatkaa entistä tahtia.
HS 21.11.2005. Myös vasemmistoliitto kukitti Halosen ehdokkaakseen.
HS 29.11.2005. Halonen ja Merkel vaihtoivat kokemuksia naisehdokkaitten kohtelusta viestimissä.
HS 13.12.2005. Uuden perustuslain koekaniini.
HS 31.12.2005. Kuningatar ja kaksi jokeria.
HS 14.1.2006. Sosialistinen johtaa myös Chilessä vaalien loppusuoralla.
HS 15.1.2006. Viimeiset näytökset.
HS 16.1.2006. Kansa odotti ja manasi toista kierrosta.
HS 20.1.2006. Tutkija pelkää keskustanaisten jäävän kotiin.
HS 21.1.2006. Juristikaksikon tie vallanhuipulle.
HS 30.1.2006. Sauli Niinistö myönsi tappionsa: Madame voitti, mies hävisi.
HS 30.1.2006. Kokoomuksella oli suurten tunteiden Sauli-ilta.
HS 30.1.2006. Merijärvellä moni siirtyi Niinistön kannattajaksi.
HS 30.1.2006. Ei rakastettava, muttei riiviökään.
HS 31.1.2006. Natokeskustelu ja porvariyhteistyö saivat huomiota Ruotsissa.
HS 5.2.2006. Miltä haisee paniikki?
HS 2.3.2006. Iloista jatkoa, heitti Halonen.
HS 5.3.2006. Korkean tason kohtaanto-ongelma.
HS 26.4.2006. Latvian presidentti: Suomi esimerkki pärjäämisestä.
HS 13.6.2006. Halonen pitää Brasilian puolia.
HS 11.9.2006. Ihmisoikeusloukkaukset varjostivat Asemin avausta.
HS 11.9.2006. Ihmisoikeusloukkauksista syviä erimielisyyksiä.
HS 13.9.2006. Tyttöjen kirjoituksia.
HS 5.10.2006. Latviassa kysellään Halosen sahaustaidoista.
HS 23.10.2006. "Teidän Ylhäisyytenne Presidentti ja Resipentti".
HS 7.12.2006. Linnassa juhlittiin tasa-arvoa ja edistettiin sitä.